നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ദീഘനികായോ

മഹാവഗ്ഗപാളി

൧. മഹാപദാനസുത്തം

പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്തകഥാ

൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ കരേരികുടികായം. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാനം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം കരേരിമണ്ഡലമാളേ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്താ ധമ്മീ കഥാ ഉദപാദി - ''ഇതിപി പുബ്ബേനിവാസോ, ഇതിപി പുബ്ബേനിവാസോ''തി.

൨. അസ്സോസി ഖോ ഭഗവാ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഇമം കഥാസല്ലാപം. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഉട്ഠായാസനാ യേന കരേരിമണ്ഡലമാളോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി, നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''കായനുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ; കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ''തി?

ഏവം വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''ഇധ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം കരേരിമണ്ഡലമാളേ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്താ ധമ്മീ കഥാ ഉദപാദി - 'ഇതിപി പുബ്ബേനിവാസോ ഇതിപി പുബ്ബേനിവാസോ'തി. അയം ഖോ നോ, ഭന്തേ, അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ. അഥ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ''തി.

൩. ''ഇച്ഛേയ്യാഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്തം ധമ്മിം കഥം സോതു''ന്തി? ''ഏതസ്സ, ഭഗവാ, കാലോ; ഏതസ്സ, സുഗത, കാലോ; യം ഭഗവാ പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്തം ധമ്മിം കഥം കരേയ്യ, ഭഗവതോ സുത്വാ [ഭഗവതോ വചനം സുത്വാ (സ്യാ॰)] ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ''തി. ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥ,സാധുകം മനസി കരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൪. ''ഇതോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഏകനവുതികപ്പേ യം [ഏകനവുതോ കപ്പോ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. ഇതോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഏകതിംസേ കപ്പേ [ഏകതിം സകപ്പോ (സീ॰) ഏകതിംസോ കപ്പോ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] യം സിഖീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. തസ്മിഞ്ഞേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഏകതിംസേ കപ്പേ വേസ്സഭൂ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. ഇമസ്മിഞ്ഞേവ [ഇമസ്മിം (കത്ഥചി)] ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭദ്ദകപ്പേ

കകുസന്ധോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. ഇമസ്മിഞ്ഞേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭദ്ദകപ്പേ കോണാഗമനോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. ഇമസ്മിഞ്ഞേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭദ്ദകപ്പേ കസ്സപോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. ഇമസ്മിഞ്ഞേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭദ്ദകപ്പേ അഹം ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ.

൫. ''വിപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസി, ഖത്തിയകുലേ ഉദപാദി. സിഖീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസി, ഖത്തിയകുലേ ഉദപാദി. വേസ്സഭൂ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസി, ഖത്തിയകുലേ ഉദപാദി. കകുസന്ധോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബ്രാഹ്മണോ ജാതിയാ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണകുലേ ഉദപാദി. കോണാഗമനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബ്രാഹ്മണോ ജാതിയാ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണകുലേ ഉദപാദി. കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബ്രാഹ്മണോ ജാതിയാ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണകുലേ ഉദപാദി. അഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസിം, ഖത്തിയകുലേ ഉപ്പന്നോ.

൬. ''വിപസ്സീ , ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കോണ്ഡഞ്ഞോ ഗോത്തേന അഹോസി. സിഖീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കോണ്ഡഞ്ഞോ ഗോത്തേന അഹോസി. വേസ്സഭൂ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കോണ്ഡഞ്ഞോ ഗോത്തേന അഹോസി. കകുസന്ധോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കസ്സപോ ഗോത്തേന അഹോസി. കോണാഗമനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കസ്സപോ ഗോത്തേന അഹോസി. കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കസ്സപോ ഗോത്തേന അഹോസി. അഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഗോതമോ ഗോത്തേന അഹോസിം.

൭. ''വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. സിഖിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സത്തതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ചത്താലീസവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തിംസവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി അപ്പകം ആയുപ്പമാണം പരിത്തം ലഹുകം; യോ ചിരം ജീവതി, സോ വസ്സസതം അപ്പം വാ ഭിയ്യോ.

൮. ''വിപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പാടലിയാ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. സിഖീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പുണ്ഡരീകസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. വേസ്സഭൂ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സാലസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. കകുസന്ധോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സിരീസസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. കോണാഗമനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഉദുമ്ബരസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ നിഗ്രോധസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. അഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അസ്സത്ഥസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ.

൯. ''വിപസ്സിസ്സ , ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഖണ്ഡതിസ്സം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. സിഖിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അഭിഭൂസമ്ഭവം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സോണുത്തരം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ വിധുരസഞ്ജീവം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഭിയ്യോസുത്തരം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തിസ്സഭാരദ്വാജം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം.

൧൦. ''വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അസീതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഇമേ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

''സിഖിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അസീതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സത്തതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. സിഖിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഇമേ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

''വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അസീതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സത്തതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സട്ഠിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഇമേ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

''കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി ചത്താലീസഭിക്ഖുസഹസ്സാനി.

കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അയം ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

“കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി തിംസഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അയം ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

“കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി വീസതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അയം ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

“മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അഡ്ഢതേളസാനി ഭിക്ഖുസതാനി. മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, അയം ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം.

൧൧. “വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസോകോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. സിഖിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഖേമങ്കരോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഉപസന്തോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ബുദ്ധിജോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സോത്ഥിജോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സബ്ബമിത്തോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി ആനന്ദോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ.

൧൨. “വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ബന്ധുമാ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. ബന്ധുമതീ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി [ജനേത്തീ (സ്യാ॰)]. ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ബന്ധുമതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

“സിഖിസ്സ , ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അരുണോ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. പഭാവതീ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. അരുണസ്സ രഞ്ഞോ അരുണവതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

“വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സുപ്പതിതോ നാമ [സുപ്പതീതോ നാമ (സ്യാ॰)] രാജാ പിതാ അഹോസി. വസ്സവതീ നാമ [യസവതീ നാമ (സ്യാ॰ പീ॰)] ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. സുപ്പതിതസ്സ രഞ്ഞോ അനോമം നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

“കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അഗ്ഗിദത്തോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പിതാ അഹോസി. വിസാഖാ നാമ ബ്രാഹ്മണീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന ഖേമോ നാമ രാജാ അഹോസി. ഖേമസ്സ രഞ്ഞോ ഖേമവതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

“കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ യഞ്ഞദത്തോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പിതാ അഹോസി. ഉത്തരാ നാമ ബ്രാഹ്മണീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന സോഭോ നാമ രാജാ അഹോസി. സോഭസ്സ രഞ്ഞോ സോഭവതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

“കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പിതാ അഹോസി. ധനവതീ നാമ ബ്രാഹ്മണീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന കികീ നാമ [കിം കീ നാമ (സ്യാ॰)] രാജാ അഹോസി. കികിസ്സ രഞ്ഞോ ബാരാണസീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

“മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി സുദ്ധോദനോ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. മായാ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. കപിലവത്ഥു നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി.

൨൩. അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - “അച്ഛരിയം, ആവുസോ, അബ്ഭുതം, ആവുസോ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ. യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, നാമതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരിസ്സതി - ‘ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ’”തി.

“കിം നു ഖോ, ആവുസോ, തഥാഗതസ്സേവ നു ഖോ ഏസാ ധമ്മധാതു സുപ്പടിവിദ്ധാ, യസ്സാ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി - ‘ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ’തി, ഉദാഹു ദേവതാ തഥാഗതസ്സ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, യേന തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി,

ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി - 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'''തി. അയഞ്ച ഹിദം തേസം ഭിക്ഖൂനം അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ ഹോതി.

൭൪. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന കരേരിമണ്ഡലമാളോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "കായനുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ; കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ"തി?

ഏവം വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - "ഇധ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ അയം അന്തരാകഥാ ഉദപാദി - 'അച്ഛരിയം, ആവുസോ, അബ്ഭുതം, ആവുസോ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ, യത്ര ഹി നാമ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, നാമതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരിസ്സതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരിസ്സതി - "ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി , ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ"തി. കിം നു ഖോ, ആവുസോ, തഥാഗതസ്സേവ നു ഖോ ഏസാ ധമ്മധാതു സുപ്പടിവിദ്ധാ, യസ്സാ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി - "ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ"തി. ഉദാഹു ദേവതാ തഥാഗതസ്സ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, യേന തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി - 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'തി? അയം ഖോ നോ, ഭന്തേ, അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ, അഥ ഭഗവാ അനുപ്പത്തോ"തി.

൭൫. "തഥാഗതസ്സേവേസാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മധാതു സുപ്പടിവിദ്ധാ, യസ്സാ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി - 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ

ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'തി. ദേവതാപി തഥാഗതസ്സ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, യേന തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി - 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'തി.

''ഇച്ഛേയ്യാഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിയ്യോസോമത്തായ പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്തം ധമ്മിം കഥം സോതു''ന്തി? ''ഏതസ്സ, ഭഗവാ, കാലോ; ഏതസ്സ, സുഗത, കാലോ; യം ഭഗവാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പുബ്ബേനിവാസപടിസംയുത്തം ധമ്മിം കഥം കരേയ്യ, ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ''തി. ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ , സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൪൩. ''ഇതോ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഏകനവുതികപ്പേ യം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. വിപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസി, ഖത്തിയകുലേ ഉദപാദി. വിപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കോണ്ഡഞ്ഞോ ഗോത്തേന അഹോസി. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. വിപസ്സീ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പാടലിയാ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ , ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഖണ്ഡതിസ്സം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അസീതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഇമേ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസോകോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ബന്ധുമാ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. ബന്ധുമതീ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ബന്ധുമതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി.

ബോധിസത്തധമ്മതാ

൪൪. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ബോധിസത്തോ തുസിതാ കായാ ചവിത്വാ സതോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൧൮. “ധമ്മതാ, എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ തുസിതാ കായാ ചവിത്വാ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി. അഥ സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യാപി താ ലോകന്തരികാ അഘാ അസംവുതാ അന്ധകാരാ അന്ധകാരതിമിസാ , യത്ഥ പിമേ ചന്ദിമസൂരിയാ ഏവംമഹിദ്ധികാ ഏവംമഹാനുഭാവാ ആഭായ നാനുഭോന്തി, തത്ഥപി അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ, തേപി തേനോഭാസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ജാനന്തി - ‘അഞ്ഞേപി കിര, ഭോ, സന്തി സത്താ ഇധൂപപന്നാ’തി. അയഞ്ച ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അപ്പമാണോ ച ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൧൯. “ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ചത്താരോ നം ദേവപുത്താ ചതുദ്ദിസം [ചാതുദ്ദിസം (സ്യാ॰)] രക്ഖായ ഉപഗച്ഛന്തി - ‘മാ നം ബോധിസത്തം വാ ബോധിസത്തമാതരം വാ മനുസ്സോ വാ അമനുസ്സോ വാ കോചി വാ വിഹേഠേസീ’തി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൦. “ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, പകതിയാ സീലവതീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി, വിരതാ പാണാതിപാതാ, വിരതാ അദിന്നാദാനാ, വിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ , വിരതാ മുസാവാദാ, വിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൧. “ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ന ബോധിസത്തമാതു പുരിസേസു മാനസം ഉപ്പജ്ജതി കാമഗുണൂപസംഹിതം, അനതിക്കമനീയാ ച ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി കേനചി പുരിസേന രത്തചിത്തേന. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൨. “ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ലാഭിനീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി പഞ്ചന്നം കാമഗുണാനം. സാ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതാ സമങ്ഗീഭൂതാ പരിചാരേതി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൩. “ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ന ബോധിസത്തമാതു കോചിദേവ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജതി. സുഖിനീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി അകിലന്തകായാ, ബോധിസത്തഞ്ച ബോധിസത്തമാതാ തിരോകുച്ഛിഗതം പസ്സതി സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗിം അഹീനിന്ദ്രിയം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ അച്ഛോ വിപ്പസന്നോ അനാവിലോ സബ്ബാകാരസമ്പന്നോ. തത്രാസ്സ [തത്രസ്സ (സ്യാ॰)] സുത്തം ആവുതം നീലം വാ പീതം വാ ലോഹിതം വാ ഓദാതം വാ പണ്ഡുസുത്തം വാ. തമേനം ചക്ഖുമാ പുരിസോ ഹത്ഥേ കരിത്വാ പച്ചവേക്ഖേയ്യ - ‘അയം ഖോ മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ അച്ഛോ വിപ്പസന്നോ അനാവിലോ സബ്ബാകാരസമ്പന്നോ. തത്രിദം സുത്തം ആവുതം നീലം വാ പീതം വാ

ലോഹിതം വാ ഓദാതം വാ പണ്ഡുസുത്തം വാ’തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ഹോതി, ന ബോധിസത്തമാതു കോചിദേവ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജതി, സുഖിനീ ബോധിസത്തമാതാ ഹോതി അകിലന്തകായാ , ബോധിസത്തഞ്ച ബോധിസത്തമാതാ തിരോകുച്ഛിഗതം പസ്സതി സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗിം അഹീനിന്ദ്രിയം. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൮. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, സത്താഹജാതേ ബോധിസത്തേ ബോധിസത്തമാതാ കാലങ്കരോതി തുസിതം കായം ഉപപജ്ജതി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൯. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, യഥാ അഞ്ഞാ ഇത്ഥികാ നവ വാ ദസ വാ മാസേ ഗബ്ഭം കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ വിജായന്തി, ന ഹേവം ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ വിജായതി. ദസേവ മാസാനി ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ വിജായതി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൧. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, യഥാ അഞ്ഞാ ഇത്ഥികാ നിസിന്നാ വാ നിപന്നാ വാ വിജായന്തി, ന ഹേവം ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ വിജായതി. ഠിതാവ ബോധിസത്തം ബോധിസത്തമാതാ വിജായതി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൨. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, ദേവാ പഠമം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി, പച്ഛാ മനുസ്സാ. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൩. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അപ്പത്തോവ ബോധിസത്തോ പഥവിം ഹോതി, ചത്താരോ നം ദേവപുത്താ പടിഗ്ഗഹേത്വാ മാതു പുരതോ ഠപേന്തി – ‘അത്തമനാ, ദേവി, ഹോഹി; മഹേസക്ഖോ തേ പുത്തോ ഉപ്പന്നോ’തി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൨൪. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, വിസദോവ നിക്ഖമതി അമക്ഖിതോ ഉദേന [ഉദ്ദേന (സ്യാ॰), ഉദരേന (കത്ഥചി)] അമക്ഖിതോ സേമ്ഹേന അമക്ഖിതോ രുഹിരേന അമക്ഖിതോ കേനചി അസുചിനാ സുദ്ധോ [വിസുദ്ധോ (സ്യാ॰)] വിസദോ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മണിരതനം കാസികേ വത്ഥേ നിക്ഖിത്തം നേവ മണിരതനം കാസികം വത്ഥം മക്ഖേതി, നാപി കാസികം വത്ഥം മണിരതനം മക്ഖേതി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഉഭിന്നം സുദ്ധത്താ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, വിസദോവ നിക്ഖമതി അമക്ഖിതോ, ഉദേന അമക്ഖിതോ സേമ്ഹേന അമക്ഖിതോ രുഹിരേന അമക്ഖിതോ കേനചി അസുചിനാ സുദ്ധോ വിസദോ. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൩൦. “ധമ്മതാ ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, ദ്വേ ഉദകസ്സ ധാരാ അന്തലിക്ഖാ പാതുഭവന്തി – ഏകാ സീതസ്സ ഏകാ ഉണ്ഹസ്സ യേന ബോധിസത്തസ്സ ഉദകകിച്ചം കരോന്തി മാതു ച. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൩൧. ‘‘ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, സമ്പതിജാതോ ബോധിസത്തോ സമേഹി പാദേഹി പതിട്ഠഹിത്വാ ഉത്തരാഭിമുഖോ [ഉത്തരേനാഭിമുഖോ (സ്യാ॰) ഉത്തരേനമുഖോ (ക॰)] സത്തപദവീതിഹാരേന ഗച്ഛതി സേതമ്ഹി ഛത്തേ അനുധാരിയമാനേ, സബ്ബാ ച ദിസാ അനുവിലോകേതി, ആസഭിം വാചം ഭാസതി ‘അഗ്ഗോഹമസ്മി ലോകസ്സ, ജേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, സേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥിദാനി പുനബ്ഭവോ’തി. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

൩൨. ‘‘ധമ്മതാ എസാ, ഭിക്ഖവേ, യദാ ബോധിസത്തോ മാതുകുച്ഛിമ്ഹാ നിക്ഖമതി, അഥ സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ പാതുഭവതി, അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യാപി താ ലോകന്തരികാ അഘാ അസംവുതാ അന്ധകാരാ അന്ധകാരതിമിസാ, യത്ഥ പിമേ ചന്ദിമസൂരിയാ ഏവംമഹിദ്ധികാ ഏവംമഹാനുഭാവാ ആഭായ നാനുഭോന്തി, തത്ഥപി അപ്പമാണോ ഉളാരോ ഓഭാസോ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. യേപി തത്ഥ സത്താ ഉപപന്നാ, തേപി തേനോഭാസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ജാനന്തി - ‘അഞ്ഞേപി കിര, ഭോ, സന്തി സത്താ ഇധൂപപന്നാ’തി. അയഞ്ച ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി അപ്പമാണോ ച ഉളാരോ ഓഭാസോ ലോകേ പാതുഭവതി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. അയമേത്ഥ ധമ്മതാ.

ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണാ

൩൩. ‘‘ജാതേ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിമ്ഹി കുമാരേ ബന്ധുമതോ രഞ്ഞോ പടിവേദേസും - ‘പുത്തോ തേ, ദേവ [ദേവ തേ (ക॰)], ജാതോ, തം ദേവോ പസ്സതൂ’തി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ വിപസ്സിം കുമാരം, ദിസ്വാ നേമിത്തേ ബ്രാഹ്മണേ ആമന്താപേത്വാ ഏതദവോച - ‘പസ്സന്തു ഭോന്തോ നേമിത്താ ബ്രാഹ്മണാ കുമാര’ന്തി. അദ്ദസംസു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നേമിത്താ ബ്രാഹ്മണാ വിപസ്സിം കുമാരം, ദിസ്വാ ബന്ധുമന്തം രാജാനം ഏതദവോചും - ‘അത്തമനോ, ദേവ, ഹോഹി, മഹേസക്ഖോ തേ പുത്തോ ഉപ്പന്നോ, ലാഭാ തേ, മഹാരാജ, സുലദ്ധം തേ, മഹാരാജ, യസ്സ തേ കുലേ ഏവരൂപോ പുത്തോ ഉപ്പന്നോ. അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ, യേഹി സമന്നാഗതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ ഭവന്തി അനഞ്ഞാ. സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്തരതനാനി ഭവന്തി. സേയ്യഥിദം - ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസതി. സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവടച്ഛദോ.

൩൪. ‘കതമേഹി ചായം, ദേവ, കുമാരോ ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ, യേഹി സമന്നാഗതസ്സ

മഹാപുരിസസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ ഭവന്തി അനഞ്ഞാ. സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്തരതനാനി ഭവന്തി . സേയ്യഥിദം - ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസതി. സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവടച്ഛദോ.

൩൭. 'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സുപ്പതിട്ഠിതപാദോ. യം പായം, ദേവ, കുമാരോ സുപ്പതിട്ഠിതപാദോ. ഇദമ്പിസ്സ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

'ഇമസ്സ, ദേവ [ഇമസ്സ ഹി ദേവ (?)], കുമാരസ്സ ഹേട്ഠാ പാദതലേസു ചക്കാനി ജാതാനി സഹസ്സാരാനി സനേമികാനി സനാഭികാനി സബ്ബാകാരപരിപൂരാനി. യമ്പി, ഇമസ്സ ദേവ, കുമാരസ്സ ഹേട്ഠാ പാദതലേസു ചക്കാനി ജാതാനി സഹസ്സാരാനി സനേമികാനി സനാഭികാനി സബ്ബാകാരപരിപൂരാനി, ഇദമ്പിസ്സ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

'അയഞ്ഹി ദേവ, കുമാരോ ആയതപണ്ഹീ...പേ॰...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ദീഘങ്ഗുലീ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ മുദുതലുനഹത്ഥപാദോ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ കുമാരോ ജാലഹത്ഥപാദോ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ഉസ്സങ്ഖപാദോ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ഏണിജങ്ഘോ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ഠിതകോവ അനോനമന്തോ ഉഭോഹി പാണിതലേഹി ജണ്ണുകാനി പരിമസതി [പരാമസതി (ക॰)] പരിമജ്ജതി...

'അയഞ്ഹി , ദേവ, കുമാരോ കോസോഹിതവത്ഥഗുയ്ഹോ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സുവണ്ണവണ്ണോ കഞ്ചനസന്നിഭത്തചോ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സുഖുമച്ഛവീ; സുഖുമത്താ ഛവിയാ രജോജല്ലം കായേ ന ഉപലിമ്പതി [ഉപലിപ്പതി (സ്യാ॰)] ...

'അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ഏകേകലോമോ; ഏകേകാനി ലോമാനി ലോമകൂപേസു ജാതാനി...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ഉദ്ധഗ്ഗലോമോ; ഉദ്ധഗ്ഗാനി ലോമാനി ജാതാനി നീലാനി അഞ്ജനവണ്ണാനി കുണ്ഡലാവട്ടാനി ദക്ഖിണാവട്ടകജാതാനി...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സത്തുസ്സദോ...

‘അയഞ്ഹി , ദേവ, കുമാരോ സീഹപുബ്ബദ്ധകായോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ചിതന്തരംസോ [പിതന്തരംസോ (സ്യാ॰)] ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ നിഗ്രോധപരിമണ്ഡലോ യാവതകവ്വസ്സ കായോ താവതകവ്വസ്സ ബ്യാമോ, യാവതകവ്വസ്സ ബ്യാമോ, താവതകവ്വസ്സ കായോ...

‘അയഞ്ഹി , ദേവ, കുമാരോ സമവട്ടക്ഖന്ധോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ രസഗ്ഗസഗ്ഗീ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സീഹഹനു...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ചത്താലീസദന്തോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സമദന്തോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ അവിരളദന്തോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ സുസുക്കദാഠോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ പഹൂതജിവ്ഹോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ബ്രഹ്മസ്സരോ കരവീകഭാണീ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ അഭിനീലനേത്തോ...

‘അയഞ്ഹി, ദേവ, കുമാരോ ഗോപഖുമോ...

ഇമസ്സ, ദേവ, കുമാരസ്സ ഉണ്ണാ ഭമുകന്തരേ ജാതാ ഓദാതാ മുദുതൂലസന്നിഭാ. യമ്പി ഇമസ്സ ദേവ കുമാരസ്സ ഉണ്ണാ ഭമുകന്തരേ ജാതാ ഓദാതാ മുദുതൂലസന്നിഭാ, ഇദമ്പിമസ്സ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

‘അയഞ്ഹി , ദേവ, കുമാരോ ഉണ്ഹീസസീസോ. യം പായം, ദേവ, കുമാരോ ഉണ്ഹീസസീസോ, ഇദമ്പിസ്സ മഹാപുരിസസ്സ മഹാപുരിസലക്ഖണം ഭവതി.

൩൬. ‘ഇമേഹി ഖോ അയം, ദേവ, കുമാരോ ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ, യേഹി സമന്നാഗതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ ദ്വേവ ഗതിയോ ഭവന്തി അനഞ്ഞാ. സചേ അഗാരം അജ്ഝാവസതി, രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ

വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. തസ്സിമാനി സത്തരതനാനി ഭവന്തി. സേയ്യഥിദം - ചക്കരതനം ഹത്ഥിരതനം അസ്സരതനം മണിരതനം ഇത്ഥിരതനം ഗഹപതിരതനം പരിണായകരതനമേവ സത്തമം. പരോസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ ഭവന്തി സൂരാ വീരങ്ഗരൂപാ പരസേനപ്പമദ്ദനാ. സോ ഇമം പഥവിം സാഗരപരിയന്തം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ധമ്മേന [ധമ്മേന സമേന (സ്യാ॰)] അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസതി. സചേ ഖോ പന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, അരഹം ഹോതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ വിവടച്ഛദോ'തി.

വിപസ്സീസമഞ്ഞാ

൩൭. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ നേമിത്തേ ബ്രാഹ്മണേ അഹതേഹി വത്ഥേഹി അച്ഛാദാപേത്വാ [അച്ഛാദേത്വാ (സ്യാ॰)] സബ്ബകാമേഹി സന്തപ്പേസി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ ധാതിയോ ഉപട്ഠാപേസി. അഞ്ഞാ ഖീരം പായേന്തി, അഞ്ഞാ ന്ഹാപേന്തി, അഞ്ഞാ ധാരേന്തി, അഞ്ഞാ അങ്കേന പരിഹരന്തി. ജാതസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ സേതച്ഛത്തം ധാരയിത്ഥ ദിവാ ചേവ രത്തിഞ്ച - 'മാ നം സീതം വാ ഉണ്ഹം വാ തിണം വാ രജോ വാ ഉസ്സാവോ വാ ബാധയിത്ഥാ'തി. ജാതോ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ബഹുനോ ജനസ്സ പിയോ അഹോസി മനാപോ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പലം വാ പദുമം വാ പുണ്ഡരീകം വാ ബഹുനോ ജനസ്സ പിയം മനാപം; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ബഹുനോ ജനസ്സ പിയോ അഹോസി മനാപോ. സ്വാസ്സുദം അങ്കേനേവ അങ്കം പരിഹരിയതി.

൩൮. ''ജാതോ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ മഞ്ജുസ്സരോ ച [കുമാരോ ബ്രഹ്മസ്സരോ മഞ്ജുസ്സരോ ച (സീ॰ ക॰)] അഹോസി വഗ്ഗുസ്സരോ ച മധുരസ്സരോ ച പേമനിയസ്സരോ ച. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഹിമവന്തേ പബ്ബതേ കരവീകാ നാമ സകുണജാതി മഞ്ജുസ്സരാ ച വഗ്ഗുസ്സരാ ച മധുരസ്സരാ ച പേമനിയസ്സരാ ച; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ മഞ്ജുസ്സരോ ച അഹോസി വഗ്ഗുസ്സരോ ച മധുരസ്സരോ ച പേമനിയസ്സരോ ച.

൩൯. ''ജാതസ്സ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ കമ്മവിപാകജം ദിബ്ബചക്ഖു പാതുരഹോസി യേന സുദം [യേന ദൂരം (സ്യാ॰)] സമന്താ യോജനം പസ്സതി ദിവാ ചേവ രത്തിഞ്ച.

൪൦. ''ജാതോ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ അനിമിസന്തോ പേക്ഖതി സേയ്യഥാപി ദേവാ താവതിംസാ. 'അനിമിസന്തോ കുമാരോ പേക്ഖതീ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ [അനിമിസന്തോ പേക്ഖതി, ജാതസ്സ ഖോ പന ഭിക്ഖവേ (ക॰)], വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ 'വിപസ്സീ വിപസ്സീ' ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി.

൪൧. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ അത്ഥകരണേ [അട്ട കരണേ (സ്യാ॰)] നിസിന്നോ വിപസ്സിം കുമാരം അങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അത്ഥേ അനുസാസതി . തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ പിതുഅങ്കേ നിസിന്നോ വിചേയ്യ വിചേയ്യ അത്ഥേ പനായതി ഞായേന [അട്ടേ പനായതി

ഞാണേന (സ്യാ॰)]. വിചേയ്യ വിചേയ്യ കുമാരോ അത്ഥേ പനായതി ഞായേനാതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ 'വിപസ്സീ വിപസ്സീ' ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി.

൪൨. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ തയോ പാസാദേ കാരാപേസി, ഏകം വസ്സികം ഏകം ഹേമന്തികം ഏകം ഗിമ്ഹികം; പഞ്ച കാമഗുണാനി ഉപട്ഠാപേസി. തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ വസ്സികേ പാസാദേ ചത്താരോ മാസേ [വസ്സികേ പാസാദേ വസ്സികേ] നിപ്പുരിസേഹി തൂരിയേഹി പരിചാരയമാനോ ന ഹേട്ഠാപാസാദം ഓരോഹതീ"തി.

പഠമഭാണവാരോ.

ജിണ്ണപുരിസോ

൪൩. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ബഹൂനം വസ്സാനം ബഹൂനം വസ്സസതാനം ബഹൂനം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന സാരഥിം ആമന്തേസി - 'യോജേഹി, സമ്മ സാരഥി, ഭദ്രാനി ഭദ്രാനി യാനാനി ഉയ്യാനഭൂമിം ഗച്ഛാമ സുഭൂമിദസ്സനായാ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഭദ്രാനി ഭദ്രാനി യാനാനി യോജേത്വാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിവേദേസി - 'യുത്താനി ഖോ തേ, ദേവ, ഭദ്രാനി ഭദ്രാനി യാനാനി, യസ്സ ദാനി കാലം മഞ്ഞസീ'തി . അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ഭദ്രം ഭദ്രം യാനം [ഭദ്രം യാനം (സ്യാ॰), ഭദ്രം യാനം (പീ॰) ചത്താരോ മാസേ (സീ॰ പീ॰)] അഭിരുഹിത്വാ ഭദ്രേഹി ഭദ്രേഹി യാനേഹി ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യാസി.

൪൪. "അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ പുരിസം ജിണ്ണം ഗോപാനസിവങ്കം ഭോഗ്ഗം [ഭഗ്ഗം (സ്യാ॰)] ദണ്ഡപരായനം പവേധമാനം ഗച്ഛന്തം ആതുരം ഗതയോബ്ബനം. ദിസ്വാ സാരഥിം ആമന്തേസി - 'അയം പന, സമ്മ സാരഥി, പുരിസോ കിംകതോ? കേസാപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസം, കായോപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസ'ന്തി. 'ഏസോ ഖോ, ദേവ, ജിണ്ണോ നാമാ'തി. 'കിം പനേസോ, സമ്മ സാരഥി, ജിണ്ണോ നാമാ'തി? 'ഏസോ ഖോ, ദേവ, ജിണ്ണോ നാമ. ന ദാനി തേന ചിരം ജീവിതബ്ബം ഭവിസ്സതീ'തി. 'കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അഹമ്പി ജരാധമ്മോ, ജരം അനതീതോ'തി? 'ത്വഞ്ച, ദേവ, മയഞ്ചമ്ഹ സബ്ബേ ജരാധമ്മാ, ജരം അനതീതാ'തി. 'തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, അലം ദാനജ്ജ ഉയ്യാനഭൂമിയാ. ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹീ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസി. തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ അന്തേപുരം ഗതോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായതി - 'ധിരത്ഥു കിര, ഭോ, ജാതി നാമ, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതീ'തി!

൪൫. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ സാരഥിം ആമന്താപേത്വാ ഏതദവോച - 'കച്ചി, സമ്മ സാരഥി, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അഭിരമിത്ഥ? കച്ചി, സമ്മ സാരഥി, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അത്തമനോ അഹോസീ'തി? 'ന ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അഭിരമിത്ഥ, ന ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അത്തമനോ അഹോസീ'തി. 'കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അദ്ദസ

കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ'തി? 'അദ്ദസാ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ പുരിസം ജിണ്ണം ഗോപാനസിവങ്കം ഭോഗ്ഗം ദണ്ഡപരായനം പവേധമാനം ഗച്ഛന്തം ആതുരം ഗതയോബ്ബനം. ദിസ്വാ മം ഏതദവോച - "അയം പന, സമ്മ സാരഥി, പുരിസോ കിംകതോ, കേസാപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസം, കായോപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസ"ന്തി? "ഏസോ ഖോ, ദേവ, ജിണ്ണോ നാമാ"തി. "കിം പനേസോ, സമ്മ സാരഥി, ജിണ്ണോ നാമാ"തി? "ഏസോ ഖോ, ദേവ, ജിണ്ണോ നാമ ന ദാനി തേന ചിരം ജീവിതബ്ബം ഭവിസ്സതീ"തി. "കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അഹമ്പി ജരാധമ്മോ, ജരം അനതീതോ"തി? "ത്വഞ്ച, ദേവ, മയഞ്ചമ്ഹ സബ്ബേ ജരാധമ്മാ, ജരം അനതീതാ"തി.

"'തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, അലം ദാനജ്ജ ഉയ്യാനഭൂമിയാ, ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹീ"'തി. "ഏവം, ദേവാ"തി ഖോ അഹം, ദേവ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസിം. സോ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ അന്തേപുരം ഗതോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായതി - "ധിരത്ഥു കിര ഭോ ജാതി നാമ, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതീ"'തി.

ബ്യാധിതപുരിസോ

൪൬. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ഏതദഹോസി -

'മാ ഹേവ ഖോ വിപസ്സീ കുമാരോ ന രജ്ജം കാരേസി, മാ ഹേവ വിപസ്സീ കുമാരോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി, മാ ഹേവ നേമിത്താനം ബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം അസ്സ വചന'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ പഞ്ച കാമഗുണാനി ഉപട്ഠാപേസി - 'യഥാ വിപസ്സീ കുമാരോ രജ്ജം കരേയ്യ, യഥാ വിപസ്സീ കുമാരോ ന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ, യഥാ നേമിത്താനം ബ്രാഹ്മണാനം മിച്ഛാ അസ്സ വചന'ന്തി.

"തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ബഹൂനം വസ്സാനം...പേ॰...

൪൭. "അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ പുരിസം ആബാധികം ദുക്ഖിതം ബാള്ഹഗിലാനം സകേ മുത്തകരീസേ പലിപന്നം സേമാനം [സയമാനം (സ്യാ॰ ക॰)] അഞ്ഞേഹി വുട്ഠാപിയമാനം അഞ്ഞേഹി സംവേസിയമാനം. ദിസ്വാ സാരഥിം ആമന്തേസി - 'അയം പന, സമ്മ സാരഥി, പുരിസോ കിംകതോ? അക്ഖീനിപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസം, സരോപിസ്സ [സിരോപിസ്സ (സ്യാ॰)] ന യഥാ അഞ്ഞേസ'ന്തി? 'ഏസോ ഖോ, ദേവ, ബ്യാധിതോ നാമാ'തി. 'കിം പനേസോ, സമ്മ സാരഥി, ബ്യാധിതോ നാമാ'തി? 'ഏസോ ഖോ, ദേവ, ബ്യാധിതോ നാമ അപ്പേവ നാമ തമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹേയ്യാ'തി. 'കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അഹമ്പി ബ്യാധിധമ്മോ, ബ്യാധിം അനതീതോ'തി? 'ത്വഞ്ച, ദേവ, മയഞ്ചമ്ഹ സബ്ബേ ബ്യാധിധമ്മാ, ബ്യാധിം അനതീതാ'തി. 'തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, അലം ദാനജ്ജ ഉയ്യാനഭൂമിയാ, ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹീ'തി. 'ഏവം ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ,

സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസി. തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ അന്തേപുരം ഗതോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായതി - 'ധിരത്ഥു കിര ഭോ ജാതി നാമ, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതി, ബ്യാധി പഞ്ഞായിസ്സതീ'തി.

ർവ്വ. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ സാരഥിം ആമന്താപേത്വാ ഏതദവോച - 'കച്ചി, സമ്മ സാരഥി, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അഭിരമിത്ഥ, കച്ചി, സമ്മ സാരഥി, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അത്തമനോ അഹോസീ'തി? 'ന ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അഭിരമിത്ഥ, ന ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അത്തമനോ അഹോസീ'തി. 'കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അദ്ദസ കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ'തി? 'അദ്ദസാ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ പുരിസം ആബാധികം ദുക്ഖിതം ബാള്ഹഗിലാനം സകേ മുത്തകരീസേ പലിപന്നം സേമാനം അഞ്ഞേഹി വുട്ഠാപിയമാനം അഞ്ഞേഹി സംവേസിയമാനം. ദിസ്വാ മം ഏതദവോച - "അയം പന, സമ്മ സാരഥി, പുരിസോ കിംകതോ, അക്ഖീനിപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസം, സരോപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസ"ന്തി? "ഏസോ ഖോ, ദേവ, ബ്യാധിതോ നാമാ"തി. "കിം പനേസോ, സമ്മ സാരഥി, ബ്യാധിതോ നാമാ"തി? "ഏസോ ഖോ, ദേവ, ബ്യാധിതോ നാമ അപ്പേവ നാമ തമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹേയ്യാ"തി. "കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അഹമ്പി ബ്യാധിധമ്മോ, ബ്യാധിം അനതീതോ"തി? "ത്വഞ്ച, ദേവ, മയഞ്ചമ്ഹ സബ്ബേ ബ്യാധിധമ്മാ, ബ്യാധിം അനതീതാ"തി. "തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, അലം ദാനജ്ജ ഉയ്യാനഭൂമിയാ, ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹീ"തി. "ഏവം, ദേവാ"തി ഖോ അഹം, ദേവ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസിം. സോ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ അന്തേപുരം ഗതോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായതി - "'ധിരത്ഥു കിര ഭോ ജാതി നാമ, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതി, ബ്യാധി പഞ്ഞായിസ്സതീ'"തി.

കാലങ്കതപുരിസോ

ർൻ. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ഏതദഹോസി - 'മാ ഹേവ ഖോ വിപസ്സീ കുമാരോ ന രജ്ജം കാരേസി, മാ ഹേവ വിപസ്സീ കുമാരോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി, മാ ഹേവ നേമിത്താനം ബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം അസ്സ വചന'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ പഞ്ച കാമഗുണാനി ഉപട്ഠാപേസി - 'യഥാ വിപസ്സീ കുമാരോ രജ്ജം കരേയ്യ, യഥാ വിപസ്സീ കുമാരോ ന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ, യഥാ നേമിത്താനം ബ്രാഹ്മണാനം മിച്ഛാ അസ്സ വചന'ന്തി.

"തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ബഹൂനം വസ്സാനം...പേ॰...

൫൦. "അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ മഹാജനകായം സന്നിപതിതം നാനാരത്താനഞ്ച ദുസ്സാനം വിലാതം കയിരമാനം. ദിസ്വാ സാരഥിം ആമന്തേസി - 'കിം നു ഖോ, സോ, സമ്മ സാരഥി, മഹാജനകായോ സന്നിപതിതോ നാനാരത്താനഞ്ച ദുസ്സാനം വിലാതം

കയിരതീ'തി? 'ഏസോ ഖോ, ദേവ, കാലങ്കതോ നാമാ'തി. 'തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, യേന സോ കാലങ്കതോ തേന രഥം പേസേഹീ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന സോ കാലങ്കതോ തേന രഥം പേസേസി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ പേതം കാലങ്കതം, ദിസ്വാ സാരഥിം ആമന്തേസി - 'കിം പനായം, സമ്മ സാരഥി, കാലങ്കതോ നാമാ'തി? 'ഏസോ ഖോ, ദേവ, കാലങ്കതോ നാമ. ന ദാനി തം ദക്ഖന്തി മാതാ വാ പിതാ വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ, സോപി ന ദക്ഖിസ്സതി മാതരം വാ പിതരം വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതേ'തി. 'കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അഹമ്പി മരണധമ്മോ മരണം അനതീതോ; മമ്പി ന ദക്ഖന്തി ദേവോ വാ ദേവീ വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ; അഹമ്പി ന ദക്ഖിസ്സാമി ദേവം വാ ദേവിം വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതേ'തി? 'ത്വഞ്ച, ദേവ, മയഞ്ചമ്ഹ സബ്ബേ മരണധമ്മാ മരണം അനതീതാ; തമ്പി ന ദക്ഖന്തി ദേവോ വാ ദേവീ വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ; ത്വമ്പി ന ദക്ഖിസ്സസി ദേവം വാ ദേവിം വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതേ'തി. 'തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, അലം ദാനജ്ജ ഉയ്യാനഭൂമിയാ, ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹീ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസി. തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ അന്തേപുരം ഗതോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായതി - 'ധിരത്ഥു കിര, ഭോ, ജാതി നാമ, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതി, ബ്യാധി പഞ്ഞായിസ്സതി, മരണം പഞ്ഞായിസ്സതീ'തി.

൫൮. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ സാരഥിം ആമന്താപേത്വാ ഏതദവോച - 'കച്ചി, സമ്മ സാരഥി, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അഭിരമിത്ഥ, കച്ചി, സമ്മ സാരഥി, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അത്തമനോ അഹോസീ'തി? 'ന ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അഭിരമിത്ഥ, ന ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിയാ അത്തമനോ അഹോസീ'തി. 'കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അദ്ദസ കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ'തി? 'അദ്ദസാ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ മഹാജനകായം സന്നിപതിതം നാനാരത്താനഞ്ച ദുസ്സാനം വിലാതം കയിരമാനം. ദിസ്വാ മം ഏതദവോച - "കിം നു ഖോ, സോ , സമ്മ സാരഥി, മഹാജനകായോ സന്നിപതിതോ നാനാരത്താനഞ്ച ദുസ്സാനം വിലാതം കയിരതീ"തി? "ഏസോ ഖോ, ദേവ, കാലങ്കതോ നാമാ"തി. "തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, യേന സോ കാലങ്കതോ തേന രഥം പേസേഹീ"തി. "ഏവം ദേവാ"തി ഖോ അഹം, ദേവ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന സോ കാലങ്കതോ തേന രഥം പേസേസിം. അദ്ദസാ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ പേതം കാലങ്കതം, ദിസ്വാ മം ഏതദവോച - "കിം പനായം, സമ്മ സാരഥി, കാലങ്കതോ നാമാ"തി ? "ഏസോ ഖോ, ദേവ, കാലങ്കതോ നാമ. ന ദാനി തം ദക്ഖന്തി മാതാ വാ പിതാ വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ, സോപി ന ദക്ഖിസ്സതി മാതരം വാ പിതരം വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതേ"തി. "കിം പന, സമ്മ സാരഥി, അഹമ്പി മരണധമ്മോ മരണം അനതീതോ; മമ്പി ന ദക്ഖന്തി ദേവോ വാ ദേവീ വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ; അഹമ്പി ന ദക്ഖിസ്സാമി ദേവം വാ ദേവിം വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതേ"തി? "ത്വഞ്ച, ദേവ, മയഞ്ചമ്ഹ സബ്ബേ മരണധമ്മാ മരണം അനതീതാ; തമ്പി ന ദക്ഖന്തി ദേവോ വാ ദേവീ വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ, ത്വമ്പി ന ദക്ഖിസ്സസി ദേവം വാ ദേവിം വാ അഞ്ഞേ വാ ഞാതിസാലോഹിതേ"തി. "തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, അലം ദാനജ്ജ ഉയ്യാനഭൂമിയാ, ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹീ'തി.

‘‘‘ഏവം, ദേവാ’’തി ഖോ അഹം, ദേവ, വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസിം. സോ ഖോ, ദേവ, കുമാരോ അന്തേപുരം ഗതോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ പജ്ഝായതി - ‘‘ധിരത്ഥു കിര ഭോ ജാതി നാമ, യത്ര ഹി നാമ ജാതസ്സ ജരാ പഞ്ഞായിസ്സതി, ബ്യാധി പഞ്ഞായിസ്സതി, മരണം പഞ്ഞായിസ്സതീ’’’തി.

പബ്ബജിതോ

൪൨. ‘‘അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ഏതദഹോസി - ‘മാ ഹേവ ഖോ വിപസ്സീ കുമാരോ ന രജ്ജം കാരേസി, മാ ഹേവ വിപസ്സീ കുമാരോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി, മാ ഹേവ നേമിത്താനം ബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം അസ്സ വചന’ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമാ രാജാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ പഞ്ച കാമഗുണാനി ഉപട്ഠാപേസി - ‘യഥാ വിപസ്സീ കുമാരോ രജ്ജം കരേയ്യ, യഥാ വിപസ്സീ കുമാരോ ന അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ, യഥാ നേമിത്താനം ബ്രാഹ്മണാനം മിച്ഛാ അസ്സ വചന’ന്തി.

‘‘തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ബഹൂനം വസ്സാനം ബഹൂനം വസ്സസതാനം ബഹൂനം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന സാരഥിം ആമന്തേസി - ‘യോജേഹി, സമ്മ സാരഥി, ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി, ഉയ്യാനഭൂമിം ഗച്ഛാമ സുഭൂമിദസ്സനായാ’തി. ‘ഏവം, ദേവാ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി യോജേത്വാ വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിവേദേസി - ‘യുത്താനി ഖോ തേ, ദേവ, ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി, യസ്സ ദാനി കാലം മഞ്ഞസീ’തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ഭദ്ദം ഭദ്ദം യാനം അഭിരുഹിത്വാ ഭദ്ദേഹി ഭദ്ദേഹി യാനേഹി ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യാസി.

൪൩. ‘‘അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യന്തോ പുരിസം ഭണ്ഡും പബ്ബജിതം കാസായവസനം. ദിസ്വാ സാരഥിം ആമന്തേസി - ‘അയം പന, സമ്മ സാരഥി, പുരിസോ കിംകതോ? സീസംപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസം, വത്ഥാനിപിസ്സ ന യഥാ അഞ്ഞേസ’ന്തി? ‘ഏസോ ഖോ, ദേവ, പബ്ബജിതോ നാമാ’തി. ‘കിം പനേസോ, സമ്മ സാരഥി, പബ്ബജിതോ നാമാ’തി? ‘ഏസോ ഖോ, ദേവ, പബ്ബജിതോ നാമ സാധു ധമ്മചരിയാ സാധു സമചരിയാ [സമ്മചരിയാ (ക॰)] സാധു കുസലകിരിയാ [കുസലചരിയാ (സ്യാ॰)] സാധു പുഞ്ഞകിരിയാ സാധു അവിഹിംസാ സാധു ഭൂതാനുകമ്പാ’തി. ‘സാധു ഖോ സോ, സമ്മ സാരഥി, പബ്ബജിതോ നാമ, സാധു ധമ്മചരിയാ സാധു സമചരിയാ സാധു കുസലകിരിയാ സാധു പുഞ്ഞകിരിയാ സാധു അവിഹിംസാ സാധു ഭൂതാനുകമ്പാ. തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, യേന സോ പബ്ബജിതോ തേന രഥം പേസേഹീ’തി. ‘ഏവം, ദേവാ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന സോ പബ്ബജിതോ തേന രഥം പേസേസി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ തം പബ്ബജിതം ഏതദവോച - ‘ത്വം പന, സമ്മ, കിംകതോ, സീസമ്പി തേ ന യഥാ അഞ്ഞേസം, വത്ഥാനിപി തേ ന യഥാ അഞ്ഞേസ’ന്തി? ‘അഹം ഖോ, ദേവ, പബ്ബജിതോ നാമാ’തി. ‘കിം പന ത്വം, സമ്മ, പബ്ബജിതോ നാമാ’തി? ‘അഹം ഖോ, ദേവ, പബ്ബജിതോ നാമ, സാധു ധമ്മചരിയാ സാധു സമചരിയാ സാധു കുസലകിരിയാ സാധു പുഞ്ഞകിരിയാ

സാധു അവിഹിംസാ സാധു ഭൂതാനുകമ്പാ'തി. 'സാധു ഖോ ത്വം, സമ്മ, പബ്ബജിതോ നാമ സാധു ധമ്മചരിയാ സാധു സമചരിയാ സാധു കുസലകിരിയാ സാധു പുഞ്ഞകിരിയാ സാധു അവിഹിംസാ സാധു ഭൂതാനുകമ്പാ'തി.

ബോധിസത്തപബ്ബജ്ജാ

൪൮. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ കുമാരോ സാരഥിം ആമന്തേസി - 'തേന ഹി, സമ്മ സാരഥി, രഥം ആദായ ഇതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാഹി. അഹം പന ഇധേവ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമീ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സാരഥി വിപസ്സിസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുത്വാ രഥം ആദായ തതോവ അന്തേപുരം പച്ചനിയ്യാസി. വിപസ്സീ പന കുമാരോ തത്ഥേവ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി.

മഹാജനകായഅനുപബ്ബജ്ജാ

൪൯. "അസ്സോസി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ മഹാജനകായോ ചതുരാസീതി പാണസഹസ്സാനി - 'വിപസ്സീ കിര കുമാരോ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ'തി. സുത്വാന തേസം ഏതദഹോസി - 'ന ഹി നൂന സോ ഓരകോ ധമ്മവിനയോ, ന സാ ഓരകാ [ഓരികാ (സീ॰ സ്യാ॰)] പബ്ബജ്ജാ, യത്ഥ വിപസ്സീ കുമാരോ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ. വിപസ്സീപി നാമ കുമാരോ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സതി, കിമങ്ഗം [കിമങ്ഗ (സീ॰)] പന മയ'ന്തി.

"അഥ ഖോ, സോ ഭിക്ഖവേ, മഹാജനകായോ [മഹാജനകായോ (സ്യാ॰)] ചതുരാസീതി പാണസഹസ്സാനി കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ വിപസ്സിം ബോധിസത്തം അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതം അനുപബ്ബജിംസു. തായ സുദം, ഭിക്ഖവേ, പരിസായ പരിവുതോ വിപസ്സീ ബോധിസത്തോ ഗാമനിഗമജനപദരാജധാനീസു ചാരികം ചരതി.

൫൦. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - 'ന ഖോ മേതം [ന ഖോ പനേതം (സ്യാ॰)] പതിരൂപം യോഹം ആകിണ്ണോ വിഹരാമി, യംനൂനാഹം ഏകോ ഗണമ്ഹാ വൂപകട്ഠോ വിഹരേയ്യ'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ബോധിസത്തോ അപരേന സമയേന ഏകോ ഗണമ്ഹാ വൂപകട്ഠോ വിഹാസി , അഞ്ഞേനേവ താനി ചതുരാസീതി പബ്ബജിതസഹസ്സാനി അഗമംസു, അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന വിപസ്സീ ബോധിസത്തോ.

ബോധിസത്തഅഭിനിവേസോ

൫൧. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ വാസൂപഗതസ്സ രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - 'കിച്ഛം

വതായം ലോകോ ആപന്നോ, ജായതി ച ജീയതി ച മീയതി ച [ജിയ്യതി ച മിയ്യതി ച (ക॰)] ചവതി ച ഉപപജ്ജതി ച, അഥ ച പനിമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം നപ്പജാനാതി ജരാമരണസ്സ, കുദാസ്സു നാമ ഇമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം പഞ്ഞായിസ്സതി ജരാമരണസ്സാ'തി?

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ജാതിയാ ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജാതി ഹോതി, കിംപച്ചയാ ജാതീ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ഭവേ ഖോ സതി ജാതി ഹോതി, ഭവപച്ചയാ ജാതീ'തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ഭവോ ഹോതി, കിംപച്ചയാ ഭവോ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ഉപാദാനേ ഖോ സതി ഭവോ ഹോതി, ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ'തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ഉപാദാനം ഹോതി, കിംപച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'തണ്ഹായ ഖോ സതി ഉപാദാനം ഹോതി, തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി തണ്ഹാ ഹോതി, കിംപച്ചയാ തണ്ഹാ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'വേദനായ ഖോ സതി തണ്ഹാ ഹോതി, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ'തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി വേദനാ ഹോതി, കിംപച്ചയാ വേദനാ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ഫസ്സേ ഖോ സതി വേദനാ ഹോതി, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ'തി.

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ഫസ്സോ ഹോതി, കിംപച്ചയാ ഫസ്സോ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'സളായതനേ ഖോ സതി ഫസ്സോ ഹോതി, സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ'തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി സളായതനം ഹോതി, കിംപച്ചയാ സളായതന’ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ സതി സളായതനം ഹോതി, നാമരൂപപച്ചയാ സളായതന’ന്തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി നാമരൂപം ഹോതി, കിംപച്ചയാ നാമരൂപ’ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വിഞ്ഞാണേ ഖോ സതി നാമരൂപം ഹോതി, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ’ന്തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’ന്തി.

൫൮. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘പച്ചുദാവത്തതി ഖോ ഇദം വിഞ്ഞാണം നാമരൂപമ്ഹാ, നാപരം ഗച്ഛതി. ഏത്താവതാ ജായേഥ വാ ജിയ്യേഥ വാ മിയ്യേഥ വാ ചവേഥ വാ ഉപപജ്ജേഥ വാ, യദിദം നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം, നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം, സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ , തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം, ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ, ഭവപച്ചയാ ജാതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി’.

൫൯. “‘സമുദയോ സമുദയോ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

൬൦. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ജാതിയാ ഖോ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതി, ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജാതി ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ജാതിനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ഭവേ ഖോ അസതി ജാതി ന ഹോതി, ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ഭവോ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ

ഭവനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ഉപാദാനേ ഖോ അസതി ഭവോ ന ഹോതി, ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ഉപാദാനം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘തണ്ഹായ ഖോ അസതി ഉപാദാനം ന ഹോതി, തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി തണ്ഹാ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വേദനായ ഖോ അസതി തണ്ഹാ ന ഹോതി, വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി വേദനാ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ വേദനാനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ഫസ്സേ ഖോ അസതി വേദനാ ന ഹോതി, ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ഫസ്സോ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘സളായതനേ ഖോ അസതി ഫസ്സോ ന ഹോതി, സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി സളായതനം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ സളായതനനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ അസതി സളായതനം ന ഹോതി, നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വിഞ്ഞാണേ ഖോ അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി, വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി, നാമരൂപനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ’തി.

൬൪. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'അധിഗതോ ഖോ മ്യായം മഗ്ഗോ സമ്ബോധായ യദിദം - നാമരൂപനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ, വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ, നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ, സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ, ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ, വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ, തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ, ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ, ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ, ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി'.

൬൫. '''നിരോധോ നിരോധോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

൬൬. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ബോധിസത്തോ അപരേന സമയേന പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഉദയബ്ബയാനുപസ്സീ വിഹാസി - 'ഇതി രൂപം, ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ, ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി വേദനാ, ഇതി വേദനായ സമുദയോ, ഇതി വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി സഞ്ഞാ, ഇതി സഞ്ഞായ സമുദയോ, ഇതി സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി സങ്ഖാരാ, ഇതി സങ്ഖാരാനം സമുദയോ, ഇതി സങ്ഖാരാനം അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി വിഞ്ഞാണം, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ'തി, തസ്സ പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു ഉദയബ്ബയാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ ന ചിരസ്സേവ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചീ''തി.

ദുതിയഭാണവാരോ.

ബ്രഹ്മയാചനകഥാ

൬൭. ''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏതദഹോസി - 'യംനൂനാഹം ധമ്മം ദേസേയ്യ'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏതദഹോസി - 'അധിഗതോ ഖോ മ്യായം ധമ്മോ ഗമ്ഭീരോ ദുദ്ദസോ ദുരനുബോധോ സന്തോ പണീതോ അതക്കാവചരോ നിപുണോ പണ്ഡിതവേദനീയോ. ആലയരാമാ ഖോ പനായം പജാ ആലയരതാ ആലയസമ്മുദിതാ. ആലയരാമായ ഖോ പന പജായ ആലയരതായ ആലയസമ്മുദിതായ ദുദ്ദസം ഇദം ഠാനം യദിദം ഇദപ്പച്ചയതാപടിച്ചസമുപ്പാദോ. ഇദമ്പി ഖോ ഠാനം ദുദ്ദസം യദിദം സബ്ബസങ്ഖാരസമഥോ സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗോ തണ്ഹാക്ഖയോ വിരാഗോ നിരോധോ നിബ്ബാനം. അഹഞ്ചേവ ഖോ പന ധമ്മം ദേസേയ്യം, പരേ ച മേ ന ആജാനേയ്യും; സോ മമസ്സ കിലമഥോ, സാ മമസ്സ വിഹേസാ'തി.

൬൮. ''അപിസ്സു, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഇമാ അനച്ഛരിയാ ഗാഥായോ പടിഭംസു പുബ്ബേ അസ്സുതപുബ്ബാ -

'കിച്ഛേന മേ അധിഗതം, ഹലം ദാനി പകാസിതും;

രാഗദോസപരേതേഹി, നായം ധമ്മോ സുസമ്ബുധോ.

‘പടിസോതഗാമിം നിപുണം, ഗമ്ഭീരം ദുദ്ദസം അണും;
രാഗരത്താ ന ദക്ഖന്തി, തമോഖന്ധേന ആവുടാ’തി.

“ഇതിഹ , ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പടിസഞ്ചിക്ഖതോ അപ്പോസ്സുക്കതായ ചിത്തം നമി, നോ ധമ്മദേസനായ.

൬൬. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരസ്സ മഹാബ്രഹ്മുനോ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ ഏതദഹോസി - ‘നസ്സതി വത ഭോ ലോകോ, വിനസ്സതി വത ഭോ ലോകോ, യത്ര ഹി നാമ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അപ്പോസ്സുക്കതായ ചിത്തം നമതി [നമി (സ്യാ॰ ക॰), നമിസ്സതി (?)], നോ ധമ്മദേസനായാ’തി. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാബ്രഹ്മാ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ; ഏവമേവ ബ്രഹ്മലോകേ അന്തരഹിതോ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പുരതോ പാതുരഹോസി. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാബ്രഹ്മാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ ദക്ഖിണം ജാണുമണ്ഡലം പഥവിയം നിഹന്ത്വാ [നിദഹന്തോ (സ്യാ॰)] യേന വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏതദവോച - ‘ദേസേതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മം, ദേസേതു സുഗതോ ധമ്മം, സന്തി [സന്തീ (സ്യാ॰)] സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ; അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ’തി.

൬൭. “ഏവം വുത്തേ [അഥ ഖോ (ക॰)], ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തം മഹാബ്രഹ്മാനം ഏതദവോച - ‘മയ്ഹമ്പി ഖോ, ബ്രഹ്മേ, ഏതദഹോസി - “യംനൂനാഹം ധമ്മം ദേസേയ്യ”ന്തി. തസ്സ മയ്ഹം, ബ്രഹ്മേ, ഏതദഹോസി - “അധിഗതോ ഖോ മ്യായം ധമ്മോ ഗമ്ഭീരോ ദുദ്ദസോ ദുരനുബോധോ സന്തോ പണീതോ അതക്കാവചരോ നിപുണോ പണ്ഡിതവേദനീയോ. ആലയരാമാ ഖോ പനായം പജാ ആലയരതാ ആലയസമ്മുദിതാ. ആലയരാമായ ഖോ പന പജായ ആലയരതായ ആലയസമ്മുദിതായ ദുദ്ദസം ഇദം ഠാനം യദിദം ഇദപ്പച്ചയതാപടിച്ചസമുപ്പാദോ. ഇദമ്പി ഖോ ഠാനം ദുദ്ദസം യദിദം സബ്ബസങ്ഖാരസമഥോ സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗോ തണ്ഹാക്ഖയോ വിരാഗോ നിരോധോ നിബ്ബാനം. അഹഞ്ചേവ ഖോ പന ധമ്മം ദേസേയ്യം, പരേ ച മേ ന ആജാനേയ്യും; സോ മമസ്സ കിലമഥോ, സാ മമസ്സ വിഹേസാ”തി. അപിസ്സു മം, ബ്രഹ്മേ , ഇമാ അനച്ഛരിയാ ഗാഥായോ പടിഭംസു പുബ്ബേ അസ്സുതപുബ്ബാ -

“കിച്ഛേന മേ അധിഗതം, ഹലം ദാനി പകാസിതും;
രാഗദോസപരേതേഹി, നായം ധമ്മോ സുസമ്ബുധോ.

“പടിസോതഗാമിം നിപുണം, ഗമ്ഭീരം ദുദ്ദസം അണും;
രാഗരത്താ ന ദക്ഖന്തി, തമോഖന്ധേന ആവുടാ”തി.

‘ഇതിഹ മേ, ബ്രഹ്മേ, പടിസഞ്ചിക്ഖതോ അപ്പോസ്സുക്കതായ ചിത്തം നമി, നോ ധമ്മദേസനായാ’തി.

൬൭. “ദുതിയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ മഹാബ്രഹ്മാ…പേ॰… തതിയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ മഹാബ്രഹ്മാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏതദവോച - ‘ദേസേതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മം, ദേസേതു സുഗതോ ധമ്മം, സന്തി സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ, അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ’തി.

൬൮. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബ്രഹ്മുനോ ച അജ്ഝേസനം വിദിത്വാ സത്തേസു ച കാരുഞ്ഞതം പടിച്ച ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേസി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ സത്തേ അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ [ദുവിഞ്ഞാപയേ ഭബ്ബേ അഭബ്ബേ (സ്യാ॰)] അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനേ [ദസ്സാവിനോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വിഹരന്തേ, അപ്പേകച്ചേ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനേ [ദസ്സാവിനോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വിഹരന്തേ. സേയ്യഥാപി നാമ ഉപ്പലിനിയം വാ പദുമിനിയം വാ പുണ്ഡരീകിനിയം വാ അപ്പേകച്ചാനി ഉപ്പലാനി വാ പദുമാനി വാ പുണ്ഡരീകാനി വാ ഉദകേ ജാതാനി ഉദകേ സംവഡ്ഢാനി ഉദകാനുഗ്ഗതാനി അന്തോ നിമുഗ്ഗപോസീനി. അപ്പേകച്ചാനി ഉപ്പലാനി വാ പദുമാനി വാ പുണ്ഡരീകാനി വാ ഉദകേ ജാതാനി ഉദകേ സംവഡ്ഢാനി സമോദകം ഠിതാനി. അപ്പേകച്ചാനി ഉപ്പലാനി വാ പദുമാനി വാ പുണ്ഡരീകാനി വാ ഉദകേ ജാതാനി ഉദകേ സംവഡ്ഢാനി ഉദകാ അച്ചുഗ്ഗമ്മ ഠിതാനി അനുപലിത്താനി ഉദകേന. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ അദ്ദസ സത്തേ അപ്പരജക്ഖേ മഹാരജക്ഖേ തിക്ഖിന്ദ്രിയേ മുദിന്ദ്രിയേ സ്വാകാരേ ദ്വാകാരേ സുവിഞ്ഞാപയേ ദുവിഞ്ഞാപയേ അപ്പേകച്ചേ പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനേ വിഹരന്തേ, അപ്പേകച്ചേ ന പരലോകവജ്ജഭയദസ്സാവിനേ വിഹരന്തേ.

൭൦. “അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാബ്രഹ്മാ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി -

‘സേലേ യഥാ പബ്ബതമുദ്ധനിട്ഠിതോ, യഥാപി പസ്സേ ജനതം സമന്തതോ;
തഥൂപമം ധമ്മമയം സുമേധ, പാസാദമാരുയ്ഹ സമന്തചക്ഖു.

‘സോകാവതിണ്ണം [സോകാവകിണ്ണം (സ്യാ॰)] ജനതമപേതസോകോ,
അവേക്ഖസ്സു ജാതിജരാഭിഭൂതം;
ഉട്ഠേഹി വീര വിജിതസങ്ഗാമ,
സത്ഥവാഹ അണണ വിചര ലോകേ.
ദേസസ്സു [ദേസേതു (സ്യാ॰ പീ॰)] ഭഗവാ ധമ്മം,
അഞ്ഞാതാരോ ഭവിസ്സന്തീ’തി.

൭൧. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തം മഹാബ്രഹ്മാനം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

‘അപാരുതാ തേസം അമതസ്സ ദ്വാരാ,
യേ സോതവന്തോ പമുഞ്ചന്തു സദ്ധം;
വിഹിംസസഞ്ഞീ പഗുണം ന ഭാസിം,
ധമ്മം പണീതം മനുജേസു ബ്രഹ്മേ’തി.

“അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാബ്രഹ്മാ ‘കതാവകാസോ ഖോമ്ഹി വിപസ്സിനാ ഭഗവതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ധമ്മദേസനായാ’തി വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായി.

അഗ്ഗസാവകയുഗം

൭൨. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കസ്സ നു ഖോ അഹം പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യം, കോ ഇമം ധമ്മം ഖിപ്പമേവ ആജാനിസ്സതീ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏതദഹോസി - ‘അയം ഖോ ഖണ്ഡോ ച രാജപുത്തോ തിസ്സോ ച പുരോഹിതപുത്തോ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ പടിവസന്തി പണ്ഡിതാ വിയത്താ മേധാവിനോ ദീഘരത്തം അപ്പരജക്ഖജാതികാ. യംനൂനാഹം ഖണ്ഡസ്സ ച രാജപുത്തസ്സ, തിസ്സസ്സ ച പുരോഹിതപുത്തസ്സ പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യം , തേ ഇമം ധമ്മം ഖിപ്പമേവ ആജാനിസ്സന്തീ’തി.

൭൩. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ; ഏവമേവ ബോധിരുക്ഖമൂലേ അന്തരഹിതോ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ ഖേമേ മിഗദായേ പാതുരഹോസി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ദായപാലം [മിഗദായപാലം (സ്യാ॰)] ആമന്തേസി - ‘ഏഹി ത്വം, സമ്മ ദായപാല, ബന്ധുമതിം രാജധാനിം പവിസിത്വാ ഖണ്ഡഞ്ച രാജപുത്തം തിസ്സഞ്ച പുരോഹിതപുത്തം ഏവം വദേഹി - വിപസ്സീ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബന്ധുമതിം രാജധാനിം അനുപ്പത്തോ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരതി, സോ തുമ്ഹാകം ദസ്സനകാമോ’തി. ‘ഏവം, ഭന്തേ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദായപാലോ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പടിസ്സുത്വാ ബന്ധുമതിം രാജധാനിം പവിസിത്വാ ഖണ്ഡഞ്ച രാജപുത്തം തിസ്സഞ്ച പുരോഹിതപുത്തം ഏതദവോച - ‘വിപസ്സീ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബന്ധുമതിം രാജധാനിം അനുപ്പത്തോ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരതി; സോ തുമ്ഹാകം ദസ്സനകാമോ’തി.

൭൪. “അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണ്ഡോ ച രാജപുത്തോ തിസ്സോ ച പുരോഹിതപുത്തോ ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി യോജാപേത്വാ ഭദ്രം ഭദ്രം യാനം അഭിരുഹിത്വാ ഭദ്രേഹി ഭദ്രേഹി യാനേഹി ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ നിയ്യിംസു. യേന ഖേമോ മിഗദായോ തേന പായിംസു. യാവതികാ യാനസ്സ ഭൂമി, യാനേന ഗന്ത്വാ യാനാ പച്ചോരോഹിത്വാ പത്തികാവ [പദികാവ (സ്യാ॰)] യേന വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തേനുപസങ്കമിംസു. ഉപസങ്കമിത്വാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

൭൬. "തേസം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അനുപുബ്ബിം കഥം [ആനുപുബ്ബികഥം (സീ॰ പീ॰)] കഥേസി, സേയ്യഥിദം - ദാനകഥം സീലകഥം സഗ്ഗകഥം കാമാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസം നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസം പകാസേസി. യദാ തേ ഭഗവാ അഞ്ഞാസി കല്ലചിത്തേ മുദുചിത്തേ വിനീവരണചിത്തേ ഉദഗ്ഗചിത്തേ പസന്നചിത്തേ, അഥ യാ ബുദ്ധാനം സാമുക്കംസികാ ധമ്മദേസനാ, തം പകാസേസി - ദുക്ഖം സമുദയം നിരോധം മഗ്ഗം. സേയ്യഥാപി നാമ സുദ്ധം വത്ഥം അപഗതകാളകം സമ്മദേവ രജനം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ, ഏവമേവ ഖണ്ഡസ്സ ച രാജപുത്തസ്സ തിസ്സസ്സ ച പുരോഹിതപുത്തസ്സ തസ്മിംയേവ ആസനേ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - 'യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ'ന്തി.

൭൭. "തേ ദിട്ഠധമ്മാ പത്തധമ്മാ വിദിതധമ്മാ പരിയോഗാള്ഹധമ്മാ തിണ്ണവിചികിച്ഛാ വിഗതകഥംകഥാ വേസാരജ്ജപ്പത്താ അപരപ്പച്ചയാ സത്ഥുസാസനേ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏതദവോചും - 'അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ "ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ"തി. ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏതേ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമ ധമ്മഞ്ച. ലഭേയ്യാമ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യാമ ഉപസമ്പദ'ന്തി.

൭൮. "അലത്ഥും ഖോ , ഭിക്ഖവേ, ഖണ്ഡോ ച രാജപുത്തോ, തിസ്സോ ച പുരോഹിതപുത്തോ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം അലത്ഥും ഉപസമ്പദം. തേ വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി; സങ്ഖാരാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസം നിബ്ബാനേ [നേക്ഖമ്മേ (സ്യാ॰)] ആനിസംസം പകാസേസി. തേസം വിപസ്സിനാ ഭഗവതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിയമാനാനം സമാദപിയമാനാനം സമുത്തേജിയമാനാനം സമ്പഹംസിയമാനാനം നചിരസ്സേവ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസു.

മഹാജനകായപബ്ബജ്ജാ

൭൯. "അസ്സോസി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ മഹാജനകായോ ചതുരാസീതിപാണസഹസ്സാനി - 'വിപസ്സീ കിര ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബന്ധുമതിം രാജധാനിം അനുപ്പത്തോ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരതി. ഖണ്ഡോ ച കിര രാജപുത്തോ തിസ്സോ ച പുരോഹിതപുത്തോ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാ'തി. സുത്വാന നേസം ഏതദഹോസി - 'ന ഹി നൂന സോ ഓരകോ ധമ്മവിനയോ, ന സാ ഓരകാ പബ്ബജ്ജാ, യത്ഥ ഖണ്ഡോ ച രാജപുത്തോ തിസ്സോ ച പുരോഹിതപുത്തോ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതാ. ഖണ്ഡോ ച രാജപുത്തോ തിസ്സോ ച പുരോഹിതപുത്തോ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സന്തി, കിമങ്ഗം പന മയ'ന്തി. അഥ ഖോ സോ,

ഭിക്ഖവേ, മഹാജനകായോ ചതുരാസീതിപാണസഹസ്സാനി ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ നിക്ഖമിത്വാ യേന ഖേമോ മിഗദായോ യേന വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

൭൯. ''തേസം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. സേയ്യഥിദം - ദാനകഥം സീലകഥം സഗ്ഗകഥം കാമാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസം നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസം പകാസേസി. യദാ തേ ഭഗവാ അഞ്ഞാസി കല്ലചിത്തേ മുദുചിത്തേ വിനീവരണചിത്തേ ഉദഗ്ഗചിത്തേ പസന്നചിത്തേ , അഥ യാ ബുദ്ധാനം സാമുക്കംസികാ ധമ്മദേസനാ, തം പകാസേസി - ദുക്ഖം സമുദയം നിരോധം മഗ്ഗം. സേയ്യഥാപി നാമ സുദ്ധം വത്ഥം അപഗതകാളകം സമ്മദേവ രജനം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ, ഏവമേവ തേസം ചതുരാസീതിപാണസഹസ്സാനം തസ്മിംയേവ ആസനേ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - 'യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ'ന്തി.

൮൦. ''തേ ദിട്ഠധമ്മാ പത്തധമ്മാ വിദിതധമ്മാ പരിയോഗാള്ഹധമ്മാ തിണ്ണവിചികിച്ഛാ വിഗതകഥംകഥാ വേസാരജ്ജപ്പത്താ അപരപ്പച്ചയാ സത്ഥുസാസനേ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏതദവോചും - 'അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ ''ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ''തി. ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏതേ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമ ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച [( ) നത്ഥി അട്ഠകഥായം, പാളിയം പന സബ്ബത്ഥപി ദിസ്സതി]. ലഭേയ്യാമ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ലഭേയ്യാമ ഉപസമ്പദ''ന്തി.

൮൧. ''അലത്ഥും ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താനി ചതുരാസീതിപാണസഹസ്സാനി വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥും ഉപസമ്പദം. തേ വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി; സങ്ഖാരാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസം നിബ്ബാനേ ആനിസംസം പകാസേസി. തേസം വിപസ്സിനാ ഭഗവതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിയമാനാനം സമാദപിയമാനാനം സമുത്തേജിയമാനാനം സമ്പഹംസിയമാനാനം നചിരസ്സേവ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസു.

പുരിമപബ്ബജിതാനം ധമ്മാഭിസമയോ

൮൨. ''അസ്സോസും ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താനി പുരിമാനി ചതുരാസീതിപബ്ബജിതസഹസ്സാനി - 'വിപസ്സീ കിര ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബന്ധുമതിം രാജധാനിം അനുപ്പത്തോ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരതി, ധമ്മഞ്ച കിര ദേസേതീ'തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താനി ചതുരാസീതിപബ്ബജിതസഹസ്സാനി യേന ബന്ധുമതീ രാജധാനീ യേന ഖേമോ മിഗദായോ യേന വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

൫൩. “തേസം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. സേയ്യഥിദം - ദാനകഥം സീലകഥം സഗ്ഗകഥം കാമാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസം നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസം പകാസേസി. യദാ തേ ഭഗവാ അഞ്ഞാസി കല്ലചിത്തേ മുദുചിത്തേ വിനീവരണചിത്തേ ഉദഗ്ഗചിത്തേ പസന്നചിത്തേ, അഥ യാ ബുദ്ധാനം സാമുക്കംസികാ ധമ്മദേസനാ, തം പകാസേസി - ദുക്ഖം സമുദയം നിരോധം മഗ്ഗം. സേയ്യഥാപി നാമ സുദ്ധം വത്ഥം അപഗതകാളകം സമ്മദേവ രജനം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ, ഏവമേവ തേസം ചതുരാസീതിപബ്ബജിതസഹസ്സാനം തസ്മിംയേവ ആസനേ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - ‘യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ’ന്തി.

൫൪. “തേ ദിട്ഠധമ്മാ പത്തധമ്മാ വിദിതധമ്മാ പരിയോഗാള്ഹധമ്മാ തിണ്ണവിചികിച്ഛാ വിഗതകഥംകഥാ വേസാരജ്ജപ്പത്താ അപരപ്പച്ചയാ സത്ഥുസാസനേ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏതദവോചും - ‘അഭിക്കന്തം , ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ “ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ”തി. ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏതേ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമ ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ലഭേയ്യാമ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ലഭേയ്യാമ ഉപസമ്പദ”ന്തി.

൫൫. “അലത്ഥും ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താനി ചതുരാസീതിപബ്ബജിതസഹസ്സാനി വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം അലത്ഥും ഉപസമ്പദം. തേ വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി; സങ്ഖാരാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസം നിബ്ബാനേ ആനിസംസം പകാസേസി. തേസം വിപസ്സിനാ ഭഗവതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിയമാനാനം സമാദപിയമാനാനം സമുത്തേജിയമാനാനം സമ്പഹംസിയമാനാനം നചിരസ്സേവ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസു.

ചാരികാഅനുജാനനം

൫൬. “തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘോ പടിവസതി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - ‘മഹാ ഖോ ഏതരഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ പടിവസതി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, യംനൂനാഹം ഭിക്ഖൂ അനുജാനേയ്യം - ‘ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരികം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം; മാ ഏകേന ദ്വേ അഗമിത്ഥ; ദേസേഥ, ഭിക്ഖവേ , ധമ്മം ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേഥ. സന്തി സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ, അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ. അപി ച ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ബന്ധുമതീ രാജധാനീ ഉപസങ്കമിതബ്ബാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ’’’തി.

൮൭. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരോ മഹാബ്രഹ്മാ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ. ഏവമേവ ബ്രഹ്മലോകേ അന്തരഹിതോ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പുരതോ പാതുരഹോസി. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാബ്രഹ്മാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ യേന വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏതദവോച - 'ഏവമേതം, ഭഗവാ, ഏവമേതം, സുഗത. മഹാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏതരഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ പടിവസതി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം, അനുജാനാതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ - "ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരികം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം; മാ ഏകേന ദ്വേ അഗമിത്ഥ; ദേസേഥ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേഥ. സന്തി സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ, അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ"തി [അഞ്ഞാതാരോ (സ്യാ॰ ക॰)]. അപി ച, ഭന്തേ, മയം തഥാ കരിസ്സാമ യഥാ ഭിക്ഖൂ ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ബന്ധുമതിം രാജധാനിം ഉപസങ്കമിസ്സന്തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ'തി. ഇദമവോച, ഭിക്ഖവേ, സോ മഹാബ്രഹ്മാ, ഇദം വത്വാ വിപസ്സിം ഭഗവന്തം അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായി.

൮൮. "അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - 'ഇധ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - മഹാ ഖോ ഏതരഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ പടിവസതി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം . യംനൂനാഹം ഭിക്ഖൂ അനുജാനേയ്യം - 'ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരികം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം; മാ ഏകേന ദ്വേ അഗമിത്ഥ; ദേസേഥ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേഥ. സന്തി സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ, അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ. അപി ച, ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ബന്ധുമതീ രാജധാനീ ഉപസങ്കമിതബ്ബാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാതി.

"'അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരോ മഹാബ്രഹ്മാ മമ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ, ഏവമേവ ബ്രഹ്മലോകേ അന്തരഹിതോ മമ പുരതോ പാതുരഹോസി. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാബ്രഹ്മാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ യേനാഹം തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ മം ഏതദവോച - "ഏവമേതം, ഭഗവാ, ഏവമേതം, സുഗത. മഹാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏതരഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ബന്ധുമതിയാ രാജധാനിയാ പടിവസതി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം. അനുജാനാതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ - 'ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരികം ബഹുജനഹിതായ

ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം; മാ ഏകേന ദ്വേ അഗമിത്ഥ; ദേസേഥ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം…പേ॰… സന്തി സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ , അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ’തി. അപി ച, ഭന്തേ, മയം തഥാ കരിസ്സാമ, യഥാ ഭിക്ഖൂ ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ബന്ധുമതിം രാജധാനിം ഉപസങ്കമിസ്സന്തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ’’തി. ഇദമവോച, ഭിക്ഖവേ, സോ മഹാബ്രഹ്മാ, ഇദം വത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായി’.

‘‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചരഥ ചാരികം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം; മാ ഏകേന ദ്വേ അഗമിത്ഥ; ദേസേഥ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേഥ. സന്തി സത്താ അപ്പരജക്ഖജാതികാ, അസ്സവനതാ ധമ്മസ്സ പരിഹായന്തി, ഭവിസ്സന്തി ധമ്മസ്സ അഞ്ഞാതാരോ. അപി ച, ഭിക്ഖവേ, ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ബന്ധുമതീ രാജധാനീ ഉപസങ്കമിതബ്ബാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ’തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ യേഭുയ്യേന ഏകാഹേനേവ ജനപദചാരികം പക്കമിംസു.

൮൯. ‘‘തേന ഖോ പന സമയേന ജമ്ബുദീപേ ചതുരാസീതി ആവാസസഹസ്സാനി ഹോന്തി. ഏകമ്ഹി ഹി വസ്സേ നിക്ഖന്തേ ദേവതാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും - ‘നിക്ഖന്തം ഖോ, മാരിസാ, ഏകം വസ്സം; പഞ്ച ദാനി വസ്സാനി സേസാനി ; പഞ്ചന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ബന്ധുമതീ രാജധാനീ ഉപസങ്കമിതബ്ബാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ’തി. ദ്വീസു വസ്സേസു നിക്ഖന്തേസു… തീസു വസ്സേസു നിക്ഖന്തേസു… ചതൂസു വസ്സേസു നിക്ഖന്തേസു… പഞ്ചസു വസ്സേസു നിക്ഖന്തേസു ദേവതാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും - ‘നിക്ഖന്താനി ഖോ , മാരിസാ, പഞ്ചവസ്സാനി; ഏകം ദാനി വസ്സം സേസം; ഏകസ്സ വസ്സസ്സ അച്ചയേന ബന്ധുമതീ രാജധാനീ ഉപസങ്കമിതബ്ബാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ’തി. ഛസു വസ്സേസു നിക്ഖന്തേസു ദേവതാ സദ്ദമനുസ്സാവേസും - ‘നിക്ഖന്താനി ഖോ, മാരിസാ, ഛബ്ബസ്സാനി, സമയോ ദാനി ബന്ധുമതിം രാജധാനിം ഉപസങ്കമിതും പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാ’തി. അഥ ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ അപ്പേകച്ചേ സകേന ഇദ്ധാനുഭാവേന അപ്പേകച്ചേ ദേവതാനം ഇദ്ധാനുഭാവേന ഏകാഹേനേവ ബന്ധുമതിം രാജധാനിം ഉപസങ്കമിംസു പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായാതി [പാതിമോക്ഖുദ്ദേസായ (?)].

൯൦. ‘‘തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഏവം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസതി -

‘ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ,
നിബ്ബാനം പരമം വദന്തി ബുദ്ധാ;
ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ,
ന സമണോ [സമണോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഹോതി പരം വിഹേഠയന്തോ.

‘സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ;
സചിത്തപരിയോദപനം, ഏതം ബുദ്ധാനസാസനം.

‘അനൂപവാദോ അനൂപഘാതോ [അനുപവാദോ അനുപഘാതോ (പീ॰ ക॰)], പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ;
മത്തഞ്ഞുതാ ച ഭത്തസ്മിം, പന്തഞ്ച സയനാസനം;
അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ, ഏതം ബുദ്ധാനസാസന’ന്തി.

ദേവതാരോചനം

൯൧. ‘‘ഏകമിദാഹം, ഭിക്ഖവേ, സമയം ഉക്കട്ഠായം വിഹരാമി സുഭഗവനേ സാലരാജമൂലേ. തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - ‘ന ഖോ സോ സത്താവാസോ സുലഭരൂപോ, യോ മയാ അനാവുത്ഥപുബ്ബോ [അനജ്ഝാവുട്ഠപുബ്ബോ (ക॰ സീ॰ ക॰)] ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ അഞ്ഞത്ര സുദ്ധാവാസേഹി ദേവേഹി. യംനൂനാഹം യേന സുദ്ധാവാസാ ദേവാ തേനുപസങ്കമേയ്യ’ന്തി. അഥ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ, ഏവമേവ ഉക്കട്ഠായം സുഭഗവനേ സാലരാജമൂലേ അന്തരഹിതോ അവിഹേസു ദേവേസു പാതുരഹോസിം . തസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, ദേവനികായേ അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി അനേകാനി ദേവതാസതസഹസ്സാനി [അനേകാനി ദേവതാസതാനി അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി (സ്യാ॰)] യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ദേവതാ മം ഏതദവോചും - ‘ഇതോ സോ, മാരിസാ, ഏകനവുതികപ്പേ യം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. വിപസ്സീ, മാരിസാ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസി, ഖത്തിയകുലേ ഉദപാദി. വിപസ്സീ, മാരിസാ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കോണ്ഡഞ്ഞോ ഗോത്തേന അഹോസി . വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. വിപസ്സീ, മാരിസാ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പാടലിയാ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഖണ്ഡതിസ്സം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അസീതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഇമേ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസോകോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ബന്ധുമാ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. ബന്ധുമതീ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ബന്ധുമതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ , ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏവം അഭിനിക്ഖമനം അഹോസി ഏവം പബ്ബജ്ജാ ഏവം പധാനം ഏവം അഭിസമ്ബോധി ഏവം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനം. തേ മയം, മാരിസാ, വിപസ്സിമ്ഹി

ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ കാമേസു കാമച്ഛന്ദം വിരാജേത്വാ ഇധൂപപന്നാ’തി ...പേ॰...

“തസ്മിംയേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേവനികായേ അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി അനേകാനി ദേവതാസതസഹസ്സാനി [അനേകാനി ദേവതാസതാനി അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി (സ്യാ॰ ഏവമുപരിപി)] യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ദേവതാ മം ഏതദവോചും - ‘ഇമസ്മിംയേവ ഖോ, മാരിസാ, ഭദ്ദകപ്പേ ഭഗവാ ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ. ഭഗവാ, മാരിസാ, ഖത്തിയോ ജാതിയാ ഖത്തിയകുലേ ഉപ്പന്നോ. ഭഗവാ, മാരിസാ, ഗോതമോ ഗോത്തേന. ഭഗവതോ, മാരിസാ, അപ്പകം ആയുപ്പമാണം പരിത്തം ലഹുകം യോ ചിരം ജീവതി, സോ വസ്സസതം അപ്പം വാ ഭിയ്യോ. ഭഗവാ, മാരിസാ, അസ്സത്ഥസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. ഭഗവതോ, മാരിസാ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം . ഭഗവതോ, മാരിസാ, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അഡ്ഢതേളസാനി ഭിക്ഖുസതാനി. ഭഗവതോ, മാരിസാ, അയം ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം. ഭഗവതോ, മാരിസാ, ആനന്ദോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. ഭഗവതോ, മാരിസാ, സുദ്ധോദനോ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. മായാ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. കപിലവത്ഥു നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി. ഭഗവതോ, മാരിസാ, ഏവം അഭിനിക്ഖമനം അഹോസി ഏവം പബ്ബജ്ജാ ഏവം പധാനം ഏവം അഭിസമ്ബോധി ഏവം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനം. തേ മയം, മാരിസാ, ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ കാമേസു കാമച്ഛന്ദം വിരാജേത്വാ ഇധൂപപന്നാ’തി.

൯൨. “അഥ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അവിഹേഹി ദേവേഹി സദ്ധിം യേന അതപ്പാ ദേവാ തേനുപസങ്കമിം...പേ॰... അഥ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അവിഹേഹി ച ദേവേഹി അതപ്പേഹി ച ദേവേഹി സദ്ധിം യേന സുദസ്സാ ദേവാ തേനുപസങ്കമിം. അഥ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അവിഹേഹി ച ദേവേഹി അതപ്പേഹി ച ദേവേഹി സുദസ്സേഹി ച ദേവേഹി സദ്ധിം യേന സുദസ്സീ ദേവാ തേനുപസങ്കമിം. അഥ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അവിഹേഹി ച ദേവേഹി അതപ്പേഹി ച ദേവേഹി സുദസ്സേഹി ച ദേവേഹി സുദസ്സീഹി ച ദേവേഹി സദ്ധിം യേന അകനിട്ഠാ ദേവാ തേനുപസങ്കമിം. തസ്മിം, ഭിക്ഖവേ, ദേവനികായേ അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി അനേകാനി ദേവതാസതസഹസ്സാനി യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു, ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു .

“ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ദേവതാ മം ഏതദവോചും - ‘ഇതോ സോ, മാരിസാ, ഏകനവുതികപ്പേ യം വിപസ്സീ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. വിപസ്സീ, മാരിസാ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഖത്തിയോ ജാതിയാ അഹോസി. ഖത്തിയകുലേ ഉദപാദി. വിപസ്സീ, മാരിസാ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കോണ്ഡഞ്ഞോ ഗോത്തേന അഹോസി. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. വിപസ്സീ, മാരിസാ, ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പാടലിയാ മൂലേ

അഭിസമ്ബുദ്ധോ. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഖണ്ഡതിസ്സം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്දയുഗം. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അട്ഠസട്ഠിഭിക്ഖുസതസഹസ്സം. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സം. ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അസീതിഭിക്ഖുസഹസ്സാനി. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഇമേ തയോ സാവകാനം സന്നിപാതാ അഹേസും സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അസോകോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഹോസി അഗ്ഗുപട്ഠാകോ. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ബന്ധുമാ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി ബന്ധുമതീ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി. ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ ബന്ധുമതീ നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി. വിപസ്സിസ്സ, മാരിസാ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഏവം അഭിനിക്ഖമനം അഹോസി ഏവം പബ്ബജ്ജാ ഏവം പധാനം ഏവം അഭിസമ്ബോധി, ഏവം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനം. തേ മയം, മാരിസാ, വിപസ്സിമ്ഹി ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ കാമേസു കാമച്ഛന്ദം വിരാജേത്വാ ഇധൂപപന്നാ’തി. തസ്മിംയേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേവനികായേ അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി അനേകാനി ദേവതാസതസഹസ്സാനി യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ദേവതാ മം ഏതദവോചും - ‘ഇതോ സോ, മാരിസാ, ഏകതിംസേ കപ്പേ യം സിഖീ ഭഗവാ…പേ॰… തേ മയം, മാരിസാ, സിഖിമ്ഹി ഭഗവതി തസ്മിഞ്ഞേവ ഖോ മാരിസാ, ഏകതിംസേ കപ്പേ യം വേസ്സഭൂ ഭഗവാ…പേ॰… തേ മയം, മാരിസാ, വേസ്സഭുമ്ഹി ഭഗവതി…പേ॰… ഇമസ്മിംയേവ ഖോ, മാരിസാ, ഭദ്ദകപ്പേ കകുസന്ധോ കോണാഗമനോ കസ്സപോ ഭഗവാ…പേ॰… തേ മയം, മാരിസാ, കകുസന്ധമ്ഹി കോണാഗമനമ്ഹി കസ്സപമ്ഹി ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ കാമേസു കാമച്ഛന്ദം വിരാജേത്വാ ഇധൂപപന്നാ’തി.

൯൩. “തസ്മിംയേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേവനികായേ അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി അനേകാനി ദേവതാസതസഹസ്സാനി യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, താ ദേവതാ മം ഏതദവോചും - ‘ഇമസ്മിംയേവ ഖോ, മാരിസാ, ഭദ്ദകപ്പേ ഭഗവാ ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ. ഭഗവാ, മാരിസാ, ഖത്തിയോ ജാതിയാ, ഖത്തിയകുലേ ഉപ്പന്നോ. ഭഗവാ, മാരിസാ, ഗോതമോ ഗോത്തേന. ഭഗവതോ, മാരിസാ, അപ്പകം ആയുപ്പമാണം പരിത്തം ലഹുകം യോ ചിരം ജീവതി, സോ വസ്സസതം അപ്പം വാ ഭിയ്യോ. ഭഗവാ, മാരിസാ, അസ്സത്ഥസ്സ മൂലേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ. ഭഗവതോ, മാരിസാ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. ഭഗവതോ , മാരിസാ, ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി അഡ്ഢതേളസാനി ഭിക്ഖുസതാനി. ഭഗവതോ, മാരിസാ, അയം ഏകോ സാവകാനം സന്നിപാതോ അഹോസി സബ്ബേസംയേവ ഖീണാസവാനം. ഭഗവതോ, മാരിസാ, ആനന്ദോ നാമ ഭിക്ഖു ഉപട്ഠാകോ അഗ്ഗുപട്ഠാകോ അഹോസി. ഭഗവതോ, മാരിസാ, സുദ്ധോദനോ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. മായാ നാമ ദേവീ മാതാ അഹോസി ജനേത്തി.

കപിലവത്ഥു നാമ നഗരം രാജധാനീ അഹോസി. ഭഗവതോ, മാരിസാ, ഏവം അഭിനിക്ഖമനം അഹോസി, ഏവം പബ്ബജ്ജാ, ഏവം പധാനം, ഏവം അഭിസമ്ബോധി, ഏവം ധമ്മചക്കപ്പവത്തനം. തേ മയം, മാരിസാ, ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ കാമേസു കാമച്ഛന്ദം വിരാജേത്വാ ഇധൂപപന്നാ'തി.

൯൮. ''ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതസ്സേവേസാ ധമ്മധാതു സുപ്പടിവിദ്ധാ, യസ്സാ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി. 'ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപീതി.

''ദേവതാപി തഥാഗതസ്സ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, യേന തഥാഗതോ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവത്തേ ജാതിതോപി അനുസ്സരതി, നാമതോപി അനുസ്സരതി, ഗോത്തതോപി അനുസ്സരതി, ആയുപ്പമാണതോപി അനുസ്സരതി, സാവകയുഗതോപി അനുസ്സരതി, സാവകസന്നിപാതതോപി അനുസ്സരതി 'ഏവംജച്ചാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപി. 'ഏവംനാമാ ഏവംഗോത്താ ഏവംസീലാ ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും' ഇതിപീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

മഹാപദാനസുത്തം നിട്ഠിതം പഠമം.

൨. മഹാനിദാനസുത്തം

പടിച്ചസമുപ്പാദോ

൯൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കുരൂസു വിഹരതി കമ്മാസധമ്മം നാമ [കമ്മാസദമ്മം നാമ (സ്യാ॰)] കുരൂനം നിഗമോ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! യാവ ഗമ്ഭീരോ ചായം, ഭന്തേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ ഗമ്ഭീരാവഭാസോ ച, അഥ ച പന മേ ഉത്താനകുത്താനകോ വിയ ഖായതീ"തി. "മാ ഹേവം, ആനന്ദ, അവച, മാ ഹേവം, ആനന്ദ, അവച. ഗമ്ഭീരോ ചായം, ആനന്ദ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ ഗമ്ഭീരാവഭാസോ ച. ഏതസ്സ, ആനന്ദ, ധമ്മസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമയം പജാ തന്താകുലകജാതാ കുലഗണ്ഠികജാതാ [ഗുലാഗുണ്ഠികജാതാ (സീ॰ പീ॰), ഗുണഗണ്ഠികജാതാ (സ്യാ॰)] മുഞ്ജപബ്ബജഭൂതാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം സംസാരം നാതിവത്തതി.

൯൬. "'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

"'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ ജാതീ'തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ ജാതീ'തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'ഭവപച്ചയാ ജാതീ'തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

"'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ ഭവോ'തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം . 'കിംപച്ചയാ ഭവോ'തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ'തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

"'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

"'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ തണ്ഹാ'തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ തണ്ഹാ'തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ'തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

"'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ വേദനാ'തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ വേദനാ'തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ'തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

"'അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ ഫസ്സോ'തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ ഫസ്സോ'തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'നാമരൂപപച്ചയാ ഫസ്സോ'തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

'''അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ നാമരൂപ'ന്തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ നാമരൂപ'ന്തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ'ന്തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

'''അത്ഥി ഇദപ്പച്ചയാ വിഞ്ഞാണ'ന്തി ഇതി പുട്ഠേന സതാ, ആനന്ദ, അത്ഥീതിസ്സ വചനീയം. 'കിംപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ'ന്തി ഇതി ചേ വദേയ്യ, 'നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ'ന്തി ഇച്ചസ്സ വചനീയം.

൯൭. ''ഇതി ഖോ, ആനന്ദ, നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം, നാമരൂപപച്ചയാ ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ, തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം, ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ, ഭവപച്ചയാ ജാതി , ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

൯൮. '''ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം. ജാതി ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സേയ്യഥിദം - ദേവാനം വാ ദേവത്തായ, ഗന്ധബ്ബാനം വാ ഗന്ധബ്ബത്തായ, യക്ഖാനം വാ യക്ഖത്തായ, ഭൂതാനം വാ ഭൂതത്തായ, മനുസ്സാനം വാ മനുസ്സത്തായ, ചതുപ്പദാനം വാ ചതുപ്പദത്തായ, പക്ഖീനം വാ പക്ഖിത്തായ, സരീസപാനം വാ സരീസപത്തായ [സിരിംസപാനം സിരിംസപത്തായ (സീ॰ സ്യാ॰)], തേസം തേസഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, സത്താനം തദത്തായ ജാതി നാഭവിസ്സ. സബ്ബസോ ജാതിയാ അസതി ജാതിനിരോധാ അപി നു ഖോ ജരാമരണം പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ജരാമരണസ്സ, യദിദം ജാതി''.

൯൯. '''ഭവപച്ചയാ ജാതീ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ഭവപച്ചയാ ജാതി. ഭവോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സേയ്യഥിദം - കാമഭവോ വാ രൂപഭവോ വാ അരൂപഭവോ വാ, സബ്ബസോ ഭവേ അസതി ഭവനിരോധാ അപി നു ഖോ ജാതി പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ജാതിയാ, യദിദം ഭവോ''.

൧൦൦. '''ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ. ഉപാദാനഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി , സേയ്യഥിദം - കാമുപാദാനം വാ ദിട്ഠുപാദാനം വാ സീലബ്ബതുപാദാനം വാ അത്തവാദുപാദാനം വാ, സബ്ബസോ ഉപാദാനേ അസതി ഉപാദാനനിരോധാ അപി നു ഖോ ഭവോ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ഭവസ്സ, യദിദം ഉപാദാനം''.

൧൦൧. '''തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം. തണ്ഹാ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി

കിമ്ഹിചി, സേയ്യഥിദം - രൂപതണ്ഹാ സദ്ദതണ്ഹാ ഗന്ധതണ്ഹാ രസതണ്ഹാ ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ ധമ്മതണ്ഹാ, സബ്ബസോ തണ്ഹായ അസതി തണ്ഹാനിരോധാ അപി നു ഖോ ഉപാദാനം പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ഉപാദാനസ്സ, യദിദം തണ്ഹാ''.

൱൦൨. '''വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. വേദനാ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സേയ്യഥിദം - ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, സബ്ബസോ വേദനായ അസതി വേദനാനിരോധാ അപി നു ഖോ തണ്ഹാ പഞ്ഞായേഥാ''തി ? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ തണ്ഹായ, യദിദം വേദനാ''.

൱൦൩. ''ഇതി ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, വേദനം പടിച്ച തണ്ഹാ, തണ്ഹം പടിച്ച പരിയേസനാ, പരിയേസനം പടിച്ച ലാഭോ, ലാഭം പടിച്ച വിനിച്ഛയോ, വിനിച്ഛയം പടിച്ച ഛന്ദരാഗോ, ഛന്ദരാഗം പടിച്ച അജ്ഝോസാനം, അജ്ഝോസാനം പടിച്ച പരിഗ്ഗഹോ, പരിഗ്ഗഹം പടിച്ച മച്ഛരിയം, മച്ഛരിയം പടിച്ച ആരക്ഖോ. ആരക്ഖാധികരണം ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദതുവംതുവംപേസുഞ്ഞമുസാവാദാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി.

൱൦൪. '''ആരക്ഖാധികരണം [ആരക്ഖം പടിച്ച ആരക്ഖാധികരണം (സ്യാ॰)] ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദതുവംതുവംപേസുഞ്ഞമുസാവാദാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തീ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ആരക്ഖാധികരണം ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദതുവംതുവംപേസുഞ്ഞമുസാവാദാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തി. ആരക്ഖോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ ആരക്ഖേ അസതി ആരക്ഖനിരോധാ അപി നു ഖോ ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദതുവംതുവംപേസുഞ്ഞമുസാവാദാ അനേകേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവേയ്യു''ന്തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദതുവംതുവംപേസുഞ്ഞമുസാവാദാനം അനേകേസം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സമ്ഭവായ യദിദം ആരക്ഖോ.

൱൦൫. '''മച്ഛരിയം പടിച്ച ആരക്ഖോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ മച്ഛരിയം പടിച്ച ആരക്ഖോ. മച്ഛരിയഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി , സബ്ബസോ മച്ഛരിയേ അസതി മച്ഛരിയനിരോധാ അപി നു ഖോ ആരക്ഖോ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

"തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ആരക്ഖസ്സ, യദിദം മച്ഛരിയം".

൭൦. "'പരിഗ്ഗഹം പടിച്ച മച്ഛരിയ'ന്തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ പരിഗ്ഗഹം പടിച്ച മച്ഛരിയം. പരിഗ്ഗഹോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ പരിഗ്ഗഹേ അസതി പരിഗ്ഗഹനിരോധാ അപി നു ഖോ മച്ഛരിയം പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ മച്ഛരിയസ്സ, യദിദം പരിഗ്ഗഹോ".

൭൧. "'അജ്ഝോസാനം പടിച്ച പരിഗ്ഗഹോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ അജ്ഝോസാനം പടിച്ച പരിഗ്ഗഹോ. അജ്ഝോസാനഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ അജ്ഝോസാനേ അസതി അജ്ഝോസാനനിരോധാ അപി നു ഖോ പരിഗ്ഗഹോ പഞ്ഞായേഥാ"തി ? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ പരിഗ്ഗഹസ്സ - യദിദം അജ്ഝോസാനം".

൭൨. "'ഛന്ദരാഗം പടിച്ച അജ്ഝോസാന'ന്തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ഛന്ദരാഗം പടിച്ച അജ്ഝോസാനം. ഛന്ദരാഗോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ ഛന്ദരാഗേ അസതി ഛന്ദരാഗനിരോധാ അപി നു ഖോ അജ്ഝോസാനം പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ അജ്ഝോസാനസ്സ, യദിദം ഛന്ദരാഗോ".

൭൩. "'വിനിച്ഛയം പടിച്ച ഛന്ദരാഗോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ വിനിച്ഛയം പടിച്ച ഛന്ദരാഗോ. വിനിച്ഛയോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ വിനിച്ഛയേ അസതി വിനിച്ഛയനിരോധാ അപി നു ഖോ ഛന്ദരാഗോ പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം , ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ഛന്ദരാഗസ്സ, യദിദം വിനിച്ഛയോ".

൭൪. "'ലാഭം പടിച്ച വിനിച്ഛയോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ ലാഭം പടിച്ച വിനിച്ഛയോ. ലാഭോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ ലാഭേ അസതി ലാഭനിരോധാ അപി നു ഖോ വിനിച്ഛയോ പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ വിനിച്ഛയസ്സ, യദിദം ലാഭോ".

൭൫. "'പരിയേസനം പടിച്ച ലാഭോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ പരിയേസനം പടിച്ച ലാഭോ. പരിയേസനാ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ

സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സബ്ബസോ പരിയേസനായ അസതി പരിയേസനാനിരോധാ അപി നു ഖോ ലാഭോ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ലാഭസ്സ, യദിദം പരിയേസനാ''.

൧൧൨. '''തണ്ഹം പടിച്ച പരിയേസനാ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ തണ്ഹം പടിച്ച പരിയേസനാ. തണ്ഹാ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സേയ്യഥിദം - കാമതണ്ഹാ ഭവതണ്ഹാ വിഭവതണ്ഹാ, സബ്ബസോ തണ്ഹായ അസതി തണ്ഹാനിരോധാ അപി നു ഖോ പരിയേസനാ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ പരിയേസനായ, യദിദം തണ്ഹാ. ഇതി ഖോ, ആനന്ദ, ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ [ഇമേ ധമ്മാ (ക॰)] ദ്വയേന വേദനായ ഏകസമോസരണാ ഭവന്തി''.

൧൧൩. '''ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ 'ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ. ഫസ്സോ ച ഹി, ആനന്ദ, നാഭവിസ്സ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം കസ്സചി കിമ്ഹിചി, സേയ്യഥിദം - ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ സോതസമ്ഫസ്സോ ഘാനസമ്ഫസ്സോ ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ കായസമ്ഫസ്സോ മനോസമ്ഫസ്സോ, സബ്ബസോ ഫസ്സേ അസതി ഫസ്സനിരോധാ അപി നു ഖോ വേദനാ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ , ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ വേദനായ, യദിദം ഫസ്സോ''.

൧൧൪. '''നാമരൂപപച്ചയാ ഫസ്സോ'തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ നാമരൂപപച്ചയാ ഫസ്സോ. യേഹി, ആനന്ദ, ആകാരേഹി യേഹി ലിങ്ഗേഹി യേഹി നിമിത്തേഹി യേഹി ഉദ്ദേസേഹി നാമകായസ്സ പഞ്ഞത്തി ഹോതി, തേസു ആകാരേസു തേസു ലിങ്ഗേസു തേസു നിമിത്തേസു തേസു ഉദ്ദേസേസു അസതി അപി നു ഖോ രൂപകായേ അധിവചനസമ്ഫസ്സോ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''യേഹി, ആനന്ദ, ആകാരേഹി യേഹി ലിങ്ഗേഹി യേഹി നിമിത്തേഹി യേഹി ഉദ്ദേസേഹി രൂപകായസ്സ പഞ്ഞത്തി ഹോതി, തേസു ആകാരേസു...പേ॰... തേസു ഉദ്ദേസേസു അസതി അപി നു ഖോ നാമകായേ പടിഘസമ്ഫസ്സോ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''യേഹി, ആനന്ദ, ആകാരേഹി...പേ॰... യേഹി ഉദ്ദേസേഹി നാമകായസ്സ ച രൂപകായസ്സ ച പഞ്ഞത്തി ഹോതി , തേസു ആകാരേസു...പേ॰... തേസു ഉദ്ദേസേസു അസതി അപി നു ഖോ അധിവചനസമ്ഫസ്സോ വാ പടിഘസമ്ഫസ്സോ വാ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''യേഹി, ആനന്ദ, ആകാരേഹി...പേ॰... യേഹി ഉദ്ദേസേഹി നാമരൂപസ്സ പഞ്ഞത്തി ഹോതി, തേസു ആകാരേസു ...പേ॰... തേസു ഉദ്ദേസേസു അസതി അപി നു ഖോ ഫസ്സോ പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ ഫസ്സസ്സ, യദിദം നാമരൂപം''.

൧൧൫. '''വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ'ന്തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ വിഞ്ഞാണപച്ചയാ

നാമരൂപം. വിഞ്ഞാണഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, മാതുകുച്ഛിസ്മിം ന ഓക്കമിസ്സഥ, അപി നു ഖോ നാമരൂപം മാതുകുച്ഛിസ്മിം സമുച്ഛിസ്സഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''വിഞ്ഞാണഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, മാതുകുച്ഛിസ്മിം ഓക്കമിത്വാ വോക്കമിസ്സഥ, അപി നു ഖോ നാമരൂപം ഇത്ഥത്തായ അഭിനിബ്ബത്തിസ്സഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''വിഞ്ഞാണഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, ദഹരസ്സേവ സതോ വോച്ഛിജ്ജിസ്സഥ കുമാരകസ്സ വാ കുമാരികായ വാ, അപി നു ഖോ നാമരൂപം വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജിസ്സഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ നാമരൂപസ്സ - യദിദം വിഞ്ഞാണം''.

൱൱൬. '''നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ'ന്തി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, തദാനന്ദ, ഇമിനാപേതം പരിയായേന വേദിതബ്ബം, യഥാ നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം. വിഞ്ഞാണഞ്ച ഹി, ആനന്ദ, നാമരൂപേ പതിട്ഠം ന ലഭിസ്സഥ, അപി നു ഖോ ആയതിം ജാതിജരാമരണം ദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ [ജാതിജരാമരണദുക്ഖസമുദയസമ്ഭവോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പഞ്ഞായേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏസേവ ഹേതു ഏതം നിദാനം ഏസ സമുദയോ ഏസ പച്ചയോ വിഞ്ഞാണസ്സ യദിദം നാമരൂപം. ഏത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, ജായേഥ വാ ജീയേഥ [ജിയ്യേഥ (ക॰)] വാ മീയേഥ [മിയ്യേഥ (ക॰)] വാ ചവേഥ വാ ഉപപജ്ജേഥ വാ. ഏത്താവതാ അധിവചനപഥോ, ഏത്താവതാ നിരുത്തിപഥോ, ഏത്താവതാ പഞ്ഞത്തിപഥോ, ഏത്താവതാ പഞ്ഞാവചരം, ഏത്താവതാ വട്ടം വത്തതി ഇത്ഥത്തം പഞ്ഞാപനായ യദിദം നാമരൂപം സഹ വിഞ്ഞാണേന അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയതാ പവത്തതി.

അത്തപഞ്ഞത്തി

൱൱൭. ''കിത്താവതാ ച, ആനന്ദ, അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി? രൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി - ''രൂപീ മേ പരിത്തോ അത്താ''തി. രൂപിം വാ ഹി , ആനന്ദ, അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി - 'രൂപീ മേ അനന്തോ അത്താ'തി. അരൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി - 'അരൂപീ മേ പരിത്തോ അത്താ'തി. അരൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി - 'അരൂപീ മേ അനന്തോ അത്താ'തി.

൱൱൮. ''തത്രാനന്ദ, യോ സോ രൂപിം പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ രൂപിം പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ രൂപിം പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, 'അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ'തി ഇതി വാ പനസ്സ ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, രൂപിം [രൂപീ (ക॰)] പരിത്തത്താനുദിട്ഠി അനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ.

''തത്രാനന്ദ, യോ സോ രൂപിം അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ രൂപിം അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ രൂപിം അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, 'അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ'തി ഇതി വാ പനസ്സ ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, രൂപിം [രൂപീ (ക॰)] അനന്തത്താനുദിട്ഠി അനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ.

“തത്രാനന്ദ, യോ സോ അരൂപിം പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ അരൂപിം പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ അരൂപിം പരിത്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, ‘അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ’തി ഇതി വാ പനസ്സ ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, അരൂപിം [അരൂപീ (ക॰)] പരിത്തത്താനുദിട്ഠി അനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ.

“തത്രാനന്ദ, യോ സോ അരൂപിം അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ അരൂപിം അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ അരൂപിം അനന്തം അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി, ‘അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ’തി ഇതി വാ പനസ്സ ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, അരൂപിം [അരൂപീ (ക॰)] അനന്തത്താനുദിട്ഠി അനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ. എത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, അത്താനം പഞ്ഞപേന്തോ പഞ്ഞപേതി.

നഅത്തപഞ്ഞത്തി

൧൧൯. “കിത്താവതാ ച, ആനന്ദ, അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി? രൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി - ‘രൂപീ മേ പരിത്തോ അത്താ’തി. രൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി - ‘രൂപീ മേ അനന്തോ അത്താ’തി. അരൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി - ‘അരൂപീ മേ പരിത്തോ അത്താ’തി. അരൂപിം വാ ഹി, ആനന്ദ, അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി - ‘അരൂപീ മേ അനന്തോ അത്താ’തി.

൧൨൦. “തത്രാനന്ദ, യോ സോ രൂപിം പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ രൂപിം പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ രൂപിം പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, ‘അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ’തി ഇതി വാ പനസ്സ ന ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, രൂപിം പരിത്തത്താനുദിട്ഠി നാനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ.

“തത്രാനന്ദ , യോ സോ രൂപിം അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ രൂപിം അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ രൂപിം അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, ‘അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ’തി ഇതി വാ പനസ്സ ന ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, രൂപിം അനന്തത്താനുദിട്ഠി നാനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ.

“തത്രാനന്ദ, യോ സോ അരൂപിം പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ അരൂപിം പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ അരൂപിം പരിത്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, ‘അതഥം വാ പന സന്തം

തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ’തി ഇതി വാ പനസ്സ ന ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, അരൂപിം പരിത്തത്താനുദിട്ഠി നാനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ.

“തത്രാനന്ദ, യോ സോ അരൂപിം അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി. ഏതരഹി വാ സോ അരൂപിം അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, തത്ഥ ഭാവിം വാ സോ അരൂപിം അനന്തം അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി, ‘അതഥം വാ പന സന്തം തഥത്തായ ഉപകപ്പേസ്സാമീ’തി ഇതി വാ പനസ്സ ന ഹോതി. ഏവം സന്തം ഖോ, ആനന്ദ, അരൂപിം അനന്തത്താനുദിട്ഠി നാനുസേതീതി ഇച്ചാലം വചനായ. ഏത്താവതാ ഖോ, ആനന്ദ, അത്താനം ന പഞ്ഞപേന്തോ ന പഞ്ഞപേതി.

അത്തസമനുപസ്സനാ

൧൨൧. “കിത്താവതാ ച, ആനന്ദ, അത്താനം സമനുപസ്സമാനോ സമനുപസ്സതി? വേദനം വാ ഹി, ആനന്ദ, അത്താനം സമനുപസ്സമാനോ സമനുപസ്സതി - ‘വേദനാ മേ അത്താ’തി. ‘ന ഹേവ ഖോ മേ വേദനാ അത്താ, അപ്പടിസംവേദനോ മേ അത്താ’തി ഇതി വാ ഹി, ആനന്ദ, അത്താനം സമനുപസ്സമാനോ സമനുപസ്സതി. ‘ന ഹേവ ഖോ മേ വേദനാ അത്താ, നോപി അപ്പടിസംവേദനോ മേ അത്താ, അത്താ മേ വേദിയതി, വേദനാധമ്മോ ഹി മേ അത്താ’തി ഇതി വാ ഹി, ആനന്ദ, അത്താനം സമനുപസ്സമാനോ സമനുപസ്സതി.

൧൨൨. “തത്രാനന്ദ, യോ സോ ഏവമാഹ - ‘വേദനാ മേ അത്താ’തി, സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ‘തിസ്സോ ഖോ ഇമാ, ആവുസോ, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ ദുക്ഖാ വേദനാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഇമാസം ഖോ ത്വം തിസ്സന്നം വേദനാനം കതമം അത്തതോ സമനുപസ്സസീ’തി? യസ്മിം, ആനന്ദ, സമയേ സുഖം വേദനം വേദേതി, നേവ തസ്മിം സമയേ ദുക്ഖം വേദനം വേദേതി, ന അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദേതി; സുഖംയേവ തസ്മിം സമയേ വേദനം വേദേതി. യസ്മിം, ആനന്ദ, സമയേ ദുക്ഖം വേദനം വേദേതി, നേവ തസ്മിം സമയേ സുഖം വേദനം വേദേതി, ന അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദേതി; ദുക്ഖംയേവ തസ്മിം സമയേ വേദനം വേദേതി. യസ്മിം, ആനന്ദ, സമയേ അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദേതി, നേവ തസ്മിം സമയേ സുഖം വേദനം വേദേതി, ന ദുക്ഖം വേദനം വേദേതി; അദുക്ഖമസുഖംയേവ തസ്മിം സമയേ വേദനം വേദേതി.

൧൨൩. “സുഖാപി ഖോ, ആനന്ദ, വേദനാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ. ദുക്ഖാപി ഖോ, ആനന്ദ, വേദനാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ. അദുക്ഖമസുഖാപി ഖോ, ആനന്ദ, വേദനാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ. തസ്സ സുഖം വേദനം വേദിയമാനസ്സ ‘ഏസോ മേ അത്താ’തി ഹോതി. തസ്സായേവ സുഖായ വേദനായ നിരോധാ ‘ബ്യഗാ [ബ്യഗ്ഗാ (സീ॰ ക॰)] മേ അത്താ’തി ഹോതി. ദുക്ഖം വേദനം വേദിയമാനസ്സ ‘ഏസോ മേ അത്താ’തി ഹോതി. തസ്സായേവ ദുക്ഖായ വേദനായ നിരോധാ ‘ബ്യഗാ മേ അത്താ’തി ഹോതി. അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദിയമാനസ്സ ‘ഏസോ മേ അത്താ’തി ഹോതി. തസ്സായേവ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ നിരോധാ ‘ബ്യഗാ മേ അത്താ’തി ഹോതി. ഇതി സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ

അനിച്ചസുഖദുക്ഖവോകിണ്ണം ഉപ്പാദവയധമ്മം അത്താനം സമനുപസ്സമാനോ സമനുപസ്സതി, യോ സോ ഏവമാഹ - 'വേദനാ മേ അത്താ'തി. തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏതേന പേതം നക്ഖമതി - 'വേദനാ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സിതും.

൧൨൪. "തത്രാനന്ദ , യോ സോ ഏവമാഹ - 'ന ഹേവ ഖോ മേ വേദനാ അത്താ, അപ്പടിസംവേദനോ മേ അത്താ'തി, സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - 'യത്ഥ പനാവുസോ, സബ്ബസോ വേദയിതം നത്ഥി അപി നു ഖോ, തത്ഥ "അയമഹമസ്മീ"തി സിയാ'"തി ? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏതേന പേതം നക്ഖമതി - 'ന ഹേവ ഖോ മേ വേദനാ അത്താ, അപ്പടിസംവേദനോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സിതും.

൧൨൫. "തത്രാനന്ദ , യോ സോ ഏവമാഹ - 'ന ഹേവ ഖോ മേ വേദനാ അത്താ, നോപി അപ്പടിസംവേദനോ മേ അത്താ, അത്താ മേ വേദിയതി, വേദനാധമ്മോ ഹി മേ അത്താ'തി. സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - വേദനാ ച ഹി, ആവുസോ, സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം അപരിസേസാ നിരുജ്ഝേയ്യും. സബ്ബസോ വേദനായ അസതി വേദനാനിരോധാ അപി നു ഖോ തത്ഥ 'അയമഹമസ്മീ'തി സിയാ"തി? 'നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏതേന പേതം നക്ഖമതി - "ന ഹേവ ഖോ മേ വേദനാ അത്താ, നോപി അപ്പടിസംവേദനോ മേ അത്താ, അത്താ മേ വേദിയതി, വേദനാധമ്മോ ഹി മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സിതും.

൧൨൬. "യതോ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു നേവ വേദനം അത്താനം സമനുപസ്സതി, നോപി അപ്പടിസംവേദനം അത്താനം സമനുപസ്സതി, നോപി 'അത്താ മേ വേദിയതി, വേദനാധമ്മോ ഹി മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സതി. സോ ഏവം ന സമനുപസ്സന്തോ ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി, അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി, അപരിതസ്സം [അപരിതസ്സനം (ക॰)] പച്ചത്തഞ്ഞേവ പരിനിബ്ബായതി, 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി. ഏവം വിമുത്തചിത്തം ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖും യോ ഏവം വദേയ്യ - 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ ഇതിസ്സ [ഇതി സാ (അട്ഠകഥായം പാഠന്തരം)] ദിട്ഠീ'തി, തദകല്ലം. 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ ഇതിസ്സ ദിട്ഠീ'തി, തദകല്ലം. 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ ഇതിസ്സ ദിട്ഠീ'തി, തദകല്ലം. 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ ഇതിസ്സ ദിട്ഠീ'തി, തദകല്ലം. തം കിസ്സ ഹേതു? യാവതാ, ആനന്ദ, അധിവചനം യാവതാ അധിവചനപഥോ, യാവതാ നിരുത്തി യാവതാ നിരുത്തിപഥോ, യാവതാ പഞ്ഞത്തി യാവതാ പഞ്ഞത്തിപഥോ, യാവതാ പഞ്ഞാ യാവതാ പഞ്ഞാവചരം, യാവതാ വട്ടം [യാവതാ വട്ടം വട്ടതി (ക॰ സീ॰)], യാവതാ വട്ടതി [യാവതാ വട്ടം വട്ടതി (ക॰ സീ॰)], തദഭിഞ്ഞാവിമുത്തോ ഭിക്ഖു, തദഭിഞ്ഞാവിമുത്തം ഭിക്ഖും 'ന ജാനാതി ന പസ്സതി ഇതിസ്സ ദിട്ഠീ'തി, തദകല്ലം.

സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതി

൧൨൭. "സത്ത ഖോ, ആനന്ദ [സത്ത ഖോ ഇമാ ആനന്ദ (ക॰ സീ॰ സ്യാ॰)], വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ, ദ്വേ ആയതനാനി. കതമാ സത്ത? സന്താനന്ദ, സത്താ നാനത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ , ഏകച്ചേ ച ദേവാ,

ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. അയം പഠമാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. സന്താനന്ദ, സത്താ നാനത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ബ്രഹ്മകായികാ പഠമാഭിനിബ്ബത്താ. അയം ദുതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. സന്താനന്ദ, സത്താ ഏകത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ ആഭസ്സരാ. അയം തതിയാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. സന്താനന്ദ, സത്താ ഏകത്തകായാ ഏകത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി ദേവാ സുഭകിണ്ഹാ. അയം ചതുത്ഥീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. സന്താനന്ദ, സത്താ സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം പഞ്ചമീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി . സന്താനന്ദ, സത്താ സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനൂപഗാ. അയം ഛട്ഠീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. സന്താനന്ദ, സത്താ സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനൂപഗാ. അയം സത്തമീ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി. അസഞ്ഞസത്തായതനം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനമേവ ദുതിയം.

൧൨൭. ''തത്രാനന്ദ, യായം പഠമാ വിഞ്ഞാണട്ഠിതി നാനത്തകായാ നാനത്തസഞ്ഞിനോ, സേയ്യഥാപി മനുസ്സാ, ഏകച്ചേ ച ദേവാ, ഏകച്ചേ ച വിനിപാതികാ. യോ നു ഖോ, ആനന്ദ, തഞ്ച പജാനാതി, തസ്സാ ച സമുദയം പജാനാതി, തസ്സാ ച അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി, തസ്സാ ച അസ്സാദം പജാനാതി, തസ്സാ ച ആദീനവം പജാനാതി, തസ്സാ ച നിസ്സരണം പജാനാതി, കല്ലം നു തേന തദഭിനന്ദിതു''ന്തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''…പേ॰… ''തത്രാനന്ദ, യമിദം അസഞ്ഞസത്തായതനം. യോ നു ഖോ, ആനന്ദ, തഞ്ച പജാനാതി, തസ്സ ച സമുദയം പജാനാതി, തസ്സ ച അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി, തസ്സ ച അസ്സാദം പജാനാതി, തസ്സ ച ആദീനവം പജാനാതി, തസ്സ ച നിസ്സരണം പജാനാതി, കല്ലം നു തേന തദഭിനന്ദിതു''ന്തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''തത്രാനന്ദ, യമിദം നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം. യോ നു ഖോ, ആനന്ദ, തഞ്ച പജാനാതി, തസ്സ ച സമുദയം പജാനാതി, തസ്സ ച അത്ഥങ്ഗമം പജാനാതി, തസ്സ ച അസ്സാദം പജാനാതി, തസ്സ ച ആദീനവം പജാനാതി, തസ്സ ച നിസ്സരണം പജാനാതി, കല്ലം നു തേന തദഭിനന്ദിതു''ന്തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. യതോ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഇമാസഞ്ച സത്തന്നം വിഞ്ഞാണട്ഠിതീനം ഇമേസഞ്ച ദ്വിന്നം ആയതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി, അയം വുച്ചതാനന്ദ, ഭിക്ഖു പഞ്ഞാവിമുത്തോ.

അട്ഠ വിമോക്ഖാ

൧൨൮. ''അട്ഠ ഖോ ഇമേ, ആനന്ദ, വിമോക്ഖാ. കതമേ അട്ഠ? രൂപീ രൂപാനി പസ്സതി അയം പഠമോ വിമോക്ഖോ. അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി, അയം ദുതിയോ വിമോക്ഖോ. സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതി, അയം തതിയോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം ചതുത്ഥോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം പഞ്ചമോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം

സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം ഛട്ഠോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞാ’യതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം സത്തമോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം അട്ഠമോ വിമോക്ഖോ. ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ, അട്ഠ വിമോക്ഖാ.

൧൩൦. ‘‘യതോ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ഇമേ അട്ഠ വിമോക്ഖേ അനുലോമമ്പി സമാപജ്ജതി, പടിലോമമ്പി സമാപജ്ജതി, അനുലോമപടിലോമമ്പി സമാപജ്ജതി, യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. ആസവാനഞ്ച ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം വുച്ചതാനന്ദ, ഭിക്ഖു ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ. ഇമായ ച ആനന്ദ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തിയാ അഞ്ഞാ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തി ഉത്തരിതരാ വാ പണീതതരാ വാ നത്ഥീ’’തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദീതി.

മഹാനിദാനസുത്തം നിട്ഠിതം ദുതിയം.

൩. മഹാപരിനിബ്ബാനസുത്തം

൧൩൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. തേന ഖോ പന സമയേന രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ വജ്ജീ അഭിയാതുകാമോ ഹോതി. സോ ഏവമാഹ - "അഹം ഹിമേ വജ്ജീ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ ഉച്ഛേച്ഛാമി [ഉച്ഛേജ്ജാമി (സ്യാ॰ പീ॰), ഉച്ഛിജ്ജാമി (ക॰)] വജ്ജീ, വിനാസേസ്സാമി വജ്ജീ, അനയബ്യസനം ആപാദേസ്സാമി വജ്ജീ"തി [ആപാദേസ്സാമി വജ്ജീതി (സബ്ബത്ഥ) അ॰ നി॰ ൭.൨൨ പസ്സിതബ്ബം].

൧൩൨. അഥ ഖോ രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ വസ്സകാരം ബ്രാഹ്മണം മഗധമഹാമത്തം ആമന്തേസി - "ഏഹി ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ മമ വചനേന ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദാഹി, അപ്പാബാധം അപ്പാതങ്കം ലഹുട്ഠാനം ബലം ഫാസുവിഹാരം പുച്ഛ - 'രാജാ, ഭന്തേ, മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതി, അപ്പാബാധം അപ്പാതങ്കം ലഹുട്ഠാനം ബലം ഫാസുവിഹാരം പുച്ഛതീ'തി. ഏവഞ്ച വദേഹി - 'രാജാ, ഭന്തേ, മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ വജ്ജീ അഭിയാതുകാമോ. സോ ഏവമാഹ - "അഹം ഹിമേ വജ്ജീ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ ഉച്ഛേച്ഛാമി വജ്ജീ, വിനാസേസ്സാമി വജ്ജീ, അനയബ്യസനം ആപാദേസ്സാമീ"'തി. യഥാ തേ ഭഗവാ ബ്യാകരോതി, തം സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ മമ ആരോചേയ്യാസി. ന ഹി തഥാഗതാ വിതഥം ഭണന്തീ"തി.

വസ്സകാരബ്രാഹ്മണോ

൧൩൩. "ഏവം, ഭോ"തി ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ രഞ്ഞോ മാഗധസ്സ അജാതസത്തുസ്സ വേദേഹിപുത്തസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി യോജേത്വാ ഭദ്ദം ഭദ്ദം യാനം അഭിരുഹിത്വാ ഭദ്ദേഹി ഭദ്ദേഹി യാനേഹി രാജഗഹമ്ഹാ നിയ്യാസി, യേന ഗിജ്ഝകൂടോ പബ്ബതോ തേന പായാസി. യാവതികാ യാനസ്സ ഭൂമി, യാനേന ഗന്ത്വാ, യാനാ പച്ചോരോഹിത്വാ പത്തികോവ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "രാജാ, ഭോ ഗോതമ, മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ ഭോതോ ഗോതമസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദതി, അപ്പാബാധം അപ്പാതങ്കം ലഹുട്ഠാനം ബലം ഫാസുവിഹാരം പുച്ഛതി. രാജാ [ഏവഞ്ച വദേതി രാജാ (ക॰)], ഭോ ഗോതമ, മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ വജ്ജീ അഭിയാതുകാമോ. സോ ഏവമാഹ - 'അഹം ഹിമേ വജ്ജീ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ ഉച്ഛേച്ഛാമി വജ്ജീ, വിനാസേസ്സാമി വജ്ജീ, അനയബ്യസനം ആപാദേസ്സാമീ'"തി.

രാജഅപരിഹാനിയധമ്മാ

൧൩൪. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പിട്ഠിതോ ഠിതോ ഹോതി ഭഗവന്തം ബീജയമാനോ [വീജയമാനോ (സീ॰), വീജിയമാനോ

(സ്യാ॰)]. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം, ‘വജ്ജീ അഭിണ്ഹം സന്നിപാതാ സന്നിപാതബഹുലാ’തി? “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘വജ്ജീ അഭിണ്ഹം സന്നിപാതാ സന്നിപാതബഹുലാ”തി. “യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, വജ്ജീ അഭിണ്ഹം സന്നിപാതാ സന്നിപാതബഹുലാ ഭവിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം , ‘വജ്ജീ സമഗ്ഗാ സന്നിപതന്തി, സമഗ്ഗാ വുട്ഠഹന്തി, സമഗ്ഗാ വജ്ജികരണീയാനി കരോന്തീ’തി? “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘വജ്ജീ സമഗ്ഗാ സന്നിപതന്തി, സമഗ്ഗാ വുട്ഠഹന്തി, സമഗ്ഗാ വജ്ജികരണീയാനി കരോന്തീ”തി. “യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, വജ്ജീ സമഗ്ഗാ സന്നിപതിസ്സന്തി, സമഗ്ഗാ വുട്ഠഹിസ്സന്തി, സമഗ്ഗാ വജ്ജികരണീയാനി കരിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം, ‘വജ്ജീ അപഞ്ഞത്തം ന പഞ്ഞപേന്തി, പഞ്ഞത്തം ന സമുച്ഛിന്ദന്തി, യഥാപഞ്ഞത്തേ പോരാണേ വജ്ജിധമ്മേ സമാദായ വത്തന്തീ”’തി? “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘വജ്ജീ അപഞ്ഞത്തം ന പഞ്ഞപേന്തി, പഞ്ഞത്തം ന സമുച്ഛിന്ദന്തി, യഥാപഞ്ഞത്തേ പോരാണേ വജ്ജിധമ്മേ സമാദായ വത്തന്തീ”’തി. “യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, “വജ്ജീ അപഞ്ഞത്തം ന പഞ്ഞപേസ്സന്തി, പഞ്ഞത്തം ന സമുച്ഛിന്ദിസ്സന്തി, യഥാപഞ്ഞത്തേ പോരാണേ വജ്ജിധമ്മേ സമാദായ വത്തിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം, ‘വജ്ജീ യേ തേ വജ്ജീനം വജ്ജിമഹല്ലകാ, തേ സക്കരോന്തി ഗരും കരോന്തി [ഗരുകരോന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] മാനേന്തി പൂജേന്തി, തേസഞ്ച സോതബ്ബം മഞ്ഞന്തീ”’തി? “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘വജ്ജീ യേ തേ വജ്ജീനം വജ്ജിമഹല്ലകാ, തേ സക്കരോന്തി ഗരും കരോന്തി മാനേന്തി പൂജേന്തി, തേസഞ്ച സോതബ്ബം മഞ്ഞന്തീ”’തി. “യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, വജ്ജീ യേ തേ വജ്ജീനം വജ്ജിമഹല്ലകാ , തേ സക്കരിസ്സന്തി ഗരും കരിസ്സന്തി മാനേസ്സന്തി പൂജേസ്സന്തി, തേസഞ്ച സോതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം, ‘വജ്ജീ യാ താ കുലിത്ഥിയോ കുലകുമാരിയോ, താ ന ഓക്കസ്സ പസയ്ഹ വാസേന്തീ”’തി? “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘വജ്ജീ യാ താ കുലിത്ഥിയോ കുലകുമാരിയോ താ ന ഓക്കസ്സ പസയ്ഹ വാസേന്തീ”’തി. “യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, വജ്ജീ യാ താ കുലിത്ഥിയോ കുലകുമാരിയോ, താ ന ഓക്കസ്സ പസയ്ഹ വാസേസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം, ‘വജ്ജീ യാനി താനി

വജ്ജീനം വജ്ജിചേതിയാനി അബ്ഭന്തരാനി ചേവ ബാഹിരാനി ച, താനി സക്കരോന്തി ഗരും കരോന്തി മാനേന്തി പൂജേന്തി, തേസഞ്ച ദിന്നപുബ്ബം കതപുബ്ബം ധമ്മികം ബലിം നോ പരിഹാപേന്തീ”’തി? “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘വജ്ജീ യാനി താനി വജ്ജീനം വജ്ജിചേതിയാനി അബ്ഭന്തരാനി ചേവ ബാഹിരാനി ച, താനി സക്കരോന്തി ഗരും കരോന്തി മാനേന്തി പൂജേന്തി തേസഞ്ച ദിന്നപുബ്ബം കതപുബ്ബം ധമ്മികം ബലിം നോ പരിഹാപേന്തീ”’തി.

‘‘യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, വജ്ജീ യാനി താനി വജ്ജീനം വജ്ജിചേതിയാനി അബ്ഭന്തരാനി ചേവ ബാഹിരാനി ച, താനി സക്കരിസ്സന്തി ഗരും കരിസ്സന്തി മാനേസ്സന്തി പൂജേസ്സന്തി, തേസഞ്ച ദിന്നപുബ്ബം കതപുബ്ബം ധമ്മികം ബലിം നോ പരിഹാപേസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

‘‘കിന്തി തേ, ആനന്ദ, സുതം, ‘വജ്ജീനം അരഹന്തേസു ധമ്മികാ രക്ഖാവരണഗുത്തി സുസംവിഹിതാ, കിന്തി അനാഗതാ ച അരഹന്തോ വിജിതം ആഗച്ഛേയ്യും, ആഗതാ ച അരഹന്തോ വിജിതേ ഫാസു വിഹരേയ്യു’’’ന്തി? ‘‘സുതം മേതം, ഭന്തേ ‘വജ്ജീനം അരഹന്തേസു ധമ്മികാ രക്ഖാവരണഗുത്തി സുസംവിഹിതാ കിന്തി അനാഗതാ ച അരഹന്തോ വിജിതം ആഗച്ഛേയ്യും, ആഗതാ ച അരഹന്തോ വിജിതേ ഫാസു വിഹരേയ്യു’’’ന്തി. ‘‘യാവകീവഞ്ച, ആനന്ദ, വജ്ജീനം അരഹന്തേസു ധമ്മികാ രക്ഖാവരണഗുത്തി സുസംവിഹിതാ ഭവിസ്സതി, കിന്തി അനാഗതാ ച അരഹന്തോ വിജിതം ആഗച്ഛേയ്യും, ആഗതാ ച അരഹന്തോ വിജിതേ ഫാസു വിഹരേയ്യുന്തി. വുദ്ധിയേവ, ആനന്ദ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനീ’’തി.

൧൩൫. അഥ ഖോ ഭഗവാ വസ്സകാരം ബ്രാഹ്മണം മഗധമഹാമത്തം ആമന്തേസി - ‘‘ഏകമിദാഹം, ബ്രാഹ്മണ, സമയം വേസാലിയം വിഹരാമി സാരന്ദദേ [സാനന്ദരേ (ക॰)] ചേതിയേ. തത്രാഹം വജ്ജീനം ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസിം. യാവകീവഞ്ച, ബ്രാഹ്മണ, ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ വജ്ജീസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച സത്തസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു വജ്ജീ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ബ്രാഹ്മണ, വജ്ജീനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനീ’’തി.

ഏവം വുത്തേ, വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘ഏകമേകേനപി, ഭോ ഗോതമ, അപരിഹാനിയേന ധമ്മേന സമന്നാഗതാനം വജ്ജീനം വുദ്ധിയേവ പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി . കോ പന വാദോ സത്തഹി അപരിഹാനിയേഹി ധമ്മേഹി. അകരണീയാവ [അകരണീയാ ച (സ്യാ॰ ക॰)], ഭോ ഗോതമ, വജ്ജീ [വജ്ജീനം (ക॰)] രഞ്ഞാ മാഗധേന അജാതസത്തുനാ വേദേഹിപുത്തേന യദിദം യുദ്ധസ്സ, അഞ്ഞത്ര ഉപലാപനായ അഞ്ഞത്ര മിഥുഭേദാ. ഹന്ദ ച ദാനി മയം, ഭോ ഗോതമ, ഗച്ഛാമ , ബഹുകിച്ചാ മയം ബഹുകരണീയാ’’തി. ‘‘യസ്സദാനി ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, കാലം മഞ്ഞസീ’’തി. അഥ ഖോ വസ്സകാരോ ബ്രാഹ്മണോ മഗധമഹാമത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

ഭിക്ഖുഅപരിഹാനിയധമ്മാ

൧൩൬. അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തേ വസ്സകാരേ ബ്രാഹ്മണേ മഗധമഹാമത്തേ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ‘‘ഗച്ഛ ത്വം, ആനന്ദ, യാവതികാ ഭിക്ഖൂ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തേ സബ്ബേ ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിപാതേഹീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തേ സബ്ബേ ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിപാതേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി.

ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സന്നിപതിതോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, യസ്സദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ കാലം മഞ്ഞതീ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഉപട്ഠാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “സത്ത വോ, ഭിക്ഖവേ, അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“യാവകീവഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ അഭിണ്ഹം സന്നിപാതാ സന്നിപാതബഹുലാ ഭവിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ സമഗ്ഗാ സന്നിപതിസ്സന്തി, സമഗ്ഗാ വുട്ഠഹിസ്സന്തി, സമഗ്ഗാ സങ്ഘകരണീയാനി കരിസ്സന്തി , വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ അപഞ്ഞത്തം ന പഞ്ഞപേസ്സന്തി, പഞ്ഞത്തം ന സമുച്ഛിന്ദിസ്സന്തി, യഥാപഞ്ഞത്തേസു സിക്ഖാപദേസു സമാദായ വത്തിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ യേ തേ ഭിക്ഖൂ ഥേരാ രത്തഞ്ഞൂ ചിരപബ്ബജിതാ സങ്ഘപിതരോ സങ്ഘപരിണായകാ, തേ സക്കരിസ്സന്തി ഗരും കരിസ്സന്തി മാനേസ്സന്തി പൂജേസ്സന്തി, തേസഞ്ച സോതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ഉപ്പന്നായ തണ്ഹായ പോനോബ്ഭവികായ ന വസം ഗച്ഛിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ആരഞ്ഞകേസു സേനാസനേസു സാപേക്ഖാ ഭവിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ പച്ചത്തഞ്ഞേവ സതിം ഉപട്ഠപേസ്സന്തി - ‘കിന്തി അനാഗതാ ച പേസലാ സബ്രഹ്മചാരീ ആഗച്ഛേയ്യും, ആഗതാ ച പേസലാ സബ്രഹ്മചാരീ ഫാസു [ഫാസും (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] വിഹരേയ്യു’ന്തി. വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ ഭിക്ഖൂസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച സത്തസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു ഭിക്ഖൂ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

൭൩൭. "അപരേപി വോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന കമ്മാരാമാ ഭവിസ്സന്തി ന കമ്മരതാ ന കമ്മാരാമതമനുയുത്താ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന ഭസ്സാരാമാ ഭവിസ്സന്തി ന ഭസ്സരതാ ന ഭസ്സാരാമതമനുയുത്താ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന നിദ്ദാരാമാ ഭവിസ്സന്തി ന നിദ്ദാരതാ ന നിദ്ദാരാമതമനുയുത്താ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന സങ്ഗണികാരാമാ ഭവിസ്സന്തി ന സങ്ഗണികരതാ ന സങ്ഗണികാരാമതമനുയുത്താ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന പാപിച്ഛാ ഭവിസ്സന്തി ന പാപികാനം ഇച്ഛാനം വസം ഗതാ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന പാപമിത്താ ഭവിസ്സന്തി ന പാപസഹായാ ന പാപസമ്പവങ്കാ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ന ഓരമത്തകേന വിസേസാധിഗമേന അന്തരാവോസാനം ആപജ്ജിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ ഭിക്ഖൂസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച സത്തസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു ഭിക്ഖൂ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

൭൩൮. "അപരേപി വോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി...പേ॰... "യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ സദ്ധാ ഭവിസ്സന്തി...പേ॰... ഹിരിമനാ ഭവിസ്സന്തി... ഓത്തപ്പീ ഭവിസ്സന്തി... ബഹുസ്സുതാ ഭവിസ്സന്തി... ആരദ്ധവീരിയാ ഭവിസ്സന്തി... ഉപട്ഠിതസ്സതീ ഭവിസ്സന്തി... പഞ്ഞവന്തോ ഭവിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി. യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ ഭിക്ഖൂസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച സത്തസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു ഭിക്ഖൂ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

൧൩൯. “അപരേപി വോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി... പേ... ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ ഭിക്ഖൂസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച സത്തസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു ഭിക്ഖൂ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ നോ പരിഹാനി.

൧൪൦. “അപരേപി വോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ അനിച്ചസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി...പേ... അനത്തസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി... അസുഭസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി... ആദീനവസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി... പഹാനസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി... വിരാഗസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി... നിരോധസഞ്ഞം ഭാവേസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഇമേ സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ ഭിക്ഖൂസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച സത്തസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു ഭിക്ഖൂ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

൧൪൧. “ഛ, വോ ഭിക്ഖവേ, അപരിഹാനിയേ ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“യാവകീവഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ മേത്തം കായകമ്മം പച്ചുപട്ഠാപേസ്സന്തി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ മേത്തം വചീകമ്മം പച്ചുപട്ഠാപേസ്സന്തി ...പേ... മേത്തം മനോകമ്മം പച്ചുപട്ഠാപേസ്സന്തി സബ്രഹ്മചാരീസു ആവി ചേവ രഹോ ച, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ, യേ തേ ലാഭാ ധമ്മികാ ധമ്മലദ്ധാ അന്തമസോ പത്തപരിയാപന്നമത്തമ്പി തഥാരൂപേഹി ലാഭേഹി അപ്പടിവിഭത്തഭോഗീ ഭവിസ്സന്തി സീലവന്തേഹി സബ്രഹ്മചാരീഹി

സാധാരണഭോഗീ, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ യാനി കാനി സീലാനി അഖണ്ഡാനി അച്ഛിദ്ദാനി അസബലാനി അകമ്മാസാനി ഭുജിസ്സാനി വിഞ്ഞൂപസത്ഥാനി [വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി (സീ॰)] അപരാമട്ഠാനി സമാധിസംവത്തനികാനി തഥാരൂപേസു സീലേസു സീലസാമഞ്ഞഗതാ വിഹരിസ്സന്തി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ യായം ദിട്ഠി അരിയാ നിയ്യാനികാ, നിയ്യാതി തക്കരസ്സ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ, തഥാരൂപായ ദിട്ഠിയാ ദിട്ഠിസാമഞ്ഞഗതാ വിഹരിസ്സന്തി സബ്രഹ്മചാരീഹി ആവി ചേവ രഹോ ച, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനി.

“യാവകീവഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ഛ അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ ഭിക്ഖൂസു ഠസ്സന്തി, ഇമേസു ച ഛസു അപരിഹാനിയേസു ധമ്മേസു ഭിക്ഖൂ സന്ദിസ്സിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനീ”തി.

൧൪൫. തത്ര സുദം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരന്തോ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - “ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ. സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ”തി.

൧൪൬. അഥ ഖോ ഭഗവാ രാജഗഹേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “ആയാമാനന്ദ, യേന അമ്ബലട്ഠികാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന അമ്ബലട്ഠികാ തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ അമ്ബലട്ഠികായം വിഹരതി രാജാഗാരകേ. തത്രാപി സുദം ഭഗവാ അമ്ബലട്ഠികായം വിഹരന്തോ രാജാഗാരകേ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - “ഇതി സീലം ഇതി സമാധി ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ. സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ”തി.

൧൪൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ അമ്ബലട്ഠികായം യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “ആയാമാനന്ദ, യേന നാളന്ദാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന നാളന്ദാ തദവസരി, തത്ര സുദം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ .

സാരിപുത്തസീഹനാദോ

൧൪൨. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഏവം പസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി; ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി ന ചേതരഹി വിജ്ജതി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ യദിദം സമ്ബോധിയ''ന്തി. ''ഉളാരാ ഖോ തേ അയം, സാരിപുത്ത, ആസഭീ വാചാ [ആസഭിവാചാ (സ്യാ॰)] ഭാസിതാ, ഏകംസോ ഗഹിതോ, സീഹനാദോ നദിതോ - 'ഏവംപസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി; ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി ന ചേതരഹി വിജ്ജതി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ യദിദം സമ്ബോധിയ'ന്തി.

''കിം തേ [കിം നു (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)], സാരിപുത്ത, യേ തേ അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതാ - 'ഏവംസീലാ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപി, ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ അഹേസും ഇതിപീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''കിം പന തേ [കിം പന (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)], സാരിപുത്ത, യേ തേ ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതാ - 'ഏവംസീലാ തേ ഭഗവന്തോ ഭവിസ്സന്തി ഇതിപി, ഏവംധമ്മാ ഏവംപഞ്ഞാ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്താ തേ ഭഗവന്തോ ഭവിസ്സന്തി ഇതിപീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''കിം പന തേ, സാരിപുത്ത, അഹം ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതോ - ''ഏവംസീലോ ഭഗവാ ഇതിപി , ഏവംധമ്മോ ഏവംപഞ്ഞോ ഏവംവിഹാരീ ഏവംവിമുത്തോ ഭഗവാ ഇതിപീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''ഏത്ഥ ച ഹി തേ, സാരിപുത്ത, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു അരഹന്തേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു ചേതോപരിയഞാണം [ചേതോപരിഞ്ഞായഞാണം (സ്യാ॰), ചേതസാ ചേതോപരിയായഞാണം (ക॰)] നത്ഥി. അഥ കിഞ്ചരഹി തേ അയം, സാരിപുത്ത, ഉളാരാ ആസഭീ വാചാ ഭാസിതാ, ഏകംസോ ഗഹിതോ, സീഹനാദോ നദിതോ - 'ഏവംപസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി; ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി ന ചേതരഹി വിജ്ജതി അഞ്ഞോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഭഗവതാ ഭിയ്യോഭിഞ്ഞതരോ യദിദം സമ്ബോധിയ'''ന്തി?

൧൪൩. ''ന ഖോ മേ, ഭന്തേ, അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു അരഹന്തേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു ചേതോപരിയഞാണം അത്ഥി, അപി ച മേ ധമ്മന്വയോ വിദിതോ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, രഞ്ഞോ പച്ചന്തിമം നഗരം ദള്ഹുദ്ധാപം ദള്ഹപാകാരതോരണം ഏകദ്വാരം, തത്രസ്സ ദോവാരികോ പണ്ഡിതോ വിയത്തോ മേധാവീ അഞ്ഞാതാനം നിവാരേതാ ഞാതാനം പവേസേതാ. സോ തസ്സ നഗരസ്സ സമന്താ അനുപരിയായപഥം [അനുചരിയായപഥം (സ്യാ॰)] അനുക്കമമാനോ ന പസ്സേയ്യ പാകാരസന്ധിം വാ പാകാരവിവരം വാ,

അന്തമസോ ബിളാരനിക്ഖമനമത്തമ്പി. തസ്സ ഏവമസ്സ [ന പസ്സേയ്യ തസ്സ ഏവമസ്സ (സ്യാ॰)] - 'യേ ഖോ കേചി ഓളാരികാ പാണാ ഇമം നഗരം പവിസന്തി വാ നിക്ഖമന്തി വാ, സബ്ബേ തേ ഇമിനാവ ദ്വാരേന പവിസന്തി വാ നിക്ഖമന്തി വാ'തി. ഏവമേവ ഖോ മേ, ഭന്തേ, ധമ്മന്വയോ വിദിതോ - 'യേ തേ, ഭന്തേ, അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ , സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപതിട്ഠിതചിത്താ സത്തബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിംസു. യേപി തേ, ഭന്തേ, ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ , സബ്ബേ തേ ഭഗവന്തോ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപതിട്ഠിതചിത്താ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിസ്സന്തി. ഭഗവാപി, ഭന്തേ, ഏതരഹി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപതിട്ഠിതചിത്തോ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'''തി.

൧൪൭. തത്രപി സുദം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരന്തോ പാവാരികമ്ബവനേ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - ''ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ. സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ''തി.

ദുസ്സീലആദീനവാ

൧൪൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ നാളന്ദായം യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''ആയാമാനന്ദ, യേന പാടലിഗാമോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി . അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന പാടലിഗാമോ തദവസരി. അസ്സോസും ഖോ പാടലിഗാമികാ ഉപാസകാ - ''ഭഗവാ കിര പാടലിഗാമം അനുപ്പത്തോ''തി. അഥ ഖോ പാടലിഗാമികാ ഉപാസകാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ പാടലിഗാമികാ ഉപാസകാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''അധിവാസേതു നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ആവസഥാഗാര''ന്തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ പാടലിഗാമികാ ഉപാസകാ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ യേന ആവസഥാഗാരം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ സബ്ബസന്ഥരിം [സബ്ബസന്ഥരിതം സന്ഥതം (സ്യാ॰), സബ്ബസന്ഥരിം സന്ഥതം (ക॰)] ആവസഥാഗാരം സന്ഥരിത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞപേത്വാ ഉദകമണികം പതിട്ഠാപേത്വാ തേലപദീപം ആരോപേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു, ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ പാടലിഗാമികാ ഉപാസകാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''സബ്ബസന്ഥരിസന്ഥതം

[സബ്ബസന്ഥരിം സന്ഥതം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)], ഭന്തേ, ആവസഥാഗാരം, ആസനാനി പഞ്ഞത്താനി, ഉദകമണികോ പതിട്ഠാപിതോ, തേലപദീപോ ആരോപിതോ; യസ്സദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ കാലം മഞ്ഞതീ"തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം [ഇദം പദം വിനയമഹാവഗ്ഗ ന ദിസ്സതി]. നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന യേന ആവസഥാഗാരം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ ആവസഥാഗാരം പവിസിത്വാ മജ്ഝിമം ഥമ്ഭം നിസ്സായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ [പുരത്ഥിമാഭിമുഖോ (ക॰)] നിസീദി. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി ഖോ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ ആവസഥാഗാരം പവിസിത്വാ പച്ഛിമം ഭിത്തിം നിസ്സായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദി ഭഗവന്തമേവ പുരക്ഖത്വാ. പാടലിഗാമികാപി ഖോ ഉപാസകാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ ആവസഥാഗാരം പവിസിത്വാ പുരത്ഥിമം ഭിത്തിം നിസ്സായ പച്ഛിമാഭിമുഖാ നിസീദിംസു ഭഗവന്തമേവ പുരക്ഖത്വാ.

൧൪൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ പാടലിഗാമികേ ഉപാസകേ ആമന്തേസി - "പഞ്ചിമേ, ഗഹപതയോ, ആദീനവാ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ. കതമേ പഞ്ച? ഇധ, ഗഹപതയോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ പമാദാധികരണം മഹതിം ഭോഗജാനിം നിഗച്ഛതി. അയം പഠമോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.

"പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപന്നസ്സ പാപകോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി. അയം ദുതിയോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.

"പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ യഞ്ഞദേവ പരിസം ഉപസങ്കമതി - യദി ഖത്തിയപരിസം യദി ബ്രാഹ്മണപരിസം യദി ഗഹപതിപരിസം യദി സമണപരിസം - അവിസാരദോ ഉപസങ്കമതി മങ്കുഭൂതോ. അയം തതിയോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.

"പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ സമ്മൂള്ഹോ കാലങ്കരോതി. അയം ചതുത്ഥോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.

"പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, ദുസ്സീലോ സീലവിപന്നോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. അയം പഞ്ചമോ ആദീനവോ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതയോ, പഞ്ച ആദീനവാ ദുസ്സീലസ്സ സീലവിപത്തിയാ.

സീലവന്തആനിസംസാ

൧൪൯. "പഞ്ചിമേ , ഗഹപതയോ, ആനിസംസാ സീലവതോ സീലസമ്പദായ. കതമേ പഞ്ച? ഇധ, ഗഹപതയോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ അപ്പമാദാധികരണം മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം അധിഗച്ഛതി. അയം പഠമോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ.

"പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, സീലവതോ സീലസമ്പന്നസ്സ കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി. അയം ദുതിയോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ.

“പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ യഞ്ഞദേവ പരിസം ഉപസങ്കമതി - യദി ഖത്തിയപരിസം യദി ബ്രാഹ്മണപരിസം യദി ഗഹപതിപരിസം യദി സമണപരിസം വിസാരദോ ഉപസങ്കമതി അമങ്കുഭൂതോ. അയം തതിയോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ.

“പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ അസമ്മൂള്ഹോ കാലങ്കരോതി. അയം ചതുത്ഥോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ.

“പുന ചപരം, ഗഹപതയോ, സീലവാ സീലസമ്പന്നോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. അയം പഞ്ചമോ ആനിസംസോ സീലവതോ സീലസമ്പദായ. ഇമേ ഖോ, ഗഹപതയോ, പഞ്ച ആനിസംസാ സീലവതോ സീലസമ്പദായാ”തി.

൧൫൪. അഥ ഖോ ഭഗവാ പാടലിഗാമികേ ഉപാസകേ ബഹുദേവ രത്തിം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ ഉയ്യോജേസി - “അഭിക്കന്താ ഖോ, ഗഹപതയോ, രത്തി, യസ്സദാനി തുമ്ഹേ കാലം മഞ്ഞഥാ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ പാടലിഗാമികാ ഉപാസകാ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തേസു പാടലിഗാമികേസു ഉപാസകേസു സുഞ്ഞാഗാരം പാവിസി.

പാടലിപുത്തനഗരമാപനം

൧൫൨. തേന ഖോ പന സമയേന സുനിധവസ്സകാരാ [സുനീധവസ്സകാരാ (സ്യാ॰ ക॰)] മഗധമഹാമത്താ പാടലിഗാമേ നഗരം മാപേന്തി വജ്ജീനം പടിബാഹായ. തേന സമയേന സമ്ബഹുലാ ദേവതായോ സഹസ്സേവ [സഹസ്സസ്സേവ (സീ॰ പീ॰ ക॰), സഹസ്സസേവ (ടീകായം പാഠന്തരം), സഹസ്സസഹസ്സേവ (ഉദാനട്ഠകഥാ)] പാടലിഗാമേ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി. യസ്മിം പദേസേ മഹേസക്ഖാ ദേവതാ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി, മഹേസക്ഖാനം തത്ഥ രഞ്ഞം രാജമഹാമത്താനം ചിത്താനി നമന്തി നിവേസനാനി മാപേതും. യസ്മിം പദേസേ മജ്ഝിമാ ദേവതാ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി, മജ്ഝിമാനം തത്ഥ രഞ്ഞം രാജമഹാമത്താനം ചിത്താനി നമന്തി നിവേസനാനി മാപേതും. യസ്മിം പദേസേ നീചാ ദേവതാ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി, നീചാനം തത്ഥ രഞ്ഞം രാജമഹാമത്താനം ചിത്താനി നമന്തി നിവേസനാനി മാപേതും. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന താ ദേവതായോ സഹസ്സേവ പാടലിഗാമേ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തിയോ. അഥ ഖോ ഭഗവാ രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “കേ നു ഖോ [കോ നു ഖോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)], ആനന്ദ, പാടലിഗാമേ നഗരം മാപേന്തീ”തി [മാപേതീതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)]? “സുനിധവസ്സകാരാ, ഭന്തേ, മഗധമഹാമത്താ പാടലിഗാമേ നഗരം മാപേന്തി വജ്ജീനം പടിബാഹായാ”തി. “സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ദേവേഹി താവതിംസേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാ, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ പാടലിഗാമേ നഗരം മാപേന്തി വജ്ജീനം പടിബാഹായ. ഇധാഹം, ആനന്ദ, അദ്ദസം ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സമ്ബഹുലാ ദേവതായോ സഹസ്സേവ പാടലിഗാമേ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തിയോ. യസ്മിം , ആനന്ദ, പദേസേ മഹേസക്ഖാ

ദേവതാ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി, മഹേസക്ഖാനം തത്ഥ രഞ്ഞം രാജമഹാമത്താനം ചിത്താനി നമന്തി നിവേസനാനി മാപേതും. യസ്മിം പദേസേ മജ്ഝിമാ ദേവതാ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി, മജ്ഝിമാനം തത്ഥ രഞ്ഞം രാജമഹാമത്താനം ചിത്താനി നമന്തി നിവേസനാനി മാപേതും. യസ്മിം പദേസേ നീചാ ദേവതാ വത്ഥൂനി പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി, നീചാനം തത്ഥ രഞ്ഞം രാജമഹാമത്താനം ചിത്താനി നമന്തി നിവേസനാനി മാപേതും. യാവതാ, ആനന്ദ, അരിയം ആയതനം യാവതാ വണിപ്പഥോ ഇദം അഗ്ഗനഗരം ഭവിസ്സതി പാടലിപുത്തം പുടഭേദനം . പാടലിപുത്തസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, തയോ അന്തരായാ ഭവിസ്സന്തി - അഗ്ഗിതോ വാ ഉദകതോ വാ മിഥുഭേദാ വാ''തി.

൱൩൩. അഥ ഖോ സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു, ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''അധിവാസേതു നോ ഭവം ഗോതമോ അജ്ജതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ''തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ യേന സകോ ആവസഥോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ സകേ ആവസഥേ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയാദാപേത്വാ ഭഗവതോ കാലം ആരോചാപേസും - ''കാലോ, ഭോ ഗോതമ, നിട്ഠിതം ഭത്ത''ന്തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന യേന സുനിധവസ്സകാരാനം മഗധമഹാമത്താനം ആവസഥോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസും സമ്പവാരേസും. അഥ ഖോ സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ ഭഗവന്തം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം അഞ്ഞതരം നീചം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നേ ഖോ സുനിധവസ്സകാരേ മഗധമഹാമത്തേ ഭഗവാ ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദി -

''യസ്മിം പദേസേ കപ്പേതി, വാസം പണ്ഡിതജാതിയോ;
സീലവന്തേത്ഥ ഭോജേത്വാ, സഞ്ഞതേ ബ്രഹ്മചാരയോ [ബ്രഹ്മചാരിനോ (സ്യാ॰)].

''യാ തത്ഥ ദേവതാ ആസും, താസം ദക്ഖിണമാദിസേ;
താ പൂജിതാ പൂജയന്തി [പൂജിതാ പൂജയന്തി നം (ക॰)], മാനിതാ മാനയന്തി നം.

''തതോ നം അനുകമ്പന്തി, മാതാ പുത്തംവ ഓരസം;
ദേവതാനുകമ്പിതോ പോസോ, സദാ ഭദ്രാനി പസ്സതീ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ സുനിധവസ്സകാരേ മഗധമഹാമത്തേ ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

൧൫൭. തേന ഖോ പന സമയേന സുനിധവസ്സകാരാ മഗധമഹാമത്താ ഭഗവന്തം പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധാ ഹോന്തി - ''യേനജ്ജ സമണോ ഗോതമോ ദ്വാരേന നിക്ഖമിസ്സതി, തം ഗോതമദ്വാരം നാമ ഭവിസ്സതി. യേന തിത്ഥേന ഗങ്ഗം നദിം തരിസ്സതി, തം ഗോതമതിത്ഥം നാമ ഭവിസ്സതീ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേന ദ്വാരേന നിക്ഖമി , തം ഗോതമദ്വാരം നാമ അഹോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേന ഗങ്ഗാ നദീ തേനുപസങ്കമി. തേന ഖോ പന സമയേന ഗങ്ഗാ നദീ പൂരാ ഹോതി സമതിത്തികാ കാകപേയ്യാ. അപ്പേകച്ചേ മനുസ്സാ നാവം പരിയേസന്തി, അപ്പേകച്ചേ ഉളുമ്പം പരിയേസന്തി, അപ്പേകച്ചേ കുല്ലം ബന്ധന്തി അപാരാ [പാരാ (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰), ഓരാ (വി॰ മഹാവഗ്ഗ)], പാരം ഗന്തുകാമാ. അഥ ഖോ ഭഗവാ - സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ, ഏവമേവ - ഗങ്ഗായ നദിയാ ഓരിമതീരേ അന്തരഹിതോ പാരിമതീരേ പച്ചുട്ഠാസി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ തേ മനുസ്സേ അപ്പേകച്ചേ നാവം പരിയേസന്തേ അപ്പേകച്ചേ ഉളുമ്പം പരിയേസന്തേ അപ്പേകച്ചേ കുല്ലം ബന്ധന്തേ അപാരാ പാരം ഗന്തുകാമേ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

> ''യേ തരന്തി അണ്ണവം സരം, സേതും കത്വാന വിസജ്ജ പല്ലലാനി;
> കുല്ലഞ്ഹി ജനോ ബന്ധതി [കുല്ലം ജനോ ച ബന്ധതി (സ്യാ॰), കുല്ലം ഹി ജനോ പബന്ധതി (സീ॰ പീ॰ ക॰)], തിണ്ണാ [നിതിണ്ണാ, ന തിണ്ണാ (ക॰)] മേധാവിനോ ജനാ''തി.

പഠമഭാണവാരോ.

അരിയസച്ചകഥാ

൧൫൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''ആയാമാനന്ദ, യേന കോടിഗാമോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന കോടിഗാമോ തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ കോടിഗാമേ വിഹരതി. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി -

''ചതുന്നം , ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചാനം അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. കതമേസം ചതുന്നം? ദുക്ഖസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. ദുക്ഖസമുദയസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. ദുക്ഖനിരോധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അരിയസച്ചം അനുബുദ്ധം പടിവിദ്ധം, ദുക്ഖസമുദയം [ദുക്ഖസമുദയോ (സ്യാ॰)] അരിയസച്ചം അനുബുദ്ധം പടിവിദ്ധം, ദുക്ഖനിരോധം [ദുക്ഖനിരോധോ (സ്യാ॰)] അരിയസച്ചം അനുബുദ്ധം പടിവിദ്ധം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ

അരിയസച്ചം അനുബുദ്ധം പടിവിദ്ധം, ഉച്ഛിന്നാ ഭവതണ്ഹാ, ഖീണാ ഭവനേത്തി, നത്ഥിദാനി പുനബ്ഭവോ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം, യഥാഭൂതം അദസ്സനാ;
സംസിതം ദീഘമദ്ധാനം, താസു താസ്വേവ ജാതിസു.

താനി ഏതാനി ദിട്ഠാനി, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ;
ഉച്ഛിന്നം മൂലം ദുക്ഖസ്സ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ''തി.

തത്രപി സുദം ഭഗവാ കോടിഗാമേ വിഹരന്തോ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - ''ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ. സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ''തി.

അനാവത്തിധമ്മസമ്ബോധിപരായണാ

൧൫൫. അഥ ഖോ ഭഗവാ കോടിഗാമേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''ആയാമാനന്ദ, യേന നാതികാ [നാദികാ (സ്യാ॰ പീ॰)] തേനുപങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന നാതികാ തദവസരി. തത്രപി സുദം ഭഗവാ നാതികേ വിഹരതി ഗിഞ്ജകാവസഥേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സാള്ഹോ നാമ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു നാതികേ കാലങ്കതോ, തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ? നന്ദാ നാമ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനീ നാതികേ കാലങ്കതാ, തസ്സാ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ? സുദത്തോ നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ നാതികേ കാലങ്കതോ, തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ? സുജാതാ നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസികാ നാതികേ കാലങ്കതാ, തസ്സാ കാ ഗതി , കോ അഭിസമ്പരായോ? കുക്കുടോ [കകുധോ (സ്യാ॰)] നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ നാതികേ കാലങ്കതോ, തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ? കാളിമ്ബോ [കാലിങ്ഗോ (പീ॰), കാരളിമ്ബോ (സ്യാ॰)] നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ...പേ॰... നികടോ നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ... കടിസ്സഹോ [കടിസ്സഭോ (സീ॰ പീ॰)] നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ... തുട്ഠോ നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ... സന്തുട്ഠോ നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ... ഭദ്ദോ [ഭടോ (സ്യാ॰)] നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ... സുഭദ്ദോ [സുഭടോ (സ്യാ॰)] നാമ, ഭന്തേ, ഉപാസകോ നാതികേ കാലങ്കതോ, തസ്സ കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ''തി?

൧൫൬. ''സാള്ഹോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. നന്ദാ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനീ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനീ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. സുദത്തോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ

സകദാഗാമീ സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സതി. സുജാതാ, ആനന്ദ, ഉപാസികാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ [പരായനാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)]. കുക്കുടോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. കാളിമ്ബോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ...പേ॰... നികടോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ... കടിസ്സഹോ , ആനന്ദ, ഉപാസകോ... തുട്ഠോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ ... സന്തുട്ഠോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ... ഭദ്ദോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ... സുഭദ്ദോ, ആനന്ദ, ഉപാസകോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ . പരോപഞ്ഞാസം, ആനന്ദ, നാതികേ ഉപാസകാ കാലങ്കതാ, പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. സാധികാ നവുതി [ഛാധികാ നവുതി (സ്യാ॰)], ആനന്ദ, നാതികേ ഉപാസകാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി. സാതിരേകാനി [ദസാതിരേകാനി (സ്യാ॰)], ആനന്ദ, പഞ്ചസതാനി നാതികേ ഉപാസകാ കാലങ്കതാ, തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ.

ധമ്മാദാസധമ്മപരിയായാ

൧൫൫. ''അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, യം മനുസ്സഭൂതോ കാലങ്കരേയ്യ. തസ്മിംയേവ [തസ്മിം തസ്മിം ചേ (സീ॰ പീ॰), തസ്മിം തസ്മിം ഖോ (സ്യാ॰)] കാലങ്കതേ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛിസ്സഥ, വിഹേസാ ഹേസാ, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, ധമ്മാദാസം നാമ ധമ്മപരിയായം ദേസേസ്സാമി, യേന സമന്നാഗതോ അരിയസാവകോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - 'ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ'തി.

൧൫൬. ''കതമോ ച സോ, ആനന്ദ, ധമ്മാദാസോ ധമ്മപരിയായോ, യേന സമന്നാഗതോ അരിയസാവകോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - 'ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ'തി?

''ഇധാനന്ദ , അരിയസാവകോ ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി.

''ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - 'സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ'തി.

“സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ, ഏസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ’തി.

“അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി അഖണ്ഡേഹി അച്ഛിദ്ദേഹി അസബലേഹി അകമ്മാസേഹി ഭുജിസ്സേഹി വിഞ്ഞൂപസത്ഥേഹി അപരാമട്ഠേഹി സമാധിസംവത്തനികേഹി.

“അയം ഖോ സോ, ആനന്ദ, ധമ്മാദാസോ ധമ്മപരിയായോ, യേന സമന്നാഗതോ അരിയസാവകോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - ‘ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ’”തി.

തത്രപി സുദം ഭഗവാ നാതികേ വിഹരന്തോ ഗിഞ്ജകാവസഥേ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി -

“ഇതി സീലം ഇതി സമാധി ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ. സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ”തി.

൧൬൩. അഥ ഖോ ഭഗവാ നാതികേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “ആയാമാനന്ദ, യേന വേസാലീ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന വേസാലീ തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി അമ്ബപാലിവനേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി -

“സതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിഹരേയ്യ സമ്പജാനോ, അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ... പേ... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ...പേ... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ

സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ ഹോതി. സതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിഹരേയ്യ സമ്പജാനോ, അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ''തി.

അമ്ബപാലീഗണികാ

൧൬൧. അസ്സോസി ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ - ''ഭഗവാ കിര വേസാലിം അനുപ്പത്തോ വേസാലിയം വിഹരതി മയ്ഹം അമ്ബവനേ''തി. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി യോജാപേത്വാ ഭദ്ദം ഭദ്ദം യാനം അഭിരുഹിത്വാ ഭദ്ദേഹി ഭദ്ദേഹി യാനേഹി വേസാലിയാ നിയ്യാസി. യേന സകോ ആരാമോ തേന പായാസി. യാവതികാ യാനസ്സ ഭൂമി, യാനേന ഗന്ത്വാ, യാനാ പച്ചോരോഹിത്വാ പത്തികാവ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അമ്ബപാലിം ഗണികം ഭഗവാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ഭഗവതാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിതാ സമാദപിതാ സമുത്തേജിതാ സമ്പഹംസിതാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അധിവാസേതു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സ്വാതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ''തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

അസ്സോസും ഖോ വേസാലികാ ലിച്ഛവീ - ''ഭഗവാ കിര വേസാലിം അനുപ്പത്തോ വേസാലിയം വിഹരതി അമ്ബപാലിവനേ''തി. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ ഭദ്ദാനി ഭദ്ദാനി യാനാനി യോജാപേത്വാ ഭദ്ദം ഭദ്ദം യാനം അഭിരുഹിത്വാ ഭദ്ദേഹി ഭദ്ദേഹി യാനേഹി വേസാലിയാ നിയ്യിംസു. തത്ര ഏകച്ചേ ലിച്ഛവീ നീലാ ഹോന്തി നീലവണ്ണാ നീലവത്ഥാ നീലാലങ്കാരാ, ഏകച്ചേ ലിച്ഛവീ പീതാ ഹോന്തി പീതവണ്ണാ പീതവത്ഥാ പീതാലങ്കാരാ, ഏകച്ചേ ലിച്ഛവീ ലോഹിതാ ഹോന്തി ലോഹിതവണ്ണാ ലോഹിതവത്ഥാ ലോഹിതാലങ്കാരാ, ഏകച്ചേ ലിച്ഛവീ ഓദാതാ ഹോന്തി ഓദാതവണ്ണാ ഓദാതവത്ഥാ ഓദാതാലങ്കാരാ. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ദഹരാനം ദഹരാനം ലിച്ഛവീനം അക്ഖേന അക്ഖം ചക്കേന ചക്കം യുഗേന യുഗം പടിവട്ടേസി [പരിവത്തേസി (വി॰ മഹാവഗ്ഗ)]. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ അമ്ബപാലിം ഗണികം ഏതദവോചും - ''കിം, ജേ അമ്ബപാലി , ദഹരാനം ദഹരാനം ലിച്ഛവീനം അക്ഖേന അക്ഖം ചക്കേന ചക്കം യുഗേന യുഗം പടിവട്ടേസീ''തി? ''തഥാ ഹി പന മേ, അയ്യപുത്താ, ഭഗവാ നിമന്തിതോ സ്വാതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ''തി. ''ദേഹി, ജേ അമ്ബപാലി, ഏതം [ഏകം (ക॰)] ഭത്തം സതസഹസ്സേനാ''തി. ''സചേപി മേ, അയ്യപുത്താ, വേസാലിം സാഹാരം ദസ്സഥ [ദജ്ജേയ്യാഥ (വി॰ മഹാവഗ്ഗ)], ഏവമഹം തം [ഏവമ്പി മഹന്തം (സ്യാ॰), ഏവം മഹന്തം (സീ॰ പീ॰)] ഭത്തം ന ദസ്സാമീ''തി [നേവ ദജ്ജാഹം തം ഭത്തന്തി (വി॰ മഹാവഗ്ഗ)]. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ അങ്ഗുലിം ഫോടേസും - ''ജിതമ്ഹ [ജിതമ്ഹാ (ബഹൂസു)] വത ഭോ അമ്ബകായ, ജിതമ്ഹ വത ഭോ അമ്ബകായാ''തി [''ജിതമ്ഹാ വത ഭോ അമ്ബപാലികായ വഞ്ചിതമ്ഹാ വത ഭോ അമ്ബപാലികായാ''തി (സ്യാ॰)].

അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ യേന അമ്ബപാലിവനം തേന പായിംസു. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ തേ ലിച്ഛവീ ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തേ. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''യേസം [യേഹി (വി॰ മഹാവഗ്ഗ)], ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം ദേവാ താവതിംസാ അദിട്ഠപുബ്ബാ, ഓലോകേഥ, ഭിക്ഖവേ, ലിച്ഛവിപരിസം; അപലോകേഥ, ഭിക്ഖവേ , ലിച്ഛവിപരിസം; ഉപസംഹരഥ, ഭിക്ഖവേ, ലിച്ഛവിപരിസം - താവതിംസസദിസ''ന്തി. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ യാവതികാ യാനസ്സ ഭൂമി, യാനേന ഗന്ത്വാ, യാനാ പച്ചോരോഹിത്വാ പത്തികാവ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നേ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ ഭഗവാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ ഭഗവതാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിതാ സമാദപിതാ സമുത്തേജിതാ സമ്പഹംസിതാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''അധിവാസേതു നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സ്വാതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തേ ലിച്ഛവീ ഏതദവോച - ''അധിവുത്ഥം [അധിവാസിതം (സ്യാ॰)] ഖോ മേ, ലിച്ഛവീ, സ്വാതനായ അമ്ബപാലിയാ ഗണികായ ഭത്ത''ന്തി. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ അങ്ഗുലിം ഫോടേസും - ''ജിതമ്ഹ വത ഭോ അമ്ബകായ, ജിതമ്ഹ വത ഭോ അമ്ബകായാ''തി. അഥ ഖോ തേ ലിച്ഛവീ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു.

൧൬൨. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന സകേ ആരാമേ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയാദാപേത്വാ ഭഗവതോ കാലം ആരോചാപേസി - ''കാലോ, ഭന്തേ, നിട്ഠിതം ഭത്ത''ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന യേന അമ്ബപാലിയാ ഗണികായ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ഭഗവന്തം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം അഞ്ഞതരം നീചം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ അമ്ബപാലീ ഗണികാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇമാഹം, ഭന്തേ, ആരാമം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ''തി. പടിഗ്ഗഹേസി ഭഗവാ ആരാമം. അഥ ഖോ ഭഗവാ അമ്ബപാലിം ഗണികം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. തത്രപി സുദം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരന്തോ അമ്ബപാലിവനേ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - ''ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ. സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ''തി.

വേളുവഗാമവസ്സൂപഗമനം

൧൬൩. അഥ ഖോ ഭഗവാ അമ്ബപാലിവനേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''ആയാമാനന്ദ, യേന വേളുവഗാമകോ

[ബേളുവഗാമകോ (സീ॰ പീ॰)] തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന വേളുവഗാമകോ തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ വേളുവഗാമകേ വിഹരതി. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ഏഥ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, സമന്താ വേസാലിം യഥാമിത്തം യഥാസന്ദിട്ഠം യഥാസമ്ഭത്തം വസ്സം ഉപേഥ [ഉപഗച്ഛഥ (സ്യാ॰)]. അഹം പന ഇധേവ വേളുവഗാമകേ വസ്സം ഉപഗച്ഛാമീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ സമന്താ വേസാലിം യഥാമിത്തം യഥാസന്ദിട്ഠം യഥാസമ്ഭത്തം വസ്സം ഉപഗച്ഛിംസു. ഭഗവാ പന തത്ഥേവ വേളുവഗാമകേ വസ്സം ഉപഗച്ഛി.

൧൬൪. അഥ ഖോ ഭഗവതോ വസ്സൂപഗതസ്സ ഖരോ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജി, ബാള്ഹാ വേദനാ വത്തന്തി മാരണന്തികാ. താ സുദം ഭഗവാ സതോ സമ്പജാനോ അധിവാസേസി അവിഹഞ്ഞമാനോ. അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ‘‘ന ഖോ മേതം പതിരൂപം, യ്വാഹം അനാമന്തേത്വാ ഉപട്ഠാകേ അനപലോകേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിനിബ്ബായേയ്യം. യംനൂനാഹം ഇമം ആബാധം വീരിയേന പടിപണാമേത്വാ ജീവിതസങ്ഖാരം അധിട്ഠായ വിഹരേയ്യ’’ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തം ആബാധം വീരിയേന പടിപണാമേത്വാ ജീവിതസങ്ഖാരം അധിട്ഠായ വിഹാസി. അഥ ഖോ ഭഗവതോ സോ ആബാധോ പടിപസ്സമ്ഭി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഗിലാനാ വുട്ഠിതോ [ഗിലാനവുട്ഠിതോ (സദ്ദനീതി)] അചിരവുട്ഠിതോ ഗേലഞ്ഞാ വിഹാരാ നിക്ഖമ്മ വിഹാരപച്ഛായായം പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘ദിട്ഠോ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ഫാസു; ദിട്ഠം മേ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ഖമനീയം, അപി ച മേ, ഭന്തേ, മധുരകജാതോ വിയ കായോ. ദിസാപി മേ ന പക്ഖായന്തി; ധമ്മാപി മം ന പടിഭന്തി ഭഗവതോ ഗേലഞ്ഞേന, അപി ച മേ, ഭന്തേ, അഹോസി കാചിദേവ അസ്സാസമത്താ - ‘ന താവ ഭഗവാ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, ന യാവ ഭഗവാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആരബ്ഭ കിഞ്ചിദേവ ഉദാഹരതീ’’’തി.

൧൬൫. ‘‘കിം പനാനന്ദ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ മയി പച്ചാസീസതി [പച്ചാസിംസതി (സീ॰ സ്യാ॰)]? ദേസിതോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മോ അനന്തരം അബാഹിരം കരിത്വാ. നത്ഥാനന്ദ, തഥാഗതസ്സ ധമ്മേസു ആചരിയമുട്ഠി. യസ്സ നൂന, ആനന്ദ, ഏവമസ്സ - ‘അഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിഹരിസ്സാമീ’തി വാ ‘മമുദ്ദേസികോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ’തി വാ, സോ നൂന, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആരബ്ഭ കിഞ്ചിദേവ ഉദാഹരേയ്യ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ന ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിഹരിസ്സാമീ’തി വാ ‘മമുദ്ദേസികോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ’തി വാ. സകിം [കിം (സീ॰ പീ॰)], ആനന്ദ, തഥാഗതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആരബ്ഭ കിഞ്ചിദേവ ഉദാഹരിസ്സതി. അഹം ഖോ പനാനന്ദ, ഏതരഹി ജിണ്ണോ വുദ്ധോ മഹല്ലകോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ. ആസീതികോ മേ വയോ വത്തതി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ജജ്ജരസകടം വേഠമിസ്സകേന [വേളുമിസ്സകേന (സ്യാ॰), വേഘമിസ്സകേന (പീ॰), വേധമിസ്സകേന, വേഖമിസ്സകേന (ക॰)] യാപേതി, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, വേഠമിസ്സകേന മഞ്ഞേ തഥാഗതസ്സ കായോ യാപേതി. യസ്മിം, ആനന്ദ, സമയേ തഥാഗതോ സബ്ബനിമിത്താനം അമനസികാരാ

ഏകച്ചാനം വേദനാനം നിരോധാ അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, ഫാസുതരോ, ആനന്ദ, തസ്മിം സമയേ തഥാഗതസ്സ കായോ ഹോതി. തസ്മാതിഹാനന്ദ, അത്തദീപാ വിഹരഥ അത്തസരണാ അനഞ്ഞസരണാ, ധമ്മദീപാ ധമ്മസരണാ അനഞ്ഞസരണാ. കഥഞ്ചാനന്ദ, ഭിക്ഖു അത്തദീപോ വിഹരതി അത്തസരണോ അനഞ്ഞസരണോ, ധമ്മദീപോ ധമ്മസരണോ അനഞ്ഞസരണോ? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. വേദനാസു…പേ॰… ചിത്തേ…പേ॰… ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു അത്തദീപോ വിഹരതി അത്തസരണോ അനഞ്ഞസരണോ, ധമ്മദീപോ ധമ്മസരണോ അനഞ്ഞസരണോ . യേ ഹി കേചി, ആനന്ദ, ഏതരഹി വാ മമ വാ അച്ചയേന അത്തദീപാ വിഹരിസ്സന്തി അത്തസരണാ അനഞ്ഞസരണാ, ധമ്മദീപാ ധമ്മസരണാ അനഞ്ഞസരണാ, തമതഗ്ഗേ മേ തേ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖൂ ഭവിസ്സന്തി യേ കേചി സിക്ഖാകാമാ''തി.

ദുതിയഭാണവാരോ.

നിമിത്തോഭാസകഥാ

൧൬൬. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ വേസാലിം പിണ്ഡായ പാവിസി. വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി – ''ഗണ്ഹാഹി, ആനന്ദ, നിസീദനം, യേന ചാപാലം ചേതിയം [പാവാലം (ചേതിയം (സ്യാ॰)] തേനുപസങ്കമിസ്സാമ ദിവാ വിഹാരായാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ നിസീദനം ആദായ ഭഗവന്തം പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേന ചാപാലം ചേതിയം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. ആയസ്മാപി ഖോ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

൧൬൭. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഭഗവാ ഏതദവോച – ''രമണീയാ, ആനന്ദ, വേസാലീ, രമണീയം ഉദേനം ചേതിയം, രമണീയം ഗോതമകം ചേതിയം, രമണീയം സത്തമ്ബം [സത്തമ്ബകം (പീ॰)] ചേതിയം, രമണീയം ബഹുപുത്തം ചേതിയം, രമണീയം സാരന്ദദം ചേതിയം, രമണീയം ചാപാലം ചേതിയം. യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ [ആകങ്ഖമാനോ (?)], ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ''തി. ഏവമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതാ ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും; ന ഭഗവന്തം യാചി – ''തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന''ന്തി, യഥാ തം മാരേന

പരിയുട്ഠിതചിത്തോ. ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ…പേ॰… തതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ‘‘രമണീയാ, ആനന്ദ, വേസാലീ, രമണീയം ഉദേനം ചേതിയം, രമണീയം ഗോതമകം ചേതിയം, രമണീയം സത്തമ്ബം ചേതിയം, രമണീയം ബഹുപുത്തം ചേതിയം, രമണീയം സാരന്ദദം ചേതിയം, രമണീയം ചാപാലം ചേതിയം. യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ’’തി. ഏവമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതാ ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും ; ന ഭഗവന്തം യാചി - ‘‘തിട്ഠതു , ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന’’ന്തി, യഥാ തം മാരേന പരിയുട്ഠിതചിത്തോ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ‘‘ഗച്ഛ ത്വം, ആനന്ദ, യസ്സദാനി കാലം മഞ്ഞസീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി.

മാരയാചനകഥാ

൧൬൮. അഥ ഖോ മാരോ പാപിമാ അചിരപക്കന്തേ ആയസ്മന്തേ ആനന്ദേ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ മാരോ പാപിമാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോ ദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ. ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ വാചാ - ‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഭിക്ഖൂ ന സാവകാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീ [ഉത്താനിം (ക॰), ഉത്താനി (സീ॰ പീ॰)] കരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തീ’തി . ഏതരഹി ഖോ പന, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ സാവകാ വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖന്തി ദേസേന്തി പഞ്ഞപേന്തി പട്ഠപേന്തി വിവരന്തി വിഭജന്തി ഉത്താനീകരോന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേന്തി. പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ.

‘‘ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ വാചാ - ‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഭിക്ഖുനിയോ ന സാവികാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനിയോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ

ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തീ'തി . ഏതരഹി ഖോ പന, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനിയോ ഭഗവതോ സാവികാ വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനിയോ , സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖന്തി ദേസേന്തി പഞ്ഞപേന്തി പട്ഠപേന്തി വിവരന്തി വിഭജന്തി ഉത്താനീകരോന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേന്തി. പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ.

"ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ വാചാ - 'ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഉപാസകാ ന സാവകാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തീ'തി. ഏതരഹി ഖോ പന, ഭന്തേ, ഉപാസകാ ഭഗവതോ സാവകാ വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖന്തി ദേസേന്തി പഞ്ഞപേന്തി പട്ഠപേന്തി വിവരന്തി വിഭജന്തി ഉത്താനീകരോന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേന്തി. പരിനിബ്ബാതുദാനി , ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി , ഭന്തേ, ഭഗവതോ.

"ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ വാചാ - 'ന താവാഹം, പാപിമ പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഉപാസികാ ന സാവികാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനിയോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തീ'തി. ഏതരഹി ഖോ പന, ഭന്തേ, ഉപാസികാ ഭഗവതോ സാവികാ വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനിയോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖന്തി ദേസേന്തി പഞ്ഞപേന്തി പട്ഠപേന്തി വിവരന്തി വിഭജന്തി ഉത്താനീകരോന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേന്തി. പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ.

"ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ വാചാ - 'ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി , യാവ മേ ഇദം ബ്രഹ്മചരിയം ന ഇദ്ധം ചേവ ഭവിസ്സതി ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിത'ന്തി. ഏതരഹി ഖോ പന, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ബ്രഹ്മചരിയം ഇദ്ധം ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം, യാവ ദേവമനുസ്സേഹി

സുപ്പകാസിതം. പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ"തി .

ഏവം വുത്തേ ഭഗവാ മാരം പാപിമന്തം ഏതദവോച - "അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം, പാപിമ, ഹോഹി, ന ചിരം തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. ഇതോ തിണ്ണം മാസാനം അച്ചയേന തഥാഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ"തി.

ആയുസങ്ഖാരഓസ്സജ്ജനം

൧൬൯. അഥ ഖോ ഭഗവാ ചാപാലേ ചേതിയേ സതോ സമ്പജാനോ ആയുസങ്ഖാരം ഓസ്സജി. ഓസ്സട്ഠേ ച ഭഗവതാ ആയുസങ്ഖാരേ മഹാഭൂമിചാലോ അഹോസി ഭിംസനകോ സലോമഹംസോ [ലോമഹംസോ (സ്യാ॰)], ദേവദുന്ദുഭിയോ [ദേവദുദ്രഭിയോ (ക॰)] ച ഫലിംസു . അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

"തുലമതുലഞ്ച സമ്ഭവം, ഭവസങ്ഖാരമവസ്സജി മുനി;
അജ്ഝത്തരതോ സമാഹിതോ, അഭിന്ദി കവചമിവത്തസമ്ഭവ"ന്തി.

മഹാഭൂമിചാലഹേതു

൧൭൦. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - "അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ, മഹാ വതായം ഭൂമിചാലോ; സുമഹാ വതായം ഭൂമിചാലോ ഭിംസനകോ സലോമഹംസോ; ദേവദുന്ദുഭിയോ ച ഫലിംസു. കോ നു ഖോ ഹേതു കോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായാ"തി?

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, മഹാ വതായം, ഭന്തേ, ഭൂമിചാലോ; സുമഹാ വതായം , ഭന്തേ, ഭൂമിചാലോ ഭിംസനകോ സലോമഹംസോ; ദേവദുന്ദുഭിയോ ച ഫലിംസു. കോ നു ഖോ, ഭന്തേ , ഹേതു കോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായാ"തി?

൧൭൧. "അട്ഠ ഖോ ഇമേ, ആനന്ദ, ഹേതൂ, അട്ഠ പച്ചയാ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ. കതമേ അട്ഠ? അയം, ആനന്ദ, മഹാപഥവീ ഉദകേ പതിട്ഠിതാ, ഉദകം വാതേ പതിട്ഠിതം, വാതോ ആകാസട്ഠോ. ഹോതി ഖോ സോ, ആനന്ദ, സമയോ, യം മഹാവാതാ വായന്തി. മഹാവാതാ വായന്താ ഉദകം കമ്പേന്തി. ഉദകം കമ്പിതം പഥവിം കമ്പേതി. അയം പഠമോ ഹേതു പഠമോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

"പുന ചപരം, ആനന്ദ, സമണോ വാ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ വാ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ, ദേവോ വാ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ, തസ്സ പരിത്താ പഥവീസഞ്ഞാ ഭാവിതാ ഹോതി, അപ്പമാണാ ആപോസഞ്ഞാ. സോ ഇമം പഥവിം കമ്പേതി സങ്കമ്പേതി സമ്പകമ്പേതി സമ്പവേധേതി. അയം ദുതിയോ ഹേതു ദുതിയോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

“പുന ചപരം, ആനന്ദ, യദാ ബോധിസത്തോ തുസിതകായാ ചവിത്വാ സതോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതി, തദായം പഥവീ കമ്പതി സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അയം തതിയോ ഹേതു തതിയോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

“പുന ചപരം, ആനന്ദ, യദാ ബോധിസത്തോ സതോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിസ്മാ നിക്ഖമതി, തദായം പഥവീ കമ്പതി സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അയം ചതുത്ഥോ ഹേതു ചതുത്ഥോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

“പുന ചപരം, ആനന്ദ, യദാ തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, തദായം പഥവീ കമ്പതി സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അയം പഞ്ചമോ ഹേതു പഞ്ചമോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

“പുന ചപരം, ആനന്ദ, യദാ തഥാഗതോ അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തേതി, തദായം പഥവീ കമ്പതി സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അയം ഛട്ഠോ ഹേതു ഛട്ഠോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

“പുന ചപരം, ആനന്ദ, യദാ തഥാഗതോ സതോ സമ്പജാനോ ആയുസങ്ഖാരം ഓസ്സജ്ജതി, തദായം പഥവീ കമ്പതി സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അയം സത്തമോ ഹേതു സത്തമോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ.

“പുന ചപരം, ആനന്ദ, യദാ തഥാഗതോ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതി, തദായം പഥവീ കമ്പതി സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതി. അയം അട്ഠമോ ഹേതു അട്ഠമോ പച്ചയോ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായ. ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ, അട്ഠ ഹേതൂ, അട്ഠ പച്ചയാ മഹതോ ഭൂമിചാലസ്സ പാതുഭാവായാ”തി.

അട്ഠ പരിസാ

൧൭൨. “അട്ഠ ഖോ ഇമാ, ആനന്ദ, പരിസാ. കതമാ അട്ഠ? ഖത്തിയപരിസാ, ബ്രാഹ്മണപരിസാ, ഗഹപതിപരിസാ, സമണപരിസാ, ചാതുമഹാരാജികപരിസാ [ചാതുമ്മഹാരാജികപരിസാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], താവതിംസപരിസാ, മാരപരിസാ, ബ്രഹ്മപരിസാ. അഭിജാനാമി ഖോ പനാഹം, ആനന്ദ , അനേകസതം ഖത്തിയപരിസം ഉപസങ്കമിതാ. തത്രപി മയാ സന്നിസിന്നപുബ്ബം ചേവ സല്ലപിതപുബ്ബഞ്ച സാകച്ഛാ ച സമാപജ്ജിതപുബ്ബാ . തത്ഥ യാദിസകോ തേസം വണ്ണോ ഹോതി, താദിസകോ മയ്ഹം വണ്ണോ ഹോതി. യാദിസകോ തേസം സരോ ഹോതി, താദിസകോ മയ്ഹം സരോ ഹോതി. ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേമി സമാദപേമി സമുത്തേജേമി സമ്പഹംസേമി. ഭാസമാനഞ്ച മം ന ജാനന്തി - ‘കോ നു ഖോ അയം ഭാസതി ദേവോ വാ മനുസ്സോ വാ’തി? ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ അന്തരധായാമി. അന്തരഹിതഞ്ച മം ന ജാനന്തി - ‘കോ നു ഖോ അയം അന്തരഹിതോ ദേവോ വാ മനുസ്സോ വാ’തി? അഭിജാനാമി ഖോ പനാഹം, ആനന്ദ, അനേകസതം ബ്രാഹ്മണപരിസം…പേ॰…

ഗഹപതിപരിസം... സമണപരിസം... ചാതുമഹാരാജികപരിസം... താവതിംസപരിസം... മാരപരിസം... ബ്രഹ്മപരിസം ഉപസങ്കമിതാ. തത്രപി മയാ സന്നിസിന്നപുബ്ബം ചേവ സല്ലപിതപുബ്ബഞ്ച സാകച്ഛാ ച സമാപജ്ജിതപുബ്ബാ. തത്ഥ യാദിസകോ തേസം വണ്ണോ ഹോതി, താദിസകോ മയ്ഹം വണ്ണോ ഹോതി. യാദിസകോ തേസം സരോ ഹോതി, താദിസകോ മയ്ഹം സരോ ഹോതി. ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേമി സമാദപേമി സമുത്തേജേമി സമ്പഹംസേമി. ഭാസമാനഞ്ച മം ന ജാനന്തി - 'കോ നു ഖോ അയം ഭാസതി ദേവോ വാ മനുസ്സോ വാ'തി? ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ അന്തരധായാമി. അന്തരഹിതഞ്ച മം ന ജാനന്തി - 'കോ നു ഖോ അയം അന്തരഹിതോ ദേവോ വാ മനുസ്സോ വാ'തി? ഇമാ ഖോ, ആനന്ദ, അട്ഠ പരിസാ.

അട്ഠ അഭിഭായതനാനി

൧൭൩. "അട്ഠ ഖോ ഇമാനി, ആനന്ദ, അഭിഭായതനാനി. കതമാനി അട്ഠ ? അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പരിത്താനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം പഠമം അഭിഭായതനം.

"അജ്ഝത്തം രൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി അപ്പമാണാനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ദുതിയം അഭിഭായതനം.

"അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പരിത്താനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം തതിയം അഭിഭായതനം.

"അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി അപ്പമാണാനി സുവണ്ണദുബ്ബണ്ണാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ചതുത്ഥം അഭിഭായതനം.

"അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി നീലാനി നീലവണ്ണാനി നീലനിദസ്സനാനി നീലനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ഉമാപുപ്ഫം നീലം നീലവണ്ണം നീലനിദസ്സനം നീലനിഭാസം. സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം നീലം നീലവണ്ണം നീലനിദസ്സനം നീലനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി നീലാനി നീലവണ്ണാനി നീലനിദസ്സനാനി നീലനിഭാസാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം പഞ്ചമം അഭിഭായതനം.

"അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പീതാനി പീതവണ്ണാനി പീതനിദസ്സനാനി പീതനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ കണികാരപുപ്ഫം പീതം പീതവണ്ണം പീതനിദസ്സനം പീതനിഭാസം. സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം പീതം പീതവണ്ണം പീതനിദസ്സനം പീതനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി പീതാനി പീതവണ്ണാനി പീതനിദസ്സനാനി

പീതനിഭാസാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം ഛട്ഠം അഭിഭായതനം.

''അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ലോഹിതകാനി ലോഹിതകവണ്ണാനി ലോഹിതകനിദസ്സനാനി ലോഹിതകനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ബന്ധുജീവകപുപ്ഫം ലോഹിതകം ലോഹിതകവണ്ണം ലോഹിതകനിദസ്സനം ലോഹിതകനിഭാസം. സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം ലോഹിതകം ലോഹിതകവണ്ണം ലോഹിതകനിദസ്സനം ലോഹിതകനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ലോഹിതകാനി ലോഹിതകവണ്ണാനി ലോഹിതകനിദസ്സനാനി ലോഹിതകനിഭാസാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം സത്തമം അഭിഭായതനം.

''അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ഓദാതാനി ഓദാതവണ്ണാനി ഓദാതനിദസ്സനാനി ഓദാതനിഭാസാനി. സേയ്യഥാപി നാമ ഓസധിതാരകാ ഓദാതാ ഓദാതവണ്ണാ ഓദാതനിദസ്സനാ ഓദാതനിഭാസാ. സേയ്യഥാ വാ പന തം വത്ഥം ബാരാണസേയ്യകം ഉഭതോഭാഗവിമട്ഠം ഓദാതം ഓദാതവണ്ണം ഓദാതനിദസ്സനം ഓദാതനിഭാസം. ഏവമേവ അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ഏകോ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി ഓദാതാനി ഓദാതവണ്ണാനി ഓദാതനിദസ്സനാനി ഓദാതനിഭാസാനി. 'താനി അഭിഭുയ്യ ജാനാമി പസ്സാമീ'തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹോതി. ഇദം അട്ഠമം അഭിഭായതനം . ഇമാനി ഖോ, ആനന്ദ, അട്ഠ അഭിഭായതനാനി.

അട്ഠ വിമോക്ഖാ

൱൭൪. ''അട്ഠ ഖോ ഇമേ, ആനന്ദ, വിമോക്ഖാ. കതമേ അട്ഠ? രൂപീ രൂപാനി പസ്സതി, അയം പഠമോ വിമോക്ഖോ. അജ്ഝത്തം അരൂപസഞ്ഞീ ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതി, അയം ദുതിയോ വിമോക്ഖോ. സുഭന്തേവ അധിമുത്തോ ഹോതി, അയം തതിയോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം ചതുത്ഥോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം പഞ്ചമോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം ഛട്ഠോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം സത്തമോ വിമോക്ഖോ. സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി, അയം അട്ഠമോ വിമോക്ഖോ. ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ, അട്ഠ വിമോക്ഖാ.

൱൭൫. ''ഏകമിദാഹം , ആനന്ദ, സമയം ഉരുവേലായം വിഹരാമി നജ്ജാ നേരഞ്ജരായ തീരേ അജപാലനിഗ്രോധേ പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, മാരോ പാപിമാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ, ആനന്ദ, മാരോ പാപിമാ മം ഏതദവോച

- ‘പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ; പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ’തി. ഏവം വുത്തേ അഹം, ആനന്ദ, മാരം പാപിമന്തം ഏതദവോചം -

‘‘‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഭിക്ഖൂ ന സാവകാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തി.

‘‘‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഭിക്ഖുനിയോ ന സാവികാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനിയോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തി.

‘‘‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഉപാസകാ ന സാവകാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തി.

‘‘‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഉപാസികാ ന സാവികാ ഭവിസ്സന്തി വിയത്താ വിനീതാ വിസാരദാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനിയോ, സകം ആചരിയകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആചിക്ഖിസ്സന്തി ദേസേസ്സന്തി പഞ്ഞപേസ്സന്തി പട്ഠപേസ്സന്തി വിവരിസ്സന്തി വിഭജിസ്സന്തി ഉത്താനീകരിസ്സന്തി, ഉപ്പന്നം പരപ്പവാദം സഹധമ്മേന സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ സപ്പാടിഹാരിയം ധമ്മം ദേസേസ്സന്തി.

‘‘‘ന താവാഹം, പാപിമ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, യാവ മേ ഇദം ബ്രഹ്മചരിയം ന ഇദ്ധഞ്ചേവ ഭവിസ്സതി ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിത’ന്തി.

൧൭൧. ‘‘ഇദാനേവ ഖോ, ആനന്ദ, അജ്ജ ചാപാലേ ചേതിയേ മാരോ പാപിമാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ, ആനന്ദ, മാരോ പാപിമാ മം ഏതദവോച - ‘പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ. ഭാസിതാ ഖോ പനേസാ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ വാചാ - ‘‘ന താവാഹം, പാപിമ , പരിനിബ്ബായിസ്സാമി , യാവ മേ

ഭിക്ഖൂ ന സാവകാ ഭവിസ്സന്തി...പേ... യാവ മേ ഭിക്ഖുനിയോ ന സാവികാ ഭവിസ്സന്തി...പേ... യാവ മേ ഉപാസകാ ന സാവകാ ഭവിസ്സന്തി...പേ... യാവ മേ ഉപാസികാ ന സാവികാ ഭവിസ്സന്തി...പേ... യാവ മേ ഇദം ബ്രഹ്മചരിയം ന ഇദ്ധഞ്ചേവ ഭവിസ്സതി ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം, യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിത''ന്തി. ഏതരഹി ഖോ പന, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ബ്രഹ്മചരിയം ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം, യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം. പരിനിബ്ബാതുദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പരിനിബ്ബാതു സുഗതോ, പരിനിബ്ബാനകാലോദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവതോ'തി.

൧൭൭. ''ഏവം വുത്തേ, അഹം, ആനന്ദ, മാരം പാപിമന്തം ഏതദവോചം - 'അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം, പാപിമ, ഹോഹി, നചിരം തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. ഇതോ തിണ്ണം മാസാനം അച്ചയേന തഥാഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ'തി. ഇദാനേവ ഖോ, ആനന്ദ, അജ്ജ ചാപാലേ ചേതിയേ തഥാഗതേന സതേന സമ്പജാനേന ആയുസങ്ഖാരോ ഓസ്സട്ഠോ''തി.

ആനന്ദയാചനകഥാ

൧൭൮. ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന''ന്തി.

''അലംദാനി, ആനന്ദ. മാ തഥാഗതം യാചി, അകാലോദാനി, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാചനായാ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ...പേ... തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന''ന്തി.

''സദ്ദഹസി ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ ബോധി''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''അഥ കിഞ്ചരഹി ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാവതതിയകം അഭിനിപ്പീളേസീ''തി? ''സമ്മുഖാ മേതം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ. സോ ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ'''തി. ''സദ്ദഹസി ത്വം, ആനന്ദാ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''തസ്മാതിഹാനന്ദ, തുയ്ഹേവേതം ദുക്കടം, തുയ്ഹേവേതം അപരദ്ധം, യം ത്വം തഥാഗതേന ഏവം ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും, ന തഥാഗതം യാചി - 'തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന''ന്തി. സചേ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാചേയ്യാസി, ദ്വേവ തേ വാചാ തഥാഗതോ പടിക്ഖിപേയ്യ, അഥ തതിയകം അധിവാസേയ്യ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, തുയ്ഹേവേതം ദുക്കടം, തുയ്ഹേവേതം അപരദ്ധം.

൧൬൫. ''ഏകമിദാഹം, ആനന്ദ, സമയം രാജഗഹേ വിഹരാമി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. തത്രാപി ഖോ താഹം, ആനന്ദ, ആമന്തേസിം - 'രമണീയം, ആനന്ദ, രാജഗഹം, രമണീയോ, ആനന്ദ, ഗിജ്ഝകൂടോ പബ്ബതോ. യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ'തി. ഏവമ്പി ഖോ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതേന ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും, ന തഥാഗതം യാചി - 'തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. സചേ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാചേയ്യാസി, ദ്വേ തേ വാചാ തഥാഗതോ പടിക്ഖിപേയ്യ, അഥ തതിയകം അധിവാസേയ്യ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, തുയ്ഹേവേതം ദുക്കടം, തുയ്ഹേവേതം അപരദ്ധം.

൧൬൬. ''ഏകമിദാഹം, ആനന്ദ, സമയം തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി ഗോതമനിഗ്രോധേ...പേ॰... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി ചോരപപാതേ... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി വേഭാരപസ്സേ സത്തപണ്ണിഗുഹായം... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി ഇസിഗിലിപസ്സേ കാളസിലായം... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി സീതവനേ സപ്പസോണ്ഡികപബ്ഭാരേ... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി തപോദാരാമേ... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി ജീവകമ്ബവനേ... തത്ഥേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി മദ്දകുച്ഛിസ്മിം മിഗദായേ തത്രാപി ഖോ താഹം, ആനന്ദ, ആമന്തേസിം - 'രമണീയം, ആനന്ദ, രാജഗഹം, രമണീയോ ഗിജ്ഝകൂടോ പബ്ബതോ, രമണീയോ ഗോതമനിഗ്രോധോ, രമണീയോ ചോരപപാതോ, രമണീയാ വേഭാരപസ്സേ സത്തപണ്ണിഗുഹാ, രമണീയാ ഇസിഗിലിപസ്സേ കാളസിലാ, രമണീയോ സീതവനേ സപ്പസോണ്ഡികപബ്ഭാരോ , രമണീയോ തപോദാരാമോ, രമണീയോ വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപോ, രമണീയം ജീവകമ്ബവനം, രമണീയോ മദ്ദകുച്ഛിസ്മിം മിഗദായോ. യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ...പേ॰... ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ'തി. ഏവമ്പി ഖോ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതേന ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും, ന തഥാഗതം യാചി - 'തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. സചേ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാചേയ്യാസി, ദ്വേവ തേ വാചാ തഥാഗതോ പടിക്ഖിപേയ്യ, അഥ തതിയകം അധിവാസേയ്യ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, തുയ്ഹേവേതം ദുക്കടം, തുയ്ഹേവേതം അപരദ്ധം.

൧൬൭. ''ഏകമിദാഹം, ആനന്ദ, സമയം ഇധേവ വേസാലിയം വിഹരാമി ഉദേനേ ചേതിയേ. തത്രാപി ഖോ താഹം, ആനന്ദ, ആമന്തേസിം - 'രമണീയാ, ആനന്ദ, വേസാലീ, രമണീയം ഉദേനം ചേതിയം. യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ,

ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ'തി. ഏവമ്പി ഖോ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതേന ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും, ന തഥാഗതം യാചി - 'തിട്ഠതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. സചേ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാചേയ്യാസി, ദ്വേവ തേ വാചാ തഥാഗതോ പടിക്ഖിപേയ്യ, അഥ തതിയകം അധിവാസേയ്യ, തസ്മാതിഹാനന്ദ, തുയ്ഹേവേതം ദുക്കടം, തുയ്ഹേവേതം അപരദ്ധം.

൨൦൮. "ഏകമിദാഹം , ആനന്ദ, സമയം ഇധേവ വേസാലിയം വിഹരാമി ഗോതമകേ ചേതിയേ ...പേ॰... ഇധേവ വേസാലിയം വിഹരാമി സത്തമ്ബേ ചേതിയേ... ഇധേവ വേസാലിയം വിഹരാമി ബഹുപുത്തേ ചേതിയേ... ഇധേവ വേസാലിയം വിഹരാമി സാരന്ദദേ ചേതിയേ... ഇദാനേവ ഖോ താഹം, ആനന്ദ, അജ്ജ ചാപാലേ ചേതിയേ ആമന്തേസിം - 'രമണീയാ, ആനന്ദ, വേസാലീ, രമണീയം ഉദേനം ചേതിയം, രമണീയം ഗോതമകം ചേതിയം, രമണീയം സത്തമ്ബം ചേതിയം, രമണീയം ബഹുപുത്തം ചേതിയം, രമണീയം സാരന്ദദം ചേതിയം, രമണീയം ചാപാലം ചേതിയം. യസ്സ കസ്സചി, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ. തഥാഗതസ്സ ഖോ, ആനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, സോ ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ'തി. ഏവമ്പി ഖോ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതേന ഓളാരികേ നിമിത്തേ കയിരമാനേ ഓളാരികേ ഓഭാസേ കയിരമാനേ നാസക്ഖി പടിവിജ്ഝിതും, ന തഥാഗതം യാചി - 'തിട്ഠതു ഭഗവാ കപ്പം, തിട്ഠതു സുഗതോ കപ്പം ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. സചേ ത്വം, ആനന്ദ, തഥാഗതം യാചേയ്യാസി, ദ്വേവ തേ വാചാ തഥാഗതോ പടിക്ഖിപേയ്യ, അഥ തതിയകം അധിവാസേയ്യ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, തുയ്ഹേവേതം ദുക്കടം, തുയ്ഹേവേതം അപരദ്ധം.

൨൦൯. "നനു ഏതം [ഏവം (സ്യാ॰ പീ॰)], ആനന്ദ, മയാ പടികച്ചേവ [പടിഗച്ചേവ (സീ॰ പീ॰)] അക്ഖാതം - 'സബ്ബേഹേവ പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ അഞ്ഞഥാഭാവോ. തം കുതേത്ഥ, ആനന്ദ, ലബ്ഭാ, യം തം ജാതം ഭൂതം സങ്ഖതം പലോകധമ്മം, തം വത മാ പലുജ്ജീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി'. യം ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, തഥാഗതേന ചത്തം വന്തം മുത്തം പഹീനം പടിനിസ്സട്ഠം ഓസ്സട്ഠോ ആയുസങ്ഖാരോ, ഏകംസേന വാചാ ഭാസിതാ - 'ന ചിരം തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. ഇതോ തിണ്ണം മാസാനം അച്ചയേന തഥാഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ'തി. തഞ്ച [തം വചനം (സീ॰)] തഥാഗതോ ജീവിതഹേതു പുന പച്ചാവമിസ്സതീതി [പച്ചാഗമിസ്സതീതി (സ്യാ॰ ക॰)] നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. ആയാമാനന്ദ, യേന മഹാവനം കൂടാഗാരസാലാ

തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം യേന മഹാവനം കൂടാഗാരസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''ഗച്ഛ ത്വം, ആനന്ദ, യാവതികാ ഭിക്ഖൂ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തേ സബ്ബേ ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിപാതേഹീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യാവതികാ ഭിക്ഖൂ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി, തേ സബ്ബേ ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിപാതേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സന്നിപതിതോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, യസ്സദാനി, ഭന്തേ, ഭഗവാ കാലം മഞ്ഞതീ''തി.

൧൮൪. അഥ ഖോ ഭഗവാ യേനുപട്ഠാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, യേ തേ മയാ ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, തേ വോ സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആസേവിതബ്ബാ ഭാവേതബ്ബാ ബഹുലീകാതബ്ബാ, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. കതമേ ച തേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ മയാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, യേ വോ സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആസേവിതബ്ബാ ഭാവേതബ്ബാ ബഹുലീകാതബ്ബാ, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. സേയ്യഥിദം - ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. ഇമേ ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ മയാ അഭിഞ്ഞാ ദേസിതാ, യേ വോ സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആസേവിതബ്ബാ ഭാവേതബ്ബാ ബഹുലീകാതബ്ബാ, യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സ ചിരട്ഠിതികം, തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന''ന്തി.

൧൮൫. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഹന്ദദാനി, ഭിക്ഖവേ, ആമന്തയാമി വോ, വയധമ്മാ സങ്ഖാരാ, അപ്പമാദേന സമ്പാദേഥ. നചിരം തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. ഇതോ തിണ്ണം മാസാനം അച്ചയേന തഥാഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ [ഇതോ പരം സ്യാമപോത്ഥകേ ഏവംപി പാഠോ ദിസ്സതി -§ദഹരാപി ച യേ വുദ്ധാ, യേ ബാലാ യേ ച പണ്ഡിതാ.§അഡ്ഢാചേവ ദലിദ്ദാ ച, സബ്ബേ മച്ചുപരായനാ.§യഥാപി കുമ്ഭകാരസ്സ, കതം മത്തികഭാജനം.§ഖുദ്ദകഞ്ച മഹന്തഞ്ച, യഞ്ച പക്കം യഞ്ച ആമകം.§സബ്ബം ഭേദപരിയന്തം, ഏവം മച്ചാന ജീവിതം.§അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ]. -

''പരിപക്കോ വയോ മയ്ഹം, പരിത്തം മമ ജീവിതം;
പഹായ വോ ഗമിസ്സാമി, കതം മേ സരണമത്തനോ.

“അപ്പമത്താ സതീമന്തോ, സുസീലാ ഹോഥ ഭിക്ഖവോ;
സുസമാഹിതസങ്കപ്പാ, സചിത്തമനുരക്ഖഥ.

“യോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ, അപ്പമത്തോ വിഹസ്സതി;
പഹായ ജാതിസംസാരം, ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സതീ”തി [വിഹരിസ്സതി (സ്യാ॰), വിഹേസ്സതി (സീ॰)].

തതിയോ ഭാണവാരോ.

നാഗാപലോകിതം

൧൮൬. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ വേസാലിം പിണ്ഡായ പാവിസി. വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപ്പടിക്കന്തോ നാഗാപലോകിതം വേസാലിം അപലോകേത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “ഇദം പച്ഛിമകം, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ വേസാലിയാ ദസ്സനം ഭവിസ്സതി. ആയാമാനന്ദ, യേന ഭണ്ഡഗാമോ [ഭണ്ഡുഗാമോ (ക॰)] തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന ഭണ്ഡഗാമോ തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ ഭണ്ഡഗാമേ വിഹരതി. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ചതുന്നം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. കതമേസം ചതുന്നം? അരിയസ്സ, ഭിക്ഖവേ, സീലസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമം ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. അരിയസ്സ, ഭിക്ഖവേ, സമാധിസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമം ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. അരിയായ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ഞായ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമം ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. അരിയായ, ഭിക്ഖവേ, വിമുത്തിയാ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിതം മമം ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച. തയിദം, ഭിക്ഖവേ, അരിയം സീലം അനുബുദ്ധം പടിവിദ്ധം, അരിയോ സമാധി അനുബുദ്ധോ പടിവിദ്ധോ, അരിയാ പഞ്ഞാ അനുബുദ്ധാ പടിവിദ്ധാ, അരിയാ വിമുത്തി അനുബുദ്ധാ പടിവിദ്ധാ, ഉച്ഛിന്നാ ഭവതണ്ഹാ, ഖീണാ ഭവനേത്തി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“സീലം സമാധി പഞ്ഞാ ച, വിമുത്തി ച അനുത്തരാ;
അനുബുദ്ധാ ഇമേ ധമ്മാ, ഗോതമേന യസസ്സിനാ.

“ഇതി ബുദ്ധോ അഭിഞ്ഞായ, ധമ്മമക്ഖാസി ഭിക്ഖുനം;
ദുക്ഖസ്സന്തകരോ സത്ഥാ, ചക്ഖുമാ പരിനിബ്ബുതോ”തി.

തത്രാപി സുദം ഭഗവാ ഭണ്ഡഗാമേ വിഹരന്തോ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - “ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ.

സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ''തി.

ചതുമഹാപദേസകഥാ

൧൮൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭണ്ഡഗാമേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''ആയാമാനന്ദ, യേന ഹത്ഥിഗാമോ, യേന അമ്ബഗാമോ, യേന ജമ്ബുഗാമോ, യേന ഭോഗനഗരം തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന ഭോഗനഗരം തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ ഭോഗനഗരേ വിഹരതി ആനന്ദേ [സാനന്ദരേ (ക॰)] ചേതിയേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, മഹാപദേസേ ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം , ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൧൮൮. ''ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'സമ്മുഖാ മേതം, ആവുസോ, ഭഗവതോ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം, അയം ധമ്മോ അയം വിനയോ ഇദം സത്ഥുസാസന'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭാസിതം നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം നപ്പടിക്കോസിതബ്ബം. അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ താനി പദബ്യഞ്ജനാനി സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ സുത്തേ ഓസാരേതബ്ബാനി [ഓതാരേതബ്ബാനി], വിനയേ സന്ദസ്സേതബ്ബാനി. താനി ചേ സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി [ഓതാരിയമാനാനി] വിനയേ സന്ദസ്സിയമാനാനി ന ചേവ സുത്തേ ഓസരന്തി [ഓതരന്തി (സീ॰ പീ॰ അ॰ നി॰ ൪.൧൮൦)], ന ച വിനയേ സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ, ഇദം ന ചേവ തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; ഇമസ്സ ച ഭിക്ഖുനോ ദുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇതിഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ഛഡ്ഡേയ്യാഥ. താനി ചേ സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി വിനയേ സന്ദസ്സിയമാനാനി സുത്തേ ചേവ ഓസരന്തി, വിനയേ ച സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ, ഇദം തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; ഇമസ്സ ച ഭിക്ഖുനോ സുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പഠമം മഹാപദേസം ധാരേയ്യാഥ.

''ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അമുകസ്മിം നാമ ആവാസേ സങ്ഘോ വിഹരതി സഥേരോ സപാമോക്ഖോ. തസ്സ മേ സങ്ഘസ്സ സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം, അയം ധമ്മോ അയം വിനയോ ഇദം സത്ഥുസാസന'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭാസിതം നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം നപ്പടിക്കോസിതബ്ബം. അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ താനി പദബ്യഞ്ജനാനി സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ സുത്തേ ഓസാരേതബ്ബാനി, വിനയേ സന്ദസ്സേതബ്ബാനി. താനി ചേ സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി വിനയേ സന്ദസ്സിയമാനാനി ന ചേവ സുത്തേ ഓസരന്തി, ന ച വിനയേ സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ, ഇദം ന ചേവ തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; തസ്സ ച സങ്ഘസ്സ ദുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇതിഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ഛഡ്ഡേയ്യാഥ. താനി ചേ സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി വിനയേ സന്ദസ്സിയമാനാനി സുത്തേ ചേവ ഓസരന്തി വിനയേ ച സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ , ഇദം തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; തസ്സ ച സങ്ഘസ്സ സുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയം മഹാപദേസം ധാരേയ്യാഥ.

"ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അമുകസ്മിം നാമ ആവാസേ സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി ബഹുസ്സുതാ ആഗതാഗമാ ധമ്മധരാ വിനയധരാ മാതികാധരാ. തേസം മേ ഥേരാനം സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - അയം ധമ്മോ അയം വിനയോ ഇദം സത്ഥുസാസന'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭാസിതം നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം...പേ॰... ന ച വിനയേ സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ, ഇദം ന ചേവ തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; തേസഞ്ച ഥേരാനം ദുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇതിഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ഛഡ്ഡേയ്യാഥ. താനി ചേ സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി... പേ॰... വിനയേ ച സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ, ഇദം തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; തേസഞ്ച ഥേരാനം സുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, തതിയം മഹാപദേസം ധാരേയ്യാഥ.

"ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം വദേയ്യ - 'അമുകസ്മിം നാമ ആവാസേ ഏകോ ഥേരോ ഭിക്ഖു വിഹരതി ബഹുസ്സുതോ ആഗതാഗമോ ധമ്മധരോ വിനയധരോ മാതികാധരോ. തസ്സ മേ ഥേരസ്സ സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - അയം ധമ്മോ അയം വിനയോ ഇദം സത്ഥുസാസന'ന്തി. തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഭാസിതം നേവ അഭിനന്ദിതബ്ബം നപ്പടിക്കോസിതബ്ബം. അനഭിനന്ദിത്വാ അപ്പടിക്കോസിത്വാ താനി പദബ്യഞ്ജനാനി സാധുകം ഉഗ്ഗഹേത്വാ സുത്തേ ഓസാരിതബ്ബാനി, വിനയേ സന്ദസ്സേതബ്ബാനി. താനി ചേ സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി വിനയേ സന്ദസ്സിയമാനാനി ന ചേവ സുത്തേ ഓസരന്തി, ന ച വിനയേ സന്ദിസ്സന്തി, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ, ഇദം ന ചേവ തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; തസ്സ ച ഥേരസ്സ ദുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇതിഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ഛഡ്ഡേയ്യാഥ. താനി ച സുത്തേ ഓസാരിയമാനാനി വിനയേ സന്ദസ്സിയമാനാനി സുത്തേ ചേവ ഓസരന്തി, വിനയേ ച സന്ദിസ്സന്തി , നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അദ്ധാ , ഇദം തസ്സ ഭഗവതോ വചനം; തസ്സ ച ഥേരസ്സ സുഗ്ഗഹിത'ന്തി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ചതുത്ഥം മഹാപദേസം ധാരേയ്യാഥ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ മഹാപദേസേ ധാരേയ്യാഥാ"തി.

തത്രപി സുദം ഭഗവാ ഭോഗനഗരേ വിഹരന്തോ ആനന്ദേ ചേതിയേ ഏതദേവ ബഹുലം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരോതി - "ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാ. സീലപരിഭാവിതോ സമാധി മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ . സമാധിപരിഭാവിതാ പഞ്ഞാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാ. പഞ്ഞാപരിഭാവിതം ചിത്തം സമ്മദേവ ആസവേഹി വിമുച്ചതി, സേയ്യഥിദം - കാമാസവാ, ഭവാസവാ, അവിജ്ജാസവാ"തി.

കമ്മാരപുത്തചുന്ദവത്ഥു

ഏവ്വൻ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭോഗനഗരേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ആയാമാനന്ദ, യേന പാവാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന പാവാ തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ പാവായം വിഹരതി ചുന്ദസ്സ കമ്മാരപുത്തസ്സ അമ്ബവനേ. അസ്സോസി ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ - "ഭഗവാ കിര പാവം അനുപ്പത്തോ, പാവായം വിഹരതി മയ്ഹം അമ്ബവനേ"തി. അഥ ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ചുന്ദം

കമ്മാരപുത്തം ഭഗവാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. അഥ ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ ഭഗവതാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിതോ സമാദപിതോ സമുത്തേജിതോ സമ്പഹംസിതോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അധിവാസേതു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സ്വാതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ"തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

അഥ ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന സകേ നിവേസനേ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയാദാപേത്വാ പഹൂതഞ്ച സൂകരമദ്ദവം ഭഗവതോ കാലം ആരോചാപേസി - "കാലോ, ഭന്തേ, നിട്ഠിതം ഭത്ത"ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന യേന ചുന്ദസ്സ കമ്മാരപുത്തസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ചുന്ദം കമ്മാരപുത്തം ആമന്തേസി - "യം തേ, ചുന്ദ, സൂകരമദ്ദവം പടിയത്തം, തേന മം പരിവിസ. യം പനഞ്ഞം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയത്തം, തേന ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസാ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യം അഹോസി സൂകരമദ്ദവം പടിയത്തം, തേന ഭഗവന്തം പരിവിസി. യം പനഞ്ഞം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പടിയത്തം , തേന ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ചുന്ദം കമ്മാരപുത്തം ആമന്തേസി - "യം തേ, ചുന്ദ, സൂകരമദ്ദവം അവസിട്ഠം, തം സോബ്ഭേ നിഖണാഹി. നാഹം തം, ചുന്ദ, പസ്സാമി സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ, യസ്സ തം പരിഭുത്തം സമ്മാ പരിണാമം ഗച്ഛേയ്യ അഞ്ഞത്ര തഥാഗതസ്സാ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ചുന്ദോ കമ്മാരപുത്തോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യം അഹോസി സൂകരമദ്ദവം അവസിട്ഠം, തം സോബ്ഭേ നിഖണിത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ചുന്ദം കമ്മാരപുത്തം ഭഗവാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

൧൯൦. അഥ ഖോ ഭഗവതോ ചുന്ദസ്സ കമ്മാരപുത്തസ്സ ഭത്തം ഭുത്താവിസ്സ ഖരോ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജി, ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ പബാള്ഹാ വേദനാ വത്തന്തി മാരണന്തികാ. താ സുദം ഭഗവാ സതോ സമ്പജാനോ അധിവാസേസി അവിഹഞ്ഞമാനോ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ആയാമാനന്ദ, യേന കുസിനാരാ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി.

ചുന്ദസ്സ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ, കമ്മാരസ്സാതി മേ സുതം;
ആബാധം സമ്ഫുസീ ധീരോ, പബാള്ഹം മാരണന്തികം.

ഭുത്തസ്സ ച സൂകരമദ്ദവേന,
ബ്യാധിപ്പബാള്ഹോ ഉദപാദി സത്ഥുനോ;
വിരേചമാനോ [വിരിച്ചമാനോ (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰), വിരിഞ്ചമാനോ (?)]
ഭഗവാ അവോച,
ഗച്ഛാമഹം കുസിനാരം നഗരന്തി.

പാനീയാഹരണം

൧൯൧. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ യേന അഞ്ഞതരം രുക്ഖമൂലം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ആനന്ദ, ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേഹി, കിലന്തോസ്മി, ആനന്ദ, നിസീദിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ആനന്ദ, പാനീയം ആഹര, പിപാസിതോസ്മി, ആനന്ദ, പിവിസ്സാമീ"തി. ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇദാനി, ഭന്തേ, പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി അതിക്കന്താനി, തം ചക്കച്ഛിന്നം ഉദകം പരിത്തം ലുളിതം ആവിലം സന്ദതി. അയം, ഭന്തേ, കകുധാ [കകുഥാ (സീ॰ പീ॰)] നദീ അവിദൂരേ അച്ഛോദകാ സാതോദകാ സീതോദകാ സേതോദകാ [സേതകാ (സീ॰)] സുപ്പതിത്ഥാ രമണീയാ. ഏത്ഥ ഭഗവാ പാനീയഞ്ച പിവിസ്സതി, ഗത്താനി ച സീതി [സീതം (സീ॰ പീ॰ ക॰)] കരിസ്സതീ"തി.

ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ആനന്ദ, പാനീയം ആഹര, പിപാസിതോസ്മി, ആനന്ദ, പിവിസ്സാമീ"തി. ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇദാനി, ഭന്തേ, പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി അതിക്കന്താനി, തം ചക്കച്ഛിന്നം ഉദകം പരിത്തം ലുളിതം ആവിലം സന്ദതി. അയം, ഭന്തേ, കകുധാ നദീ അവിദൂരേ അച്ഛോദകാ സാതോദകാ സീതോദകാ സേതോദകാ സുപ്പതിത്ഥാ രമണീയാ. ഏത്ഥ ഭഗവാ പാനീയഞ്ച പിവിസ്സതി, ഗത്താനി ച സീതീകരിസ്സതീ"തി.

തതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ആനന്ദ, പാനീയം ആഹര, പിപാസിതോസ്മി, ആനന്ദ, പിവിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ യേന സാ നദികാ തേനുപസങ്കമി. അഥ ഖോ സാ നദികാ ചക്കച്ഛിന്നാ പരിത്താ ലുളിതാ ആവിലാ സന്ദമാനാ, ആയസ്മന്തേ ആനന്ദേ ഉപസങ്കമന്തേ അച്ഛാ വിപ്പസന്നാ അനാവിലാ സന്ദിത്ഥ [സന്ദതി (സ്യാ॰)]. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - "അച്ഛരിയം വത, ഭോ, അബ്ഭുതം വത, ഭോ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ. അയഞ്ഹി സാ നദികാ ചക്കച്ഛിന്നാ പരിത്താ ലുളിതാ ആവിലാ സന്ദമാനാ മയി ഉപസങ്കമന്തേ അച്ഛാ വിപ്പസന്നാ അനാവിലാ സന്ദതീ"തി. പത്തേന പാനീയം ആദായ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ മഹിദ്ധികതാ മഹാനുഭാവതാ. ഇദാനി സാ ഭന്തേ നദികാ ചക്കച്ഛിന്നാ പരിത്താ ലുളിതാ ആവിലാ സന്ദമാനാ മയി ഉപസങ്കമന്തേ അച്ഛാ വിപ്പസന്നാ അനാവിലാ സന്ദിത്ഥ. പിവതു ഭഗവാ പാനീയം പിവതു സുഗതോ പാനീയ"ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ പാനീയം അപായി.

പുക്കുസമല്ലപുത്തവത്ഥു

൧൯൨. തേന ഖോ പന സമയേന പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ ആളാരസ്സ കാലാമസ്സ സാവകോ കുസിനാരായ പാവം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപ്പന്നോ ഹോതി. അദ്ദസാ ഖോ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ ഭഗവന്തം അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ

നിസിന്നം. ദിസ്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, സന്തേന വത, ഭന്തേ, പബ്ബജിതാ വിഹാരേന വിഹരന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭന്തേ , ആളാരോ കാലാമോ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ അവിദൂരേ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ദിവാവിഹാരം നിസീദി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി ആളാരം കാലാമം നിസ്സായ നിസ്സായ അതിക്കമിംസു. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതരോ പുരിസോ തസ്സ സകടസത്ഥസ്സ [സകടസതസ്സ (ക॰)] പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ ആഗച്ഛന്തോ യേന ആളാരോ കാലാമോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആളാരം കാലാമം ഏതദവോച - 'അപി, ഭന്തേ, പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി അതിക്കന്താനി അദ്ദസാ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, അദ്ദസ'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, സദ്ദം അസ്സോസീ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സദ്ദം അസ്സോസി'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, സുത്തോ അഹോസീ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സുത്തോ അഹോസി'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, സഞ്ഞീ അഹോസീ'തി? 'ഏവമാവുസോ'തി. 'സോ ത്വം, ഭന്തേ, സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി നിസ്സായ നിസ്സായ അതിക്കന്താനി നേവ അദ്ദസ, ന പന സദ്ദം അസ്സോസി; അപിസു [അപി ഹി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] തേ, ഭന്തേ, സങ്ഘാടി രജേന ഓകിണ്ണാ'തി? 'ഏവമാവുസോ'തി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ഏതദഹോസി - 'അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ, സന്തേന വത ഭോ പബ്ബജിതാ വിഹാരേന വിഹരന്തി. യത്ര ഹി നാമ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി നിസ്സായ നിസ്സായ അതിക്കന്താനി നേവ ദക്ഖതി, ന പന സദ്ദം സോസ്സതീ'തി! ആളാരേ കാലാമേ ഉളാരം പസാദം പവേദേത്വാ പക്കാമീ''തി.

൧൯൨. ''തം കിം മഞ്ഞസി, പുക്കുസ, കതമം നു ഖോ ദുക്കരതരം വാ ദുരഭിസമ്ഭവതരം വാ - യോ വാ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി നിസ്സായ നിസ്സായ അതിക്കന്താനി നേവ പസ്സേയ്യ, ന പന സദ്ദം സുണേയ്യ; യോ വാ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ ദേവേ വസ്സന്തേ ദേവേ ഗളഗളായന്തേ വിജ്ജുല്ലതാസു [വിജ്ജുതാസു (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] നിച്ഛരന്തീസു അസനിയാ ഫലന്തിയാ നേവ പസ്സേയ്യ, ന പന സദ്ദം സുണേയ്യാ''തി? ''കിഞ്ഹി, ഭന്തേ, കരിസ്സന്തി പഞ്ച വാ സകടസതാനി ഛ വാ സകടസതാനി സത്ത വാ സകടസതാനി അട്ഠ വാ സകടസതാനി നവ വാ സകടസതാനി [നവ വാ സകടസതാനി ദസ വാ സകടസതാനി (സീ॰)], സകടസഹസ്സം വാ സകടസതസഹസ്സം വാ. അഥ ഖോ ഏതദേവ ദുക്കരതരം ചേവ ദുരഭിസമ്ഭവതരഞ്ച യോ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ ദേവേ വസ്സന്തേ ദേവേ ഗളഗളായന്തേ വിജ്ജുല്ലതാസു നിച്ഛരന്തീസു അസനിയാ ഫലന്തിയാ നേവ പസ്സേയ്യ, ന പന സദ്ദം സുണേയ്യാ''തി.

''ഏകമിദാഹം, പുക്കുസ, സമയം ആതുമായം വിഹരാമി ഭുസാഗാരേ. തേന ഖോ പന സമയേന ദേവേ വസ്സന്തേ ദേവേ ഗളഗളായന്തേ വിജ്ജുല്ലതാസു നിച്ഛരന്തീസു അസനിയാ ഫലന്തിയാ അവിദൂരേ ഭുസാഗാരസ്സ ദ്വേ കസ്സകാ ഭാതരോ ഹതാ ചത്താരോ ച ബലിബദ്ദാ [ബലിബദ്ദാ (സീ॰ പീ॰)]. അഥ ഖോ, പുക്കുസ, ആതുമായ മഹാജനകായോ നിക്ഖമിത്വാ യേന തേ ദ്വേ കസ്സകാ ഭാതരോ ഹതാ ചത്താരോ ച ബലിബദ്ദാ തേനുപസങ്കമി. തേന ഖോ പനാഹം,

പുക്കുസ, സമയേന ഭുസാഗാരാ നിക്ഖമിത്വാ ഭുസാഗാരദ്വാരേ അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമാമി. അഥ ഖോ, പുക്കുസ, അഞ്ഞതരോ പുരിസോ തമ്ഹാ മഹാജനകായാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ അഹം, പുക്കുസ, തം പുരിസം ഏതദവോചം - 'കിം നു ഖോ ഏസോ, ആവുസോ, മഹാജനകായോ സന്നിപതിതോ'തി? 'ഇദാനി , ഭന്തേ, ദേവേ വസ്സന്തേ ദേവേ ഗളഗളായന്തേ വിജ്ജുല്ലതാസു നിച്ഛരന്തീസു അസനിയാ ഫലന്തിയാ ദ്വേ കസ്സകാ ഭാതരോ ഹതാ ചത്താരോ ച ബലിബദ്ദാ. ഏത്ഥേസോ മഹാജനകായോ സന്നിപതിതോ. ത്വം പന, ഭന്തേ, ക്വ അഹോസീ'തി? 'ഇധേവ ഖോ അഹം, ആവുസോ, അഹോസി'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, അദ്ദസാ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, അദ്ദസ'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, സദ്ദം അസ്സോസീ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സദ്ദം അസ്സോസി'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, സുത്തോ അഹോസീ'തി? 'ന ഖോ അഹം, ആവുസോ, സുത്തോ അഹോസി'ന്തി. 'കിം പന, ഭന്തേ, സഞ്ഞീ അഹോസീ'തി? 'ഏവമാവുസോ'തി. 'സോ ത്വം, ഭന്തേ, സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ ദേവേ വസ്സന്തേ ദേവേ ഗളഗളായന്തേ വിജ്ജുല്ലതാസു നിച്ഛരന്തീസു അസനിയാ ഫലന്തിയാ നേവ അദ്ദസ, ന പന സദ്ദം അസ്സോസീ'തി? ''ഏവമാവുസോ''തി?

''അഥ ഖോ, പുക്കുസ, പുരിസസ്സ ഏതദഹോസി - 'അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ, സന്തേന വത ഭോ പബ്ബജിതാ വിഹാരേന വിഹരന്തി. യത്ര ഹി നാമ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ ദേവേ വസ്സന്തേ ദേവേ ഗളഗളായന്തേ വിജ്ജുല്ലതാസു നിച്ഛരന്തീസു അസനിയാ ഫലന്തിയാ നേവ ദക്ഖതി, ന പന സദ്ദം സോസ്സതീ'തി [സുണിസ്സതി (സ്യാ॰)]. മയി ഉളാരം പസാദം പവേദേത്വാ മം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമീ''തി.

ഏവം വുത്തേ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഏസാഹം, ഭന്തേ, യോ മേ ആളാരേ കാലാമേ പസാദോ തം മഹാവാതേ വാ ഓഫുണാമി സീഘസോതായ [സിങ്ഘസോതായ (ക॰)] വാ നദിയാ പവാഹേമി. അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ 'ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ'തി; ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭഗവാ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി.

൧൯൮. അഥ ഖോ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - ''ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ഭണേ, സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം ധാരണീയം ആഹരാ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ സോ പുരിസോ പുക്കുസസ്സ മല്ലപുത്തസ്സ പടിസ്സുത്വാ തം സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം ധാരണീയം ആഹരി [ആഹരസി (ക॰)]. അഥ ഖോ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ തം സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം ധാരണീയം ഭഗവതോ ഉപനാമേസി - ''ഇദം, ഭന്തേ, സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം ധാരണീയം, തം മേ ഭഗവാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ''തി. ''തേന ഹി, പുക്കുസ, ഏകേന മം അച്ഛാദേഹി, ഏകേന ആനന്ദ''ന്തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ഏകേന ഭഗവന്തം അച്ഛാദേതി, ഏകേന ആയസ്മന്തം ആനന്ദം. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുക്കുസം

മല്ലപുത്തം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. അഥ ഖോ പുക്കുസോ മല്ലപുത്തോ ഭഗവതാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിതോ സമാദപിതോ സമുത്തേജിതോ സമ്പഹംസിതോ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

൧൯൭. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അചിരപക്കന്തേ പുക്കുസേ മല്ലപുത്തേ തം സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം ധാരണീയം ഭഗവതോ കായം ഉപനാമേസി. തം ഭഗവതോ കായം ഉപനാമിതം ഹതച്ചികം വിയ [വീതച്ചികംവിയ (സീ॰ പീ॰)] ഖായതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, യാവ പരിസുദ്ധോ, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ. ഇദം, ഭന്തേ, സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം ധാരണീയം ഭഗവതോ കായം ഉപനാമിതം ഹതച്ചികം വിയ ഖായതീ"തി. "ഏവമേതം, ആനന്ദ, ഏവമേതം, ആനന്ദ ദ്വീസു കാലേസു അതിവിയ തഥാഗതസ്സ കായോ പരിസുദ്ധോ ഹോതി ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ. കതമേസു ദ്വീസു? യഞ്ച, ആനന്ദ, രത്തിം തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, യഞ്ച രത്തിം അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതി. ഇമേസു ഖോ, ആനന്ദ, ദ്വീസു കാലേസു അതിവിയ തഥാഗതസ്സ കായോ പരിസുദ്ധോ ഹോതി ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ. "അജ്ജ ഖോ, പനാനന്ദ, രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ കുസിനാരായം ഉപവത്തനേ മല്ലാനം സാലവനേ അന്തരേന [അന്തരേ (സ്യാ॰)] യമകസാലാനം തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി [ഭവിസ്സതീതി (ക॰)]. ആയാമാനന്ദ, യേന കകുധാ നദീ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി.

സിങ്ഗീവണ്ണം യുഗമട്ഠം, പുക്കുസോ അഭിഹാരയി;
തേന അച്ഛാദിതോ സത്ഥാ, ഹേമവണ്ണോ അസോഭഥാതി.

൧൯൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന കകുധാ നദീ തേനുപസങ്കമി ; ഉപസങ്കമിത്വാ കകുധം നദിം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച പച്ചുത്തരിത്വാ യേന അമ്ബവനം തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ചുന്ദകം ആമന്തേസി - "ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ചുന്ദക, ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേഹി, കിലന്തോസ്മി, ചുന്ദക, നിപജ്ജിസ്സാമീ"തി.

"ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ചുന്ദകോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേസി പാദേ പാദം അച്ചാധായ സതോ സമ്പജാനോ ഉട്ഠാനസഞ്ഞം മനസികരിത്വാ. ആയസ്മാ പന ചുന്ദകോ തത്ഥേവ ഭഗവതോ പുരതോ നിസീദി.

ഗന്ത്വാന ബുദ്ധോ നദികം കകുധം,
അച്ഛോദകം സാതുദകം വിപ്പസന്നം;
ഓഗാഹി സത്ഥാ അകിലന്തരൂപോ [സുകിലന്തരൂപോ (സീ॰ പീ॰)],
തഥാഗതോ അപ്പടിമോ ച [അപ്പടിമോധ (പീ॰)] ലോകേ.

ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ചുദതാരി സത്ഥാ [പിവിത്വാ ചുന്ദകേന, പിവിത്വാ ച ഉത്തരി (ക॰)],
പുരക്ഖതോ ഭിക്ഖുഗണസ്സ മജ്ഝേ;
വത്താ [സത്ഥാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പവത്താ ഭഗവാ ഇധ ധമ്മേ,
ഉപാഗമി അമ്ബവനം മഹേസി.

ആമന്തയി ചുന്ദകം നാമ ഭിക്ഖും,
ചതുഗ്ഗുണം സന്ഥര മേ നിപജ്ജം;
സോ ചോദിതോ ഭാവിതത്തേന ചുന്ദോ,
ചതുഗ്ഗുണം സന്ഥരി ഖിപ്പമേവ.

നിപജ്ജി സത്ഥാ അകിലന്തരൂപോ,
ചുന്ദോപി തത്ഥ പമുഖേ [സമുഖേ (ക॰)] നിസീദീതി.

൧൯൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി – ''സിയാ ഖോ [യോ ഖോ (ക॰)], പനാനന്ദ, ചുന്ദസ്സ കമ്മാരപുത്തസ്സ കോചി വിപ്പടിസാരം ഉപ്പാദേയ്യ – 'തസ്സ തേ, ആവുസോ ചുന്ദ, അലാഭാ തസ്സ തേ ദുല്ലദ്ധം, യസ്സ തേ തഥാഗതോ പച്ഛിമം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ പരിനിബ്ബുതോ'തി. ചുന്ദസ്സ, ആനന്ദ, കമ്മാരപുത്തസ്സ ഏവം വിപ്പടിസാരോ പടിവിനേതബ്ബോ – 'തസ്സ തേ, ആവുസോ ചുന്ദ, ലാഭാ തസ്സ തേ സുലദ്ധം, യസ്സ തേ തഥാഗതോ പച്ഛിമം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ പരിനിബ്ബുതോ. സമ്മുഖാ മേതം, ആവുസോ ചുന്ദ, ഭഗവതോ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം – ദ്വേ മേ പിണ്ഡപാതാ സമസമഫലാ [സമാ സമഫലാ (ക॰)] സമവിപാകാ [സമസമവിപാകാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], അതിവിയ അഞ്ഞേഹി പിണ്ഡപാതേഹി മഹപ്ഫലതരാ ച മഹാനിസംസതരാ ച. കതമേ ദ്വേ? യഞ്ച പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, യഞ്ച പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ തഥാഗതോ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായതി. ഇമേ ദ്വേ പിണ്ഡപാതാ സമസമഫലാ സമവിപാകാ , അതിവിയ അഞ്ഞേഹി പിണ്ഡപാതേഹി മഹപ്ഫലതരാ ച മഹാനിസംസതരാ ച. ആയുസംവത്തനികം ആയസ്മതാ ചുന്ദേന കമ്മാരപുത്തേന കമ്മം ഉപചിതം, വണ്ണസംവത്തനികം ആയസ്മതാ ചുന്ദേന കമ്മാരപുത്തേന കമ്മം ഉപചിതം, സുഖസംവത്തനികം ആയസ്മതാ ചുന്ദേന കമ്മാരപുത്തേന കമ്മം ഉപചിതം, യസസംവത്തനികം ആയസ്മതാ ചുന്ദേന കമ്മാരപുത്തേന കമ്മം ഉപചിതം, സഗ്ഗസംവത്തനികം ആയസ്മതാ ചുന്ദേന കമ്മാരപുത്തേന കമ്മം ഉപചിതം, ആധിപതേയ്യസംവത്തനികം ആയസ്മതാ ചുന്ദേന കമ്മാരപുത്തേന കമ്മം ഉപചിത'ന്തി. ചുന്ദസ്സ, ആനന്ദ, കമ്മാരപുത്തസ്സ ഏവം വിപ്പടിസാരോ പടിവിനേതബ്ബോ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി –

''ദദതോ പുഞ്ഞം പവഡ്ഢതി,
സംയമതോ വേരം ന ചീയതി;
കുസലോ ച ജഹാതി പാപകം,
രാഗദോസമോഹക്ഖയാ സനിബ്ബുതോ''തി.

ചതുത്ഥോ ഭാണവാരോ.

യമകസാലാ

൧൯൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ‘‘ആയാമാനന്ദ, യേന ഹിരഞ്ഞവതിയാ നദിയാ പാരിമം തീരം, യേന കുസിനാരാ ഉപവത്തനം മല്ലാനം സാലവനം തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ’’തി . ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന ഹിരഞ്ഞവതിയാ നദിയാ പാരിമം തീരം, യേന കുസിനാരാ ഉപവത്തനം മല്ലാനം സാലവനം തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ‘‘ഇങ്ഘ മേ ത്വം, ആനന്ദ, അന്തരേന യമകസാലാനം ഉത്തരസീസകം മഞ്ചകം പഞ്ഞപേഹി, കിലന്തോസ്മി, ആനന്ദ, നിപജ്ജിസ്സാമീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ അന്തരേന യമകസാലാനം ഉത്തരസീസകം മഞ്ചകം പഞ്ഞപേസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേസി പാദേ പാദം അച്ചാധായ സതോ സമ്പജാനോ.

തേന ഖോ പന സമയേന യമകസാലാ സബ്ബഫാലിഫുല്ലാ ഹോന്തി അകാലപുപ്ഫേഹി. തേ തഥാഗതസ്സ സരീരം ഓകിരന്തി അജ്ഝോകിരന്തി അഭിപ്പകിരന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി മന്ദാരവപുപ്ഫാനി അന്തലിക്ഖാ പപതന്തി, താനി തഥാഗതസ്സ സരീരം ഓകിരന്തി അജ്ഝോകിരന്തി അഭിപ്പകിരന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി ചന്ദനചുണ്ണാനി അന്തലിക്ഖാ പപതന്തി, താനി തഥാഗതസ്സ സരീരം ഓകിരന്തി അജ്ഝോകിരന്തി അഭിപ്പകിരന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി തൂരിയാനി അന്തലിക്ഖേ വജ്ജന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി സങ്ഗീതാനി അന്തലിക്ഖേ വത്തന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ.

൧൯൯. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ‘‘സബ്ബഫാലിഫുല്ലാ ഖോ, ആനന്ദ, യമകസാലാ അകാലപുപ്ഫേഹി. തേ തഥാഗതസ്സ സരീരം ഓകിരന്തി അജ്ഝോകിരന്തി അഭിപ്പകിരന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി മന്ദാരവപുപ്ഫാനി അന്തലിക്ഖാ പപതന്തി, താനി തഥാഗതസ്സ സരീരം ഓകിരന്തി അജ്ഝോകിരന്തി അഭിപ്പകിരന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി ചന്ദനചുണ്ണാനി അന്തലിക്ഖാ പപതന്തി, താനി തഥാഗതസ്സ സരീരം ഓകിരന്തി അജ്ഝോകിരന്തി അഭിപ്പകിരന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി തൂരിയാനി അന്തലിക്ഖേ വജ്ജന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ദിബ്ബാനിപി സങ്ഗീതാനി അന്തലിക്ഖേ വത്തന്തി തഥാഗതസ്സ പൂജായ. ന ഖോ, ആനന്ദ, ഏത്താവതാ തഥാഗതോ സക്കതോ വാ ഹോതി ഗരുകതോ വാ മാനിതോ വാ പൂജിതോ വാ അപചിതോ വാ. യോ ഖോ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖു വാ ഭിക്ഖുനീ വാ ഉപാസകോ വാ ഉപാസികാ വാ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ വിഹരതി സാമീചിപ്പടിപന്നോ അനുധമ്മചാരീ, സോ തഥാഗതം സക്കരോതി ഗരും കരോതി മാനേതി പൂജേതി അപചിയതി [ഇദം പദം സീസ്യാദിപോത്ഥകേസു ന ദിസ്സതി], പരമായ പൂജായ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നാ വിഹരിസ്സാമ സാമീചിപ്പടിപന്നാ അനുധമ്മചാരിനോതി. ഏവഞ്ഹി വോ, ആനന്ദ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി.

ഉപവാണത്ഥേരോ

൨൦൦. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഉപവാണോ ഭഗവതോ പുരതോ ഠിതോ ഹോതി ഭഗവന്തം ബീജയമാനോ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ഉപവാണം അപസാരേസി - “അപേഹി, ഭിക്ഖു, മാ മേ പുരതോ അട്ഠാസീ”തി. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - “അയം ഖോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ ദീഘരത്തം ഭഗവതോ ഉപട്ഠാകോ സന്തികാവചരോ സമീപചാരീ. അഥ ച പന ഭഗവാ പച്ഛിമേ കാലേ ആയസ്മന്തം ഉപവാണം അപസാരേതി - ‘അപേഹി ഭിക്ഖു, മാ മേ പുരതോ അട്ഠാസീ’തി. കോ നു ഖോ ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യം ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ഉപവാണം അപസാരേതി - ‘അപേഹി, ഭിക്ഖു, മാ മേ പുരതോ അട്ഠാസീ’തി? അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘അയം, ഭന്തേ, ആയസ്മാ ഉപവാണോ ദീഘരത്തം ഭഗവതോ ഉപട്ഠാകോ സന്തികാവചരോ സമീപചാരീ. അഥ ച പന ഭഗവാ പച്ഛിമേ കാലേ ആയസ്മന്തം ഉപവാണം അപസാരേതി - “അപേഹി, ഭിക്ഖു, മാ മേ പുരതോ അട്ഠാസീ”തി. കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യം ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ഉപവാണം അപസാരേതി - “അപേഹി, ഭിക്ഖു, മാ മേ പുരതോ അട്ഠാസീ”തി? “യേഭുയ്യേന, ആനന്ദ, ദസസു ലോകധാതൂസു ദേവതാ സന്നിപതിതാ തഥാഗതം ദസ്സനായ. യാവതാ, ആനന്ദ, കുസിനാരാ ഉപവത്തനം മല്ലാനം സാലവനം സമന്തതോ ദ്വാദസ യോജനാനി, നത്ഥി സോ പദേസോ വാലഗ്ഗകോടിനിതുദനമത്തോപി മഹേസക്ഖാഹി ദേവതാഹി അപ്ഫുടോ. ദേവതാ, ആനന്ദ, ഉജ്ഝായന്തി - ‘ദൂരാ ച വതമ്ഹ ആഗതാ തഥാഗതം ദസ്സനായ. കദാചി കരഹചി തഥാഗതാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ. അജ്ജേവ രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. അയഞ്ച മഹേസക്ഖോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പുരതോ ഠിതോ ഓവാരേന്തോ, ന മയം ലഭാമ പച്ഛിമേ കാലേ തഥാഗതം ദസ്സനായാ’”തി.

൨൦൧. “കഥംഭൂതാ പന, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദേവതാ മനസികരോതീ”തി [മനസി കരോന്തീതി (സ്യാ॰ ക॰)]? “സന്താനന്ദ, ദേവതാ ആകാസേ പഥവീസഞ്ഞിനിയോ കേസേ പകിരിയ കന്ദന്തി, ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി [ഛിന്നംപാദംവിയ പപതന്തി (സ്യാ॰)], ആവട്ടന്തി, വിവട്ടന്തി - ‘അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും [ചക്ഖുമാ (സ്യാ॰ ക॰)] ലോകേ അന്തരധംആയിസ്സതീ’തി.

“സന്താനന്ദ, ദേവതാ പഥവിയം പഥവീസഞ്ഞിനിയോ കേസേ പകിരിയ കന്ദന്തി, ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി, വിവട്ടന്തി - ‘അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരധായിസ്സതീ’”തി.

“യാ പന താ ദേവതാ വീതരാഗാ, താ സതാ സമ്പജാനാ അധിവാസേന്തി - ‘അനിച്ചാ സങ്ഖാരാ, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ’തി.

ചതുസംവേജനീയട്ഠാനാനി

൨൦൨. “പുബ്ബേ , ഭന്തേ, ദിസാസു വസ്സം വുട്ഠാ [വസ്സംവുത്ഥാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തി തഥാഗതം ദസ്സനായ. തേ മയം ലഭാമ മനോഭാവനീയേ ഭിക്ഖൂ ദസ്സനായ, ലഭാമ പയിരുപാസനായ. ഭഗവതോ പന

മയം, ഭന്തേ, അച്ചയേന ന ലഭിസ്സാമ മനോഭാവനീയേ ഭിക്ഖൂ ദസ്സനായ, ന ലഭിസ്സാമ പയിരുപാസനായാ''തി.

''ചത്താരിമാനി, ആനന്ദ, സദ്ധസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദസ്സനീയാനി സംവേജനീയാനി ഠാനാനി. കതമാനി ചത്താരി? 'ഇധ തഥാഗതോ ജാതോ'തി, ആനന്ദ, സദ്ധസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദസ്സനീയം സംവേജനീയം ഠാനം. 'ഇധ തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി, ആനന്ദ, സദ്ധസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദസ്സനീയം സംവേജനീയം ഠാനം. 'ഇധ തഥാഗതേന അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിത'ന്തി, ആനന്ദ, സദ്ധസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദസ്സനീയം സംവേജനീയം ഠാനം. 'ഇധ തഥാഗതോ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബുതോ'തി, ആനന്ദ, സദ്ധസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദസ്സനീയം സംവേജനീയം ഠാനം. ഇമാനി ഖോ , ആനന്ദ, ചത്താരി സദ്ധസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദസ്സനീയാനി സംവേജനീയാനി ഠാനാനി.

''ആഗമിസ്സന്തി ഖോ, ആനന്ദ, സദ്ധാ ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ - 'ഇധ തഥാഗതോ ജാതോ'തിപി, 'ഇധ തഥാഗതോ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തിപി, 'ഇധ തഥാഗതേന അനുത്തരം ധമ്മചക്കം പവത്തിത'ന്തിപി, 'ഇധ തഥാഗതോ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബുതോ'തിപി. യേ ഹി കേചി, ആനന്ദ, ചേതിയചാരികം ആഹിണ്ഡന്താ പസന്നചിത്താ കാലങ്കരിസ്സന്തി, സബ്ബേ തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സന്തീ''തി.

ആനന്ദപുച്ഛാകഥാ

൨൦൩. ''കഥം മയം, ഭന്തേ, മാതുഗാമേ പടിപജ്ജാമാ''തി? ''അദസ്സനം, ആനന്ദാ''തി. ''ദസ്സനേ, ഭഗവാ, സതി കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി? ''അനാലാപോ, ആനന്ദാ''തി . ''ആലപന്തേന പന, ഭന്തേ, കഥം പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി? ''സതി, ആനന്ദ, ഉപട്ഠാപേതബ്ബാ''തി.

൨൦൪. ''കഥം മയം, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജാമാ''തി? ''അബ്യാവടാ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, ഹോഥ തഥാഗതസ്സ സരീരപൂജായ. ഇങ്ഘ തുമ്ഹേ, ആനന്ദ, സാരത്ഥേ ഘടഥ അനുയുഞ്ജഥ [സദത്ഥേ അനുയുഞ്ജഥ (സീ॰ സ്യാ॰), സദത്ഥം അനുയുഞ്ജഥ (പീ॰), സാരത്ഥേ അനുയുഞ്ജഥ (ക॰)], സാരത്ഥേ അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരഥ. സന്താനന്ദ, ഖത്തിയപണ്ഡിതാപി ബ്രാഹ്മണപണ്ഡിതാപി ഗഹപതിപണ്ഡിതാപി തഥാഗതേ അഭിപ്പസന്നാ, തേ തഥാഗതസ്സ സരീരപൂജം കരിസ്സന്തീ''തി.

൨൦൫. ''കഥം പന, ഭന്തേ, തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി? ''യഥാ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തി, ഏവം തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി. ''കഥം പന, ഭന്തേ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തീ''തി? ''രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, ചക്കവത്തിസ്സ സരീരം അഹതേന വത്ഥേന വേഠേന്തി, അഹതേന വത്ഥേന വേഠേത്വാ വിഹതേന കപ്പാസേന വേഠേന്തി, വിഹതേന കപ്പാസേന വേഠേത്വാ അഹതേന വത്ഥേന വേഠേന്തി. ഏതേനുപായേന പഞ്ചഹി യുഗസതേഹി രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരം [സരീരേ (സ്യാ॰ ക॰)] വേഠേത്വാ ആയസായ തേലദോണിയാ പക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞിസ്സാ ആയസായ ദോണിയാ പടികുജ്ജിത്വാ സബ്ബഗന്ധാനം ചിതകം കരിത്വാ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരം ഝാപേന്തി. ചാതുമഹാപഥേ

[ചാതുമ്മഹാപഥേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ഥൂപം കരോന്തി . ഏവം ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തി. യഥാ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തി, ഏവം തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജിതബ്ബം. ചാതുമഹാപഥേ തഥാഗതസ്സ ഥൂപോ കാതബ്ബോ. തത്ഥ യേ മാലം വാ ഗന്ധം വാ ചുണ്ണകം [വണ്ണകം (സീ॰ പീ॰)] വാ ആരോപേസ്സന്തി വാ അഭിവാദേസ്സന്തി വാ ചിത്തം വാ പസാദേസ്സന്തി തേസം തം ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ.

ഥൂപാരഹപുഗ്ഗലോ

൨൦൬. ''ചത്താരോമേ, ആനന്ദ, ഥൂപാരഹാ. കതമേ ചത്താരോ? തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഥൂപാരഹോ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഥൂപാരഹോ, തഥാഗതസ്സ സാവകോ ഥൂപാരഹോ, രാജാ ചക്കവത്തീ [ചക്കവത്തി (സ്യാ॰ കം॰)] ഥൂപാരഹോതി.

''കിഞ്ചാനന്ദ , അത്ഥവസം പടിച്ച തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഥൂപാരഹോ? 'അയം തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഥൂപോ'തി, ആനന്ദ, ബഹുജനാ ചിത്തം പസാദേന്തി. തേ തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച തഥാഗതോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഥൂപാരഹോ.

''കിഞ്ചാനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഥൂപാരഹോ? 'അയം തസ്സ ഭഗവതോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധസ്സ ഥൂപോ'തി, ആനന്ദ, ബഹുജനാ ചിത്തം പസാദേന്തി. തേ തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ ഥൂപാരഹോ.

''കിഞ്ചാനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച തഥാഗതസ്സ സാവകോ ഥൂപാരഹോ? 'അയം തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സാവകസ്സ ഥൂപോ'തി ആനന്ദ, ബഹുജനാ ചിത്തം പസാദേന്തി. തേ തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച തഥാഗതസ്സ സാവകോ ഥൂപാരഹോ.

''കിഞ്ചാനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച രാജാ ചക്കവത്തീ ഥൂപാരഹോ? 'അയം തസ്സ ധമ്മികസ്സ ധമ്മരഞ്ഞോ ഥൂപോ'തി, ആനന്ദ, ബഹുജനാ ചിത്തം പസാദേന്തി. തേ തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, അത്ഥവസം പടിച്ച രാജാ ചക്കവത്തീ ഥൂപാരഹോ. ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ ചത്താരോ ഥൂപാരഹാ''തി.

ആനന്ദഅച്ഛരിയധമ്മോ

൨൦൭. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ വിഹാരം പവിസിത്വാ കപിസീസം ആലമ്ബിത്വാ രോദമാനോ അട്ഠാസി - ''അഹഞ്ച വതമ്ഹി സേഖോ സകരണീയോ, സത്ഥു ച മേ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി, യോ മമ അനുകമ്പകോ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''കഹം നു ഖോ,

ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ''തി? ''ഏസോ, ഭന്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ വിഹാരം പവിസിത്വാ കപിസീസം ആലമ്ബിത്വാ രോദമാനോ ഠിതോ - 'അഹഞ്ച വതമ്ഹി സേഖോ സകരണീയോ, സത്ഥു ച മേ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി, യോ മമ അനുകമ്പകോ'''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആമന്തേസി - ''ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മമ വചനേന ആനന്ദം ആമന്തേഹി - 'സത്ഥാ തം, ആവുസോ ആനന്ദ, ആമന്തേതീ'''തി. ''ഏവം , ഭന്തേ''തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''സത്ഥാ തം, ആവുസോ ആനന്ദ, ആമന്തേതീ''തി. ''ഏവമാവുസോ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിസ്സുത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''അലം, ആനന്ദ, മാ സോചി മാ പരിദേവി, നനു ഏതം, ആനന്ദ, മയാ പടികച്ചേവ അക്ഖാതം - 'സബ്ബേഹേവ പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ അഞ്ഞഥാഭാവോ'; തം കുതേത്ഥ, ആനന്ദ, ലബ്ഭാ. യം തം ജാതം ഭൂതം സങ്ഖതം പലോകധമ്മം, തം വത തഥാഗതസ്സാപി സരീരം മാ പലുജ്ജീ'തി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. ദീഘരത്തം ഖോ തേ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ പച്ചുപട്ഠിതോ മേത്തേന കായകമ്മേന ഹിതേന സുഖേന അദ്വയേന അപ്പമാണേന, മേത്തേന വചീകമ്മേന ഹിതേന സുഖേന അദ്വയേന അപ്പമാണേന, മേത്തേന മനോകമ്മേന ഹിതേന സുഖേന അദ്വയേന അപ്പമാണേന. കതപുഞ്ഞോസി ത്വം, ആനന്ദ, പധാനമനുയുഞ്ജ, ഖിപ്പം ഹോഹിസി അനാസവോ''തി.

൨൦൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''യേപി തേ, ഭിക്ഖവേ, അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, തേസമ്പി ഭഗവന്താനം ഏതപ്പരമായേവ ഉപട്ഠാകാ അഹേസും, സേയ്യഥാപി മയ്ഹം ആനന്ദോ. യേപി തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, തേസമ്പി ഭഗവന്താനം ഏതപ്പരമായേവ ഉപട്ഠാകാ ഭവിസ്സന്തി, സേയ്യഥാപി മയ്ഹം ആനന്ദോ. പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ; മേധാവീ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ. ജാനാതി 'അയം കാലോ തഥാഗതം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിതും ഭിക്ഖൂനം, അയം കാലോ ഭിക്ഖുനീനം, അയം കാലോ ഉപാസകാനം , അയം കാലോ ഉപാസികാനം, അയം കാലോ രഞ്ഞോ രാജമഹാമത്താനം തിത്ഥിയാനം തിത്ഥിയസാവകാന'ന്തി.

൨൦൮. ''ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ [അബ്ഭുതധമ്മാ (സ്യാ॰ ക॰)] ആനന്ദേ. കതമേ ചത്താരോ? സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുപരിസാ ആനന്ദം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ ആനന്ദോ ധമ്മം ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുപരിസാ ഹോതി, അഥ ഖോ ആനന്ദോ തുണ്ഹീ ഹോതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീപരിസാ ആനന്ദം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ ആനന്ദോ ധമ്മം ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീപരിസാ ഹോതി, അഥ ഖോ ആനന്ദോ തുണ്ഹീ ഹോതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസകപരിസാ ആനന്ദം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ ആനന്ദോ ധമ്മം ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസകപരിസാ ഹോതി, അഥ

ഖോ ആനന്ദോ തുണ്ഹീ ഹോതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസികാപരിസാ ആനന്ദം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ, ആനന്ദോ, ധമ്മം ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസികാപരിസാ ഹോതി, അഥ ഖോ ആനന്ദോ തുണ്ഹീ ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ ആനന്ദേ.

“ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ രഞ്ഞേ ചക്കവത്തിമ്ഹി. കതമേ ചത്താരോ ? സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഖത്തിയപരിസാ രാജാനം ചക്കവത്തിം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ രാജാ ചക്കവത്തീ ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഖത്തിയപരിസാ ഹോതി. അഥ ഖോ രാജാ ചക്കവത്തീ തുണ്ഹീ ഹോതി. സചേ ഭിക്ഖവേ, ബ്രാഹ്മണപരിസാ...പേ॰... ഗഹപതിപരിസാ...പേ॰... സമണപരിസാ രാജാനം ചക്കവത്തിം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ രാജാ ചക്കവത്തീ ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, സമണപരിസാ ഹോതി, അഥ ഖോ രാജാ ചക്കവത്തീ തുണ്ഹീ ഹോതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോമേ അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ ആനന്ദേ. സചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുപരിസാ ആനന്ദം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ ആനന്ദോ ധമ്മം ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുപരിസാ ഹോതി. അഥ ഖോ ആനന്ദോ തുണ്ഹീ ഹോതി. സചേ, ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖുനീപരിസാ...പേ॰... ഉപാസകപരിസാ...പേ॰... ഉപാസികാപരിസാ ആനന്ദം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമതി, ദസ്സനേന സാ അത്തമനാ ഹോതി. തത്ര ചേ ആനന്ദോ ധമ്മം ഭാസതി, ഭാസിതേനപി സാ അത്തമനാ ഹോതി. അതിത്താവ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസികാപരിസാ ഹോതി. അഥ ഖോ ആനന്ദോ തുണ്ഹീ ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ ആനന്ദേ”തി.

മഹാസുദസ്സനസുത്തദേസനാ

൨൧൦. ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “മാ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമസ്മിം ഖുദ്ദകനഗരകേ ഉജ്ജങ്ഗലനഗരകേ സാഖാനഗരകേ പരിനിബ്ബായി. സന്തി, ഭന്തേ, അഞ്ഞാനി മഹാനഗരാനി, സേയ്യഥിദം - ചമ്പാ രാജഗഹം സാവത്ഥി സാകേതം കോസമ്ബീ ബാരാണസീ; ഏത്ഥ ഭഗവാ പരിനിബ്ബായതു. ഏത്ഥ ബഹൂ ഖത്തിയമഹാസാലാ, ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിമഹാസാലാ തഥാഗതേ അഭിപ്പസന്നാ. തേ തഥാഗതസ്സ സരീരപൂജം കരിസ്സന്തീ”തി “മാഹേവം, ആനന്ദ, അവച; മാഹേവം, ആനന്ദ, അവച - ‘ഖുദ്ദകനഗരകം ഉജ്ജങ്ഗലനഗരകം സാഖാനഗരക’ന്തി.

“ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ നാമ അഹോസി ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപ്പദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ അയം കുസിനാരാ കുസാവതീ നാമ രാജധാനീ അഹോസി, പുരത്ഥിമേന ച പച്ഛിമേന ച ദ്വാദസയോജനാനി ആയാമേന; ഉത്തരേന ച ദക്ഖിണേന ച സത്തയോജനാനി വിത്ഥാരേന. കുസാവതീ, ആനന്ദ, രാജധാനീ ഇദ്ധാ ചേവ അഹോസി ഫീതാ ച ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണമനുസ്സാ ച സുഭിക്ഖാ ച. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ,

ദേവാനം ആളകമന്ദാ നാമ രാജധാനീ ഇദ്ധാ ചേവ ഹോതി ഫീതാ ച ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണയക്ഖാ ച സുഭിക്ഖാ ച; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, കുസാവതീ രാജധാനീ ഇദ്ധാ ചേവ അഹോസി ഫീതാ ച ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണമനുസ്സാ ച സുഭിക്ഖാ ച. കുസാവതീ, ആനന്ദ, രാജധാനീ ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്താ അഹോസി ദിവാ ചേവ രത്തിഞ്ച, സേയ്യഥിദം - ഹത്ഥിസദ്ദേന അസ്സസദ്ദേന രഥസദ്ദേന ഭേരിസദ്ദേന മുദിങ്ഗസദ്ദേന വീണാസദ്ദേന ഗീതസദ്ദേന സങ്ഖസദ്ദേന സമ്മസദ്ദേന പാണിതാളസദ്ദേന 'അസ്നാഥ പിവഥ ഖാദഥാ'തി ദസമേന സദ്ദേന.

"ഗച്ഛ ത്വം, ആനന്ദ, കുസിനാരം പവിസിത്വാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ആരോചേഹി - 'അജ്ജ ഖോ, വാസേട്ഠാ, രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. അഭിക്കമഥ വാസേട്ഠാ, അഭിക്കമഥ വാസേട്ഠാ. മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ - അമ്ഹാകഞ്ച നോ ഗാമക്ഖേത്തേ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം അഹോസി, ന മയം ലഭിമ്ഹാ പച്ഛിമേ കാലേ തഥാഗതം ദസ്സനായാ'"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ അത്തദുതിയോ കുസിനാരം പാവിസി.

മല്ലാനം വന്ദനാ

൨൦൫. തേന ഖോ പന സമയേന കോസിനാരകാ മല്ലാ സന്ധാഗാരേ [സന്ഥാഗാരേ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] സന്നിപതിതാ ഹോന്തി കേനചിദേവ കരണീയേന. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന കോസിനാരകാനം മല്ലാനം സന്ധാഗാരം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ആരോചേസി - "അജ്ജ ഖോ, വാസേട്ഠാ, രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. അഭിക്കമഥ വാസേട്ഠാ അഭിക്കമഥ വാസേട്ഠാ. മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ - 'അമ്ഹാകഞ്ച നോ ഗാമക്ഖേത്തേ തഥാഗതസ്സ പരിനിബ്ബാനം അഹോസി, ന മയം ലഭിമ്ഹാ പച്ഛിമേ കാലേ തഥാഗതം ദസ്സനായാ'"തി. ഇദമായസ്മതോ ആനന്ദസ്സ വചനം സുത്വാ മല്ലാ ച മല്ലപുത്താ ച മല്ലസുണിസാ ച മല്ലപജാപതിയോ ച അഘാവിനോ ദുമ്മനാ ചേതോദുക്ഖസമപ്പിതാ അപ്പേകച്ചേ കേസേ പകിരിയ കന്ദന്തി, ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി വിവട്ടന്തി - 'അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരധായിസ്സതീ'തി. അഥ ഖോ മല്ലാ ച മല്ലപുത്താ ച മല്ലസുണിസാ ച മല്ലപജാപതിയോ ച അഘാവിനോ ദുമ്മനാ ചേതോദുക്ഖസമപ്പിതാ യേന ഉപവത്തനം മല്ലാനം സാലവനം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമിംസു. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - "സചേ ഖോ അഹം കോസിനാരകേ മല്ലേ ഏകമേകം ഭഗവന്തം വന്ദാപേസ്സാമി, അവന്ദിതോ ഭഗവാ കോസിനാരകേഹി മല്ലേഹി ഭവിസ്സതി, അഥായം രത്തി വിഭായിസ്സതി. യംനൂനാഹം കോസിനാരകേ മല്ലേ കുലപരിവത്തസോ കുലപരിവത്തസോ ഠപേത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദാപേയ്യം - 'ഇത്ഥന്നാമോ, ഭന്തേ, മല്ലോ സപുത്തോ സഭരിയോ സപരിസോ സാമച്ചോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ'തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ കോസിനാരകേ മല്ലേ കുലപരിവത്തസോ കുലപരിവത്തസോ ഠപേത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദാപേസി - 'ഇത്ഥന്നാമോ, ഭന്തേ, മല്ലോ സപുത്തോ സഭരിയോ

സപരിസോ സാമച്ചോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ'''തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഏതേന ഉപായേന പഠമേനേവ യാമേന കോസിനാരകേ മല്ലേ ഭഗവന്തം വന്ദാപേസി.

സുഭദ്ദപരിബ്ബാജകവത്ഥു

൨൧൨. തേന ഖോ പന സമയേന സുഭദ്ദോ നാമ പരിബ്ബാജകോ കുസിനാരായം പടിവസതി. അസ്സോസി ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ - ''അജ്ജ കിര രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതീ''തി. അഥ ഖോ സുഭദ്ദസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ ഏതദഹോസി - ''സുതം ഖോ പന മേതം പരിബ്ബാജകാനം വുഡ്ഢാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'കദാചി കരഹചി തഥാഗതാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ'തി. അജ്ജേവ രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. അത്ഥി ച മേ അയം കങ്ഖാധമ്മോ ഉപ്പന്നോ, ഏവം പസന്നോ അഹം സമണേ ഗോതമേ, 'പഹോതി മേ സമണോ ഗോതമോ തഥാ ധമ്മം ദേസേതും, യഥാഹം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യ'''ന്തി. അഥ ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഉപവത്തനം മല്ലാനം സാലവനം, യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭോ ആനന്ദ, പരിബ്ബാജകാനം വുഡ്ഢാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'കദാചി കരഹചി തഥാഗതാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ'തി. അജ്ജേവ രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. അത്ഥി ച മേ അയം കങ്ഖാധമ്മോ ഉപ്പന്നോ - ഏവം പസന്നോ അഹം സമണേ ഗോതമേ 'പഹോതി മേ സമണോ ഗോതമോ തഥാ ധമ്മം ദേസേതും, യഥാഹം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യ'ന്തി. സാധാഹം, ഭോ ആനന്ദ, ലഭേയ്യം സമണം ഗോതമം ദസ്സനായാ''തി. ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സുഭദ്ദം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോച - ''അലം, ആവുസോ സുഭദ്ദ, മാ തഥാഗതം വിഹേഠേസി, കിലന്തോ ഭഗവാ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ...പേ॰... തതിയമ്പി ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭോ ആനന്ദ, പരിബ്ബാജകാനം വുഡ്ഢാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'കദാചി കരഹചി തഥാഗതാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ'തി. അജ്ജേവ രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി. അത്ഥി ച മേ അയം കങ്ഖാധമ്മോ ഉപ്പന്നോ - ഏവം പസന്നോ അഹം സമണേ ഗോതമേ, 'പഹോതി മേ സമണോ ഗോതമോ തഥാ ധമ്മം ദേസേതും, യഥാഹം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യ'ന്തി. സാധാഹം, ഭോ ആനന്ദ, ലഭേയ്യം സമണം ഗോതമം ദസ്സനായാ''തി. തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സുഭദ്ദം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോച - ''അലം, ആവുസോ സുഭദ്ദ, മാ തഥാഗതം വിഹേഠേസി, കിലന്തോ ഭഗവാ''തി.

൨൧൩. അസ്സോസി ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ സുഭദ്ദേന പരിബ്ബാജകേന സദ്ധിം ഇമം കഥാസല്ലാപം. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - ''അലം, ആനന്ദ, മാ സുഭദ്ദം വാരേസി, ലഭതം, ആനന്ദ, സുഭദ്ദോ തഥാഗതം ദസ്സനായ. യം കിഞ്ചി മം സുഭദ്ദോ പുച്ഛിസ്സതി, സബ്ബം തം അഞ്ഞാപേക്ഖോവ പുച്ഛിസ്സതി, നോ വിഹേസാപേക്ഖോ. യം ചസ്സാഹം

പുട്ഠോ ബ്യാകരിസ്സാമി, തം ഖിപ്പമേവ ആജാനിസ്സതീ’’തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സുഭദ്ദം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോച - ‘‘ഗച്ഛാവുസോ സുഭദ്ദ, കരോതി തേ ഭഗവാ ഓകാസ’’ന്തി. അഥ ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘യേമേ, ഭോ ഗോതമ, സമണബ്രാഹ്മണാ സങ്ഘിനോ ഗണിനോ ഗണാചരിയാ ഞാതാ യസസ്സിനോ തിത്ഥകരാ സാധുസമ്മതാ ബഹുജനസ്സ, സേയ്യഥിദം - പൂരണോ കസ്സപോ, മക്ഖലി ഗോസാലോ, അജിതോ കേസകമ്ബലോ, പകുധോ കച്ചായനോ, സഞ്ചയോ ബേലട്ഠപുത്തോ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ, സബ്ബേതേ സകായ പടിഞ്ഞായ അബ്ഭഞ്ഞിംസു, സബ്ബേവ ന അബ്ഭഞ്ഞിംസു , ഉദാഹു ഏകച്ചേ അബ്ഭഞ്ഞിംസു, ഏകച്ചേ ന അബ്ഭഞ്ഞിംസൂ’’തി? ‘‘അലം, സുഭദ്ദ, തിട്ഠതേതം - ‘സബ്ബേതേ സകായ പടിഞ്ഞായ അബ്ഭഞ്ഞിംസു, സബ്ബേവ ന അബ്ഭഞ്ഞിംസു, ഉദാഹു ഏകച്ചേ അബ്ഭഞ്ഞിംസു, ഏകച്ചേ ന അബ്ഭഞ്ഞിംസൂ’തി. ധമ്മം തേ, സുഭദ്ദ, ദേസേസ്സാമി; തം സുണാഹി സാധുകം മനസികരോഹി, ഭാസിസ്സാമീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

൨൧൪. ‘‘യസ്മിം ഖോ, സുഭദ്ദ, ധമ്മവിനയേ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ന ഉപലബ്ഭതി, സമണോപി തത്ഥ ന ഉപലബ്ഭതി. ദുതിയോപി തത്ഥ സമണോ ന ഉപലബ്ഭതി. തതിയോപി തത്ഥ സമണോ ന ഉപലബ്ഭതി. ചതുത്ഥോപി തത്ഥ സമണോ ന ഉപലബ്ഭതി. യസ്മിഞ്ച ഖോ, സുഭദ്ദ, ധമ്മവിനയേ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഉപലബ്ഭതി, സമണോപി തത്ഥ ഉപലബ്ഭതി, ദുതിയോപി തത്ഥ സമണോ ഉപലബ്ഭതി, തതിയോപി തത്ഥ സമണോ ഉപലബ്ഭതി, ചതുത്ഥോപി തത്ഥ സമണോ ഉപലബ്ഭതി. ഇമസ്മിം ഖോ, സുഭദ്ദ, ധമ്മവിനയേ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഉപലബ്ഭതി, ഇധേവ, സുഭദ്ദ, സമണോ, ഇധ ദുതിയോ സമണോ, ഇധ തതിയോ സമണോ, ഇധ ചതുത്ഥോ സമണോ, സുഞ്ഞാ പരപ്പവാദാ സമണേഭി അഞ്ഞേഹി [അഞ്ഞേ (പീ॰)]. ഇമേ ച [ഇധേവ (ക॰)], സുഭദ്ദ, ഭിക്ഖൂ സമ്മാ വിഹരേയ്യും, അസുഞ്ഞോ ലോകോ അരഹന്തേഹി അസ്സാതി.

‘‘ഏകൂനതിംസോ വയസാ സുഭദ്ദ,
യം പബ്ബജിം കിംകുസലാനുഏസീ;
വസ്സാനി പഞ്ഞാസ സമാധികാനി,
യതോ അഹം പബ്ബജിതോ സുഭദ്ദ.

ഞായസ്സ ധമ്മസ്സ പദേസവത്തീ,
ഇതോ ബഹിദ്ധാ സമണോപി നത്ഥി.

‘‘ദുതിയോപി സമണോ നത്ഥി. തതിയോപി സമണോ നത്ഥി. ചതുത്ഥോപി സമണോ നത്ഥി. സുഞ്ഞാ പരപ്പവാദാ സമണേഭി അഞ്ഞേഹി. ഇമേ ച, സുഭദ്ദ, ഭിക്ഖൂ സമ്മാ വിഹരേയ്യും, അസുഞ്ഞോ ലോകോ അരഹന്തേഹി അസ്സാ’’തി.

൨൧൫. ഏവം വുത്തേ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ,

അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ, ‘ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ’തി, ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ”ന്തി. “യോ ഖോ, സുഭദ്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ആകങ്ഖതി പബ്ബജ്ജം, ആകങ്ഖതി ഉപസമ്പദം, സോ ചത്താരോ മാസേ പരിവസതി. ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന ആരദ്ധചിത്താ ഭിക്ഖൂ പബ്ബാജേന്തി ഉപസമ്പാദേന്തി ഭിക്ഖുഭാവായ. അപി ച മേത്ഥ പുഗ്ഗലവേമത്തതാ വിദിതാ”തി. “സചേ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബാ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ആകങ്ഖന്താ പബ്ബജ്ജം ആകങ്ഖന്താ ഉപസമ്പദം ചത്താരോ മാസേ പരിവസന്തി, ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന ആരദ്ധചിത്താ ഭിക്ഖൂ പബ്ബാജേന്തി ഉപസമ്പാദേന്തി ഭിക്ഖുഭാവായ. അഹം ചത്താരി വസ്സാനി പരിവസിസ്സാമി, ചതുന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന ആരദ്ധചിത്താ ഭിക്ഖൂ പബ്ബാജേന്തു ഉപസമ്പാദേന്തു ഭിക്ഖുഭാവായാ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “തേനഹാനന്ദ, സുഭദ്ദം പബ്ബാജേഹീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - “ലാഭാ വോ, ആവുസോ ആനന്ദ; സുലദ്ധം വോ, ആവുസോ ആനന്ദ, യേ ഏത്ഥ സത്ഥു [സത്ഥാരാ (സ്യാ॰)] സമ്മുഖാ അന്തേവാസികാഭിസേകേന അഭിസിത്താ”തി. അലത്ഥ ഖോ സുഭദ്ദോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം. അചിരൂപസമ്പന്നോ ഖോ പനായസ്മാ സുഭദ്ദോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - ‘യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി’ തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ഖോ പനായസ്മാ സുഭദ്ദോ അരഹതം അഹോസി. സോ ഭഗവതോ പച്ഛിമോ സക്ഖിസാവകോ അഹോസീതി.

പഞ്ചമോ ഭാണവാരോ.

തഥാഗതപച്ഛിമവാചാ

൨൧൬. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - “സിയാ ഖോ പനാനന്ദ, തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - ‘അതീതസത്ഥുകം പാവചനം, നത്ഥി നോ സത്ഥാ’തി. ന ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. യോ വോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മോ ച വിനയോ ച ദേസിതോ പഞ്ഞത്തോ, സോ വോ മമച്ചയേന സത്ഥാ. യഥാ ഖോ പനാനന്ദ, ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആവുസോവാദേന സമുദാചരന്തി, ന ഖോ മമച്ചയേന ഏവം സമുദാചരിതബ്ബം. ഥേരതരേന, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനാ നവകതരോ ഭിക്ഖു നാമേന വാ ഗോത്തേന വാ ആവുസോവാദേന വാ സമുദാചരിതബ്ബോ. നവകതരേന ഭിക്ഖുനാ ഥേരതരോ ഭിക്ഖു ‘ഭന്തേ’തി വാ ‘ആയസ്മാ’തി വാ സമുദാചരിതബ്ബോ. ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, സങ്ഘോ മമച്ചയേന ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനി സമൂഹനതു. ഛന്നസ്സ, ആനന്ദ, ഭിക്ഖുനോ മമച്ചയേന ബ്രഹ്മദണ്ഡോ ദാതബ്ബോ”തി. “കതമോ പന, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മദണ്ഡോ”തി? “ഛന്നോ,

ആനന്ദ, ഭിക്ഖു യം ഇച്ഛേയ്യ, തം വദേയ്യ. സോ ഭിക്ഖൂഹി നേവ വത്തബ്ബോ, ന ഓവദിതബ്ബോ, ന അനുസാസിതബ്ബോ''തി.

൨൧൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''സിയാ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകഭിക്ഖുസ്സാപി കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ ബുദ്ധേ വാ ധമ്മേ വാ സങ്ഘേ വാ മഗ്ഗേ വാ പടിപദായ വാ, പുച്ഛഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ - 'സമ്മുഖീഭൂതോ നോ സത്ഥാ അഹോസി , ന മയം സക്ഖിമ്ഹാ ഭഗവന്തം സമ്മുഖാ പടിപുച്ഛിതു''' ന്തി. ഏവം വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീ അഹേസും. ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ...പേ॰... തതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''സിയാ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകഭിക്ഖുസ്സാപി കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ ബുദ്ധേ വാ ധമ്മേ വാ സങ്ഘേ വാ മഗ്ഗേ വാ പടിപദായ വാ, പുച്ഛഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ - 'സമ്മുഖീഭൂതോ നോ സത്ഥാ അഹോസി , ന മയം സക്ഖിമ്ഹാ ഭഗവന്തം സമ്മുഖാ പടിപുച്ഛിതു''' ന്തി. തതിയമ്പി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീ അഹേസും. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''സിയാ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥുഗാരവേനപി ന പുച്ഛേയ്യാഥ. സഹായകോപി, ഭിക്ഖവേ, സഹായകസ്സ ആരോചേതൂ''തി. ഏവം വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീ അഹേസും. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ, ഏവം പസന്നോ അഹം, ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ, 'നത്ഥി ഏകഭിക്ഖുസ്സാപി കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ ബുദ്ധേ വാ ധമ്മേ വാ സങ്ഘേ വാ മഗ്ഗേ വാ പടിപദായ വാ'''തി. ''പസാദാ ഖോ ത്വം, ആനന്ദ, വദേസി, ഞാണമേവ ഹേത്ഥ, ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ. നത്ഥി ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഏകഭിക്ഖുസ്സാപി കങ്ഖാ വാ വിമതി വാ ബുദ്ധേ വാ ധമ്മേ വാ സങ്ഘേ വാ മഗ്ഗേ വാ പടിപദായ വാ. ഇമേസഞ്ഹി, ആനന്ദ, പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം യോ പച്ഛിമകോ ഭിക്ഖു, സോ സോതാപന്നോ അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ''തി.

൨൧൮. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഹന്ദ ദാനി, ഭിക്ഖവേ, ആമന്തയാമി വോ, വയധമ്മാ സങ്ഖാരാ അപ്പമാദേന സമ്പാദേഥാ''തി. അയം തഥാഗതസ്സ പച്ഛിമാ വാചാ.

പരിനിബ്ബുതകഥാ

൨൧൯. അഥ ഖോ ഭഗവാ പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി, പഠമജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ദുതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി, ദുതിയജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ തതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി, തതിയജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപജ്ജി. ചതുത്ഥജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമാപജ്ജി, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമാപജ്ജി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപജ്ജി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോച - ''പരിനിബ്ബുതോ, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ , ഭഗവാ''തി. ''നാവുസോ ആനന്ദ, ഭഗവാ

പരിനിബ്ബുതോ, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നോ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപജ്ജി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമാപജ്ജി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമാപജ്ജി, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിത്വാ ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപജ്ജി, ചതുത്ഥജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ തതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി, തതിയജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ദുതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി, ദുതിയജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ പഠമം ഝാനം സമാപജ്ജി, പഠമജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ദുതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി, ദുതിയജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ തതിയം ഝാനം സമാപജ്ജി, തതിയജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപജ്ജി, ചതുത്ഥജ്ഝാനാ വുട്ഠഹിത്വാ സമനന്തരാ ഭഗവാ പരിനിബ്ബായി.

൨൨൦. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി സഹ പരിനിബ്ബാനാ മഹാഭൂമിചാലോ അഹോസി ഭിംസനകോ സലോമഹംസോ. ദേവദുന്ദുഭിയോ ച ഫലിംസു. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി സഹ പരിനിബ്ബാനാ ബ്രഹ്മാസഹമ്പതി ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

> ''സബ്ബേവ നിക്ഖിപിസ്സന്തി, ഭൂതാ ലോകേ സമുസ്സയം;
> യത്ഥ ഏതാദിസോ സത്ഥാ, ലോകേ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ;
> തഥാഗതോ ബലപ്പത്തോ, സമ്ബുദ്ധോ പരിനിബ്ബുതോ''തി.

൨൨൧. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി സഹ പരിനിബ്ബാനാ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

> ''അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
> ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ''തി.

൨൨൨. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി സഹ പരിനിബ്ബാനാ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ഇമാ ഗാഥായോ അഭാസി -

> ''നാഹു അസ്സാസപസ്സാസോ, ഠിതചിത്തസ്സ താദിനോ;
> അനേജോ സന്തിമാരബ്ഭ, യം കാലമകരീ മുനി.

> ''അസല്ലീനേന ചിത്തേന, വേദനം അജ്ഝവാസയി;
> പജ്ജോതസ്സേവ നിബ്ബാനം, വിമോക്ഖോ ചേതസോ അഹൂ''തി.

൨൨൩. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി സഹ പരിനിബ്ബാനാ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

> ''തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
> സബ്ബാകാരവരൂപേതേ, സമ്ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ''തി.

൨൨൪. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി യേ തേ തത്ഥ ഭിക്ഖൂ അവീതരാഗാ അപ്പേകച്ചേ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി വിവട്ടന്തി, "അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ , അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരഹിതോ"തി. യേ പന തേ ഭിക്ഖൂ വീതരാഗാ, തേ സതാ സമ്പജാനാ അധിവാസേന്തി - "അനിച്ചാ സങ്ഖാരാ, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ"തി.

൨൨൫. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "അലം, ആവുസോ, മാ സോചിത്ഥ മാ പരിദേവിത്ഥ. നനു ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ പടികച്ചേവ അക്ഖാതം - 'സബ്ബേഹേവ പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ അഞ്ഞഥാഭാവോ'. തം കുതേത്ഥ, ആവുസോ, ലബ്ഭാ. 'യം തം ജാതം ഭൂതം സങ്ഖതം പലോകധമ്മം, തം വത മാ പലുജ്ജീ'തി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി . ദേവതാ, ആവുസോ, ഉജ്ഝായന്തീ"തി. "കഥംഭൂതാ പന, ഭന്തേ, ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ദേവതാ മനസി കരോതീ"തി [ഭന്തേ അനുരുദ്ധ ദേവതാ മനസി കരോന്തീതി (സ്യാ॰ ക॰)]?

"സന്താവുസോ ആനന്ദ, ദേവതാ ആകാസേ പഥവീസഞ്ഞിനിയോ കേസേ പകിരിയ കന്ദന്തി, ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി, വിവട്ടന്തി - 'അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരഹിതോ'തി. സന്താവുസോ ആനന്ദ, ദേവതാ പഥവിയാ പഥവീസഞ്ഞിനിയോ കേസേ പകിരിയ കന്ദന്തി, ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി, വിവട്ടന്തി - 'അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ , അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരഹിതോ'തി. യാ പന താ ദേവതാ വീതരാഗാ, താ സതാ സമ്പജാനാ അധിവാസേന്തി - 'അനിച്ചാ സങ്ഖാരാ, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ'തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച അനുരുദ്ധോ ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ തം രത്താവസേസം ധമ്മിയാ കഥായ വീതിനാമേസും.

൨൨൬. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേസി - "ഗച്ഛാവുസോ ആനന്ദ, കുസിനാരം പവിസിത്വാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ആരോചേഹി - 'പരിനിബ്ബുതോ, വാസേട്ഠാ, ഭഗവാ, യസ്സദാനി കാലം മഞ്ഞഥാ'"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മതോ അനുരുദ്ധസ്സ പടിസ്സുത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ അത്തദുതിയോ കുസിനാരം പാവിസി. തേന ഖോ പന സമയേന കോസിനാരകാ മല്ലാ സന്ധാഗാരേ സന്നിപതിതാ ഹോന്തി തേനേവ കരണീയേന. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന കോസിനാരകാനം മല്ലാനം സന്ധാഗാരം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ആരോചേസി - 'പരിനിബ്ബുതോ, വാസേട്ഠാ, ഭഗവാ, യസ്സദാനി കാലം മഞ്ഞഥാ'തി. ഇദമായസ്മതോ ആനന്ദസ്സ വചനം സുത്വാ മല്ലാ ച മല്ലപുത്താ ച മല്ലസുണിസാ ച മല്ലപജാപതിയോ ച അഘാവിനോ ദുമ്മനാ ചേതോദുക്ഖസമപ്പിതാ അപ്പേകച്ചേ കേസേ പകിരിയ കന്ദന്തി, ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി, വിവട്ടന്തി - "അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരഹിതോ"തി.

ബുദ്ധസരീരപൂജാ

൨൨൭. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ പുരിസേ ആണാപേസും - "തേന ഹി, ഭണേ, കുസിനാരായം ഗന്ധമാലഞ്ച സബ്ബഞ്ച താളാവചരം സന്നിപാതേഥാ"തി. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ഗന്ധമാലഞ്ച സബ്ബഞ്ച താളാവചരം പഞ്ച ച ദുസ്സയുഗസതാനി ആദായ യേന ഉപവത്തനം മല്ലാനം സാലവനം, യേന ഭഗവതോ സരീരം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതോ സരീരം നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി മാലേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരോന്താ ഗരും കരോന്താ മാനേന്താ പൂജേന്താ ചേലവിതാനാനി കരോന്താ മണ്ഡലമാളേ പടിയാദേന്താ ഏകദിവസം വീതിനാമേസും.

അഥ ഖോ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ഏതദഹോസി - "അതിവികാലോ ഖോ അജ്ജ ഭഗവതോ സരീരം ഝാപേതും, സ്വേ ദാനി മയം ഭഗവതോ സരീരം ഝാപേസ്സാമാ"തി. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ഭഗവതോ സരീരം നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി മാലേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരോന്താ ഗരും കരോന്താ മാനേന്താ പൂജേന്താ ചേലവിതാനാനി കരോന്താ മണ്ഡലമാളേ പടിയാദേന്താ ദുതിയമ്പി ദിവസം വീതിനാമേസും, തതിയമ്പി ദിവസം വീതിനാമേസും, ചതുത്ഥമ്പി ദിവസം വീതിനാമേസും, പഞ്ചമമ്പി ദിവസം വീതിനാമേസും, ഛട്ഠമ്പി ദിവസം വീതിനാമേസും.

അഥ ഖോ സത്തമം ദിവസം കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ഏതദഹോസി - "മയം ഭഗവതോ സരീരം നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി മാലേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരോന്താ ഗരും കരോന്താ മാനേന്താ പൂജേന്താ ദക്ഖിണേന ദക്ഖിണം നഗരസ്സ ഹരിത്വാ ബാഹിരേന ബാഹിരം ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ ഭഗവതോ സരീരം ഝാപേസ്സാമാ"തി.

൨൨൮. തേന ഖോ പന സമയേന അട്ഠ മല്ലപാമോക്ഖാ സീസംന്ഹാതാ അഹതാനി വത്ഥാനി നിവത്ഥാ "മയം ഭഗവതോ സരീരം ഉച്ചാരേസ്സാമാ"തി ന സക്കോന്തി ഉച്ചാരേതും. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോചും - "കോ നു ഖോ, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേനിമേ അട്ഠ മല്ലപാമോക്ഖാ സീസംന്ഹാതാ അഹതാനി വത്ഥാനി നിവത്ഥാ 'മയം ഭഗവതോ സരീരം ഉച്ചാരേസ്സാമാ'തി ന സക്കോന്തി ഉച്ചാരേതു"ന്തി? "അഞ്ഞഥാ ഖോ, വാസേട്ഠാ, തുമ്ഹാകം അധിപ്പായോ, അഞ്ഞഥാ ദേവതാനം അധിപ്പായോ"തി. "കഥം പന, ഭന്തേ, ദേവതാനം അധിപ്പായോ"തി? "തുമ്ഹാകം ഖോ, വാസേട്ഠാ, അധിപ്പായോ - 'മയം ഭഗവതോ സരീരം നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി മാലേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരോന്താ ഗരും കരോന്താ മാനേന്താ പൂജേന്താ ദക്ഖിണേന ദക്ഖിണം നഗരസ്സ ഹരിത്വാ ബാഹിരേന ബാഹിരം ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ ഭഗവതോ സരീരം ഝാപേസ്സാമാ'തി; ദേവതാനം ഖോ, വാസേട്ഠാ, അധിപ്പായോ - 'മയം ഭഗവതോ സരീരം ദിബ്ബേഹി നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരോന്താ ഗരും കരോന്താ മാനേന്താ പൂജേന്താ ഉത്തരേന ഉത്തരം നഗരസ്സ ഹരിത്വാ ഉത്തരേന ദ്വാരേന നഗരം പവേസേത്വാ മജ്ഝേന മജ്ഝം നഗരസ്സ ഹരിത്വാ പുരത്ഥിമേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ പുരത്ഥിമതോ നഗരസ്സ മകുടബന്ധനം നാമ മല്ലാനം ചേതിയം ഏത്ഥ ഭഗവതോ സരീരം ഝാപേസ്സാമാ'തി. "യഥാ, ഭന്തേ, ദേവതാനം അധിപ്പായോ, തഥാ ഹോതൂ"തി.

൨൨൯. തേന ഖോ പന സമയേന കുസിനാരാ യാവ സന്ധിസമലസംകടീരാ ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ മന്ദാരവപുപ്ഫേഹി സന്ഥതാ [സണ്ഠിതാ (സ്യാ॰)]

ഹോതി. അഥ ഖോ ദേവതാ ച കോസിനാരകാ ച മല്ലാ ഭഗവതോ സരീരം ദിബ്ബേഹി ച മാനുസകേഹി ച നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി മാലേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരോന്താ ഗരും കരോന്താ മാനേന്താ പൂജേന്താ ഉത്തരേന ഉത്തരം നഗരസ്സ ഹരിത്വാ ഉത്തരേന ദ്വാരേന നഗരം പവേസേത്വാ മജ്ഝേന മജ്ഝം നഗരസ്സ ഹരിത്വാ പുരത്ഥിമേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ പുരത്ഥിമതോ നഗരസ്സ മകുടബന്ധനം നാമ മല്ലാനം ചേതിയം ഏത്ഥ ച ഭഗവതോ സരീരം നിക്ഖിപിംസു.

൨൩൦. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോചും - ''കഥം മയം, ഭന്തേ ആനന്ദ, തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജാമാ''തി? ''യഥാ ഖോ, വാസേട്ഠാ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തി, ഏവം തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി. ''കഥം പന, ഭന്തേ ആനന്ദ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തീ''തി? ''രഞ്ഞോ, വാസേട്ഠാ, ചക്കവത്തിസ്സ സരീരം അഹതേന വത്ഥേന വേഠേന്തി, അഹതേന വത്ഥേന വേഠേത്വാ വിഹതേന കപ്പാസേന വേഠേന്തി, വിഹതേന കപ്പാസേന വേഠേത്വാ അഹതേന വത്ഥേന വേഠേന്തി. ഏതേന ഉപായേന പഞ്ചഹി യുഗസതേഹി രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരം വേഠേത്വാ ആയസായ തേലദോണിയാ പക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞിസ്സാ ആയസായ ദോണിയാ പടികുജ്ജിത്വാ സബ്ബഗന്ധാനം ചിതകം കരിത്വാ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരം ഝാപേന്തി. ചാതുമഹാപഥേ രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ ഥൂപം കരോന്തി . ഏവം ഖോ, വാസേട്ഠാ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തി. യഥാ ഖോ, വാസേട്ഠാ, രഞ്ഞോ ചക്കവത്തിസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജന്തി, ഏവം തഥാഗതസ്സ സരീരേ പടിപജ്ജിതബ്ബം. ചാതുമഹാപഥേ തഥാഗതസ്സ ഥൂപോ കാതബ്ബോ. തത്ഥ യേ മാലം വാ ഗന്ധം വാ ചുണ്ണകം വാ ആരോപേസ്സന്തി വാ അഭിവാദേസ്സന്തി വാ ചിത്തം വാ പസാദേസ്സന്തി, തേസം തം ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ പുരിസേ ആണാപേസും - ''തേന ഹി, ഭണേ, മല്ലാനം വിഹതം കപ്പാസം സന്നിപാതേഥാ''തി.

അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ഭഗവതോ സരീരം അഹതേന വത്ഥേന വേഠേത്വാ വിഹതേന കപ്പാസേന വേഠേസും, വിഹതേന കപ്പാസേന വേഠേത്വാ അഹതേന വത്ഥേന വേഠേസും. ഏതേന ഉപായേന പഞ്ചഹി യുഗസതേഹി ഭഗവതോ സരീരം വേഠേത്വാ ആയസായ തേലദോണിയാ പക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞിസ്സാ ആയസായ ദോണിയാ പടികുജ്ജിത്വാ സബ്ബഗന്ധാനം ചിതകം കരിത്വാ ഭഗവതോ സരീരം ചിതകം ആരോപേസും.

മഹാകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു

൨൩൧. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ പാവായ കുസിനാരം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപ്പന്നോ ഹോതി മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ആജീവകോ കുസിനാരായ മന്ദാരവപുപ്ഫം ഗഹേത്വാ പാവം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപ്പന്നോ ഹോതി. അദ്ദസാ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ തം ആജീവകം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം, ദിസ്വാ തം ആജീവകം ഏതദവോച - ''അപാവുസോ, അമ്ഹാകം സത്ഥാരം ജാനാസീ''തി? ''ആമാവുസോ, ജാനാമി, അജ്ജ സത്താഹപരിനിബ്ബുതോ സമണോ ഗോതമോ. തതോ മേ ഇദം

മന്ദാരവപുപ്ഫം ഗഹിത”ന്തി. തത്ഥ യേ തേ ഭിക്ഖൂ അവീതരാഗാ അപ്പേകച്ചേ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, ഛിന്നപാതം പപതന്തി, ആവട്ടന്തി, വിവട്ടന്തി - “അതിഖിപ്പം ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം സുഗതോ പരിനിബ്ബുതോ, അതിഖിപ്പം ചക്ഖും ലോകേ അന്തരഹിതോ”തി. യേ പന തേ ഭിക്ഖൂ വീതരാഗാ, തേ സതാ സമ്പജാനാ അധിവാസേന്തി - “അനിച്ചാ സങ്ഖാരാ, തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ”തി.

൨൩൨. തേന ഖോ പന സമയേന സുഭദ്ദോ നാമ വുഡ്ഢപബ്ബജിതോ തസ്സം പരിസായം നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ സുഭദ്ദോ വുഡ്ഢപബ്ബജിതോ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - “അലം, ആവുസോ, മാ സോചിത്ഥ, മാ പരിദേവിത്ഥ, സുമുത്താ മയം തേന മഹാസമണേന. ഉപദ്ദുതാ ച ഹോമ - ‘ഇദം വോ കപ്പതി, ഇദം വോ ന കപ്പതീ’തി. ഇദാനി പന മയം യം ഇച്ഛിസ്സാമ, തം കരിസ്സാമ, യം ന ഇച്ഛിസ്സാമ, ന തം കരിസ്സാമാ”തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “അലം, ആവുസോ, മാ സോചിത്ഥ, മാ പരിദേവിത്ഥ. നനു ഏതം , ആവുസോ, ഭഗവതാ പടികച്ചേവ അക്ഖാതം - ‘സബ്ബേഹേവ പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ അഞ്ഞഥാഭാവോ’. തം കുതേത്ഥ, ആവുസോ, ലബ്ഭാ. ‘യം തം ജാതം ഭൂതം സങ്ഖതം പലോകധമ്മം, തം തഥാഗതസ്സാപി സരീരം മാ പലുജ്ജീ’തി, നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ”തി.

൨൩൩. തേന ഖോ പന സമയേന ചത്താരോ മല്ലപാമോക്ഖാ സീസംന്ഹാതാ അഹതാനി വത്ഥാനി നിവത്ഥാ - “മയം ഭഗവതോ ചിതകം ആളിമ്പേസ്സാമാ”തി ന സക്കോന്തി ആളിമ്പേതും. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ആയസ്മന്തം അനുരുദ്ധം ഏതദവോചും - “കോ നു ഖോ, ഭന്തേ അനുരുദ്ധ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേനിമേ ചത്താരോ മല്ലപാമോക്ഖാ സീസംന്ഹാതാ അഹതാനി വത്ഥാനി നിവത്ഥാ - ‘മയം ഭഗവതോ ചിതകം ആളിമ്പേസ്സാമാ’തി ന സക്കോന്തി ആളിമ്പേതു”ന്തി? “അഞ്ഞഥാ ഖോ, വാസേട്ഠാ, ദേവതാനം അധിപ്പായോ”തി. “കഥം പന, ഭന്തേ, ദേവതാനം അധിപ്പായോ”തി? “ദേവതാനം ഖോ, വാസേട്ഠാ, അധിപ്പായോ - ‘അയം ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ പാവായ കുസിനാരം അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപ്പന്നോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി. ന താവ ഭഗവതോ ചിതകോ പജ്ജലിസ്സതി, യാവായസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ ന വന്ദിസ്സതീ’”തി. “യഥാ, ഭന്തേ, ദേവതാനം അധിപ്പായോ, തഥാ ഹോതൂ”തി.

൨൩൪. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ യേന കുസിനാരാ മകുടബന്ധനം നാമ മല്ലാനം ചേതിയം, യേന ഭഗവതോ ചിതകോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകംസം ചീവരം കത്വാ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ തിക്ഖത്തും ചിതകം പദക്ഖിണം കത്വാ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദി. താനിപി ഖോ പഞ്ചഭിക്ഖുസതാനി ഏകംസം ചീവരം കത്വാ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ തിക്ഖത്തും ചിതകം പദക്ഖിണം കത്വാ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദിംസു. വന്ദിതേ ച പനായസ്മതാ മഹാകസ്സപേന തേഹി ച പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സയമേവ ഭഗവതോ ചിതകോ പജ്ജലി.

൨൩൫. ഝായമാനസ്സ ഖോ പന ഭഗവതോ സരീരസ്സ യം അഹോസി ഛവീതി വാ ചമ്മന്തി വാ മംസന്തി വാ ന്ഹാരൂതി വാ ലസികാതി വാ, തസ്സ നേവ ഛാരികാ പഞ്ഞായിത്ഥ, ന മസി; സരീരാനേവ അവസിസ്സിംസു.

സേയ്യഥാപി നാമ സപ്പിസ്സ വാ തേലസ്സ വാ ഝായമാനസ്സ നേവ ഛാരികാ പഞ്ഞായതി, ന മസി; ഏവമേവ ഭഗവതോ സരീരസ്സ ഝായമാനസ്സ യം അഹോസി ഛവീതി വാ ചമ്മന്തി വാ മംസന്തി വാ ന്ഹാരൂതി വാ ലസികാതി വാ, തസ്സ നേവ ഛാരികാ പഞ്ഞായിത്ഥ, ന മസി; സരീരാനേവ അവസിസ്സിംസു. തേസഞ്ച പഞ്ചന്നം ദുസ്സയുഗസതാനം ദ്വേവ ദുസ്സാനി ന ഡയ്ഹിംസു യഞ്ച സബ്ബഅബ്ഭന്തരിമം യഞ്ച ബാഹിരം. ദഡ്ഢേ ച ഖോ പന ഭഗവതോ സരീരേ അന്തലിക്ഖാ ഉദകധാരാ പാതുഭവിത്വാ ഭഗവതോ ചിതകം നിബ്ബാപേസി. ഉദകസാലതോപി [ഉദകം സാലതോപി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] അബ്ഭുന്നമിത്വാ ഭഗവതോ ചിതകം നിബ്ബാപേസി. കോസിനാരകാപി മല്ലാ സബ്ബഗന്ധോദകേന ഭഗവതോ ചിതകം നിബ്ബാപേസും. അഥ ഖോ കോസിനാരകാ മല്ലാ ഭഗവതോ സരീരാനി സത്താഹം സന്ധാഗാരേ സത്തിപഞ്ജരം കരിത്വാ ധനുപാകാരം പരിക്ഖിപാപേത്വാ [പരിക്ഖിപിത്വാ (സ്യാ॰)] നച്ചേഹി ഗീതേഹി വാദിതേഹി മാലേഹി ഗന്ധേഹി സക്കരിംസു ഗരും കരിംസു മാനേസും പൂജേസും.

സരീരധാതുവിഭാജനം

൨൩൬. അസ്സോസി ഖോ രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ - "ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ"തി. അഥ ഖോ രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസി - "ഭഗവാപി ഖത്തിയോ അഹമ്പി ഖത്തിയോ, അഹമ്പി അരഹാമി ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, അഹമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമീ"തി.

അസ്സോസും ഖോ വേസാലികാ ലിച്ഛവീ - "ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ"തി. അഥ ഖോ വേസാലികാ ലിച്ഛവീ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസും - "ഭഗവാപി ഖത്തിയോ മയമ്പി ഖത്തിയാ, മയമ്പി അരഹാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, മയമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമാ"തി.

അസ്സോസും ഖോ കപിലവത്ഥുവാസീ സക്യാ - "ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ"തി. അഥ ഖോ കപിലവത്ഥുവാസീ സക്യാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസും - "ഭഗവാ അമ്ഹാകം ഞാതിസേട്ഠോ , മയമ്പി അരഹാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, മയമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമാ"തി.

അസ്സോസും ഖോ അല്ലകപ്പകാ ബുലയോ [ഥൂലയോ (സ്യാ॰)] - "ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ"തി. അഥ ഖോ അല്ലകപ്പകാ ബുലയോ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസും - "ഭഗവാപി ഖത്തിയോ മയമ്പി ഖത്തിയാ, മയമ്പി അരഹാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, മയമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമാ"തി .

അസ്സോസും ഖോ രാമഗാമകാ കോളിയാ - "ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ"തി. അഥ ഖോ രാമഗാമകാ കോളിയാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസും - "ഭഗവാപി ഖത്തിയോ മയമ്പി ഖത്തിയാ, മയമ്പി

അരഹാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, മയമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമാ''തി.

അസ്സോസി ഖോ വേട്ഠദീപകോ ബ്രാഹ്മണോ - ''ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ''തി. അഥ ഖോ വേട്ഠദീപകോ ബ്രാഹ്മണോ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസി - ''ഭഗവാപി ഖത്തിയോ അഹം പിസ്മി ബ്രാഹ്മണോ, അഹമ്പി അരഹാമി ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, അഹമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമീ''തി.

അസ്സോസും ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ - ''ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ''തി. അഥ ഖോ പാവേയ്യകാ മല്ലാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസും - ''ഭഗവാപി ഖത്തിയോ മയമ്പി ഖത്തിയാ, മയമ്പി അരഹാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, മയമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമാ''തി.

ഏവം വുത്തേ കോസിനാരകാ മല്ലാ തേ സങ്ഘേ ഗണേ ഏതദവോചും - ''ഭഗവാ അമ്ഹാകം ഗാമക്ഖേത്തേ പരിനിബ്ബുതോ, ന മയം ദസ്സാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗ''ന്തി.

൨൩൭. ഏവം വുത്തേ ദോണോ ബ്രാഹ്മണോ തേ സങ്ഘേ ഗണേ ഏതദവോച -

''സുണന്തു ഭോന്തോ മമ ഏകവാചം,
അമ്ഹാക [ഛന്ദാനുരക്ഖണത്ഥം നിഗ്ഗഹീതലോപോ]; ബുദ്ധോ അഹു ഖന്തിവാദോ;
ന ഹി സാധു യം ഉത്തമപുഗ്ഗലസ്സ,
സരീരഭാഗേ സിയാ സമ്പഹാരോ.

സബ്ബേവ ഭോന്തോ സഹിതാ സമഗ്ഗാ,
സമ്മോദമാനാ കരോമട്ഠഭാഗേ;
വിത്ഥാരികാ ഹോന്തു ദിസാസു ഥൂപാ,
ബഹൂ ജനാ ചക്ഖുമതോ പസന്നാ''തി.

൨൩൮. ''തേന ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ത്വഞ്ഞേവ ഭഗവതോ സരീരാനി അട്ഠധാ സമം സവിഭത്തം വിഭജാഹീ''തി. ''ഏവം, ഭോ''തി ഖോ ദോണോ ബ്രാഹ്മണോ തേസം സങ്ഘാനം ഗണാനം പടിസ്സുത്വാ ഭഗവതോ സരീരാനി അട്ഠധാ സമം സുവിഭത്തം വിഭജിത്വാ തേ സങ്ഘേ ഗണേ ഏതദവോച - ''ഇമം മേ ഭോന്തോ തുമ്ബം ദദന്തു അഹമ്പി തുമ്ബസ്സ ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമീ''തി. അദംസു ഖോ തേ ദോണസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ തുമ്ബം.

അസ്സോസും ഖോ പിപ്പലിവനിയാ [പിപ്ഫലിവനിയാ (സ്യാ॰)] മോരിയാ - ''ഭഗവാ കിര കുസിനാരായം പരിനിബ്ബുതോ''തി. അഥ ഖോ പിപ്പലിവനിയാ മോരിയാ കോസിനാരകാനം മല്ലാനം ദൂതം പാഹേസും - ''ഭഗവാപി ഖത്തിയോ മയമ്പി ഖത്തിയാ, മയമ്പി അരഹാമ ഭഗവതോ സരീരാനം ഭാഗം, മയമ്പി ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച കരിസ്സാമാ''തി. ''നത്ഥി ഭഗവതോ

സരീരാനം ഭാഗോ, വിഭത്താനി ഭഗവതോ സരീരാനി. ഇതോ അങ്ഗാരം ഹരഥാ”തി. തേ തതോ അങ്ഗാരം ഹരിംസു [ആഹരിംസു (സ്യാ॰ ക॰)].

ധാതുഥൂപപൂജാ

൨൩൫. അഥ ഖോ രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ രാജഗഹേ ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകാസി. വേസാലികാപി ലിച്ഛവീ വേസാലിയം ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. കപിലവത്ഥുവാസീപി സക്യാ കപിലവത്ഥുസ്മിം ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. അല്ലകപ്പകാപി ബുലയോ അല്ലകപ്പേ ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. രാമഗാമകാപി കോളിയാ രാമഗാമേ ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. വേട്ഠദീപകോപി ബ്രാഹ്മണോ വേട്ഠദീപേ ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകാസി. പാവേയ്യകാപി മല്ലാ പാവായം ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. കോസിനാരകാപി മല്ലാ കുസിനാരായം ഭഗവതോ സരീരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. ദോണോപി ബ്രാഹ്മണോ തുമ്ബസ്സ ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകാസി. പിപ്പലിവനിയാപി മോരിയാ പിപ്പലിവനേ അങ്ഗാരാനം ഥൂപഞ്ച മഹഞ്ച അകംസു. ഇതി അട്ഠ സരീരഥൂപാ നവമോ തുമ്ബഥൂപോ ദസമോ അങ്ഗാരഥൂപോ. ഏവമേതം ഭൂതപുബ്ബന്തി.

൨൩൬. അട്ഠദോണം ചക്ഖുമതോ സരീരം, സത്തദോണം ജമ്ബുദീപേ മഹേന്തി.

ഏകഞ്ച ദോണം പുരിസവരുത്തമസ്സ, രാമഗാമേ നാഗരാജാ മഹേതി.

ഏകാഹി ദാഠാ തിദിവേഹി പൂജിതാ, ഏകാ പന ഗന്ധാരപുരേ മഹീയതി;
കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ വിജിതേ പുനേകം, ഏകം പന നാഗരാജാ മഹേതി.

തസ്സേവ തേജേന അയം വസുന്ധരാ,
ആയാഗസേട്ഠേഹി മഹീ അലങ്കതാ;
ഏവം ഇമം ചക്ഖുമതോ സരീരം,
സുസക്കതം സക്കതസക്കതേഹി.

ദേവിന്ദനാഗിന്ദനരിന്ദപൂജിതോ ,
മനുസ്സിന്ദസേട്ഠേഹി തഥേവ പൂജിതോ;
തം വന്ദഥ [തം തം വന്ദഥ (സ്യാ॰)] പഞ്ജലികാ ലഭിത്വാ,
ബുദ്ധോ ഹവേ കപ്പസതേഹി ദുല്ലഭോതി.

ചത്താലീസ സമാ ദന്താ, കേസാ ലോമാ ച സബ്ബസോ;
ദേവാ ഹരിംസു ഏകേകം, ചക്കവാളപരമ്പരാതി.

മഹാപരിനിബ്ബാനസുത്തം നിട്ഠിതം തതിയം.

൪. മഹാസുദസ്സനസുത്തം

൨൪൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കുസിനാരായം വിഹരതി ഉപവത്തനേ മല്ലാനം സാലവനേ അന്തരേന യമകസാലാനം പരിനിബ്ബാനസമയേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''മാ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഇമസ്മിം ഖുദ്ദകനഗരകേ ഉജ്ജങ്ഗലനഗരകേ സാഖാനഗരകേ പരിനിബ്ബായി. സന്തി, ഭന്തേ, അഞ്ഞാനി മഹാനഗരാനി. സേയ്യഥിദം - ചമ്പാ, രാജഗഹം, സാവത്ഥി, സാകേതം, കോസമ്ബീ, ബാരാണസീ; ഏത്ഥ ഭഗവാ പരിനിബ്ബായതു. ഏത്ഥ ബഹൂ ഖത്തിയമഹാസാലാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ഗഹപതിമഹാസാലാ തഥാഗതേ അഭിപ്പസന്നാ, തേ തഥാഗതസ്സ സരീരപൂജം കരിസ്സന്തീ''തി.

൨൪൨. ''മാ ഹേവം, ആനന്ദ, അവച; മാ ഹേവം, ആനന്ദ, അവച - ഖുദ്ദകനഗരകം ഉജ്ജങ്ഗലനഗരകം സാഖാനഗരക''ന്തി.

കുസാവതീരാജധാനീ

''ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ നാമ അഹോസി ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ [ഖത്തിയോ മുദ്ധാഭിസിത്തോ (ക॰), ചക്കവത്തീധമ്മികോ ധമ്മരാജാ (മഹാപരിനിബ്ബാനസുത്ത)] ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപ്പത്തോ . രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ അയം കുസിനാരാ കുസാവതീ നാമ രാജധാനീ അഹോസി. പുരത്ഥിമേന ച പച്ഛിമേന ച ദ്വാദസയോജനാനി ആയാമേന, ഉത്തരേന ച ദക്ഖിണേന ച സത്തയോജനാനി വിത്ഥാരേന. കുസാവതീ, ആനന്ദ, രാജധാനീ ഇദ്ധാ ചേവ അഹോസി ഫീതാ ച ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണമനുസ്സാ ച സുഭിക്ഖാ ച. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ , ദേവാനം ആളകമന്ദാ നാമ രാജധാനീ ഇദ്ധാ ചേവ ഹോതി ഫീതാ ച [ഇദ്ധാ ചേവ അഹോസി ഫീതാ ച (സ്യാ॰)] ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണയക്ഖാ ച സുഭിക്ഖാ ച; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, കുസാവതീ രാജധാനീ ഇദ്ധാ ചേവ അഹോസി ഫീതാ ച ബഹുജനാ ച ആകിണ്ണമനുസ്സാ ച സുഭിക്ഖാ ച. കുസാവതീ, ആനന്ദ , രാജധാനീ ദസഹി സദ്ദേഹി അവിവിത്താ അഹോസി ദിവാ ചേവ രത്തിഞ്ച, സേയ്യഥിദം - ഹത്ഥിസദ്ദേന അസ്സസദ്ദേന രഥസദ്ദേന ഭേരിസദ്ദേന മുദിങ്ഗസദ്ദേന വീണാസദ്ദേന ഗീതസദ്ദേന സങ്ഖസദ്ദേന സമ്മസദ്ദേന പാണിതാളസദ്ദേന 'അസ്നാഥ പിവഥ ഖാദഥാ'തി ദസമേന സദ്ദേന.

''കുസാവതീ, ആനന്ദ, രാജധാനീ സത്തഹി പാകാരേഹി പരിക്ഖിത്താ അഹോസി. ഏകോ പാകാരോ സോവണ്ണമയോ, ഏകോ രൂപിയമയോ, ഏകോ വേളുരിയമയോ, ഏകോ ഫലികമയോ, ഏകോ ലോഹിതങ്കമയോ [ലോഹിതങ്ഗമയോ (ക॰), ലോഹിതകമയോ (ബ്യാകരണേസു)], ഏകോ മസാരഗല്ലമയോ, ഏകോ സബ്ബരതനമയോ. കുസാവതിയാ, ആനന്ദ, രാജധാനിയാ ചതുന്നം വണ്ണാനം ദ്വാരാനി അഹേസും. ഏകം ദ്വാരം സോവണ്ണമയം, ഏകം രൂപിയമയം, ഏകം വേളുരിയമയം, ഏകം ഫലികമയം . ഏകേകസ്മിം ദ്വാരേ സത്ത സത്ത ഏസികാ നിഖാതാ അഹേസും തിപോരിസങ്ഗാ

തിപോരിസനിഖാതാ ദ്വാദസപോരിസാ ഉബ്ബേധേന. ഏകാ ഏസികാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ, ഏകാ വേളുരിയമയാ, ഏകാ ഫലികമയാ, ഏകാ ലോഹിതങ്കമയാ, ഏകാ മസാരഗല്ലമയാ, ഏകാ സബ്ബരതനമയാ. കുസാവതീ, ആനന്ദ, രാജധാനീ സത്തഹി താലപന്തീഹി പരിക്ഖിത്താ അഹോസി. ഏകാ താലപന്തി സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ, ഏകാ വേളുരിയമയാ, ഏകാ ഫലികമയാ, ഏകാ ലോഹിതങ്കമയാ, ഏകാ മസാരഗല്ലമയാ, ഏകാ സബ്ബരതനമയാ. സോവണ്ണമയസ്സ താലസ്സ സോവണ്ണമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, രൂപിയമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. രൂപിയമയസ്സ താലസ്സ രൂപിയമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, സോവണ്ണമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. വേളുരിയമയസ്സ താലസ്സ വേളുരിയമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, ഫലികമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. ഫലികമയസ്സ താലസ്സ ഫലികമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, വേളുരിയമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. ലോഹിതങ്കമയസ്സ താലസ്സ ലോഹിതങ്കമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, മസാരഗല്ലമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. മസാരഗല്ലമയസ്സ താലസ്സ മസാരഗല്ലമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, ലോഹിതങ്കമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. സബ്ബരതനമയസ്സ താലസ്സ സബ്ബരതനമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, സബ്ബരതനമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. താസം ഖോ പനാനന്ദ, താലപന്തീനം വാതേരിതാനം സദ്ദോ അഹോസി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ [കമനീയോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ച മദനീയോ ച. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, പഞ്ചങ്ഗികസ്സ തൂരിയസ്സ സുവിനീതസ്സ സുപ്പടിതാളിതസ്സ സുകുസലേഹി സമന്നാഹതസ്സ സദ്ദോ ഹോതി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച , ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, താസം താലപന്തീനം വാതേരിതാനം സദ്ദോ അഹോസി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച. യേ ഖോ പനാനന്ദ, തേന സമയേന കുസാവതിയാ രാജധാനിയാ ധുത്താ അഹേസും സോണ്ഡാ പിപാസാ, തേ താസം താലപന്തീനം വാതേരിതാനം സദ്ദേന പരിചാരേസും.

ചക്കരതനം

२४३. "രാജാ , ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ അഹോസി ചതൂഹി ച ഇദ്ധീഹി. കതമേഹി സത്തഹി? ഇധാനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുരഹോസി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂരം. ദിസ്വാ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - 'സുതം ഖോ പനേതം - "യസ്സ രഞ്ഞോ ഖത്തിയസ്സ മുദ്ധാവസിത്തസ്സ തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ സീസംന്ഹാതസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ ദിബ്ബം ചക്കരതനം പാതുഭവതി സഹസ്സാരം സനേമികം സനാഭികം സബ്ബാകാരപരിപൂരം, സോ ഹോതി രാജാ ചക്കവത്തീ"തി. അസ്സം നു ഖോ അഹം രാജാ ചക്കവത്തീ'തി.

२४४. "അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ഉട്ഠായാസനാ ഏകംസം ഉത്തരാസങ്ഗം കരിത്വാ വാമേന ഹത്ഥേന സുവണ്ണഭിങ്കാരം ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന ചക്കരതനം അബ്ഭുക്കിരി - 'പവത്തതു ഭവം ചക്കരതനം, അഭിവിജിനാതു ഭവം ചക്കരതന'ന്തി. അഥ ഖോ തം, ആനന്ദ, ചക്കരതനം പുരത്ഥിമം ദിസം പവത്തി [പവത്തതി (സ്യാ॰ ക॰)], അന്വദേവ

[അനുദേവ (സ്യാം)] രാജാ മഹാസുദസ്സനോ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ, യസ്മിം ഖോ പനാനന്ദ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാസി, തത്ഥ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ വാസം ഉപഗച്ഛി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യേ ഖോ പനാനന്ദ, പുരത്ഥിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'ഏഹി ഖോ മഹാരാജ, സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, സകം തേ മഹാരാജ, അനുസാസ മഹാരാജാ'തി. രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ഏവമാഹ - 'പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം ന ആദാതബ്ബം, കാമേസു മിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭണിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം, യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ'തി . യേ ഖോ പനാനന്ദ, പുരത്ഥിമായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ അനുയന്താ അഹേസും. അഥ ഖോ തം, ആനന്ദ, ചക്കരതനം പുരത്ഥിമം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ദക്ഖിണം ദിസം പവത്തി...പേ॰... ദക്ഖിണം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ പച്ഛിമം ദിസം പവത്തി...പേ॰... പച്ഛിമം സമുദ്ദം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഉത്തരം ദിസം പവത്തി, അന്വദേവ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യസ്മിം ഖോ പനാനന്ദ, പദേസേ ചക്കരതനം പതിട്ഠാസി, തത്ഥ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ വാസം ഉപഗച്ഛി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ. യേ ഖോ പനാനന്ദ, ഉത്തരായ ദിസായ പടിരാജാനോ, തേ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'ഏഹി ഖോ മഹാരാജ, സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, സകം തേ മഹാരാജ, അനുസാസ മഹാരാജാ'തി. രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ഏവമാഹ - 'പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം ന ആദാതബ്ബം, കാമേസു മിച്ഛാ ന ചരിതബ്ബാ, മുസാ ന ഭണിതബ്ബാ, മജ്ജം ന പാതബ്ബം , യഥാഭുത്തഞ്ച ഭുഞ്ജഥാ'തി. യേ ഖോ പനാനന്ദ, ഉത്തരായ ദിസായ പടിരാജാനോ , തേ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ അനുയന്താ അഹേസും.

౨౪౫. "അഥ ഖോ തം, ആനന്ദ, ചക്കരതനം സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അഭിവിജിനിത്വാ കുസാവതിം രാജധാനിം പച്ചാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ അന്തേപുരദ്വാരേ അത്ഥകരണപമുഖേ അക്ഖാഹതം മഞ്ഞേ അട്ഠാസി രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ അന്തേപുരം ഉപസോഭയമാനം. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം ചക്കരതനം പാതുരഹോസി.

ഹത്ഥിരതനം

౨౪౬. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഹത്ഥിരതനം പാതുരഹോസി സബ്ബസേതോ സത്തപ്പതിട്ഠോ ഇദ്ധിമാ വേഹാസങ്ഗമോ ഉപോസഥോ നാമ നാഗരാജാ. തം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ചിത്തം പസീദി - 'ഭദ്ദകം വത ഭോ ഹത്ഥിയാനം, സചേ ദമഥം ഉപേയ്യാ'തി. അഥ ഖോ തം, ആനന്ദ, ഹത്ഥിരതനം - സേയ്യഥാപി നാമ ഗന്ധഹത്ഥാജാനിയോ ദീഘരത്തം സുപരിദന്തോ, ഏവമേവ ദമഥം ഉപഗച്ഛി. ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ തമേവ ഹത്ഥിരതനം വീമംസമാനോ പുബ്ബണ്ഹസമയം അഭിരുഹിത്വാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അനുയായിത്വാ കുസാവതിം രാജധാനിം പച്ചാഗന്ത്വാ പാതരാസമകാസി. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം ഹത്ഥിരതനം പാതുരഹോസി.

അസ്സരതനം

൨൪൭. “പുന ചപരം, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ അസ്സരതനം പാതുരഹോസി സബ്ബസേതോ കാളസീസോ മുഞ്ജകേസോ ഇദ്ധിമാ വേഹാസങ്ഗമോ വലാഹകോ നാമ അസ്സരാജാ. തം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ചിത്തം പസീദി - ‘ഭദ്ദകം വത ഭോ അസ്സയാനം സചേ ദമഥം ഉപേയ്യാ’തി. അഥ ഖോ തം , ആനന്ദ, അസ്സരതനം സേയ്യഥാപി നാമ ഭദ്ദോ അസ്സാജാനിയോ ദീഘരത്തം സുപരിദന്തോ, ഏവമേവ ദമഥം ഉപഗച്ഛി. ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ തമേവ അസ്സരതനം വീമംസമാനോ പുബ്ബണ്ഹസമയം അഭിരുഹിത്വാ സമുദ്ദപരിയന്തം പഥവിം അനുയായിത്വാ കുസാവതിം രാജധാനിം പച്ചാഗന്ത്വാ പാതരാസമകാസി. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം അസ്സരതനം പാതുരഹോസി.

മണിരതനം

൨൪൮. “പുന ചപരം, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ മണിരതനം പാതുരഹോസി. സോ അഹോസി മണി വേളുരിയോ സുഭോ ജാതിമാ അട്ഠംസോ സുപരികമ്മകതോ അച്ഛോ വിപ്പസന്നോ അനാവിലോ സബ്ബാകാരസമ്പന്നോ. തസ്സ ഖോ പനാനന്ദ, മണിരതനസ്സ ആഭാ സമന്താ യോജനം ഫുടാ അഹോസി. ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ തമേവ മണിരതനം വീമംസമാനോ ചതുരങ്ഗിനിം സേനം സന്നയ്ഹിത്വാ മണിം ധജഗ്ഗം ആരോപേത്വാ രത്തന്ധകാരതിമിസായ പായാസി. യേ ഖോ പനാനന്ദ, സമന്താ ഗാമാ അഹേസും, തേ തേനോഭാസേന കമ്മന്തേ പയോജേസും ദിവാതി മഞ്ഞമാനാ. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം മണിരതനം പാതുരഹോസി.

ഇത്ഥിരതനം

൨൪൯. “പുന ചപരം, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഇത്ഥിരതനം പാതുരഹോസി അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതാ നാതിദീഘാ നാതിരസ്സാ നാതികിസാ നാതിഥൂലാ നാതികാളികാ നാച്ചോദാതാ അതിക്കന്താ മാനുസിവണ്ണം [മാനുസ്സിവണ്ണം (സ്യാ॰)] അപ്പത്താ ദിബ്ബവണ്ണം. തസ്സ ഖോ പനാനന്ദ, ഇത്ഥിരതനസ്സ ഏവരൂപോ കായസമ്ഫസ്സോ ഹോതി, സേയ്യഥാപി നാമ തൂലപിചുനോ വാ കപ്പാസപിചുനോ വാ. തസ്സ ഖോ പനാനന്ദ, ഇത്ഥിരതനസ്സ സീതേ ഉണ്ഹാനി ഗത്താനി ഹോന്തി, ഉണ്ഹേ സീതാനി. തസ്സ ഖോ പനാനന്ദ, ഇത്ഥിരതനസ്സ കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതി, മുഖതോ ഉപ്പലഗന്ധോ. തം ഖോ പനാനന്ദ, ഇത്ഥിരതനം രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ പുബ്ബുട്ഠായിനീ അഹോസി പച്ഛാനിപാതിനീ കിങ്കാരപടിസ്സാവിനീ മനാപചാരിനീ പിയവാദിനീ. തം ഖോ പനാനന്ദ, ഇത്ഥിരതനം രാജാനം മഹാസുദസ്സനം മനസാപി നോ അതിചരി [അതിചരീ (ക॰), അതിചാരീ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], കുതോ പന കായേന. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം ഇത്ഥിരതനം പാതുരഹോസി.

ഗഹപതിരതനം

൨൫൦. “പുന ചപരം, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഗഹപതിരതനം പാതുരഹോസി. തസ്സ കമ്മവിപാകജം ദിബ്ബചക്ഖു പാതുരഹോസി യേന നിധിം പസ്സതി സസ്സാമികമ്പി അസ്സാമികമ്പി. സോ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം

ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - 'അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം, ദേവ, ഹോഹി, അഹം തേ ധനേന ധനകരണീയം കരിസ്സാമീ'തി. ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ തമേവ ഗഹപതിരതനം വീമംസമാനോ നാവം അഭിരുഹിത്വാ മജ്ഝേ ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതം ഓഗാഹിത്വാ ഗഹപതിരതനം ഏതദവോച - 'അത്ഥോ മേ, ഗഹപതി, ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേനാ'തി. 'തേന ഹി, മഹാരാജ, ഏകം തീരം നാവാ ഉപേതൂ'തി. 'ഇധേവ മേ, ഗഹപതി, അത്ഥോ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേനാ'തി. അഥ ഖോ തം, ആനന്ദ, ഗഹപതിരതനം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഉദകം ഓമസിത്വാ പൂരം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ കുമ്ഭിം ഉദ്ധരിത്വാ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഏതദവോച - 'അലമേത്താവതാ മഹാരാജ, കതമേത്താവതാ മഹാരാജ, പൂജിതമേത്താവതാ മഹാരാജാ'തി? രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ഏവമാഹ - 'അലമേത്താവതാ ഗഹപതി, കതമേത്താവതാ ഗഹപതി, പൂജിതമേത്താവതാ ഗഹപതീ'തി. രഞ്ഞോ , ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം ഗഹപതിരതനം പാതുരഹോസി.

പരിണായകരതനം

൨൫൯. "പുന ചപരം, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ പരിണായകരതനം പാതുരഹോസി പണ്ഡിതോ വിയത്തോ മേധാവീ പടിബലോ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപയാപേതബ്ബം ഉപയാപേതും, അപയാപേതബ്ബം അപയാപേതും, ഠപേതബ്ബം ഠപേതും. സോ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - 'അപ്പോസ്സുക്കോ ത്വം, ദേവ, ഹോഹി, അഹമനുസാസിസ്സാമീ'തി. രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏവരൂപം പരിണായകരതനം പാതുരഹോസി.

"രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ഇമേഹി സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ അഹോസി.

ചതുഇദ്ധിസമന്നാഗതോ

൨൬൦. "രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ചതൂഹി ഇദ്ധീഹി സമന്നാഗതോ അഹോസി. കതമാഹി ചതൂഹി ഇദ്ധീഹി? ഇധാനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ അഭിരൂപോ അഹോസി ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ അതിവിയ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി. രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ഇമായ പഠമായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ അഹോസി.

"പുന ചപരം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ദീഘായുകോ അഹോസി ചിരട്ഠിതികോ അതിവിയ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി. രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ഇമായ ദുതിയായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ അഹോസി.

"പുന ചപരം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ അപ്പാബാധോ അഹോസി അപ്പാതങ്കോ സമവേപാകിനിയാ ഗഹണിയാ സമന്നാഗതോ നാതിസീതായ നാച്ചുണ്ഹായ അതിവിയ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി. രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ഇമായ തതിയായ ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ അഹോസി.

"പുന ചപരം , ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം പിയോ അഹോസി മനാപോ. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, പിതാ പുത്താനം പിയോ

ഹോതി മനാപോ, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം പിയോ അഹോസി മനാപോ. രഞ്ഞോപി, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ പിയാ അഹേസും മനാപാ. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, പിതു പുത്താ പിയാ ഹോന്തി മനാപാ, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോപി മഹാസുദസ്സനസ്സ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ പിയാ അഹേസും മനാപാ.

''ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ഉയ്യാനഭൂമിം നിയ്യാസി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - 'അതരമാനോ, ദേവ, യാഹി, യഥാ തം മയം ചിരതരം പസ്സേയ്യാമാ'തി. രാജാപി, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ സാരഥിം ആമന്തേസി - 'അതരമാനോ, സാരഥി, രഥം പേസേഹി, യഥാ അഹം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ചിരതരം പസ്സേയ്യ'ന്തി. രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ഇമായ ചതുത്ഥിയാ [ചതുത്ഥായ (സ്യാ॰)] ഇദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ അഹോസി. രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ഇമാഹി ചതൂഹി ഇദ്ധീഹി സമന്നാഗതോ അഹോസി.

ധമ്മപാസാദപോക്ഖരണീ

൨൫൯. ''അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - 'യംനൂനാഹം ഇമാസു താലന്തരികാസു ധനുസതേ ധനുസതേ പോക്ഖരണിയോ മാപേയ്യ'ന്തി.

''മാപേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ താസു താലന്തരികാസു ധനുസതേ ധനുസതേ പോക്ഖരണിയോ. താ ഖോ പനാനന്ദ, പോക്ഖരണിയോ ചതുന്നം വണ്ണാനം ഇട്ഠകാഹി ചിതാ അഹേസും - ഏകാ ഇട്ഠകാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ, ഏകാ വേളുരിയമയാ, ഏകാ ഫലികമയാ.

''താസു ഖോ പനാനന്ദ, പോക്ഖരണീസു ചത്താരി ചത്താരി സോപാനാനി അഹേസും ചതുന്നം വണ്ണാനം, ഏകം സോപാനം സോവണ്ണമയം ഏകം രൂപിയമയം ഏകം വേളുരിയമയം ഏകം ഫലികമയം. സോവണ്ണമയസ്സ സോപാനസ്സ സോവണ്ണമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, രൂപിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. രൂപിയമയസ്സ സോപാനസ്സ രൂപിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, സോവണ്ണമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. വേളുരിയമയസ്സ സോപാനസ്സ വേളുരിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, ഫലികമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. ഫലികമയസ്സ സോപാനസ്സ ഫലികമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, വേളുരിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. താ ഖോ പനാനന്ദ, പോക്ഖരണിയോ ദ്വീഹി വേദികാഹി പരിക്ഖിത്താ അഹേസും ഏകാ വേദികാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ. സോവണ്ണമയായ വേദികായ സോവണ്ണമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, രൂപിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. രൂപിയമയായ വേദികായ രൂപിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, സോവണ്ണമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. അഥ ഖോ, ആനന്ദ , രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - 'യംനൂനാഹം ഇമാസു പോക്ഖരണീസു ഏവരൂപം മാലം രോപാപേയ്യം ഉപ്പലം പദുമം കുമുദം പുണ്ഡരീകം സബ്ബോതുകം സബ്ബജനസ്സ അനാവട'ന്തി. രോപാപേസി ഖോ , ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ താസു പോക്ഖരണീസു ഏവരൂപം മാലം ഉപ്പലം പദുമം കുമുദം പുണ്ഡരീകം സബ്ബോതുകം സബ്ബജനസ്സ അനാവടം.

൨൮. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - ‘യംനൂനാഹം ഇമാസം പോക്ഖരണീനം തീരേ ന്ഹാപകേ പുരിസേ ഠപേയ്യം, യേ ആഗതാഗതം ജനം ന്ഹാപേസ്സന്തീ’തി. ഠപേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ താസം പോക്ഖരണീനം തീരേ ന്ഹാപകേ പുരിസേ, യേ ആഗതാഗതം ജനം ന്ഹാപേസും.

“അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - ‘യംനൂനാഹം ഇമാസം പോക്ഖരണീനം തീരേ ഏവരൂപം ദാനം പട്ഠപേയ്യം - അന്നം അന്നട്ഠികസ്സ [അന്നത്ഥികസ്സ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), ഏവം സബ്ബത്ഥ പകതിരൂപേനേവ ദിസ്സതി], പാനം പാനട്ഠികസ്സ, വത്ഥം വത്ഥട്ഠികസ്സ, യാനം യാനട്ഠികസ്സ, സയനം സയനട്ഠികസ്സ, ഇത്ഥിം ഇത്ഥിട്ഠികസ്സ, ഹിരഞ്ഞം ഹിരഞ്ഞട്ഠികസ്സ, സുവണ്ണം സുവണ്ണട്ഠികസ്സാ’തി. പട്ഠപേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ താസം പോക്ഖരണീനം തീരേ ഏവരൂപം ദാനം - അന്നം അന്നട്ഠികസ്സ, പാനം പാനട്ഠികസ്സ, വത്ഥം വത്ഥട്ഠികസ്സ, യാനം യാനട്ഠികസ്സ, സയനം സയനട്ഠികസ്സ, ഇത്ഥിം ഇത്ഥിട്ഠികസ്സ, ഹിരഞ്ഞം ഹിരഞ്ഞട്ഠികസ്സ, സുവണ്ണം സുവണ്ണട്ഠികസ്സ.

൨൯. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ പഹൂതം സാപതേയ്യം ആദായ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ‘ഇദം, ദേവ, പഹൂതം സാപതേയ്യം ദേവഞ്ഞേവ ഉദ്ദിസ്സ ആഭതം, തം ദേവോ പടിഗ്ഗണ്ഹതൂ’തി. ‘അലം ഭോ, മമപിദം പഹൂതം സാപതേയ്യം ധമ്മികേന ബലിനാ അഭിസങ്ഖതം, തഞ്ച വോ ഹോതു, ഇതോ ച ഭിയ്യോ ഹരഥാ’തി. തേ രഞ്ഞാ പടിക്ഖിത്താ ഏകമന്തം അപക്കമ്മ ഏവം സമചിന്തേസും - ‘ന ഖോ ഏതം അമ്ഹാകം പതിരൂപം, യം മയം ഇമാനി സാപതേയ്യാനി പുനദേവ സകാനി ഘരാനി പടിഹരേയ്യാമ. യംനൂന മയം രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ നിവേസനം മാപേയ്യാമാ’തി. തേ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ‘നിവേസനം തേ ദേവ, മാപേസ്സാമാ’തി. അധിവാസേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ തുണ്ഹീഭാവേന.

൩൦. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ വിസ്സകമ്മം [വിസുകമ്മം (ക॰)] ദേവപുത്തം ആമന്തേസി - ‘ഏഹി ത്വം, സമ്മ വിസ്സകമ്മ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ നിവേസനം മാപേഹി ധമ്മം നാമ പാസാദ’ന്തി. ‘ഏവം ഭദ്ദന്തവാ’തി ഖോ, ആനന്ദ, വിസ്സകമ്മോ ദേവപുത്തോ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പടിസ്സുത്വാ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ, ഏവമേവ ദേവേസു താവതിംസേസു അന്തരഹിതോ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ പുരതോ പാതുരഹോസി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, വിസ്സകമ്മോ ദേവപുത്തോ രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഏതദവോച - ‘നിവേസനം തേ ദേവ, മാപേസ്സാമി ധമ്മം നാമ പാസാദ’ന്തി. അധിവാസേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ തുണ്ഹീഭാവേന.

“മാപേസി ഖോ, ആനന്ദ, വിസ്സകമ്മോ ദേവപുത്തോ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ നിവേസനം ധമ്മം നാമ പാസാദം. ധമ്മോ, ആനന്ദ, പാസാദോ പുരത്ഥിമേന പച്ഛിമേന ച യോജനം ആയാമേന അഹോസി. ഉത്തരേന ദക്ഖിണേന ച അഡ്ഢയോജനം വിത്ഥാരേന. ധമ്മസ്സ, ആനന്ദ, പാസാദസ്സ

തിപോരിസം ഉച്ചതരേന വത്ഥു ചിതം അഹോസി ചതുന്നം വണ്ണാനം ഇട്ഠകാഹി - ഏകാ ഇട്ഠകാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ, ഏകാ വേളുരിയമയാ, ഏകാ ഫലികമയാ.

''ധമ്മസ്സ, ആനന്ദ, പാസാദസ്സ ചതുരാസീതി ഥമ്ഭസഹസ്സാനി അഹേസും ചതുന്നം വണ്ണാനം - ഏകോ ഥമ്ഭോ സോവണ്ണമയോ, ഏകോ രൂപിയമയോ, ഏകോ വേളുരിയമയോ, ഏകോ ഫലികമയോ. ധമ്മോ, ആനന്ദ, പാസാദോ ചതുന്നം വണ്ണാനം ഫലകേഹി സന്ഥതോ അഹോസി - ഏകം ഫലകം സോവണ്ണമയം, ഏകം രൂപിയമയം, ഏകം വേളുരിയമയം, ഏകം ഫലികമയം.

''ധമ്മസ്സ, ആനന്ദ, പാസാദസ്സ ചതുവീസതി സോപാനാനി അഹേസും ചതുന്നം വണ്ണാനം - ഏകം സോപാനം സോവണ്ണമയം, ഏകം രൂപിയമയം, ഏകം വേളുരിയമയം, ഏകം ഫലികമയം. സോവണ്ണമയസ്സ സോപാനസ്സ സോവണ്ണമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും രൂപിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. രൂപിയമയസ്സ സോപാനസ്സ രൂപിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും സോവണ്ണമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. വേളുരിയമയസ്സ സോപാനസ്സ വേളുരിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും ഫലികമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. ഫലികമയസ്സ സോപാനസ്സ ഫലികമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും വേളുരിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച.

''ധമ്മേ, ആനന്ദ, പാസാദേ ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി അഹേസും ചതുന്നം വണ്ണാനം - ഏകം കൂടാഗാരം സോവണ്ണമയം, ഏകം രൂപിയമയം, ഏകം വേളുരിയമയം , ഏകം ഫലികമയം. സോവണ്ണമയേ കൂടാഗാരേ രൂപിയമയോ പല്ലങ്കോ പഞ്ഞത്തോ അഹോസി, രൂപിയമയേ കൂടാഗാരേ സോവണ്ണമയോ പല്ലങ്കോ പഞ്ഞത്തോ അഹോസി, വേളുരിയമയേ കൂടാഗാരേ ദന്തമയോ പല്ലങ്കോ പഞ്ഞത്തോ അഹോസി, ഫലികമയേ കൂടാഗാരേ സാരമയോ പല്ലങ്കോ പഞ്ഞത്തോ അഹോസി. സോവണ്ണമയസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ രൂപിയമയോ താലോ ഠിതോ അഹോസി, തസ്സ രൂപിയമയോ ഖന്ധോ സോവണ്ണമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. രൂപിയമയസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ സോവണ്ണമയോ താലോ ഠിതോ അഹോസി, തസ്സ സോവണ്ണമയോ ഖന്ധോ, രൂപിയമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. വേളുരിയമയസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ ഫലികമയോ താലോ ഠിതോ അഹോസി, തസ്സ ഫലികമയോ ഖന്ധോ, വേളുരിയമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. ഫലികമയസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ വേളുരിയമയോ താലോ ഠിതോ അഹോസി, തസ്സ വേളുരിയമയോ ഖന്ധോ, ഫലികമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച.

൨൫൭. ''അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - 'യംനൂനാഹം മഹാവിയൂഹസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ സബ്ബസോവണ്ണമയം താലവനം മാപേയ്യം, യത്ഥ ദിവാവിഹാരം നിസീദിസ്സാമീ'തി. മാപേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ മഹാവിയൂഹസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ സബ്ബസോവണ്ണമയം താലവനം, യത്ഥ ദിവാവിഹാരം നിസീദി. ധമ്മോ, ആനന്ദ , പാസാദോ ദ്വീഹി വേദികാഹി പരിക്ഖിത്തോ അഹോസി, ഏകാ വേദികാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ. സോവണ്ണമയായ വേദികായ സോവണ്ണമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, രൂപിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. രൂപിയമയായ വേദികായ രൂപിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും, സോവണ്ണമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച.

൨൫൭. “ധമ്മോ, ആനന്ദ, പാസാദോ ദ്വീഹി കിങ്കിണികജാലേഹി [കിങ്കണികജാലേഹി (സ്യാ॰ ക॰)] പരിക്ഖിത്തോ അഹോസി - ഏകം ജാലം സോവണ്ണമയം ഏകം രൂപിയമയം. സോവണ്ണമയസ്സ ജാലസ്സ രൂപിയമയാ കിങ്കിണികാ അഹേസും, രൂപിയമയസ്സ ജാലസ്സ സോവണ്ണമയാ കിങ്കിണികാ അഹേസും. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, കിങ്കിണികജാലാനം വാതേരിതാനം സദ്ദോ അഹോസി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, പഞ്ചങ്ഗികസ്സ തൂരിയസ്സ സുവിനീതസ്സ സുപ്പടിതാളിതസ്സ സുകുസലേഹി [കുസലേഹി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സമന്നാഹതസ്സ സദ്ദോ ഹോതി, വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, തേസം കിങ്കിണികജാലാനം വാതേരിതാനം സദ്ദോ അഹോസി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച. യേ ഖോ പനാനന്ദ, തേന സമയേന കുസാവതിയാ രാജധാനിയാ ധുത്താ അഹേസും സോണ്ഡാ പിപാസാ, തേ തേസം കിങ്കിണികജാലാനം വാതേരിതാനം സദ്ദേന പരിചാരേസും. നിട്ഠിതോ ഖോ പനാനന്ദ, ധമ്മോ പാസാദോ ദുദ്ദിക്ഖോ അഹോസി മുസതി ചക്ഖൂനി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, വസ്സാനം പച്ഛിമേ മാസേ സരദസമയേ വിദ്ധേ വിഗതവലാഹകേ ദേവേ ആദിച്ചോ നഭം അബ്ഭുസ്സക്കമാനോ [അബ്ഭുഗ്ഗമമാനോ (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ദുദ്ദിക്ഖോ [ദുദിക്ഖോ (പീ॰)] ഹോതി മുസതി ചക്ഖൂനി; ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, ധമ്മോ പാസാദോ ദുദ്ദിക്ഖോ അഹോസി മുസതി ചക്ഖൂനി.

൨൫൮. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - ‘യംനൂനാഹം ധമ്മസ്സ പാസാദസ്സ പുരതോ ധമ്മം നാമ പോക്ഖരണിം മാപേയ്യ’ന്തി. മാപേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ധമ്മസ്സ പാസാദസ്സ പുരതോ ധമ്മം നാമ പോക്ഖരണിം. ധമ്മാ, ആനന്ദ, പോക്ഖരണീ പുരത്ഥിമേന പച്ഛിമേന ച യോജനം ആയാമേന അഹോസി, ഉത്തരേന ദക്ഖിണേന ച അഡ്ഢയോജനം വിത്ഥാരേന. ധമ്മാ, ആനന്ദ, പോക്ഖരണീ ചതുന്നം വണ്ണാനം ഇട്ഠകാഹി ചിതാ അഹോസി - ഏകാ ഇട്ഠകാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ, ഏകാ വേളുരിയമയാ, ഏകാ ഫലികമയാ.

“ധമ്മായ, ആനന്ദ, പോക്ഖരണിയാ ചതുവീസതി സോപാനാനി അഹേസും ചതുന്നം വണ്ണാനം - ഏകം സോപാനം സോവണ്ണമയം, ഏകം രൂപിയമയം, ഏകം വേളുരിയമയം, ഏകം ഫലികമയം. സോവണ്ണമയസ്സ സോപാനസ്സ സോവണ്ണമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും രൂപിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. രൂപിയമയസ്സ സോപാനസ്സ രൂപിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും സോവണ്ണമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. വേളുരിയമയസ്സ സോപാനസ്സ വേളുരിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും ഫലികമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. ഫലികമയസ്സ സോപാനസ്സ ഫലികമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും വേളുരിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച.

“ധമ്മാ, ആനന്ദ, പോക്ഖരണീ ദ്വീഹി വേദികാഹി പരിക്ഖിത്താ അഹോസി - ഏകാ വേദികാ സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ. സോവണ്ണമയായ വേദികായ സോവണ്ണമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും രൂപിയമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച. രൂപിയമയായ വേദികായ രൂപിയമയാ ഥമ്ഭാ അഹേസും സോവണ്ണമയാ സൂചിയോ ച ഉണ്ഹീസഞ്ച.

“ധമ്മാ, ആനന്ദ, പോക്ഖരണീ സത്തഹി താലപന്തീഹി പരിക്ഖിത്താ അഹോസി - ഏകാ താലപന്തി സോവണ്ണമയാ, ഏകാ രൂപിയമയാ, ഏകാ വേളുരിയമയാ, ഏകാ ഫലികമയാ, ഏകാ ലോഹിതങ്കമയാ, ഏകാ മസാരഗല്ലമയാ, ഏകാ സബ്ബരതനമയാ. സോവണ്ണമയസ്സ താലസ്സ സോവണ്ണമയോ ഖന്ധോ അഹോസി രൂപിയമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. രൂപിയമയസ്സ താലസ്സ രൂപിയമയോ ഖന്ധോ അഹോസി സോവണ്ണമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. വേളുരിയമയസ്സ താലസ്സ വേളുരിയമയോ ഖന്ധോ അഹോസി ഫലികമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. ഫലികമയസ്സ താലസ്സ ഫലികമയോ ഖന്ധോ അഹോസി വേളുരിയമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. ലോഹിതങ്കമയസ്സ താലസ്സ ലോഹിതങ്കമയോ ഖന്ധോ അഹോസി മസാരഗല്ലമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. മസാരഗല്ലമയസ്സ താലസ്സ മസാരഗല്ലമയോ ഖന്ധോ അഹോസി ലോഹിതങ്കമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. സബ്ബരതനമയസ്സ താലസ്സ സബ്ബരതനമയോ ഖന്ധോ അഹോസി, സബ്ബരതനമയാനി പത്താനി ച ഫലാനി ച. താസം ഖോ പനാനന്ദ, താലപന്തീനം വാതേരിതാനം സദ്ദോ അഹോസി, വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, പഞ്ചങ്ഗികസ്സ തൂരിയസ്സ സുവിനീതസ്സ സുപ്പടിതാളിതസ്സ സുകുസലേഹി സമന്നാഹതസ്സ സദ്ദോ ഹോതി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, താസം താലപന്തീനം വാതേരിതാനം സദ്ദോ അഹോസി വഗ്ഗു ച രജനീയോ ച ഖമനീയോ ച മദനീയോ ച. യേ ഖോ പനാനന്ദ, തേന സമയേന കുസാവതിയാ രാജധാനിയാ ധുത്താ അഹേസും സോണ്ഡാ പിപാസാ, തേ താസം താലപന്തീനം വാതേരിതാനം സദ്ദേന പരിചാരേസും.

“നിട്ഠിതേ ഖോ പനാനന്ദ, ധമ്മേ പാസാദേ നിട്ഠിതായ ധമ്മായ ച പോക്ഖരണിയാ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ‘യേ [യേ കോ പനാനന്ദ (സ്യാ॰ ക॰)] തേന സമയേന സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ’, തേ സബ്ബകാമേഹി സന്തപ്പേത്വാ ധമ്മം പാസാദം അഭിരുഹി.

പഠമഭാണവാരോ.

ഝാനസമ്പത്തി

൨൬൭. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിസ്സ നു ഖോ മേ ഇദം കമ്മസ്സ ഫലം കിസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകോ, യേനാഹം ഏതരഹി ഏവംമഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ’തി? അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - ‘തിണ്ണം ഖോ മേ ഇദം കമ്മാനം ഫലം തിണ്ണം കമ്മാനം വിപാകോ, യേനാഹം ഏതരഹി ഏവംമഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ, സേയ്യഥിദം ദാനസ്സ ദമസ്സ സംയമസ്സാ’തി.

“അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ യേന മഹാവിയൂഹം കൂടാഗാരം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാവിയൂഹസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരേ ഠിതോ ഉദാനം ഉദാനേസി - ‘തിട്ഠ, കാമവിതക്ക, തിട്ഠ, ബ്യാപാദവിതക്ക, തിട്ഠ, വിഹിംസാവിതക്ക. ഏത്താവതാ കാമവിതക്ക, ഏത്താവതാ ബ്യാപാദവിതക്ക, ഏത്താവതാ വിഹിംസാവിതക്കാ’തി.

൨൬൭. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ മഹാവിയൂഹം കൂടാഗാരം പവിസിത്വാ സോവണ്ണമയേ പല്ലങ്കേ നിസിന്നോ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹാസി, സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേസി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി.

൨൬൮. “അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ മഹാവിയൂഹാ കൂടാഗാരാ നിക്ഖമിത്വാ സോവണ്ണമയം കൂടാഗാരം പവിസിത്വാ രൂപിയമയേ പല്ലങ്കേ നിസിന്നോ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹാസി. തഥാ ദുതിയം തഥാ തതിയം തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹാസി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹാസി തഥാ ദുതിയം തഥാ തതിയം തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹാസി.

ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാദി

൨൬൯. “രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി അഹേസും കുസാവതീരാജധാനിപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി പാസാദസഹസ്സാനി അഹേസും ധമ്മപാസാദപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി അഹേസും മഹാവിയൂഹകൂടാഗാരപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി പല്ലങ്കസഹസ്സാനി അഹേസും സോവണ്ണമയാനി രൂപിയമയാനി ദന്തമയാനി സാരമയാനി ഗോനകത്ഥതാനി പടികത്ഥതാനി പടലികത്ഥതാനി കദലിമിഗപവരപച്ചത്ഥരണാനി സഉത്തരച്ഛദാനി ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനാനി; ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി അഹേസും സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി ഉപോസഥനാഗരാജപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി അസ്സസഹസ്സാനി അഹേസും സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വലാഹകഅസ്സരാജപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി രഥസഹസ്സാനി അഹേസും സീഹചമ്മപരിവാരാനി ബ്യഗ്ഘചമ്മപരിവാരാനി ദീപിചമ്മപരിവാരാനി പണ്ഡുകമ്ബലപരിവാരാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വേജയന്തരഥപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി മണിസഹസ്സാനി അഹേസും മണിരതനപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി അഹേസും സുഭദ്ദാദേവിപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി ഗഹപതിസഹസ്സാനി അഹേസും ഗഹപതിരതനപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി അഹേസും

അനുയന്താനി പരിണായകരതനപ്പമുഖാനി; ചതുരാസീതി ധേനുസഹസ്സാനി അഹേസും ദുഹസന്ദനാനി [ദുകൂലസന്ദനാനി(പീ॰)] ദുകൂലസന്ദാനാനി [ദുകൂലസന്ദനാനി (പീ॰) ദുകൂലസന്ദാനാനി (സം॰ നി॰ ന.ൻന്ന)] കംസൂപധാരണാനി; ചതുരാസീതി വത്ഥകോടിസഹസ്സാനി അഹേസും ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം ; (രഞ്ഞോ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനസ്സ) [( ) സീ॰ ഇപോത്ഥകേസു നത്ഥി] ചതുരാസീതി ഥാലിപാകസഹസ്സാനി അഹേസും സായം പാതം ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരിയിത്ഥ.

൨ന്ന൪. "തേന ഖോ പനാനന്ദ, സമയേന രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഏതദഹോസി - 'ഇമാനി ഖോ മേ ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി, യംനൂന വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ദ്വേചത്താലീസം ദ്വേചത്താലീസം നാഗസഹസ്സാനി സകിം സകിം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യു'ന്തി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ പരിണായകരതനം ആമന്തേസി - 'ഇമാനി ഖോ മേ, സമ്മ പരിണായകരതന, ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി, തേന ഹി, സമ്മ പരിണായകരതന, വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ദ്വേചത്താലീസം ദ്വേചത്താലീസം നാഗസഹസ്സാനി സകിം സകിം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തൂ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ആനന്ദ, പരിണായകരതനം രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ അപരേന സമയേന വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ദ്വേചത്താലീസം ദ്വേചത്താലീസം നാഗസഹസ്സാനി സകിം സകിം ഉപട്ഠാനം ആഗമംസു.

സുഭദ്ദാദേവിഉപസങ്കമനം

൨ന്ന൫. "അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദായ ദേവിയാ ബഹൂന്നം വസ്സാനം ബഹൂന്നം വസ്സസതാനം ബഹൂന്നം വസ്സസഹസ്സാനം അച്ചയേന ഏതദഹോസി - 'ചിരം ദിട്ഠോ ഖോ മേ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ. യംനൂനാഹം രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമേയ്യ'ന്തി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദാ ദേവീ ഇത്ഥാഗാരം ആമന്തേസി - 'ഏഥ തുമ്ഹേ സീസാനി ന്ഹായഥ പീതാനി വത്ഥാനി പാരുപഥ. ചിരം ദിട്ഠോ നോ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ, രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിസ്സാമാ'തി. 'ഏവം, അയ്യേ'തി ഖോ, ആനന്ദ, ഇത്ഥാഗാരം സുഭദ്ദായ ദേവിയാ പടിസ്സുത്വാ സീസാനി ന്ഹായിത്വാ പീതാനി വത്ഥാനി പാരുപിത്വാ യേന സുഭദ്ദാ ദേവീ തേനുപസങ്കമി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദാ ദേവീ പരിണായകരതനം ആമന്തേസി - 'കപ്പേഹി, സമ്മ പരിണായകരതന, ചതുരങ്ഗിനിം സേനം, ചിരം ദിട്ഠോ നോ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ, രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിസ്സാമാ'തി. 'ഏവം, ദേവീ'തി ഖോ, ആനന്ദ, പരിണായകരതനം സുഭദ്ദായ ദേവിയാ പടിസ്സുത്വാ ചതുരങ്ഗിനിം സേനം കപ്പാപേത്വാ സുഭദ്ദായ ദേവിയാ പടിവേദേസി - 'കപ്പിതാ ഖോ, ദേവി, ചതുരങ്ഗിനീ സേനാ, യസ്സദാനി കാലം മഞ്ഞസീ'തി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദാ ദേവീ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ സദ്ധിം ഇത്ഥാഗാരേന യേന ധമ്മോ പാസാദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ യേന മഹാവിയൂഹം കൂടാഗാരം

തേനുപസങ്കമി. ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാവിയൂഹസ്സ കൂടാഗാരസ്സ ദ്വാരബാഹം ആലമ്ബിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ സദ്ദം സുത്വാ - 'കിം നു ഖോ മഹതോ വിയ ജനകായസ്സ സദ്ദോ'തി മഹാവിയൂഹാ കൂടാഗാരാ നിക്ഖമന്തോ അദ്ദസ സുഭദ്ദം ദേവിം ദ്വാരബാഹം ആലമ്ബിത്വാ ഠിതം, ദിസ്വാന സുഭദ്ദം ദേവിം ഏതദവോച - 'ഏത്ഥേവ, ദേവി, തിട്ഠ മാ പാവിസീ'തി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - 'ഏഹി ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, മഹാവിയൂഹാ കൂടാഗാരാ സോവണ്ണമയം പല്ലങ്കം നീഹരിത്വാ സബ്ബസോവണ്ണമയേ താലവനേ പഞ്ഞപേഹീ'തി. 'ഏവം, ദേവാ'തി ഖോ, ആനന്ദ, സോ പുരിസോ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ പടിസ്സുത്വാ മഹാവിയൂഹാ കൂടാഗാരാ സോവണ്ണമയം പല്ലങ്കം നീഹരിത്വാ സബ്ബസോവണ്ണമയേ താലവനേ പഞ്ഞപേസി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേസി പാദേ പാദം അച്ചാധായ സതോ സമ്പജാനോ.

൨൬൭. "അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദായ ദേവിയാ ഏതദഹോസി - 'വിപ്പസന്നാനി ഖോ രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ, മാ ഹേവ ഖോ രാജാ മഹാസുദസ്സനോ കാലമകാസീ'തി രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഏതദവോച -

'ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി കുസാവതീരാജധാനിപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി പാസാദസഹസ്സാനി ധമ്മപാസാദപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി മഹാവിയൂഹകൂടാഗാരപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി പല്ലങ്കസഹസ്സാനി സോവണ്ണമയാനി രൂപിയമയാനി ദന്തമയാനി സാരമയാനി ഗോനകത്ഥതാനി പടികത്ഥതാനി പടലികത്ഥതാനി കദലിമിഗപവരപച്ചത്ഥരണാനി സഉത്തരച്ഛദാനി ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി, ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി ഉപോസഥനാഗരാജപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ , ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി അസ്സസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വലാഹകഅസ്സരാജപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ ചതുരാസീതി രഥസഹസ്സാനി സീഹചമ്മപരിവാരാനി ബ്യഗ്ഘചമ്മപരിവാരാനി ദീപിചമ്മപരിവാരാനി പണ്ഡുകമ്ബലപരിവാരാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വേജയന്തരഥപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി മണിസഹസ്സാനി മണിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി ഇത്ഥിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഗഹപതിസഹസ്സാനി ഗഹപതിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം

കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി അനുയന്താനി പരിണായകരതനപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ധേനുസഹസ്സാനി ദുഹസന്ദനാനി കംസൂപധാരണാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി വത്ഥകോടിസഹസ്സാനി ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി, ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഥാലിപാകസഹസ്സാനി സായം പാതം ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരിയതി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം ജനേഹി ജീവിതേ അപേക്ഖം കരോഹീ'തി.

൨൬൭. ''ഏവം വുത്തേ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ സുഭദ്ദം ദേവിം എതദവോച -

'ദീഘരത്തം ഖോ മം ത്വം, ദേവി, ഇട്ഠേഹി കന്തേഹി പിയേഹി മനാപേഹി സമുദാചരിത്ഥ; അഥ ച പന മം ത്വം പച്ഛിമേ കാലേ അനിട്ഠേഹി അകന്തേഹി അപ്പിയേഹി അമനാപേഹി സമുദാചരസീ'തി. 'കഥം ചരഹി തം, ദേവ, സമുദാചരാമീ'തി? 'ഏവം ഖോ മം ത്വം, ദേവി, സമുദാചര - ''സബ്ബേഹേവ, ദേവ, പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ അഞ്ഞഥാഭാവോ, മാ ഖോ ത്വം, ദേവ, സാപേക്ഖോ കാലമകാസി, ദുക്ഖാ സാപേക്ഖസ്സ കാലങ്കിരിയാ, ഗരഹിതാ ച സാപേക്ഖസ്സ കാലങ്കിരിയാ. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി കുസാവതീരാജധാനിപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി പാസാദസഹസ്സാനി ധമ്മപാസാദപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ , ദേവ, ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി മഹാവിയൂഹകൂടാഗാരപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി പല്ലങ്കസഹസ്സാനി സോവണ്ണമയാനി രൂപിയമയാനി ദന്തമയാനി സാരമയാനി ഗോനകത്ഥതാനി പടികത്ഥതാനി പടലികത്ഥതാനി കദലിമിഗപവരപച്ചത്ഥരണാനി സഉത്തരച്ഛദാനി ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി ഉപോസഥനാഗരാജപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി അസ്സസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വലാഹകഅസ്സരാജപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി രഥസഹസ്സാനി സീഹചമ്മപരിവാരാനി ബ്യഗ്ഘചമ്മപരിവാരാനി ദീപിചമ്മപരിവാരാനി പണ്ഡുകമ്ബലപരിവാരാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വേജയന്തരഥപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി മണിസഹസ്സാനി മണിരതനപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി സുഭദ്ദാദേവിപ്പമുഖാനി. എത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഗഹപതിസഹസ്സാനി

ഗഹപതിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി അനുയന്താനി പരിണായകരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ധേനുസഹസ്സാനി ദുഹസന്ദനാനി കംസൂപധാരണാനി. ഏത്ഥ ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി വത്ഥകോടിസഹസ്സാനി ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ ദേവ ചതുരാസീതി ഥാലിപാകസഹസ്സാനി സായം പാതം ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരിയതി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസീ'''തി.

൨൬൫. ''ഏവം വുത്തേ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദാ ദേവീ പരോദി അസ്സൂനി പവത്തേസി. അഥ ഖോ, ആനന്ദ, സുഭദ്ദാ ദേവീ അസ്സൂനി പുഞ്ഛിത്വാ [പമജ്ജിത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰), പുഞ്ജിത്വാ (ക॰)] രാജാനം മഹാസുദസ്സനം ഏതദവോച -

'സബ്ബേഹേവ , ദേവ, പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവോ വിനാഭാവോ അഞ്ഞഥാഭാവോ, മാ ഖോ ത്വം, ദേവ, സാപേക്ഖോ കാലമകാസി, ദുക്ഖാ സാപേക്ഖസ്സ കാലങ്കിരിയാ, ഗരഹിതാ ച സാപേക്ഖസ്സ കാലങ്കിരിയാ. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി കുസാവതീരാജധാനിപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി പാസാദസഹസ്സാനി ധമ്മപാസാദപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി മഹാവിയൂഹകൂടാഗാരപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി പല്ലങ്കസഹസ്സാനി സോവണ്ണമയാനി രൂപിയമയാനി ദന്തമയാനി സാരമയാനി ഗോനകത്ഥതാനി പടികത്ഥതാനി പടലികത്ഥതാനി കദലിമിഗപവരപച്ചത്ഥരണാനി സഉത്തരച്ഛദാനി ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി ഉപോസഥനാഗരാജപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ , ദേവ, ചതുരാസീതി അസ്സസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വലാഹകഅസ്സരാജപ്പമുഖാനി . ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ, ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി രഥസഹസ്സാനി സീഹചമ്മപരിവാരാനി ബ്യഗ്ഘചമ്മപരിവാരാനി ദീപിചമ്മപരിവാരാനി പണ്ഡുകമ്ബലപരിവാരാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വേജയന്തരഥപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി മണിസഹസ്സാനി മണിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി ഇത്ഥിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ, ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ , ദേവ, ചതുരാസീതി ഗഹപതിസഹസ്സാനി ഗഹപതിരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി അനുയന്താനി

പരിണായകരതനപ്പമുഖാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ധേനുസഹസ്സാനി ദുഹസന്ദനാനി കംസൂപധാരണാനി. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി വത്ഥകോടിസഹസ്സാനി ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം. ഏത്ഥ, ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസി. ഇമാനി തേ, ദേവ, ചതുരാസീതി ഥാലിപാകസഹസ്സാനി സായം പാതം ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരിയതി. ഏത്ഥ , ദേവ, ഛന്ദം പജഹ ജീവിതേ അപേക്ഖം മാകാസീ'തി.

ബ്രഹ്മലോകൂപഗമം

൨൬൯. ''അഥ ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ നചിരസ്സേവ കാലമകാസി. സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, ഗഹപതിസ്സ വാ ഗഹപതിപുത്തസ്സ വാ മനുഞ്ഞം ഭോജനം ഭുത്താവിസ്സ ഭത്തസമ്മദോ ഹോതി, ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, രഞ്ഞോ മഹാസുദസ്സനസ്സ മാരണന്തികാ വേദനാ അഹോസി. കാലങ്കതോ ച, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ സുഗതിം ബ്രഹ്മലോകം ഉപപജ്ജി. രാജാ, ആനന്ദ, മഹാസുദസ്സനോ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി കുമാരകീളം [കീളിതം (ക॰), കീളികം (സീ॰ പീ॰)] കീളി. ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ഓപരജ്ജം കാരേസി. ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി രജ്ജം കാരേസി. ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ഗിഹിഭൂതോ [ഗിഹീഭൂതോ (സീ॰ പീ॰)] ധമ്മേ പാസാദേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരി [ബ്രഹ്മചരിയമചരി (ക॰)]. സോ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

൨൭൦. ''സിയാ ഖോ പനാനന്ദ, ഏവമസ്സ - 'അഞ്ഞോ നൂന തേന സമയേന രാജാ മഹാസുദസ്സനോ അഹോസീ'തി, ന ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, ഏവം ദട്ഠബ്ബം. അഹം തേന സമയേന രാജാ മഹാസുദസ്സനോ അഹോസിം. മമ താനി ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി കുസാവതീരാജധാനിപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി പാസാദസഹസ്സാനി ധമ്മപാസാദപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി മഹാവിയൂഹകൂടാഗാരപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി പല്ലങ്കസഹസ്സാനി സോവണ്ണമയാനി രൂപിയമയാനി ദന്തമയാനി സാരമയാനി ഗോനകത്ഥതാനി പടികത്ഥതാനി പടലികത്ഥതാനി കദലിമിഗപവരപച്ചത്ഥരണാനി സഉത്തരച്ഛദാനി ഉഭതോലോഹിതകൂപധാനാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി നാഗസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി ഉപോസഥനാഗരാജപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി അസ്സസഹസ്സാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വലാഹകഅസ്സരാജപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി രഥസഹസ്സാനി സീഹചമ്മപരിവാരാനി ബ്യഗ്ഘചമ്മപരിവാരാനി ദീപിചമ്മപരിവാരാനി പണ്ഡുകമ്ബലപരിവാരാനി സോവണ്ണാലങ്കാരാനി സോവണ്ണധജാനി ഹേമജാലപടിച്ഛന്നാനി വേജയന്തരഥപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി മണിസഹസ്സാനി മണിരതനപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി സുഭദ്ദാദേവിപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി ഗഹപതിസഹസ്സാനി ഗഹപതിരതനപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി അനുയന്താനി പരിണായകരതനപ്പമുഖാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി

ധേനുസഹസ്സാനി ദുഹസന്ദനാനി കംസൂപധാരണാനി, മമ താനി ചതുരാസീതി വത്ഥകോടിസഹസ്സാനി ഖോമസുഖുമാനം കപ്പാസികസുഖുമാനം കോസേയ്യസുഖുമാനം കമ്ബലസുഖുമാനം, മമ താനി ചതുരാസീതി ഥാലിപാകസഹസ്സാനി സായം പാതം ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരിയിത്ഥ.

൨൭൭. "തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിനഗരസഹസ്സാനം ഏകഞ്ഞേവ തം നഗരം ഹോതി, യം തേന സമയേന അജ്ഝാവസാമി യദിദം കുസാവതീ രാജധാനി. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിപാസാദസഹസ്സാനം ഏകോയേവ സോ പാസാദോ ഹോതി, യം തേന സമയേന അജ്ഝാവസാമി യദിദം ധമ്മോ പാസാദോ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതികൂടാഗാരസഹസ്സാനം ഏകഞ്ഞേവ തം കൂടാഗാരം ഹോതി, യം തേന സമയേന അജ്ഝാവസാമി യദിദം മഹാവിയൂഹം കൂടാഗാരം. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിപല്ലങ്കസഹസ്സാനം ഏകോയേവ സോ പല്ലങ്കോ ഹോതി, യം തേന സമയേന പരിഭുഞ്ജാമി യദിദം സോവണ്ണമയോ വാ രൂപിയമയോ വാ ദന്തമയോ വാ സാരമയോ വാ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിനാഗസഹസ്സാനം ഏകോയേവ സോ നാഗോ ഹോതി, യം തേന സമയേന അഭിരുഹാമി യദിദം ഉപോസഥോ നാഗരാജാ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിഅസ്സസഹസ്സാനം ഏകോയേവ സോ അസ്സോ ഹോതി, യം തേന സമയേന അഭിരുഹാമി യദിദം വലാഹകോ അസ്സരാജാ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിരഥസഹസ്സാനം ഏകോയേവ സോ രഥോ ഹോതി, യം തേന സമയേന അഭിരുഹാമി യദിദം വേജയന്തരഥോ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിഇത്ഥിസഹസ്സാനം ഏകായേവ സാ ഇത്ഥീ ഹോതി, യാ തേന സമയേന പച്ചുപട്ഠാതി ഖത്തിയാനീ വാ വേസ്സിനീ [വേസ്സായിനീ (സ്യാ॰), വേലാമികാനീ (ക॰ സീ॰ പീ॰) വേലാമികാ (സം॰ നി॰ ന.ൻറ)] വാ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, വാ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിവത്ഥകോടിസഹസ്സാനം ഏകംയേവ തം ദുസ്സയുഗം ഹോതി, യം തേന സമയേന പരിദഹാമി ഖോമസുഖുമം വാ കപ്പാസികസുഖുമം വാ കോസേയ്യസുഖുമം വാ കമ്ബലസുഖുമം വാ. തേസം ഖോ പനാനന്ദ, ചതുരാസീതിഥാലിപാകസഹസ്സാനം ഏകോയേവ സോ ഥാലിപാകോ ഹോതി, യതോ നാളികോദനപരമം ഭുഞ്ജാമി തദുപിയഞ്ച സൂപേയ്യം.

൨൭൮. "പസ്സാനന്ദ, സബ്ബേതേ സങ്ഖാരാ അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ. ഏവം അനിച്ചാ ഖോ, ആനന്ദ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അദ്ധുവാ ഖോ, ആനന്ദ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അനസ്സാസികാ ഖോ, ആനന്ദ, സങ്ഖാരാ! യാവഞ്ചിദം, ആനന്ദ , അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതും.

"ഛക്ഖത്തും ഖോ പനാഹം, ആനന്ദ, അഭിജാനാമി ഇമസ്മിം പദേസേ സരീരം നിക്ഖിപിതം, തഞ്ച ഖോ രാജാവ സമാനോ ചക്കവത്തീ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ചാതുരന്തോ വിജിതാവീ ജനപദത്ഥാവരിയപത്തോ സത്തരതനസമന്നാഗതോ, അയം സത്തമോ സരീരനിക്ഖേപോ. ന ഖോ പനാഹം, ആനന്ദ, തം പദേസം സമനുപസ്സാമി സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ യത്ഥ തഥാഗതോ അട്ഠമം സരീരം നിക്ഖിപേയ്യാ"തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

‘‘അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ’’തി.

മഹാസുദസ്സനസുത്തം നിട്ഠിതം ചതുത്ഥം.

൫. ജനവസഭസുത്തം

നാതികിയാദിബ്യാകരണം

൨൭൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ നാതികേ [നാദികേ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] വിഹരതി ഗിഞ്ജകാവസഥേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ പരിതോ പരിതോ ജനപദേസു പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി കാസികോസലേസു വജ്ജിമല്ലേസു ചേതിവംസേസു [ചേതിയവംസേസു (ക॰)] കുരുപഞ്ചാലേസു മജ്ഝസൂരസേനേസു [മച്ഛസുരസേനേസു (സ്യാ॰), മച്ഛസൂരസേനേസു (സീ॰ പീ॰)] - "അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ [ഉപപന്നോതി (ക॰)]. പരോപഞ്ഞാസ നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. സാധികാ നവുതി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ, സകിദേവ [സകിംദേവ (ക॰)] ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി. സാതിരേകാനി പഞ്ചസതാനി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ"തി.

൨൭൪. അസ്സോസും ഖോ നാതികിയാ പരിചാരകാ - "ഭഗവാ കിര പരിതോ പരിതോ ജനപദേസു പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി കാസികോസലേസു വജ്ജിമല്ലേസു ചേതിവംസേസു കുരുപഞ്ചാലേസു മജ്ഝസൂരസേനേസു - 'അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ. പരോപഞ്ഞാസ നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. സാധികാ നവുതി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി. സാതിരേകാനി പഞ്ചസതാനി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ'തി. തേന ച നാതികിയാ പരിചാരകാ അത്തമനാ അഹേസും പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം [പഞ്ഹാവേയ്യാകരണം (സ്യാ॰ ക॰)] സുത്വാ.

൨൭൫. അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ - "ഭഗവാ കിര പരിതോ പരിതോ ജനപദേസു പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി കാസികോസലേസു വജ്ജിമല്ലേസു ചേതിവംസേസു കുരുപഞ്ചാലേസു മജ്ഝസൂരസേനേസു - 'അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ. പരോപഞ്ഞാസ നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. സാധികാ നവുതി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം

സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി. സാതിരേകാനി പഞ്ചസതാനി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ'തി. തേന ച നാതികിയാ പരിചാരകാ അത്തമനാ അഹേസും പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ''തി.

ആനന്ദപരികഥാ

൨൭൩. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - ''ഇമേ ഖോ പനാപി അഹേസും മാഗധകാ പരിചാരകാ ബഹൂ ചേവ രത്തഞ്ഞൂ ച അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ. സുഞ്ഞാ മഞ്ഞേ അങ്ഗമഗധാ അങ്ഗമാഗധകേഹി [അങ്ഗമാഗധികേഹി (സ്യാ॰)] പരിചാരകേഹി അബ്ഭതീതേഹി കാലങ്കതേഹി. തേ ഖോ പനാപി [തേന ഖോ പനാപി (സ്യാ॰)] അഹേസും ബുദ്ധേ പസന്നാ ധമ്മേ പസന്നാ സങ്ഘേ പസന്നാ സീലേസു പരിപൂരകാരിനോ. തേ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ ഭഗവതാ അബ്യാകതാ; തേസമ്പിസ്സ സാധു വേയ്യാകരണം, ബഹുജനോ പസീദേയ്യ, തതോ ഗച്ഛേയ്യ സുഗതിം. അയം ഖോ പനാപി അഹോസി രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ഹിതോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം നേഗമാനഞ്ചേവ ജാനപദാനഞ്ച. അപിസ്സുദം മനുസ്സാ കിത്തയമാനരൂപാ വിഹരന്തി - 'ഏവം നോ സോ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ സുഖാപേത്വാ കാലങ്കതോ, ഏവം മയം തസ്സ ധമ്മികസ്സ ധമ്മരഞ്ഞോ വിജിതേ ഫാസു [ഫാസുകം (സ്യാ॰)] വിഹരിമ്ഹാ'തി. സോ ഖോ പനാപി അഹോസി ബുദ്ധേ പസന്നോ ധമ്മേ പസന്നോ സങ്ഘേ പസന്നോ സീലേസു പരിപൂരകാരീ. അപിസ്സുദം മനുസ്സാ ഏവമാഹംസു - 'യാവ മരണകാലാപി രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ ഭഗവന്തം കിത്തയമാനരൂപോ കാലങ്കതോ'തി. സോ അബ്ഭതീതോ കാലങ്കതോ ഭഗവതാ അബ്യാകതോ. തസ്സപിസ്സ സാധു വേയ്യാകരണം ബഹുജനോ പസീദേയ്യ, തതോ ഗച്ഛേയ്യ സുഗതിം. ഭഗവതോ ഖോ പന സമ്ബോധി മഗധേസു. യത്ഥ ഖോ പന ഭഗവതോ സമ്ബോധി മഗധേസു, കഥം തത്ര ഭഗവാ മാഗധകേ പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ന ബ്യാകരേയ്യ. ഭഗവാ ചേ ഖോ പന മാഗധകേ പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ന ബ്യാകരേയ്യ, ദീനമനാ [നിന്നമനാ (സ്യാ॰), ദീനമാനാ (സീ॰ പീ॰)] തേനസ്സു മാഗധകാ പരിചാരകാ; യേന ഖോ പനസ്സു ദീനമനാ മാഗധകാ പരിചാരകാ കഥം തേ ഭഗവാ ന ബ്യാകരേയ്യാ''തി?

൨൭൪. ഇദമായസ്മാ ആനന്ദോ മാഗധകേ പരിചാരകേ ആരബ്ഭ ഏകോ രഹോ അനുവിചിന്തേത്വാ രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം പച്ചുട്ഠായ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ - 'ഭഗവാ കിര പരിതോ പരിതോ ജനപദേസു പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി കാസികോസലേസു വജ്ജിമല്ലേസു ചേതിവംസേസു കുരുപഞ്ചാലേസു മജ്ഝസൂരസേനേസു - ''അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ. പരോപഞ്ഞാസ നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ പഞ്ചന്നം

ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. സാധികാ നവുതി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ, സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി. സാതിരേകാനി പഞ്ചസതാനി നാതികിയാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാതി. തേന ച നാതികിയാ പരിചാരകാ അത്തമനാ അഹേസും പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ''തി . ഇമേ ഖോ പനാപി, ഭന്തേ, അഹേസും മാഗധകാ പരിചാരകാ ബഹൂ ചേവ രത്തഞ്ഞൂ ച അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ. സുഞ്ഞാ മഞ്ഞേ അങ്ഗമഗധാ അങ്ഗമാഗധകേഹി പരിചാരകേഹി അബ്ഭതീതേഹി കാലങ്കതേഹി. തേ ഖോ പനാപി, ഭന്തേ, അഹേസും ബുദ്ധേ പസന്നാ ധമ്മേ പസന്നാ സങ്ഘേ പസന്നാ സീലേസു പരിപൂരകാരിനോ, തേ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ ഭഗവതാ അബ്യാകതാ. തേസമ്പിസ്സ സാധു വേയ്യാകരണം, ബഹുജനോ പസീദേയ്യ, തതോ ഗച്ഛേയ്യ സുഗതിം. അയം ഖോ പനാപി, ഭന്തേ, അഹോസി രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ഹിതോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാനം നേഗമാനഞ്ചേവ ജാനപദാനഞ്ച. അപിസ്സുദം മനുസ്സാ കിത്തയമാനരൂപാ വിഹരന്തി - 'ഏവം നോ സോ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ സുഖാപേത്വാ കാലങ്കതോ. ഏവം മയം തസ്സ ധമ്മികസ്സ ധമ്മരഞ്ഞോ വിജിതേ ഫാസു വിഹരിമ്ഹാ'തി. സോ ഖോ പനാപി, ഭന്തേ, അഹോസി ബുദ്ധേ പസന്നോ ധമ്മേ പസന്നോ സങ്ഘേ പസന്നോ സീലേസു പരിപൂരകാരീ. അപിസ്സുദം മനുസ്സാ ഏവമാഹംസു - 'യാവ മരണകാലാപി രാജാ മാഗധോ സേനിയോ ബിമ്ബിസാരോ ഭഗവന്തം കിത്തയമാനരൂപോ കാലങ്കതോ'തി. സോ അബ്ഭതീതോ കാലങ്കതോ ഭഗവതാ അബ്യാകതോ; തസ്സപിസ്സ സാധു വേയ്യാകരണം, ബഹുജനോ പസീദേയ്യ, തതോ ഗച്ഛേയ്യ സുഗതിം. ഭഗവതോ ഖോ പന, ഭന്തേ, സമ്ബോധി മഗധേസു. യത്ഥ ഖോ പന , ഭന്തേ, ഭഗവതോ സമ്ബോധി മഗധേസു, കഥം തത്ര ഭഗവാ മാഗധകേ പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ന ബ്യാകരേയ്യ? ഭഗവാ ചേ ഖോ പന, ഭന്തേ, മാഗധകേ പരിചാരകേ അബ്ഭതീതേ കാലങ്കതേ ഉപപത്തീസു ന ബ്യാകരേയ്യ ദീനമനാ തേനസ്സു മാഗധകാ പരിചാരകാ; യേന ഖോ പനസ്സു ദീനമനാ മാഗധകാ പരിചാരകാ കഥം തേ ഭഗവാ ന ബ്യാകരേയ്യാ''തി. ഇദമായസ്മാ ആനന്ദോ മാഗധകേ പരിചാരകേ ആരബ്ഭ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ പരികഥം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

൨൭൫. അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തേ ആയസ്മന്തേ ആനന്ദേ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ നാതികം പിണ്ഡായ പാവിസി. നാതികേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ ഗിഞ്ജകാവസഥം പവിസിത്വാ മാഗധകേ പരിചാരകേ ആരബ്ഭ അട്ഠിം കത്വാ [അട്ഠികത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] മനസികത്വാ സബ്ബം ചേതസാ [സബ്ബചേതസാ (പീ॰)] സമന്നാഹരിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി - ''ഗതിം നേസം ജാനിസ്സാമി അഭിസമ്പരായം, യംഗതികാ തേ ഭവന്തോ യംഅഭിസമ്പരായാ''തി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ മാഗധകേ പരിചാരകേ ''യംഗതികാ തേ ഭവന്തോ യംഅഭിസമ്പരായാ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ

സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ ഗിഞ്ജകാവസഥാ നിക്ഖമിത്വാ വിഹാരപച്ഛായായം പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി.

൨൭൯. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഉപസന്തപദിസ്സോ [ഉപസന്തപതിസോ (ക॰)] ഭന്തേ ഭഗവാ ഭാതിരിവ ഭഗവതോ മുഖവണ്ണോ വിപ്പസന്നത്താ ഇന്ദ്രിയാനം. സന്തേന നൂനജ്ജ ഭന്തേ ഭഗവാ വിഹാരേന വിഹാസീ"തി? "യദേവ ഖോ മേ ത്വം, ആനന്ദ, മാഗധകേ പരിചാരകേ ആരബ്ഭ സമ്മുഖാ പരികഥം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കന്തോ, തദേവാഹം നാതികേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ ഗിഞ്ജകാവസഥം പവിസിത്വാ മാഗധകേ പരിചാരകേ ആരബ്ഭ അട്ഠിം കത്വാ മനസികത്വാ സബ്ബം ചേതസാ സമന്നാഹരിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിം - 'ഗതിം നേസം ജാനിസ്സാമി അഭിസമ്പരായം, യംഗതികാ തേ ഭവന്തോ യംഅഭിസമ്പരായാ'തി. അദ്ദസം ഖോ അഹം, ആനന്ദ, മാഗധകേ പരിചാരകേ 'യംഗതികാ തേ ഭവന്തോ യംഅഭിസമ്പരായാ'"തി.

ജനവസഭയക്ഖോ

൨൮൦. "അഥ ഖോ, ആനന്ദ, അന്തരഹിതോ യക്ഖോ സദ്ദമനുസ്സാവേസി - 'ജനവസഭോ അഹം ഭഗവാ ; ജനവസഭോ അഹം സുഗതാ'തി. അഭിജാനാസി നോ ത്വം, ആനന്ദ, ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപം നാമധേയ്യം സുതം [സുത്വാ (പീ॰)] യദിദം ജനവസഭോ"തി?

"ന ഖോ അഹം, ഭന്തേ, അഭിജാനാമി ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപം നാമധേയ്യം സുതം യദിദം ജനവസഭോതി, അപി ച മേ, ഭന്തേ, ലോമാനി ഹട്ഠാനി 'ജനവസഭോ'തി നാമധേയ്യം സുത്വാ. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏതദഹോസി - 'ന ഹി നൂന സോ ഓരകോ യക്ഖോ ഭവിസ്സതി യദിദം ഏവരൂപം നാമധേയ്യം സുപഞ്ഞത്തം യദിദം ജനവസഭോ"തി. "അനന്തരാ ഖോ, ആനന്ദ, സദ്ദപാതുഭാവാ ഉളാരവണ്ണോ മേ യക്ഖോ സമ്മുഖേ പാതുരഹോസി . ദുതിയമ്പി സദ്ദമനുസ്സാവേസി - 'ബിമ്ബിസാരോ അഹം ഭഗവാ; ബിമ്ബിസാരോ അഹം സുഗതാതി. ഇദം സത്തമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ സഹബ്യതം ഉപപജ്ജാമി, സോ തതോ ചുതോ മനുസ്സരാജാ ഭവിതും പഹോമി [സോ തതോ ചുതോ മനുസ്സരാജാ, അമനുസ്സരാജാ ദിവി ഹോമി (സീ॰ പീ॰)].

> ഇതോ സത്ത തതോ സത്ത, സംസാരാനി ചതുദ്ദസ;
> നിവാസമഭിജാനാമി, യത്ഥ മേ വുസിതം പുരേ.

൨൮൧. 'ദീഘരത്തം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, അവിനിപാതോ അവിനിപാതം സഞ്ജാനാമി, ആസാ ച പന മേ സന്തിട്ഠതി സകദാഗാമിതായാ'തി. 'അച്ഛരിയമിദം ആയസ്മതോ ജനവസഭസ്സ യക്ഖസ്സ, അബ്ഭുതമിദം ആയസ്മതോ ജനവസഭസ്സ യക്ഖസ്സ. "ദീഘരത്തം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, അവിനിപാതോ അവിനിപാതം സഞ്ജാനാമീ"തി ച വദേസി, "ആസാ ച പന മേ സന്തിട്ഠതി സകദാഗാമിതായാ"തി ച വദേസി, കുതോനിദാനം പനായസ്മാ ജനവസഭോ യക്ഖോ ഏവരൂപം ഉളാരം വിസേസാധിഗമം സഞ്ജാനാതീതി? ന

അഞ്ഞത്ര, ഭഗവാ, തവ സാസനാ, ന അഞ്ഞത്ര [അഞ്ഞതഥ (സീ॰ പീ॰)], സുഗത, തവ സാസനാ; യദഗ്ഗേ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി ഏകന്തികതോ [ഏകന്തതോ (സ്യാ॰), ഏകന്തഗതോ (പീ॰)] അഭിപ്പസന്നോ, തദഗ്ഗേ അഹം, ഭന്തേ, ദീഘരത്തം അവിനിപാതോ അവിനിപാതം സഞ്ജാനാമി, ആസാ ച പന മേ സന്തിട്ഠതി സകദാഗാമിതായ. ഇധാഹം, ഭന്തേ, വേസ്സവണ്ണേന മഹാരാജേന പേസിതോ വിരൂള്ഹകസ്സ മഹാരാജസ്സ സന്തികേ കേനചിദേവ കരണീയേന അദ്ദസം ഭഗവന്തം അന്തരാമഗ്ഗേ ഗിഞ്ജകാവസഥം പവിസിത്വാ മാഗധകേ പരിചാരകേ ആരബ്ഭ അട്ഠിം കത്വാ മനസികത്വാ സബ്ബം ചേതസാ സമന്നാഹരിത്വാ നിസിന്നം - ''ഗതിം നേസം ജാനിസ്സാമി അഭിസമ്പരായം, യംഗതികാ തേ ഭവന്തോ യംഅഭിസമ്പരായാ''തി. അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം, ഭന്തേ, യം വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ തസ്സം പരിസായം ഭാസതോ സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - ''യംഗതികാ തേ ഭവന്തോ യംഅഭിസമ്പരായാ''തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഏതദഹോസി - ഭഗവന്തഞ്ച ദക്ഖാമി, ഇദഞ്ച ഭഗവതോ ആരോചേസ്സാമീതി. ഇമേ ഖോ മേ, ഭന്തേ, ദ്വേപച്ചയാ ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിതും'.

ദേവസഭാ

൨൯൩. 'പുരിമാനി , ഭന്തേ, ദിവസാനി പുരിമതരാനി തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ വസ്സൂപനായികായ പുണ്ണായ പുണ്ണമായ രത്തിയാ കേവലകപ്പാ ച ദേവാ താവതിംസാ സുധമ്മായം സഭായം സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ. മഹതീ ച ദിബ്ബപരിസാ [ദിബ്ബാ പരിസാ (സീ॰ പീ॰)] സമന്തതോ നിസിന്നാ ഹോന്തി [നിസിന്നാ ഹോതി (സീ॰), സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ (ക॰)], ചത്താരോ ച മഹാരാജാനോ ചതുദ്ദിസാ നിസിന്നാ ഹോന്തി. പുരത്ഥിമായ ദിസായ ധതരട്ഠോ മഹാരാജാ പച്ഛിമാഭിമുഖോ [പച്ഛാഭിമുഖോ (ക॰)] നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ; ദക്ഖിണായ ദിസായ വിരൂള്ഹകോ മഹാരാജാ ഉത്തരാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ; പച്ഛിമായ ദിസായ വിരൂപക്ഖോ മഹാരാജാ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ; ഉത്തരായ ദിസായ വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ദക്ഖിണാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ . യദാ, ഭന്തേ, കേവലകപ്പാ ച ദേവാ താവതിംസാ സുധമ്മായം സഭായം സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ, മഹതീ ച ദിബ്ബപരിസാ സമന്തതോ നിസിന്നാ ഹോന്തി, ചത്താരോ ച മഹാരാജാനോ ചതുദ്ദിസാ നിസിന്നാ ഹോന്തി. ഇദം നേസം ഹോതി ആസനസ്മിം; അഥ പച്ഛാ അമ്ഹാകം ആസനം ഹോതി. യേ തേ, ഭന്തേ, ദേവാ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ അധുനൂപപന്നാ താവതിംസകായം, തേ അഞ്ഞേ ദേവേ അതിരോചന്തി വണ്ണേന ചേവ യസസാ ച. തേന സുദം, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ അത്തമനാ ഹോന്തി പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ''ദിബ്ബാ വത ഭോ കായാ പരിപൂരേന്തി, ഹായന്തി അസുരകായാ''തി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്പസാദം വിദിത്വാ ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദി -

''മോദന്തി വത ഭോ ദേവാ, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ [സഇന്ദകാ (സീ॰)];
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മതം.

നവേ ദേവേ ച പസ്സന്താ, വണ്ണവന്തേ യസസ്സിനേ [യസസ്സിനോ (സ്യാ॰)];

സുഗതസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയം, ചരിത്വാന ഇധാഗതേ.

തേ അഞ്ഞേ അതിരോചന്തി, വണ്ണേന യസസായുനാ;
സാവകാ ഭൂരിപഞ്ഞസ്സ, വിസേസൂപഗതാ ഇധ.

ഇദം ദിസ്വാന നന്ദന്തി, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മത''ന്തി.

'തേന സുദം, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ ഭിയ്യോസോമത്തായ അത്തമനാ ഹോന്തി പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ''ദിബ്ബാ വത, ഭോ, കായാ പരിപൂരേന്തി, ഹായന്തി അസുരകായാ''തി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, യേനത്ഥേന ദേവാ താവതിംസാ സുധമ്മായം സഭായം സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ, തം അത്ഥം ചിന്തയിത്വാ തം അത്ഥം മന്തയിത്വാ വുത്തവചനാപി തം [വുത്തവചനാ നാമിദം (ക॰)] ചത്താരോ മഹാരാജാനോ തസ്മിം അത്ഥേ ഹോന്തി. പച്ചാനുസിട്ഠവചനാപി തം [പച്ചാനുസിട്ഠവചനാ നാമിദം (ക॰)] ചത്താരോ മഹാരാജാനോ തസ്മിം അത്ഥേ ഹോന്തി, സകേസു സകേസു ആസനേസു ഠിതാ അവിപക്കന്താ [അധിപക്കന്താ (ക॰)].

തേ വുത്തവാക്യാ രാജാനോ, പടിഗ്ഗയ്ഹാനുസാസനിം;
വിപ്പസന്നമനാ സന്താ, അട്ഠംസു സമ്ഹി ആസനേതി.

൨൮൯. 'അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ഉത്തരായ ദിസായ ഉളാരോ ആലോകോ സഞ്ജായി, ഓഭാസോ പാതുരഹോസി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി - ''യഥാ ഖോ, മാരിസാ, നിമിത്താനി ദിസ്സന്തി, ഉളാരോ ആലോകോ സഞ്ജായതി, ഓഭാസോ പാതുഭവതി, ബ്രഹ്മാ പാതുഭവിസ്സതി. ബ്രഹ്മുനോ ഹേതം പുബ്ബനിമിത്തം പാതുഭാവായ യദിദം ആലോകോ സഞ്ജായതി ഓഭാസോ പാതുഭവതീതി.

''യഥാ നിമിത്താ ദിസ്സന്തി, ബ്രഹ്മാ പാതുഭവിസ്സതി;
ബ്രഹ്മുനോ ഹേതം നിമിത്തം, ഓഭാസോ വിപുലോ മഹാ''തി.

സനങ്കുമാരകഥാ

൨൯൦. 'അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ യഥാസകേസു ആസനേസു നിസീദിംസു - ''ഓഭാസമേതം ഞസ്സാമ, യംവിപാകോ ഭവിസ്സതി, സച്ഛികത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ''തി. ചത്താരോപി മഹാരാജാനോ യഥാസകേസു ആസനേസു നിസീദിംസു - ''ഓഭാസമേതം ഞസ്സാമ യംവിപാകോ ഭവിസ്സതി, സച്ഛികത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ''തി. ഇദം സുത്വാ ദേവാ താവതിംസാ ഏകഗ്ഗാ സമാപജ്ജിംസു - ''ഓഭാസമേതം ഞസ്സാമ, യംവിപാകോ ഭവിസ്സതി, സച്ഛികത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ''തി.

'യദാ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, ഓളാരികം അത്തഭാവം അഭിനിമ്മിനിത്വാ പാതുഭവതി. യോ ഖോ പന, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മുനോ പകതിവണ്ണോ അനഭിസമ്ഭവനീയോ സോ ദേവാനം താവതിംസാനം ചക്ഖുപഥസ്മിം. യദാ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം

പാതുഭവതി , സോ അഞ്ഞേ ദേവേ അതിരോചതി വണ്ണേന ചേവ യസസാ ച. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, സോവണ്ണോ വിഗ്ഗഹോ മാനുസം വിഗ്ഗഹം അതിരോചതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, യദാ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, സോ അഞ്ഞേ ദേവേ അതിരോചതി വണ്ണേന ചേവ യസസാ ച. യദാ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, ന തസ്സം പരിസായം കോചി ദേവോ അഭിവാദേതി വാ പച്ചുട്ഠേതി വാ ആസനേന വാ നിമന്തേതി. സബ്ബേവ തുണ്ഹീഭൂതാ പഞ്ജലികാ പല്ലങ്കേന നിസീദന്തി - "യസ്സദാനി ദേവസ്സ പല്ലങ്കം ഇച്ഛിസ്സതി ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ, തസ്സ ദേവസ്സ പല്ലങ്കേ നിസീദിസ്സതീ"തി.

'യസ്സ ഖോ പന, ഭന്തേ, ദേവസ്സ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ പല്ലങ്കേ നിസീദതി, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ വേദപടിലാഭം; ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ സോമനസ്സപടിലാഭം. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ അധുനാഭിസിത്തോ രജ്ജേന, ഉളാരം സോ ലഭതി വേദപടിലാഭം, ഉളാരം സോ ലഭതി സോമനസ്സപടിലാഭം. ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, യസ്സ ദേവസ്സ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ പല്ലങ്കേ നിസീദതി, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ വേദപടിലാഭം, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ സോമനസ്സപടിലാഭം. അഥ , ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഓളാരികം അത്തഭാവം അഭിനിമ്മിനിത്വാ കുമാരവണ്ണീ [കുമാരവണ്ണോ (സ്യാ॰ ക॰)] ഹുത്വാ പഞ്ചസിഖോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുരഹോസി. സോ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, ബലവാ പുരിസോ സുപച്ചത്ഥതേ വാ പല്ലങ്കേ സമേ വാ ഭൂമിഭാഗേ പല്ലങ്കേന നിസീദേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്പസാദം വിദിത്വാ ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദി -

"മോദന്തി വത ഭോ ദേവാ, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മതം.

"നവേ ദേവേ ച പസ്സന്താ, വണ്ണവന്തേ യസസ്സിനേ;
സുഗതസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയം, ചരിത്വാന ഇധാഗതേ.

"തേ അഞ്ഞേ അതിരോചന്തി, വണ്ണേന യസസായുനാ;
സാവകാ ഭൂരിപഞ്ഞസ്സ, വിസേസൂപഗതാ ഇധ.

"ഇദം ദിസ്വാന നന്ദന്തി, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മത"ന്തി.

੨൭൭. 'ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്ഥ; ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ഭാസതോ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സരോ ഹോതി വിസ്സട്ഠോ ച വിഞ്ഞേയ്യോ ച മഞ്ജു ച സവനീയോ ച ബിന്ദു ച അവിസാരീ ച ഗമ്ഭീരോ ച നിന്നാദീ ച. യഥാപരിസം ഖോ പന, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ സരേന വിഞ്ഞാപേതി; ന ചസ്സ ബഹിദ്ധാ പരിസായ ഘോസോ നിച്ഛരതി. യസ്സ ഖോ പന, ഭന്തേ, ഏവം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സരോ ഹോതി, സോ വുച്ചതി "ബ്രഹ്മസ്സരോ"തി.

‘അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ തേത്തിംസേ അത്തഭാവേ അഭിനിമ്മിനിത്വാ ദേവാനം താവതിംസാനം പച്ചേകപല്ലങ്കേസു പല്ലങ്കേന [പച്ചേകപല്ലങ്കേന (ക॰)] നിസീദിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി - “തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ, യാവഞ്ച സോ ഭഗവാ ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നോ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. യേ ഹി കേചി, ഭോ, ബുദ്ധം സരണം ഗതാ ധമ്മം സരണം ഗതാ സങ്ഘം സരണം ഗതാ സീലേസു പരിപൂരകാരിനോ തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപ്പേകച്ചേ പരനിമ്മിതവസവത്തീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജന്തി, അപ്പേകച്ചേ നിമ്മാനരതീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജന്തി, അപ്പേകച്ചേ തുസിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജന്തി, അപ്പേകച്ചേ യാമാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജന്തി, അപ്പേകച്ചേ താവതിംസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജന്തി, അപ്പേകച്ചേ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജന്തി. യേ സബ്ബനിഹീനം കായം പരിപൂരേന്തി, തേ ഗന്ധബ്ബകായം പരിപൂരേന്തീ’”തി.

൨൭൯. ‘ഇമമത്ഥം , ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്ഥ; ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ഭാസതോ ഘോസോയേവ ദേവാ മഞ്ഞന്തി - “യ്വായം മമ പല്ലങ്കേ സ്വായം ഏകോവ ഭാസതീ”തി.

ഏകസ്മിം ഭാസമാനസ്മിം, സബ്ബേ ഭാസന്തി നിമ്മിതാ;
ഏകസ്മിം തുണ്ഹിമാസീനേ, സബ്ബേ തുണ്ഹീ ഭവന്തി തേ.

തദാസു ദേവാ മഞ്ഞന്തി, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
യ്വായം മമ പല്ലങ്കസ്മിം, സ്വായം ഏകോവ ഭാസതീതി.

‘അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഏകത്തേന അത്താനം ഉപസംഹരതി, ഏകത്തേന അത്താനം ഉപസംഹരിത്വാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പല്ലങ്കേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി -

ഭാവിതഇദ്ധിപാദോ

൨൮൦. ‘“തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ, യാവ സുപഞ്ഞത്താ ചിമേ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ഞത്താ ഇദ്ധിപഹുതായ [ഇദ്ധിബഹുലീകതായ (സ്യാ॰)] ഇദ്ധിവിസവിതായ [ഇദ്ധിവിസേവിതായ (സ്യാ॰)] ഇദ്ധിവികുബ്ബനതായ. കതമേ ചത്താരോ? ഇധ ഭോ ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപ്പധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. വീരിയസമാധിപ്പധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. ചിത്തസമാധിപ്പധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. വീമംസാസമാധിപ്പധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. ഇമേ ഖോ, ഭോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ പഞ്ഞത്താ ഇദ്ധിപഹുതായ ഇദ്ധിവിസവിതായ ഇദ്ധിവികുബ്ബനതായ.

‘“യേ ഹി കേചി ഭോ അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോസും, സബ്ബേ തേ ഇമേസംയേവ

ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ. യേപി ഹി കേചി ഭോ അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോസ്സന്തി, സബ്ബേ തേ ഇമേസംയേവ ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ. യേപി ഹി കേചി ഭോ ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോന്തി, സബ്ബേ തേ ഇമേസംയേവ ചതുന്നം ഇദ്ധിപാദാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ. പസ്സന്തി നോ ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ മമപിമം ഏവരൂപം ഇദ്ധാനുഭാവ''ന്തി? ''ഏവം മഹാബ്രഹ്മേ''തി. ''അഹമ്പി ഖോ ഭോ ഇമേസംയേവ ചതുന്നഞ്ച ഇദ്ധിപാദാനം ഭാവിതത്താ ബഹുലീകതത്താ ഏവം മഹിദ്ധികോ ഏവംമഹാനുഭാവോ''തി. ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്ഥ. ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി -

തിവിധോ ഓകാസാധിഗമോ

൨൮൮. '''തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ, യാവഞ്ചിദം തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തയോ ഓകാസാധിഗമാ അനുബുദ്ധാ സുഖസ്സാധിഗമായ. കതമേ തയോ? ഇധ ഭോ ഏകച്ചോ സംസട്ഠോ വിഹരതി കാമേഹി സംസട്ഠോ അകുസലേഹി ധമ്മേഹി. സോ അപരേന സമയേന അരിയധമ്മം സുണാതി, യോനിസോ മനസി കരോതി, ധമ്മാനുധമ്മം പടിപജ്ജതി. സോ അരിയധമ്മസ്സവനം ആഗമ്മ യോനിസോമനസികാരം ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തിം അസംസട്ഠോ വിഹരതി കാമേഹി അസംസട്ഠോ അകുസലേഹി ധമ്മേഹി. തസ്സ അസംസട്ഠസ്സ കാമേഹി അസംസട്ഠസ്സ അകുസലേഹി ധമ്മേഹി ഉപ്പജ്ജതി സുഖം, സുഖാ ഭിയ്യോ സോമനസ്സം. സേയ്യഥാപി, ഭോ, പമുദാ പാമോജ്ജം [പാമുജ്ജം (പീ॰ ക॰)] ജായേഥ, ഏവമേവ ഖോ, ഭോ, അസംസട്ഠസ്സ കാമേഹി അസംസട്ഠസ്സ അകുസലേഹി ധമ്മേഹി ഉപ്പജ്ജതി സുഖം, സുഖാ ഭിയ്യോ സോമനസ്സം. അയം ഖോ, ഭോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന പഠമോ ഓകാസാധിഗമോ അനുബുദ്ധോ സുഖസ്സാധിഗമായ.

'''പുന ചപരം, ഭോ, ഇധേകച്ചസ്സ ഓളാരികാ കായസങ്ഖാരാ അപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി, ഓളാരികാ വചീസങ്ഖാരാ അപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി, ഓളാരികാ ചിത്തസങ്ഖാരാ അപ്പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. സോ അപരേന സമയേന അരിയധമ്മം സുണാതി, യോനിസോ മനസി കരോതി, ധമ്മാനുധമ്മം പടിപജ്ജതി. തസ്സ അരിയധമ്മസ്സവനം ആഗമ്മ യോനിസോമനസികാരം ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തിം ഓളാരികാ കായസങ്ഖാരാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി, ഓളാരികാ വചീസങ്ഖാരാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി, ഓളാരികാ ചിത്തസങ്ഖാരാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി. തസ്സ ഓളാരികാനം കായസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ ഓളാരികാനം വചീസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ ഓളാരികാനം ചിത്തസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ ഉപ്പജ്ജതി സുഖം, സുഖാ ഭിയ്യോ സോമനസ്സം. സേയ്യഥാപി, ഭോ, പമുദാ പാമോജ്ജം ജായേഥ, ഏവമേവ ഖോ ഭോ ഓളാരികാനം കായസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ ഓളാരികാനം വചീസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ ഓളാരികാനം ചിത്തസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ ഉപ്പജ്ജതി സുഖം, സുഖാ ഭിയ്യോ സോമനസ്സം. അയം ഖോ, ഭോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദുതിയോ ഓകാസാധിഗമോ അനുബുദ്ധോ സുഖസ്സാധിഗമായ.

'''പുന ചപരം, ഭോ, ഇധേകച്ചോ 'ഇദം കുസല'ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, 'ഇദം അകുസല'ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. 'ഇദം സാവജ്ജം ഇദം അനവജ്ജം, ഇദം സേവിതബ്ബം ഇദം ന സേവിതബ്ബം, ഇദം ഹീനം ഇദം പണീതം, ഇദം കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗ'ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. സോ അപരേന സമയേന അരിയധമ്മം സുണാതി, യോനിസോ മനസി കരോതി, ധമ്മാനുധമ്മം പടിപജ്ജതി. സോ അരിയധമ്മസ്സവനം ആഗമ്മ യോനിസോമനസികാരം ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തിം, 'ഇദം കുസല'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, 'ഇദം അകുസല'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഇദം സാവജ്ജം ഇദം അനവജ്ജം, ഇദം സേവിതബ്ബം ഇദം ന സേവിതബ്ബം, ഇദം ഹീനം ഇദം പണീതം, ഇദം കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗ'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. തസ്സ അവിജ്ജാവിരാഗാ വിജ്ജുപ്പാദാ ഉപ്പജ്ജതി സുഖം, സുഖാ ഭിയ്യോ സോമനസ്സം. സേയ്യഥാപി, ഭോ, പമുദാ പാമോജ്ജം ജായേഥ , ഏവമേവ ഖോ, ഭോ, അവിജ്ജാവിരാഗാ വിജ്ജുപ്പാദാ ഉപ്പജ്ജതി സുഖം, സുഖാ ഭിയ്യോ സോമനസ്സം. അയം ഖോ, ഭോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തതിയോ ഓകാസാധിഗമോ അനുബുദ്ധോ സുഖസ്സാധിഗമായ. ഇമേ ഖോ, ഭോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന തയോ ഓകാസാധിഗമാ അനുബുദ്ധാ സുഖസ്സാധിഗമായാ''തി. ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്ഥ, ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി -

ചതുസതിപട്ഠാനം

ഛവ്വന്. '''തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ, യാവ സുപഞ്ഞത്താ ചിമേ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ പഞ്ഞത്താ കുസലസ്സാധിഗമായ. കതമേ ചത്താരോ? ഇധ , ഭോ, ഭിക്ഖു അജ്ഝത്തം കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. അജ്ഝത്തം കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ തത്ഥ സമ്മാ സമാധിയതി, സമ്മാ വിപ്പസീദതി. സോ തത്ഥ സമ്മാ സമാഹിതോ സമ്മാ വിപ്പസന്നോ ബഹിദ്ധാ പരകായേ ഞാണദസ്സനം അഭിനിബ്ബത്തേതി. അജ്ഝത്തം വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ... ബഹിദ്ധാ പരവേദനാസു ഞാണദസ്സനം അഭിനിബ്ബത്തേതി. അജ്ഝത്തം ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ... ബഹിദ്ധാ പരചിത്തേ ഞാണദസ്സനം അഭിനിബ്ബത്തേതി. അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ തത്ഥ സമ്മാ സമാധിയതി, സമ്മാ വിപ്പസീദതി. സോ തത്ഥ സമ്മാ സമാഹിതോ സമ്മാ വിപ്പസന്നോ ബഹിദ്ധാ പരധമ്മേസു ഞാണദസ്സനം അഭിനിബ്ബത്തേതി. ഇമേ ഖോ, ഭോ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ പഞ്ഞത്താ കുസലസ്സാധിഗമായാ''തി. ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്ഥ. ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി -

സത്ത സമാധിപരിക്ഖാരാ

൨൬൦. '''തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ, യാവ സുപഞ്ഞത്താ ചിമേ തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സത്ത സമാധിപരിക്ഖാരാ സമ്മാസമാധിസ്സ പരിഭാവനായ സമ്മാസമാധിസ്സ പാരിപൂരിയാ. കതമേ സത്ത? സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി. യാ ഖോ, ഭോ, ഇമേഹി സത്തഹങ്ഗേഹി ചിത്തസ്സ ഏകഗ്ഗതാ പരിക്ഖതാ, അയം വുച്ചതി, ഭോ, അരിയോ സമ്മാസമാധി സഉപനിസോ ഇതിപി സപരിക്ഖാരോ ഇതിപി. സമ്മാദിട്ഠിസ്സ ഭോ, സമ്മാസങ്കപ്പോ പഹോതി, സമ്മാസങ്കപ്പസ്സ സമ്മാവാചാ പഹോതി, സമ്മാവാചസ്സ സമ്മാകമ്മന്തോ പഹോതി. സമ്മാകമ്മന്തസ്സ സമ്മാആജീവോ പഹോതി, സമ്മാആജീവസ്സ സമ്മാവായാമോ പഹോതി, സമ്മാവായാമസ്സ സമ്മാസതി പഹോതി , സമ്മാസതിസ്സ സമ്മാസമാധി പഹോതി, സമ്മാസമാധിസ്സ സമ്മാഞാണം പഹോതി, സമ്മാഞാണസ്സ സമ്മാവിമുത്തി പഹോതി. യഞ്ഹി തം, ഭോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹി അപാരുതാ അമതസ്സ ദ്വാരാ'തി ഇദമേവ തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ. സ്വാക്ഖാതോ ഹി, ഭോ, ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ, അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹി അപാരുതാ അമതസ്സ ദ്വാരാ [ദ്വാരാതി (സ്യാ॰ ക॰)].

'''യേ ഹി കേചി, ഭോ, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗതാ , യേ ചിമേ ഓപപാതികാ ധമ്മവിനീതാ സാതിരേകാനി ചതുവീസതിസതസഹസ്സാനി മാഗധകാ പരിചാരകാ അബ്ഭതീതാ കാലങ്കതാ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ. അത്ഥി ചേവേത്ഥ സകദാഗാമിനോ.

> ''അത്ഥായം [അഥായം (സീ॰ സ്യാ॰)] ഇതരാ പജാ, പുഞ്ഞാഭാഗാതി മേ മനോ;
> സങ്ഖാതും നോപി സക്കോമി, മുസാവാദസ്സ ഓത്തപ്പ''ന്തി.

൨൬൧. 'ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഭാസിത്ഥ, ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ഭാസതോ വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - ''അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ, ഏവരൂപോപി നാമ ഉളാരോ സത്ഥാ ഭവിസ്സതി, ഏവരൂപം ഉളാരം ധമ്മക്ഖാനം, ഏവരൂപാ ഉളാരാ വിസേസാധിഗമാ പഞ്ഞായിസ്സന്തീ''തി. അഥ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ വേസ്സവണം മഹാരാജാനം ഏതദവോച - ''തം കിം മഞ്ഞതി ഭവം വേസ്സവണോ മഹാരാജാ അതീതമ്പി അദ്ധാനം ഏവരൂപോ ഉളാരോ സത്ഥാ അഹോസി, ഏവരൂപം ഉളാരം ധമ്മക്ഖാനം, ഏവരൂപാ ഉളാരാ വിസേസാധിഗമാ പഞ്ഞായിംസു. അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ഏവരൂപോ ഉളാരോ സത്ഥാ ഭവിസ്സതി, ഏവരൂപം ഉളാരം ധമ്മക്ഖാനം, ഏവരൂപാ ഉളാരാ വിസേസാധിഗമാ പഞ്ഞായിസ്സന്തീ'''തി.

൨൯൨. ‘‘‘ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം അഭാസി, ഇമമത്ഥം വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ദേവാനം താവതിംസാനം ഭാസതോ സമ്മുഖാ സുതം [സുത്വാ (സീ॰ പീ॰)] സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം സയം പരിസായം ആരോചേസി’’.

ഇമമത്ഥം ജനവസഭോ യക്ഖോ വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ സയം പരിസായം ഭാസതോ സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം [പടിഗ്ഗഹേത്വാ (സീ॰ പീ॰)] ഭഗവതോ ആരോചേസി. ഇമമത്ഥം ഭഗവാ ജനവസഭസ്സ യക്ഖസ്സ സമ്മുഖാ സുത്വാ സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ സാമഞ്ച അഭിഞ്ഞായ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ആരോചേസി, ഇമമത്ഥമായസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുത്വാ സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ആരോചേസി ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം. തയിദം ബ്രഹ്മചരിയം ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതന്തി.

ജനവസഭസുത്തം നിട്ഠിതം പഞ്ചമം.

൬. മഹാഗോവിന്ദസുത്തം

൨൯൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. അഥ ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബപുത്തോ അഭിക്കന്തായ രത്തിയാ അഭിക്കന്തവണ്ണോ കേവലകപ്പം ഗിജ്ഝകൂടം പബ്ബതം ഓഭാസേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "യം ഖോ മേ, ഭന്തേ, ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം, ആരോചേമി തം ഭഗവതോ"തി. "ആരോചേഹി മേ ത്വം, പഞ്ചസിഖാ"തി ഭഗവാ അവോച.

ദേവസഭാ

൨൯൪. "പുരിമാനി, ഭന്തേ, ദിവസാനി പുരിമതരാനി തദഹുപോസഥേ പന്നരസേ പവാരണായ പുണ്ണായ പുണ്ണമായ രത്തിയാ കേവലകപ്പാ ച ദേവാ താവതിംസാ സുധമ്മായം സഭായം സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ; മഹതീ ച ദിബ്ബപരിസാ സമന്തതോ നിസിന്നാ ഹോന്തി, ചത്താരോ ച മഹാരാജാനോ ചതുദ്ദിസാ നിസിന്നാ ഹോന്തി; പുരത്ഥിമായ ദിസായ ധതരട്ഠോ മഹാരാജാ പച്ഛിമാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ; ദക്ഖിണായ ദിസായ വിരൂള്ഹകോ മഹാരാജാ ഉത്തരാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ; പച്ഛിമായ ദിസായ വിരൂപക്ഖോ മഹാരാജാ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ; ഉത്തരായ ദിസായ വേസ്സവണോ മഹാരാജാ ദക്ഖിണാഭിമുഖോ നിസിന്നോ ഹോതി ദേവേ പുരക്ഖത്വാ. യദാ ഭന്തേ, കേവലകപ്പാ ച ദേവാ താവതിംസാ സുധമ്മായം സഭായം സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ, മഹതീ ച ദിബ്ബപരിസാ സമന്തതോ നിസിന്നാ ഹോന്തി, ചത്താരോ ച മഹാരാജാനോ ചതുദ്ദിസാ നിസിന്നാ ഹോന്തി, ഇദം നേസം ഹോതി ആസനസ്മിം; അഥ പച്ഛാ അമ്ഹാകം ആസനം ഹോതി.

"യേ തേ, ഭന്തേ, ദേവാ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ അധുനൂപപന്നാ താവതിംസകായം, തേ അഞ്ഞേ ദേവേ അതിരോചന്തി വണ്ണേന ചേവ യസസാ ച. തേന സുദം, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ അത്തമനാ ഹോന്തി പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ; 'ദിബ്ബാ വത, ഭോ, കായാ പരിപൂരേന്തി, ഹായന്തി അസുരകായാ'തി.

൨൯൫. "അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്പസാദം വിദിത്വാ ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദി -

'മോദന്തി വത ഭോ ദേവാ, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മതം.

നവേ ദേവേ ച പസ്സന്താ, വണ്ണവന്തേ യസസ്സിനേ;
സുഗതസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയം, ചരിത്വാന ഇധാഗതേ.

തേ അഞ്ഞേ അതിരോചന്തി, വണ്ണേന യസസായുനാ;
സാവകാ ഭൂരിപഞ്ഞസ്സ, വിസേസൂപഗതാ ഇധ.

ഇദം ദിസ്വാന നന്ദന്തി, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മത'ന്തി.

"തേന സുദം , ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ ഭിയ്യോസോ മത്തായ അത്തമനാ ഹോന്തി പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ; 'ദിബ്ബാ വത, ഭോ, കായാ പരിപൂരേന്തി, ഹായന്തി അസുരകായാ'"തി.

അട്ഠ യഥാഭുച്ചവണ്ണാ

൨൯൬. "അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്പസാദം വിദിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി - 'ഇച്ഛേയ്യാഥ നോ തുമ്ഹേ, മാരിസാ, തസ്സ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ സോതു'ന്തി? 'ഇച്ഛാമ മയം, മാരിസ, തസ്സ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ സോതു'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവാനം താവതിംസാനം ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ പയിരുദാഹാസി - 'തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ? യാവഞ്ച സോ ഭഗവാ ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നോ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഏവം ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നം ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"സ്വാക്ഖാതോ ഖോ പന തേന ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹി. ഏവം ഓപനേയ്യികസ്സ ധമ്മസ്സ ദേസേതാരം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"ഇദം കുസലന്തി ഖോ പന തേന ഭഗവതാ സുപഞ്ഞത്തം, ഇദം അകുസലന്തി സുപഞ്ഞത്തം. ഇദം സാവജ്ജം ഇദം അനവജ്ജം, ഇദം സേവിതബ്ബം ഇദം ന സേവിതബ്ബം, ഇദം ഹീനം ഇദം പണീതം, ഇദം കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗന്തി സുപഞ്ഞത്തം. ഏവം കുസലാകുസലസാവജ്ജാനവജ്ജസേവിതബ്ബാസേവിതബ്ബഹീന-
പണീതകണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗാനം ധമ്മാനം പഞ്ഞപേതാരം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"സുപഞ്ഞത്താ ഖോ പന തേന ഭഗവതാ സാവകാനം നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ, സംസന്ദതി നിബ്ബാനഞ്ച പടിപദാ ച. സേയ്യഥാപി നാമ ഗങ്ഗോദകം യമുനോദകേന സംസന്ദതി സമേതി, ഏവമേവ സുപഞ്ഞത്താ തേന ഭഗവതാ സാവകാനം നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ, സംസന്ദതി നിബ്ബാനഞ്ച പടിപദാ ച. ഏവം നിബ്ബാനഗാമിനിയാ പടിപദായ പഞ്ഞപേതാരം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"അഭിനിപ്ഫന്നോ [അഭിനിപ്പന്നോ (പീ॰ ക॰)] ഖോ പന തസ്സ ഭഗവതോ ലാഭോ അഭിനിപ്ഫന്നോ സിലോകോ, യാവ മഞ്ഞേ ഖത്തിയാ സമ്പിയായമാനരൂപാ വിഹരന്തി, വിഗതമദോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ ആഹാരം ആഹാരേതി. ഏവം വിഗതമദം ആഹാരം ആഹരയമാനം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"ലദ്ധസഹായോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ സേഖാനഞ്ചേവ പടിപന്നാനം ഖീണാസവാനഞ്ച വുസിതവതം. തേ ഭഗവാ അപനുജ്ജ ഏകാരാമതം അനുയുത്തോ വിഹരതി. ഏവം ഏകാരാമതം അനുയുത്തം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"യഥാവാദീ ഖോ പന സോ ഭഗവാ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ, ഇതി യഥാവാദീ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ. ഏവം ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"തിണ്ണവിചികിച്ഛോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ വിഗതകഥംകഥോ പരിയോസിതസങ്കപ്പോ അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയം. ഏവം തിണ്ണവിചികിച്ഛം വിഗതകഥംകഥം പരിയോസിതസങ്കപ്പം അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ'തി.

൨൯൭. "ഇമേ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവാനം താവതിംസാനം ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ പയിരുദാഹാസി. തേന സുദം, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ

ഭിയ്യോസോ മത്തായ അത്തമനാ ഹോന്തി പമുദിതാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ സുത്വാ. തത്ര, ഭന്തേ, ഏകച്ചേ ദേവാ ഏവമാഹംസു - 'അഹോ വത, മാരിസാ, ചത്താരോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും ധമ്മഞ്ച ദേസേയ്യും യഥരിവ ഭഗവാ. തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. ഏകച്ചേ ദേവാ ഏവമാഹംസു - 'തിട്ഠന്തു, മാരിസാ, ചത്താരോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, അഹോ വത, മാരിസാ, തയോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും ധമ്മഞ്ച ദേസേയ്യും യഥരിവ ഭഗവാ. തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. ഏകച്ചേ ദേവാ ഏവമാഹംസു - 'തിട്ഠന്തു, മാരിസാ, തയോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, അഹോ വത, മാരിസാ, ദ്വേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജേയ്യും ധമ്മഞ്ച ദേസേയ്യും യഥരിവ ഭഗവാ. തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി.

൨൯൯. "ഏവം വുത്തേ , ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവേ താവതിംസേ ഏതദവോച - 'അട്ഠാനം ഖോ ഏതം, മാരിസാ, അനവകാസോ, യം ഏകിസ്സാ ലോകധാതുയാ ദ്വേ അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ അപുബ്ബം അചരിമം ഉപ്പജ്ജേയ്യും, നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. അഹോ വത, മാരിസാ, സോ ഭഗവാ അപ്പാബാധോ അപ്പാതങ്കോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, യേനത്ഥേന ദേവാ താവതിംസാ സുധമ്മായം സഭായം സന്നിസിന്നാ ഹോന്തി സന്നിപതിതാ, തം അത്ഥം ചിന്തയിത്വാ തം അത്ഥം മന്തയിത്വാ വുത്തവചനാപി തം ചത്താരോ മഹാരാജാനോ തസ്മിം അത്ഥേ ഹോന്തി. പച്ചാനുസിട്ഠവചനാപി തം ചത്താരോ മഹാരാജാനോ തസ്മിം അത്ഥേ ഹോന്തി, സകേസു സകേസു ആസനേസു ഠിതാ അവിപക്കന്താ.

> തേ വുത്തവാക്യാ രാജാനോ, പടിഗ്ഗയ്ഹാനുസാസനിം;
> വിപ്പസന്നമനാ സന്താ, അട്ഠംസു സമ്ഹി ആസനേതി.

൨൯൮. "അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ഉത്തരായ ദിസായ ഉളാരോ ആലോകോ സഞ്ജായി, ഓഭാസോ പാതുരഹോസി അതിക്കമ്മേവ ദേവാനം ദേവാനുഭാവം. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി - 'യഥാ ഖോ, മാരിസാ, നിമിത്താനി ദിസ്സന്തി, ഉളാരോ ആലോകോ സഞ്ജായതി, ഓഭാസോ പാതുഭവതി , ബ്രഹ്മാ പാതുഭവിസ്സതി; ബ്രഹ്മുനോ ഹേതം പുബ്ബനിമിത്തം പാതുഭാവായ, യദിദം ആലോകോ സഞ്ജായതി ഓഭാസോ പാതുഭവതീതി.

> 'യഥാ നിമിത്താ ദിസ്സന്തി, ബ്രഹ്മാ പാതുഭവിസ്സതി;
> ബ്രഹ്മുനോ ഹേതം നിമിത്തം, ഓഭാസോ വിപുലോ മഹാ'തി.

സനങ്കുമാരകഥാ

൩൦൦. "അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ യഥാസകേസു ആസനേസു നിസീദിംസു - 'ഓഭാസമേതം ഞസ്സാമ, യംവിപാകോ ഭവിസ്സതി, സച്ഛികത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ'തി. ചത്താരോപി മഹാരാജാനോ യഥാസകേസു ആസനേസു നിസീദിംസു - 'ഓഭാസമേതം ഞസ്സാമ, യംവിപാകോ ഭവിസ്സതി, സച്ഛികത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ'തി. ഇദം സുത്വാ ദേവാ താവതിംസാ ഏകഗ്ഗാ സമാപജ്ജിംസു - 'ഓഭാസമേതം ഞസ്സാമ, യംവിപാകോ ഭവിസ്സതി, സച്ഛികത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ'തി.

"യദാ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, ഓളാരികം അത്തഭാവം അഭിനിമ്മിനിത്വാ പാതുഭവതി. യോ ഖോ പന, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മുനോ പകതിവണ്ണോ, അനഭിസമ്ഭവനീയോ സോ ദേവാനം താവതിംസാനം ചക്ഖുപഥസ്മിം. യദാ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, സോ അഞ്ഞേ ദേവേ അതിരോചതി വണ്ണേന ചേവ യസസാ ച. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, സോവണ്ണോ വിഗ്ഗഹോ മാനുസം വിഗ്ഗഹം അതിരോചതി, ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, യദാ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, സോ അഞ്ഞേ ദേവേ അതിരോചതി

വണ്ണേന ചേവ യസസാ ച. യദാ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുഭവതി, ന തസ്സം പരിസായം കോചി ദേവോ അഭിവാദേതി വാ പച്ചുട്ഠേതി വാ ആസനേന വാ നിമന്തേതി. സബ്ബേവ തുണ്ഹീഭൂതാ പഞ്ജലികാ പല്ലങ്കേന നിസീദന്തി - 'യസ്സദാനി ദേവസ്സ പല്ലങ്കം ഇച്ഛിസ്സതി ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ, തസ്സ ദേവസ്സ പല്ലങ്കേ നിസീദിസ്സതീ'തി. യസ്സ ഖോ പന, ഭന്തേ, ദേവസ്സ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ പല്ലങ്കേ നിസീദതി, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ വേദപടിലാഭം, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ സോമനസ്സപടിലാഭം . സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, രാജാ ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ അധുനാഭിസിത്തോ രജ്ജേന, **ഉളാരം സോ ലഭതി വേദപടിലാഭം, ഉളാരം സോ ലഭതി സോമനസ്സപടിലാഭം,** ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, യസ്സ ദേവസ്സ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ പല്ലങ്കേ നിസീദതി, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ വേദപടിലാഭം, ഉളാരം സോ ലഭതി ദേവോ സോമനസ്സപടിലാഭം. അഥ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ദേവാനം താവതിംസാനം സമ്പസാദം വിദിത്വാ അന്തരഹിതോ ഇമാഹി ഗാഥാഹി അനുമോദി -

'മോദന്തി വത ഭോ ദേവാ, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മതം.

'നവേ ദേവേ ച പസ്സന്താ, വണ്ണവന്തേ യസസ്സിനേ;
സുഗതസ്മിം ബ്രഹ്മചരിയം, ചരിത്വാന ഇധാഗതേ.

'തേ അഞ്ഞേ അതിരോചന്തി, വണ്ണേന യസസായുനാ;
സാവകാ ഭൂരിപഞ്ഞസ്സ, വിസേസൂപഗതാ ഇധ.

'ഇദം ദിസ്വാന നന്ദന്തി, താവതിംസാ സഹിന്ദകാ;
തഥാഗതം നമസ്സന്താ, ധമ്മസ്സ ച സുധമ്മത'ന്തി.

൩൦൯. "ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ അഭാസിത്ഥ. ഇമമത്ഥം, ഭന്തേ , ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ഭാസതോ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സരോ ഹോതി വിസ്സട്ഠോ ച വിഞ്ഞേയ്യോ ച മഞ്ജു ച സവനീയോ ച ബിന്ദു ച അവിസാരീ ച ഗമ്ഭീരോ ച നിന്നാദീ ച. യഥാപരിസം ഖോ പന, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ സരേന വിഞ്ഞാപേതി, ന ചസ്സ ബഹിദ്ധാ പരിസായ ഘോസോ നിച്ഛരതി. യസ്സ ഖോ പന, ഭന്തേ, ഏവം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ സരോ ഹോതി, സോ വുച്ചതി 'ബ്രഹ്മസ്സരോ'തി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, ദേവാ താവതിംസാ ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം ഏതദവോചും - 'സാധു, മഹാബ്രഹ്മേ, ഏതദേവ മയം സങ്ഖായ മോദാമ; അത്ഥി ച സക്കേന ദേവാനമിന്ദേന തസ്സ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചാ വണ്ണാ ഭാസിതാ; തേ ച മയം സങ്ഖായ മോദാമാ'തി.

അട്ഠ യഥാഭുച്ചവണ്ണാ

൩൧൦. "അഥ , ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ഏതദവോച - 'സാധു, ദേവാനമിന്ദ, മയമ്പി തസ്സ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ സുണേയ്യാമാ'തി. 'ഏവം മഹാബ്രഹ്മേ'തി ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ പയിരുദാഹാസി.

"തം കിം മഞ്ഞതി, ഭവം മഹാബ്രഹ്മാ? യാവഞ്ച സോ ഭഗവാ ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നോ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഏവം ബഹുജനഹിതായ പടിപന്നം ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

"സ്വാക്ഖാതോ ഖോ പന തേന ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹി. ഏവം ഓപനേയ്യികസ്സ ധമ്മസ്സ ദേസേതാരം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

“ഇദം കുസല’ന്തി ഖോ പന തേന ഭഗവതാ സുപഞ്ഞത്തം, ‘ഇദം അകുസല’ന്തി സുപഞ്ഞത്തം, ‘ഇദം സാവജ്ജം ഇദം അനവജ്ജം, ഇദം സേവിതബ്ബം ഇദം ന സേവിതബ്ബം, ഇദം ഹീനം ഇദം പണീതം, ഇദം കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗ’ന്തി സുപഞ്ഞത്തം. ഏവം കുസലാകുസലസാവജ്ജാനവജ്ജസേവിതബ്ബാസേവിതബ്ബഹീനപണീതകണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗാനം ധമ്മാനം പഞ്ഞാപേതാരം. ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

“സുപഞ്ഞത്താ ഖോ പന തേന ഭഗവതാ സാവകാനം നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ സംസന്ദതി നിബ്ബാനഞ്ച പടിപദാ ച. സേയ്യഥാപി നാമ ഗങ്ഗോദകം യമുനോദകേന സംസന്ദതി സമേതി, ഏവമേവ സുപഞ്ഞത്താ തേന ഭഗവതാ സാവകാനം നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ സംസന്ദതി നിബ്ബാനഞ്ച പടിപദാ ച. ഏവം നിബ്ബാനഗാമിനിയാ പടിപദായ പഞ്ഞാപേതാരം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

“അഭിനിപ്ഫന്നോ ഖോ പന തസ്സ ഭഗവതോ ലാഭോ അഭിനിപ്ഫന്നോ സിലോകോ, യാവ മഞ്ഞേ ഖത്തിയാ സമ്പിയായമാനരൂപാ വിഹരന്തി. വിഗതമദോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ ആഹാരം ആഹാരേതി. ഏവം വിഗതമദം ആഹാരം ആഹരയമാനം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

“ലദ്ധസഹായോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ സേഖാനഞ്ചേവ പടിപന്നാനം ഖീണാസവാനഞ്ച വുസിതവതം, തേ ഭഗവാ അപനുജ്ജ ഏകാരാമതം അനുയുത്തോ വിഹരതി. ഏവം ഏകാരാമതം അനുയുത്തം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

“യഥാവാദീ ഖോ പന സോ ഭഗവാ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ; ഇതി യഥാവാദീ തഥാകാരീ, യഥാകാരീ തഥാവാദീ. ഏവം ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപ്പന്നം ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ.

“തിണ്ണവിചികിച്ഛോ ഖോ പന സോ ഭഗവാ വിഗതകഥംകഥോ പരിയോസിതസങ്കപ്പോ അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയം . ഏവം തിണ്ണവിചികിച്ഛം വിഗതകഥംകഥം പരിയോസിതസങ്കപ്പം അജ്ഝാസയം ആദിബ്രഹ്മചരിയം. ഇമിനാപങ്ഗേന സമന്നാഗതം സത്ഥാരം നേവ അതീതംസേ സമനുപസ്സാമ, ന പനേതരഹി, അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ’തി.

൩൦൩. “ഇമേ ഖോ, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ബ്രഹ്മുനോ സനങ്കുമാരസ്സ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ പയിരുദാഹാസി. തേന സുദം, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ അത്തമനോ ഹോതി പമുദിതോ പീതിസോമനസ്സജാതോ ഭഗവതോ അട്ഠ യഥാഭുച്ചേ വണ്ണേ സുത്വാ. അഥ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ ഓളാരികം അത്തഭാവം അഭിനിമ്മിനിത്വാ കുമാരവണ്ണീ ഹുത്വാ പഞ്ചസിഖോ ദേവാനം താവതിംസാനം പാതുരഹോസി . സോ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, ബലവാ പുരിസോ സുപച്ചത്ഥതേ വാ പല്ലങ്കേ സമേ വാ ഭൂമിഭാഗേ പല്ലങ്കേന നിസീദേയ്യ, ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി -

ഗോവിന്ദബ്രാഹ്മണവത്ഥു

൩൦൪. “തം കിം മഞ്ഞന്തി, ഭോന്തോ ദേവാ താവതിംസാ, യാവ ദീഘരത്തം മഹാപഞ്ഞോവ സോ ഭഗവാ അഹോസി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭോ, രാജാ ദിസമ്പതി നാമ അഹോസി. ദിസമ്പതിസ്സ രഞ്ഞോ ഗോവിന്ദോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പുരോഹിതോ അഹോസി. ദിസമ്പതിസ്സ രഞ്ഞോ രേണു നാമ കുമാരോ പുത്തോ അഹോസി. ഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ജോതിപാലോ നാമ മാണവോ പുത്തോ അഹോസി. ഇതി രേണു ച രാജപുത്തോ ജോതിപാലോ ച മാണവോ അഞ്ഞേ ച ഛ ഖത്തിയാ ഇച്ചേതേ അട്ഠ

സഹായാ അഹേസും. അഥ ഖോ, ഭോ, അഹോരത്താനം അച്ചയേന ഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ കാലമകാസി. ഗോവിന്ദേ ബ്രാഹ്മണേ കാലങ്കതേ രാജാ ദിസമ്പതി പരിദേവേസി - "യസ്മിം വത, ഭോ, മയം സമയേ ഗോവിന്ദേ ബ്രാഹ്മണേ സബ്ബകിച്ചാനി സമ്മാ വോസ്സജ്ജിത്വാ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതാ സമങ്ഗീഭൂതാ പരിചാരേമ, തസ്മിം നോ സമയേ ഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ കാലങ്കതോ"തി. ഏവം വുത്തേ ഭോ രേണു രാജപുത്തോ രാജാനം ദിസമ്പതിം ഏതദവോച - "മാ ഖോ ത്വം, ദേവ, ഗോവിന്ദേ ബ്രാഹ്മണേ കാലങ്കതേ അതിബാള്ഹം പരിദേവേസി. അത്ഥി, ദേവ, ഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ജോതിപാലോ നാമ മാണവോ പുത്തോ പണ്ഡിതതരോ ചേവ പിതരാ, അലമത്ഥദസതരോ ചേവ പിതരാ; യേപിസ്സ പിതാ അത്ഥേ അനുസാസി, തേപി ജോതിപാലസ്സേവ മാണവസ്സ അനുസാസനിയാ"തി. "ഏവം കുമാരാ"തി? "ഏവം ദേവാ"തി.

മഹാഗോവിന്ദവത്ഥു

൩൦൬. "അഥ ഖോ, ഭോ, രാജാ ദിസമ്പതി അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - "ഏഹി ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, യേന ജോതിപാലോ നാമ മാണവോ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ജോതിപാലം മാണവം ഏവം വദേഹി - 'ഭവമത്ഥു ഭവന്തം ജോതിപാലം, രാജാ ദിസമ്പതി ഭവന്തം ജോതിപാലം മാണവം ആമന്തയതി, രാജാ ദിസമ്പതി ഭോതോ ജോതിപാലസ്സ മാണവസ്സ ദസ്സനകാമോ'"തി. "ഏവം, ദേവാ"തി ഖോ, ഭോ, സോ പുരിസോ ദിസമ്പതിസ്സ രഞ്ഞോ പടിസ്സുത്വാ യേന ജോതിപാലോ മാണവോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ജോതിപാലം മാണവം ഏതദവോച - "ഭവമത്ഥു ഭവന്തം ജോതിപാലം, രാജാ ദിസമ്പതി ഭവന്തം ജോതിപാലം മാണവം ആമന്തയതി , രാജാ ദിസമ്പതി ഭോതോ ജോതിപാലസ്സ മാണവസ്സ ദസ്സനകാമോ"തി. "ഏവം, ഭോ"തി ഖോ ഭോ ജോതിപാലോ മാണവോ തസ്സ പുരിസസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന രാജാ ദിസമ്പതി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ദിസമ്പതിനാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സമ്മോദി; സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ, ഭോ, ജോതിപാലം മാണവം രാജാ ദിസമ്പതി ഏതദവോച - "അനുസാസതു നോ ഭവം ജോതിപാലോ, മാ നോ ഭവം ജോതിപാലോ അനുസാസനിയാ പച്ചബ്യാഹാസി. പേത്തികേ തം ഠാനേ ഠപേസ്സാമി, ഗോവിന്ദിയേ അഭിസിഞ്ചിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭോ"തി ഖോ, ഭോ, സോ ജോതിപാലോ മാണവോ ദിസമ്പതിസ്സ രഞ്ഞോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ, ഭോ, രാജാ ദിസമ്പതി ജോതിപാലം മാണവം ഗോവിന്ദിയേ അഭിസിഞ്ചി, തം പേത്തികേ ഠാനേ ഠപേസി. അഭിസിത്തോ ജോതിപാലോ മാണവോ ഗോവിന്ദിയേ പേത്തികേ ഠാനേ ഠപിതോ യേപിസ്സ പിതാ അത്ഥേ അനുസാസി തേപി അത്ഥേ അനുസാസതി, യേപിസ്സ പിതാ അത്ഥേ നാനുസാസി, തേപി അത്ഥേ അനുസാസതി; യേപിസ്സ പിതാ കമ്മന്തേ അഭിസമ്ഭോസി, തേപി കമ്മന്തേ അഭിസമ്ഭോതി, യേപിസ്സ പിതാ കമ്മന്തേ നാഭിസമ്ഭോസി, തേപി കമ്മന്തേ അഭിസമ്ഭോതി. തമേനം മനുസ്സാ ഏവമാഹംസു - "ഗോവിന്ദോ വത, ഭോ, ബ്രാഹ്മണോ, മഹാഗോവിന്ദോ വത, ഭോ, ബ്രാഹ്മണോ"തി. ഇമിനാ ഖോ ഏവം, ഭോ, പരിയായേന ജോതിപാലസ്സ മാണവസ്സ ഗോവിന്ദോ മഹാഗോവിന്ദോത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി.

രജ്ജസംവിഭജനം

൩൦൭. "അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന തേ ഛ ഖത്തിയാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ ഛ ഖത്തിയേ ഏതദവോച - "ദിസമ്പതി ഖോ, ഭോ, രാജാ ജിണ്ണോ വുഡ്ഢോ മഹല്ലകോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ, കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി ജീവിതം? ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം ദിസമ്പതിമ്ഹി രഞ്ഞേ കാലങ്കതേ രാജകത്താരോ രേണും രാജപുത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചേയ്യും. ആയന്തു, ഭോന്തോ, യേന രേണു രാജപുത്തോ തേനുപസങ്കമഥ; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണും രാജപുത്തം ഏവം വദേഥ - "മയം ഖോ ഭോതോ രേണുസ്സ സഹായാ പിയാ മനാപാ അപ്പടികൂലാ, യംസുഖോ ഭവം തംസുഖാ മയം, യംദുക്ഖോ ഭവം തംദുക്ഖാ മയം. ദിസമ്പതി ഖോ, ഭോ, രാജാ ജിണ്ണോ വുഡ്ഢോ മഹല്ലകോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ, കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി ജീവിതം? ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം ദിസമ്പതിമ്ഹി രഞ്ഞേ കാലങ്കതേ രാജകത്താരോ ഭവന്തം രേണും രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചേയ്യും. സചേ ഭവം രേണു രജ്ജം ലഭേഥ, സംവിഭജേഥ നോ രജ്ജേനാ"തി. "ഏവം ഭോ"തി ഖോ, ഭോ, തേ ഛ

ഖത്തിയാ മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന രേണു രാജപുത്തോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണും രാജപുത്തം ഏതദവോചും - "മയം ഖോ ഭോതോ രേണുസ്സ സഹായാ പിയാ മനാപാ അപ്പടികൂലാ ; യംസുഖോ ഭവം തംസുഖാ മയം, യംദുക്ഖോ ഭവം തംദുക്ഖാ മയം. ദിസമ്പതി ഖോ, ഭോ, രാജാ ജിണ്ണോ വുദ്ധോ മഹല്ലകോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ, കോ നു ഖോ പന ഭോ ജാനാതി ജീവിതം? ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം ദിസമ്പതിമ്ഹി രഞ്ഞേ കാലങ്കതേ രാജകത്താരോ ഭവന്തം രേണും രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചേയ്യും. സചേ ഭവം രേണു രജ്ജം ലഭേഥ, സംവിഭജേഥ നോ രജ്ജേനാ"തി. "കോ നു ഖോ, ഭോ, അഞ്ഞോ മമ വിജിതേ സുഖോ ഭവേഥ [സുഖാ ഭവേയ്യാഥ (ക॰), സുഖം ഭവേയ്യാഥ, സുഖമേധേയ്യാഥ (സീ॰ പീ॰),സുഖ മേധേഥ (?)], അഞ്ഞത്ര ഭവന്തേഭി? സചാഹം, ഭോ, രജ്ജം ലഭിസ്സാമി, സംവിഭജിസ്സാമി വോ രജ്ജേനാ'"തി.

൩൦൭. "അഥ ഖോ, ഭോ, അഹോരത്താനം അച്ചയേന രാജാ ദിസമ്പതി കാലമകാസി. ദിസമ്പതിമ്ഹി രഞ്ഞേ കാലങ്കതേ രാജകത്താരോ രേണും രാജപുത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. അഭിസിത്തോ രേണു രജ്ജേന പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന തേ ഛ ഖത്തിയാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ ഛ ഖത്തിയേ ഏതദവോച - "ദിസമ്പതി ഖോ, ഭോ, രാജാ കാലങ്കതോ. അഭിസിത്തോ രേണു രജ്ജേന പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി, മദനീയാ കാമാ? ആയന്തു, ഭോന്തോ, യേന രേണു രാജാ തേനുപസങ്കമഥ; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണും രാജാനം ഏവം വദേഥ - ദിസമ്പതി ഖോ, ഭോ, രാജാ കാലങ്കതോ, അഭിസിത്തോ ഭവം രേണു രജ്ജേന, സരതി ഭവം തം വചന'"ന്തി?

൩൦൮. "'ഏവം , ഭോ"തി ഖോ, ഭോ, തേ ഛ ഖത്തിയാ മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന രേണു രാജാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണും രാജാനം ഏതദവോചും - "ദിസമ്പതി ഖോ, ഭോ, രാജാ കാലങ്കതോ, അഭിസിത്തോ ഭവം രേണു രജ്ജേന, സരതി ഭവം തം വചന"ന്തി? "സരാമഹം, ഭോ, തം വചനം [വചനന്തി (സ്യാ॰ ക॰)]. കോ നു ഖോ, ഭോ, പഹോതി ഇമം മഹാപഥവിം ഉത്തരേന ആയതം ദക്ഖിണേന സകടമുഖം സത്തധാ സമം സുവിഭത്തം വിഭജിതു"ന്തി? "കോ നു ഖോ, ഭോ, അഞ്ഞോ പഹോതി, അഞ്ഞത്ര മഹാഗോവിന്ദേന ബ്രാഹ്മണേനാ"തി? അഥ ഖോ, ഭോ, രേണു രാജാ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - "ഏഹി ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, യേന മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ഏവം വദേഹി - 'രാജാ തം, ഭന്തേ, രേണു ആമന്തേതീ'"തി. "ഏവം ദേവാ"തി ഖോ, ഭോ, സോ പുരിസോ രേണുസ്സ രഞ്ഞോ പടിസ്സുത്വാ യേന മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോച - "രാജാ തം, ഭന്തേ, രേണു ആമന്തേതീ"തി. "ഏവം, ഭോ"തി ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ പുരിസസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന രേണു രാജാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണുനാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം രേണു രാജാ ഏതദവോച - "ഏതു, ഭവം ഗോവിന്ദോ, ഇമം മഹാപഥവിം ഉത്തരേന ആയതം ദക്ഖിണേന സകടമുഖം സത്തധാ സമം സുവിഭത്തം വിഭജതൂ"തി. "ഏവം, ഭോ"തി ഖോ മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ രേണുസ്സ രഞ്ഞോ പടിസ്സുത്വാ ഇമം മഹാപഥവിം ഉത്തരേന ആയതം ദക്ഖിണേന സകടമുഖം സത്തധാ സമം സുവിഭത്തം വിഭജി. സബ്ബാനി സകടമുഖാനി പട്ഠപേസി [അട്ഠപേസി (സീ॰ പീ॰)]. തത്ര സുദം മജ്ഝേ രേണുസ്സ രഞ്ഞോ ജനപദോ ഹോതി.

൩൦൯. ദന്തപുരം കലിങ്ഗാനം [കാലിങ്ഗാനം (സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)], അസ്സകാനഞ്ച പോതനം.

മഹേസയം [മാഹിസ്സതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] അവന്തീനം, സോവീരാനഞ്ച രോരുകം.

മിഥിലാ ച വിദേഹാനം, ചമ്പാ അങ്ഗേസു മാപിതാ;
ബാരാണസീ ച കാസീനം, ഏതേ ഗോവിന്ദമാപിതാതി.

൩൧൬. "അഥ ഖോ, ഭോ, തേ ഛ ഖത്തിയാ യഥാസകേന ലാഭേന അത്തമനാ അഹേസും പരിപുണ്ണസങ്കപ്പാ - "യം വത നോ അഹോസി ഇച്ഛിതം, യം ആകങ്ഖിതം, യം അധിപ്പേതം, യം അഭിപത്ഥിതം, തം നോ ലദ്ധ"ന്തി.

"സത്തഭൂ ബ്രഹ്മദത്തോ ച, വേസ്സഭൂ ഭരതോ സഹ;
രേണു ദ്വേ ധതരട്ഠാ ച, തദാസും സത്ത ഭാരധാ'തി.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

കിത്തിസദ്ദഅബ്ഭുഗ്ഗമനം

൩൧൭. "അഥ ഖോ, ഭോ, തേ ഛ ഖത്തിയാ യേന മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോചും - "യഥാ ഖോ ഭവം ഗോവിന്ദോ രേണുസ്സ രഞ്ഞോ സഹായോ പിയോ മനാപോ അപ്പടികൂലോ. ഏവമേവ ഖോ ഭവം ഗോവിന്ദോ അമ്ഹാകമ്പി സഹായോ പിയോ മനാപോ അപ്പടികൂലോ, അനുസാസതു നോ ഭവം ഗോവിന്ദോ; മാ നോ ഭവം ഗോവിന്ദോ അനുസാസനിയാ പച്ചബ്യാഹാസീ"തി. "ഏവം, ഭോ"തി ഖോ മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ തേസം ഛന്നം ഖത്തിയാനം പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ സത്ത ച രാജാനോ ഖത്തിയേ മുദ്ധാവസിത്തേ രജ്ജേ [മുദ്ധാഭിസിത്തേ രജ്ജേന (സ്യാ॰)] അനുസാസി, സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലേ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി മന്തേ വാചേസി.

൩൧൮. "അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അപരേന സമയേന ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛി [അബ്ഭുഗ്ഗഞ്ഛി (സീ॰ പീ॰)] - "സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ"തി. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഏതദഹോസി - "മയ്ഹം ഖോ ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ'തി. ന ഖോ പനാഹം ബ്രഹ്മാനം പസ്സാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപാമി , ന ബ്രഹ്മുനാ മന്തേമി. സുതം ഖോ പന മേതം ബ്രാഹ്മണാനം വുദ്ധാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയതി, കരുണം ഝാനം ഝായതി, സോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപതി ബ്രഹ്മുനാ മന്തേതീ'തി. യംനൂനാഹം വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയേയ്യം, കരുണം ഝാനം ഝായേയ്യ"ന്തി.

൩൧൯. "അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന രേണു രാജാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണും രാജാനം ഏതദവോച - "മയ്ഹം ഖോ, ഭോ, ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ'തി. ന ഖോ പനാഹം, ഭോ, ബ്രഹ്മാനം പസ്സാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ മന്തേമി. സുതം ഖോ പന മേതം ബ്രാഹ്മണാനം വുദ്ധാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയതി, കരുണം ഝാനം ഝായതി, സോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപതി ബ്രഹ്മുനാ മന്തേതീ'തി. ഇച്ഛാമഹം, ഭോ, വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയിതും, കരുണം ഝാനം ഝായിതും; നമ്ഹി കേനചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന ഭത്താഭിഹാരേനാ"തി. "യസ്സദാനി ഭവം ഗോവിന്ദോ കാലം മഞ്ഞതീ"തി.

൩൨൦. "അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന തേ ഛ ഖത്തിയാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ ഛ ഖത്തിയേ ഏതദവോച - "മയ്ഹം ഖോ, ഭോ, ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി

മന്തേതീ'തി. ന ഖോ പനാഹം, ഭോ, ബ്രഹ്മാനം പസ്സാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ മന്തേമി. സുതം ഖോ പന മേതം ബ്രാഹ്മണാനം വുദ്ധാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം, 'യോ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയതി, കരുണം ഝാനം ഝായതി, സോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപതി ബ്രഹ്മുനാ മന്തേതീ'തി. ഇച്ഛാമഹം, ഭോ, വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയിതും, കരുണം ഝാനം ഝായിതും; നമ്ഹി കേനചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന ഭത്താഭിഹാരേനാ''തി. ''യസ്സദാനി ഭവം ഗോവിന്ദോ കാലം മഞ്ഞതീ'''തി.

൩൧൭. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന തേ സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലേ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി ഏതദവോച - ''മയ്ഹം ഖോ, ഭോ, ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ'തി. ന ഖോ പനാഹം, ഭോ, ബ്രഹ്മാനം പസ്സാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ മന്തേമി. സുതം ഖോ പന മേതം ബ്രാഹ്മണാനം വുദ്ധാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയതി, കരുണം ഝാനം ഝായതി, സോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി, ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപതി, ബ്രഹ്മുനാ മന്തേതീ'തി. തേന ഹി, ഭോ, യഥാസുതേ യഥാപരിയത്തേ മന്തേ വിത്ഥാരേന സജ്ഝായം കരോഥ, അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച മന്തേ വാചേഥ; ഇച്ഛാമഹം, ഭോ, വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയിതും, കരുണം ഝാനം ഝായിതും; നമ്ഹി കേനചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന ഭത്താഭിഹാരേനാ''തി. ''യസ്സ ദാനി ഭവം ഗോവിന്ദോ കാലം മഞ്ഞതീ''തി.

൩൧൮. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ചത്താരീസാ ഭരിയാ സാദിസിയോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ചത്താരീസാ ഭരിയാ സാദിസിയോ ഏതദവോച - ''മയ്ഹം ഖോ, ഭോതീ, ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ'തി. ന ഖോ പനാഹം, ഭോതീ, ബ്രഹ്മാനം പസ്സാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ മന്തേമി. സുതം ഖോ പന മേതം ബ്രാഹ്മണാനം വുദ്ധാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം 'യോ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയതി, കരുണം ഝാനം ഝായതി, സോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി, ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപതി, ബ്രഹ്മുനാ മന്തേതീതി, ഇച്ഛാമഹം, ഭോതീ, വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയിതും, കരുണം ഝാനം ഝായിതും; നമ്ഹി കേനചി ഉപസങ്കമിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര ഏകേന ഭത്താഭിഹാരേനാ''തി. ''യസ്സ ദാനി ഭവം ഗോവിന്ദോ കാലം മഞ്ഞതീ'''തി.

൩൧൯. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ പുരത്ഥിമേന നഗരസ്സ നവം സന്ധാഗാരം കാരാപേത്വാ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയി, കരുണം ഝാനം ഝായി; നാസ്സുധ കോചി ഉപസങ്കമതി [ഉപസങ്കമി (പീ॰)] അഞ്ഞത്ര ഏകേന ഭത്താഭിഹാരേന. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന അഹുദേവ ഉക്കണ്ഠനാ അഹു പരിതസ്സനാ - ''സുതം ഖോ പന മേതം ബ്രാഹ്മണാനം വുദ്ധാനം മഹല്ലകാനം ആചരിയപാചരിയാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ പടിസല്ലീയതി, കരുണം ഝാനം ഝായതി, സോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപതി ബ്രഹ്മുനാ മന്തേതീ'തി. ന ഖോ പനാഹം ബ്രഹ്മാനം പസ്സാമി, ന ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേമി ന ബ്രഹ്മുനാ സല്ലപാമി ന ബ്രഹ്മുനാ മന്തേമീ'''തി.

ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛാ

൩൨൦. ''അഥ ഖോ, ഭോ, ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ

ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ, ഏവമേവ, ബ്രഹ്മലോകേ അന്തരഹിതോ മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സമ്മുഖേ പാതുരഹോസി. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അഹുദേവ ഭയം അഹു ഛമ്ഭിതത്തം അഹു ലോമഹംസോ യഥാ തം അദിട്ഠപുബ്ബം രൂപം ദിസ്വാ. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ഭീതോ സംവിഗ്ഗോ ലോമഹട്ഠജാതോ ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

'''വണ്ണവാ യസവാ സിരിമാ, കോ നു ത്വമസി മാരിസ;
അജാനന്താ തം പുച്ഛാമ, കഥം ജാനേമു തം മയ''ന്തി.

''മം വേ കുമാരം ജാനന്തി, ബ്രഹ്മലോകേ സനന്തനം [സനന്തിച (ക॰)];
സബ്ബേ ജാനന്തി മം ദേവാ, ഏവം ഗോവിന്ദ ജാനഹി''.

'''ആസനം ഉദകം പജ്ജം, മധുസാകഞ്ച [മധുപാകഞ്ച (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ബ്രഹ്മുനോ;
അഗ്ഘേ ഭവന്തം പുച്ഛാമ, അഗ്ഘം കുരുതു നോ ഭവം''.

''പടിഗ്ഗണ്ഹാമ തേ അഗ്ഘം, യം ത്വം ഗോവിന്ദ ഭാസസി;
ദിട്ഠധമ്മഹിതത്ഥായ, സമ്പരായ സുഖായ ച;
കതാവകാസോ പുച്ഛസ്സു, യം കിഞ്ചി അഭിപത്ഥിത''ന്തി.

൩൨൯. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഏതദഹോസി - ''കതാവകാസോ ഖോമ്ഹി ബ്രഹ്മുനാ സനങ്കുമാരേന. കിം നു ഖോ അഹം ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം പുച്ഛേയ്യം ദിട്ഠധമ്മികം വാ അത്ഥം സമ്പരായികം വാ'തി? അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഏതദഹോസി - 'കുസലോ ഖോ അഹം ദിട്ഠധമ്മികാനം അത്ഥാനം, അഞ്ഞേപി മം ദിട്ഠധമ്മികം അത്ഥം പുച്ഛന്തി. യംനൂനാഹം ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം സമ്പരായികഞ്ഞേവ അത്ഥം പുച്ഛേയ്യ'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

''പുച്ഛാമി ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം,
കങ്ഖീ അകങ്ഖിം പരവേദിയേസു;
കത്ഥട്ഠിതോ കിമ്ഹി ച സിക്ഖമാനോ,
പപ്പോതി മച്ചോ അമതം ബ്രഹ്മലോക''ന്തി.

''ഹിത്വാ മമത്തം മനുജേസു ബ്രഹ്മേ,
ഏകോദിഭൂതോ കരുണേധിമുത്തോ [കരുണാധിമുത്തോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)];
നിരാമഗന്ധോ വിരതോ മേഥുനസ്മാ,
ഏത്ഥട്ഠിതോ ഏത്ഥ ച സിക്ഖമാനോ;
പപ്പോതി മച്ചോ അമതം ബ്രഹ്മലോക''ന്തി.

൩൩൦. ''ഹിത്വാ മമത്ത'ന്തി അഹം ഭോതോ ആജാനാമി. ഇധേകച്ചോ അപ്പം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ അപ്പം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹന്തം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി, 'ഇതി ഹിത്വാ മമത്ത'ന്തി അഹം ഭോതോ ആജാനാമി. 'ഏകോദിഭൂതോ'തി അഹം ഭോതോ ആജാനാമി. ഇധേകച്ചോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം, ഇതി ഏകോദിഭൂതോ'തി അഹം ഭോതോ ആജാനാമി. 'കരുണേധിമുത്തോ'തി അഹം ഭോതോ ആജാനാമി. ഇധേകച്ചോ കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോതിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. ഇതി 'കരുണേധിമുത്തോ'തി അഹം ഭോതോ ആജാനാമി. ആമഗന്ധേ ച ഖോ അഹം ഭോതോ ഭാസമാനസ്സ ന ആജാനാമി.

''കേ ആമഗന്ധാ മനുജേസു ബ്രഹ്മേ,

ഏതേ അവിദ്വാ ഇധ ബ്രൂഹി ധീര;
കേനാവടാ [കേനാവുടാ (സ്യാ॰)] വാതി പജാ കുരുതു [കുരുരൂ (സ്യാ॰), കുരുട്ഠരൂ (പീ॰), കുരൂരു (?)],
ആപായികാ നിവുതബ്രഹ്മലോകാ’’തി.

‘‘കോധോ മോസവജ്ജം നികതി ച ദുബ്ഭോ,
കദരിയതാ അതിമാനോ ഉസൂയാ;
ഇച്ഛാ വിവിച്ഛാ പരഹേഠനാ ച,
ലോഭോ ച ദോസോ ച മദോ ച മോഹോ;
ഏതേസു യുത്താ അനിരാമഗന്ധാ,
ആപായികാ നിവുതബ്രഹ്മലോകാ’’തി.

‘‘യഥാ ഖോ അഹം ഭോതോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ ആജാനാമി. തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ. പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ’’ന്തി. ‘‘യസ്സദാനി ഭവം ഗോവിന്ദോ കാലം മഞ്ഞതീ’’തി.

രേണുരാജആമന്തനാ

൩൨൨. ‘‘അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന രേണു രാജാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രേണും രാജാനം ഏതദവോച - ‘‘അഞ്ഞം ദാനി ഭവം പുരോഹിതം പരിയേസതു, യോ ഭോതോ രജ്ജം അനുസാസിസ്സതി. ഇച്ഛാമഹം, ഭോ , അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതും. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ. പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ’’ന്തി.

‘‘ആമന്തയാമി രാജാനം, രേണും ഭൂമിപതിം അഹം;
ത്വം പജാനസ്സു രജ്ജേന, നാഹം പോരോഹിച്ചേ രമേ’’.

‘‘സചേ തേ ഊനം കാമേഹി, അഹം പരിപൂരയാമി തേ;
യോ തം ഹിംസതി വാരേമി, ഭൂമിസേനാപതി അഹം;
തുവം പിതാ അഹം പുത്തോ, മാ നോ ഗോവിന്ദ പാജഹി’’ [പാജേഹി (അട്ഠകഥായം സംവണ്ണിതപാഠന്തരം)].

‘‘നമത്ഥി ഊനം കാമേഹി, ഹിംസിതാ മേ ന വിജ്ജതി;
അമനുസ്സവചോ സുത്വാ, തസ്മാഹം ന ഗഹേ രമേ’’.

‘‘അമനുസ്സോ കഥംവണ്ണോ, കിം തേ അത്ഥം അഭാസഥ;
യഞ്ച സുത്വാ ജഹാസി നോ, ഗേഹേ അമ്ഹേ ച കേവലീ’’.

‘‘ഉപവുത്ഥസ്സ മേ പുബ്ബേ, യിട്ഠുകാമസ്സ മേ സതോ;
അഗ്ഗി പജ്ജലിതോ ആസി, കുസപത്തപരിത്ഥതോ’’.

‘‘തതോ മേ ബ്രഹ്മാ പാതുരഹു, ബ്രഹ്മലോകാ സനന്തനോ;
സോ മേ പഞ്ഹം വിയാകാസി, തം സുത്വാ ന ഗഹേ രമേ’’.

‘‘സദ്ദഹാമി അഹം ഭോതോ, യം ത്വം ഗോവിന്ദ ഭാസസി;
അമനുസ്സവചോ സുത്വാ, കഥം വത്തേഥ അഞ്ഞഥാ.

‘‘തേ തം അനുവത്തിസ്സാമ, സത്ഥാ ഗോവിന്ദ നോ ഭവം;
മണി യഥാ വേളുരിയോ, അകാചോ വിമലോ സുഭോ;
ഏവം സുദ്ധാ ചരിസ്സാമ, ഗോവിന്ദസ്സാനുസാസനേ’’തി.

‘‘‘സചേ ഭവം ഗോവിന്ദോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സതി, മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ. അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ’’തി.

ഛ ഖത്തിയആമന്തനാ

൩൨൨. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന തേ ഛ ഖത്തിയാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ ഛ ഖത്തിയേ ഏതദവോച - ''അഞ്ഞം ദാനി ഭവന്തോ പുരോഹിതം പരിയേസന്തു, യോ ഭവന്താനം രജ്ജേ അനുസാസിസ്സതി. ഇച്ഛാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതും. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ. പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി. അഥ ഖോ, ഭോ, തേ ഛ ഖത്തിയാ ഏകമന്തം അപക്കമ്മ ഏവം സമചിന്തേസും - ''ഇമേ ഖോ ബ്രാഹ്മണാ നാമ ധനലുദ്ധാ; യംനൂന മയം മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ധനേന സിക്ഖേയ്യാമാ''തി. തേ മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ''സംവിജ്ജതി ഖോ, ഭോ, ഇമേസു സത്തസു രജ്ജേസു പഹൂതം സാപതേയ്യം, തതോ ഭോതോ യാവതകേന അത്ഥോ, താവതകം ആഹരീയത''ന്തി. ''അലം, ഭോ, മമപിദം പഹൂതം സാപതേയ്യം ഭവന്താനംയേവ വാഹസാ. തമഹം സബ്ബം പഹായ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമി. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി. അഥ ഖോ, ഭോ, തേ ഛ ഖത്തിയാ ഏകമന്തം അപക്കമ്മ ഏവം സമചിന്തേസും - ''ഇമേ ഖോ ബ്രാഹ്മണാ നാമ ഇത്ഥിലുദ്ധാ; യംനൂന മയം മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ഇത്ഥീഹി സിക്ഖേയ്യാമാ''തി. തേ മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹംസു - ''സംവിജ്ജന്തി ഖോ, ഭോ, ഇമേസു സത്തസു രജ്ജേസു പഹൂതാ ഇത്ഥിയോ, തതോ ഭോതോ യാവതികാഹി അത്ഥോ, താവതികാ ആനീയത''ന്തി. ''അലം, ഭോ, മമപിമാ [മമപിതാ (ക॰), മമപി (സീ॰)] ചത്താരീസാ ഭരിയാ സാദിസിയോ. താപാഹം സബ്ബാ പഹായ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമി. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയന്തി''.

൩൨൩. ''സചേ ഭവം ഗോവിന്ദോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സതി, മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീതി.

''സചേ ജഹഥ കാമാനി, യത്ഥ സത്തോ പുഥുജ്ജനോ;
ആരമ്ഭവ്ഹോ ദള്ഹാ ഹോഥ, ഖന്തിബലസമാഹിതാ.

''ഏസ മഗ്ഗോ ഉജുമഗ്ഗോ, ഏസ മഗ്ഗോ അനുത്തരോ;
സദ്ധമ്മോ സബ്ഭി രക്ഖിതോ, ബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാതി.

''തേന ഹി ഭവം ഗോവിന്ദോ സത്ത വസ്സാനി ആഗമേതു. സത്തന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ''തി.

'''അതിചിരം ഖോ, ഭോ, സത്ത വസ്സാനി, നാഹം സക്കോമി, ഭവന്തേ, സത്ത വസ്സാനി ആഗമേതും. കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി ജീവിതാനം! ഗമനീയോ സമ്പരായോ, മന്തായം [മന്തായ (ബഹൂസു)] ബോദ്ധബ്ബം, കത്തബ്ബം കുസലം, ചരിതബ്ബം ബ്രഹ്മചരിയം, നത്ഥി ജാതസ്സ അമരണം. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ'''ന്തി. ''തേന ഹി ഭവം ഗോവിന്ദോ ഛബ്ബസ്സാനി ആഗമേതു...പേ॰... പഞ്ച വസ്സാനി ആഗമേതു... ചത്താരി വസ്സാനി ആഗമേതു... തീണി വസ്സാനി ആഗമേതു... ദ്വേ വസ്സാനി ആഗമേതു... ഏകം വസ്സം ആഗമേതു, ഏകസ്സ വസ്സസ്സ അച്ചയേന മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ''തി.

'''അതിചിരം ഖോ, ഭോ, ഏകം വസ്സം, നാഹം സക്കോമി ഭവന്തേ ഏകം വസ്സം ആഗമേതും. കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി ജീവിതാനം! ഗമനീയോ സമ്പരായോ, മന്തായം ബോദ്ധബ്ബം, കത്തബ്ബം കുസലം , ചരിതബ്ബം ബ്രഹ്മചരിയം, നത്ഥി ജാതസ്സ അമരണം. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന

സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി. ''തേന ഹി ഭവം ഗോവിന്ദോ സത്ത മാസാനി ആഗമേതു, സത്തന്നം മാസാനം അച്ചയേന മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ''തി.

'''അതിചിരം ഖോ, ഭോ, സത്ത മാസാനി, നാഹം സക്കോമി ഭവന്തേ സത്ത മാസാനി ആഗമേതും. കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി ജീവിതാനം. ഗമനീയോ സമ്പരായോ, മന്തായം ബോദ്ധബ്ബം , കത്തബ്ബം കുസലം, ചരിതബ്ബം ബ്രഹ്മചരിയം, നത്ഥി ജാതസ്സ അമരണം. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി.

'''തേന ഹി ഭവം ഗോവിന്ദോ ഛ മാസാനി ആഗമേതു...പേ॰... പഞ്ച മാസാനി ആഗമേതു... ചത്താരി മാസാനി ആഗമേതു... തീണി മാസാനി ആഗമേതു... ദ്വേ മാസാനി ആഗമേതു... ഏകം മാസം ആഗമേതു... അഡ്ഢമാസം ആഗമേതു, അഡ്ഢമാസസ്സ അച്ചയേന മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ''തി.

'''അതിചിരം ഖോ, ഭോ, അഡ്ഢമാസോ, നാഹം സക്കോമി ഭവന്തേ അഡ്ഢമാസം ആഗമേതും. കോ നു ഖോ പന, ഭോ, ജാനാതി ജീവിതാനം! ഗമനീയോ സമ്പരായോ, മന്തായം ബോദ്ധബ്ബം, കത്തബ്ബം കുസലം, ചരിതബ്ബം ബ്രഹ്മചരിയം, നത്ഥി ജാതസ്സ അമരണം. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി. ''തേന ഹി ഭവം ഗോവിന്ദോ സത്താഹം ആഗമേതു, യാവ മയം സകേ പുത്തഭാതരോ രജ്ജേന [രജ്ജേ (സ്യാ॰)] അനുസാസിസ്സാമ, സത്താഹസ്സ അച്ചയേന മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ''തി. ''ന ചിരം ഖോ, ഭോ, സത്താഹം, ആഗമേസ്സാമഹം ഭവന്തേ സത്താഹ''ന്തി.

ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാദീനം ആമന്തനാ

൩൨൮. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന തേ സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലേ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി ഏതദവോച - ''അഞ്ഞം ദാനി ഭവന്തോ ആചരിയം പരിയേസന്തു, യോ ഭവന്താനം മന്തേ വാചേസ്സതി. ഇച്ഛാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതും. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ. തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ, പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി. ''മാ ഭവം ഗോവിന്ദോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി. പബ്ബജ്ജാ, ഭോ, അപ്പേസക്ഖാ ച അപ്പലാഭാ ച; ബ്രഹ്മഞ്ഞം മഹേസക്ഖഞ്ച മഹാലാഭഞ്ചാ''തി. ''മാ ഭവന്തോ ഏവം അവചുത്ഥ - ''പബ്ബജ്ജാ അപ്പേസക്ഖാ ച അപ്പലാഭാ ച, ബ്രഹ്മഞ്ഞം മഹേസക്ഖഞ്ച മഹാലാഭഞ്ചാ''തി. കോ നു ഖോ, ഭോ, അഞ്ഞത്ര മയാ മഹേസക്ഖതരോ വാ മഹാലാഭതരോ വാ! അഹഞ്ഹി, ഭോ, ഏതരഹി രാജാവ രഞ്ഞം ബ്രഹ്മാവ ബ്രാഹ്മണാനം [ബ്രഹ്മാനം (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ദേവതാവ ഗഹപതികാനം. തമഹം സബ്ബം പഹായ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമി. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ. പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ''ന്തി. ''സചേ ഭവം ഗോവിന്ദോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സതി, മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ''തി.

ഭരിയാനം ആമന്തനാ

൩൨൯. ''അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ചത്താരീസാ ഭരിയാ സാദിസിയോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ചത്താരീസാ ഭരിയാ സാദിസിയോ

ഏതദവോച - "യാ ഭോതീനം ഇച്ഛതി, സകാനി വാ ഞാതികുലാനി ഗച്ഛതു അഞ്ഞം വാ ഭത്താരം പരിയേസതു. ഇച്ഛാമഹം, ഭോതീ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതും. യഥാ ഖോ പന മേ സുതം ബ്രഹ്മുനോ ആമഗന്ധേ ഭാസമാനസ്സ, തേ ന സുനിമ്മദയാ അഗാരം അജ്ഝാവസതാ. പബ്ബജിസ്സാമഹം, ഭോതീ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയ"ന്തി. "ത്വഞ്ഞേവ നോ ഞാതി ഞാതികാമാനം, ത്വം പന ഭത്താ ഭത്തുകാമാനം. സചേ ഭവം ഗോവിന്ദോ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സതി, മയമ്പി അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിസ്സാമ, അഥ യാ തേ ഗതി, സാ നോ ഗതി ഭവിസ്സതീ"തി.

മഹാഗോവിന്ദപബ്ബജ്ജാ

൩൨൫. "അഥ ഖോ, ഭോ, മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ സത്താഹസ്സ അച്ചയേന കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജി. പബ്ബജിതം പന മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം സത്ത ച രാജാനോ ഖത്തിയാ മുദ്ധാവസിത്താ സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി ചത്താരീസാ ച ഭരിയാ സാദിസിയോ അനേകാനി ച ഖത്തിയസഹസ്സാനി അനേകാനി ച ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി അനേകാനി ച ഗഹപതിസഹസ്സാനി അനേകേഹി ച ഇത്ഥാഗാരേഹി ഇത്ഥിയോ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ മഹാഗോവിന്ദം ബ്രാഹ്മണം അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതം അനുപബ്ബജിംസു. തായ സുദം, ഭോ, പരിസായ പരിവുതോ മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ചാരികം ചരതി. യം ഖോ പന, ഭോ, തേന സമയേന മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഉപസങ്കമതി, തത്ഥ രാജാവ ഹോതി രഞ്ഞം, ബ്രഹ്മാവ ബ്രാഹ്മണാനം, ദേവതാവ ഗഹപതികാനം. തേന ഖോ പന സമയേന മനുസ്സാ ഖിപന്തി വാ ഉപക്ഖലന്തി വാ തേ ഏവമാഹംസു - "നമത്ഥു മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ, നമത്ഥു സത്ത പുരോഹിതസ്സാ"'തി.

൩൨൬. "മഹാഗോവിന്ദോ, ഭോ, ബ്രാഹ്മണോ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹാസി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹാസി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹാസി സാവകാനഞ്ച ബ്രഹ്മലോകസഹബ്യതായ മഗ്ഗം ദേസേസി.

൩൨൭. "യേ ഖോ പന, ഭോ, തേന സമയേന മഹാഗോവിന്ദസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സാവകാ സബ്ബേന സബ്ബം സാസനം ആജാനിംസു. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം ബ്രഹ്മലോകം ഉപപജ്ജിംസു. യേ ന സബ്ബേന സബ്ബം സാസനം ആജാനിംസു, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപ്പേകച്ചേ പരനിമ്മിതവസവത്തീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു; അപ്പേകച്ചേ നിമ്മാനരതീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു; അപ്പേകച്ചേ തുസിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു; അപ്പേകച്ചേ യാമാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു; അപ്പേകച്ചേ താവതിംസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു; അപ്പേകച്ചേ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു; യേ സബ്ബനിഹീനം കായം പരിപൂരേസും തേ ഗന്ധബ്ബകായം പരിപൂരേസും. ഇതി ഖോ, ഭോ [പന (സ്യാ॰ ക॰)], സബ്ബേസംയേവ തേസം കുലപുത്താനം അമോഘാ പബ്ബജ്ജാ അഹോസി അവഞ്ഝാ സഫലാ സഉദ്രയാ"'തി.

൩൨൮. "സരതി തം ഭഗവാ"തി? "സരാമഹം, പഞ്ചസിഖ. അഹം തേന സമയേന മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസിം. അഹം തേസം സാവകാനം ബ്രഹ്മലോകസഹബ്യതായ മഗ്ഗം ദേസേസിം. തം ഖോ പന മേ, പഞ്ചസിഖ, ബ്രഹ്മചരിയം ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തതി, യാവദേവ ബ്രഹ്മലോകൂപപത്തിയാ.

ഇദം ഖോ പന മേ, പഞ്ചസിഖ, ബ്രഹ്മചരിയം ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. കതമഞ്ച തം, പഞ്ചസിഖ, ബ്രഹ്മചരിയം ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. ഇദം ഖോ തം, പഞ്ചസിഖ, ബ്രഹ്മചരിയം ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി.

൩൩൨. ''യേ ഖോ പന മേ, പഞ്ചസിഖ, സാവകാ സബ്ബേന സബ്ബം സാസനം ആജാനന്തി, തേ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി; യേ ന സബ്ബേന സബ്ബം സാസനം ആജാനന്തി, തേ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികാ ഹോന്തി തത്ഥ പരിനിബ്ബായിനോ അനാവത്തിധമ്മാ തസ്മാ ലോകാ. യേ ന സബ്ബേന സബ്ബം സാസനം ആജാനന്തി, അപ്പേകച്ചേ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമിനോ ഹോന്തി സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സന്തി [കരോന്തി (സീ॰ പീ॰)]. യേ ന സബ്ബേന സബ്ബം സാസനം ആജാനന്തി, അപ്പേകച്ചേ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നാ ഹോന്തി അവിനിപാതധമ്മാ നിയതാ സമ്ബോധിപരായണാ. ഇതി ഖോ, പഞ്ചസിഖ, സബ്ബേസംയേവ ഇമേസം കുലപുത്താനം അമോഘാ പബ്ബജ്ജാ [പബ്ബജ്ജാ അഹോസി (ക॰)] അവഞ്ഝാ സഫലാ സഉദ്രയാ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബപുത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തത്ഥേവന്തരധായീതി.

മഹാഗോവിന്ദസുത്തം നിട്ഠിതം ഛട്ഠം.

൭. മഹാസമയസുത്തം

൩൩൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം മഹാവനേ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സബ്ബേഹേവ അരഹന്തേഹി; ദസഹി ച ലോകധാതൂഹി ദേവതാ യേഭുയ്യേന സന്നിപതിതാ ഹോന്തി ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. അഥ ഖോ ചതുന്നം സുദ്ധാവാസകായികാനം ദേവതാനം [ദേവാനം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഏതദഹോസി - "അയം ഖോ ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം മഹാവനേ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സബ്ബേഹേവ അരഹന്തേഹി; ദസഹി ച ലോകധാതൂഹി ദേവതാ യേഭുയ്യേന സന്നിപതിതാ ഹോന്തി ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. യംനൂന മയമ്പി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതോ സന്തികേ പച്ചേകം ഗാഥം [പച്ചേകഗാഥം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰), പച്ചേകഗാഥാ (ക॰ സീ॰)] ഭാസേയ്യാമാ"തി.

൩൩൩. അഥ ഖോ താ ദേവതാ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ , ഏവമേവ സുദ്ധാവാസേസു ദേവേസു അന്തരഹിതാ ഭഗവതോ പുരതോ പാതുരഹേസും. അഥ ഖോ താ ദേവതാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. ഏകമന്തം ഠിതാ ഖോ ഏകാ ദേവതാ ഭഗവതോ സന്തികേ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

"മഹാസമയോ പവനസ്മിം, ദേവകായാ സമാഗതാ;
ആഗതമ്ഹ ഇമം ധമ്മസമയം, ദക്ഖിതായേ അപരാജിതസങ്ഘ"ന്തി.

അഥ ഖോ അപരാ ദേവതാ ഭഗവതോ സന്തികേ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

"തത്ര ഭിക്ഖവോ സമാദഹംസു, ചിത്തമത്തനോ ഉജുകം അകംസു [ഉജുകമകംസു (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)];
സാരഥീവ നേത്താനി ഗഹേത്വാ, ഇന്ദ്രിയാനി രക്ഖന്തി പണ്ഡിതാ"തി.

അഥ ഖോ അപരാ ദേവതാ ഭഗവതോ സന്തികേ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

"ഛേത്വാ ഖീലം ഛേത്വാ പലിഘം, ഇന്ദഖീലം ഊഹച്ച [ഉഹച്ച (ക॰)] മനേജാ;
തേ ചരന്തി സുദ്ധാ വിമലാ, ചക്ഖുമതാ സുദന്താ സുസുനാഗാ"തി.

അഥ ഖോ അപരാ ദേവതാ ഭഗവതോ സന്തികേ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

"യേകേചി ബുദ്ധം സരണം ഗതാസേ, ന തേ ഗമിസ്സന്തി അപായഭൂമിം;
പഹായ മാനുസം ദേഹം, ദേവകായം പരിപൂരേസ്സന്തീ"തി.

ദേവതാസന്നിപാതാ

൩൩൪. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "യേഭുയ്യേന, ഭിക്ഖവേ, ദസസു ലോകധാതൂസു ദേവതാ സന്നിപതിതാ ഹോന്തി [( ) സീ॰

ഇപോത്ഥകേസു നത്ഥി], തഥാഗതം ദസ്സനായ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച . യേപി തേ, ഭിക്ഖവേ, അഹേസും അതീതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, തേസമ്പി ഭഗവന്താനം ഏതംപരമായേവ [ഏതപരമായേവ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ദേവതാ സന്നിപതിതാ അഹേസും സേയ്യഥാപി മയ്ഹം ഏതരഹി. യേപി തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭവിസ്സന്തി അനാഗതമദ്ധാനം അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, തേസമ്പി ഭഗവന്താനം ഏതംപരമായേവ ദേവതാ സന്നിപതിതാ ഭവിസ്സന്തി സേയ്യഥാപി മയ്ഹം ഏതരഹി. ആചിക്ഖിസ്സാമി, ഭിക്ഖവേ, ദേവകായാനം നാമാനി; കിത്തയിസ്സാമി, ഭിക്ഖവേ, ദേവകായാനം നാമാനി; ദേസേസ്സാമി, ഭിക്ഖവേ, ദേവകായാനം നാമാനി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസികരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും.

൩൩൪. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''സിലോകമനുകസ്സാമി, യത്ഥ ഭുമ്മാ തദസ്സിതാ;
യേ സിതാ ഗിരിഗബ്ഭരം, പഹിതത്താ സമാഹിതാ.

''പുഥൂസീഹാവ സല്ലീനാ, ലോമഹംസാഭിസമ്ഭുനോ;
ഓദാതമനസാ സുദ്ധാ, വിപ്പസന്നമനാവിലാ'' [വിപ്പസന്നാമനാവിലാ (പീ॰ ക॰)].

ഭിയ്യോ പഞ്ചസതേ ഞത്വാ, വനേ കാപിലവത്ഥവേ;
തതോ ആമന്തയീ സത്ഥാ, സാവകേ സാസനേ രതേ.

''ദേവകായാ അഭിക്കന്താ, തേ വിജാനാഥ ഭിക്ഖവോ'';
തേ ച ആതപ്പമകരും, സുത്വാ ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

തേസം പാതുരഹു ഞാണം, അമനുസ്സാനദസ്സനം;
അപ്പേകേ സതമദ്ദക്ഖും, സഹസ്സം അഥ സത്തരിം.

സതം ഏകേ സഹസ്സാനം, അമനുസ്സാനമദ്ദസും;
അപ്പേകേനന്തമദ്ദക്ഖും , ദിസാ സബ്ബാ ഫുടാ അഹും.

തഞ്ച സബ്ബം അഭിഞ്ഞായ, വവത്ഥിത്വാന [വവക്ഖിത്വാന (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰), അവേക്ഖിത്വാന (ടീകാ)] ചക്ഖുമാ;
തതോ ആമന്തയീ സത്ഥാ, സാവകേ സാസനേ രതേ.

''ദേവകായാ അഭിക്കന്താ, തേ വിജാനാഥ ഭിക്ഖവോ;
യേ വോഹം കിത്തയിസ്സാമി, ഗിരാഹി അനുപുബ്ബസോ.

൩൩൫.''സത്തസഹസ്സാ തേ യക്ഖാ, ഭുമ്മാ കാപിലവത്ഥവാ.

ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

''ഛസഹസ്സാ ഹേമവതാ, യക്ഖാ നാനത്തവണ്ണിനോ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതീമന്തോ [ജുതീമന്തോ (സീ॰ പീ॰)], വണ്ണവന്തോ
യസസ്സിനോ;

മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“സാതാഗിരാ തിസഹസ്സാ, യക്ഖാ നാനത്തവണ്ണിനോ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“ഇച്ചേതേ സോളസസഹസ്സാ, യക്ഖാ നാനത്തവണ്ണിനോ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“വേസ്സാമിത്താ പഞ്ചസതാ, യക്ഖാ നാനത്തവണ്ണിനോ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“കുമ്ഭീരോ രാജഗഹികോ, വേപുല്ലസ്സ നിവേസനം;
ഭിയ്യോ നം സതസഹസ്സം, യക്ഖാനം പയിരുപാസതി;
കുമ്ഭീരോ രാജഗഹികോ, സോപാഗാ സമിതിം വനം.

൩൩൩.“പുരിമഞ്ച ദിസം രാജാ, ധതരട്ഠോ പസാസതി.

ഗന്ധബ്ബാനം അധിപതി, മഹാരാജാ യസസ്സിസോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“ദക്ഖിണഞ്ച ദിസം രാജാ, വിരൂള്ഹോ തം പസാസതി [തപ്പസാസതി (സ്യാ॰)];
കുമ്ഭണ്ഡാനം അധിപതി, മഹാരാജാ യസസ്സിസോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“പച്ഛിമഞ്ച ദിസം രാജാ, വിരൂപക്ഖോ പസാസതി;
നാഗാനഞ്ച അധിപതി, മഹാരാജാ യസസ്സിസോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“ഉത്തരഞ്ച ദിസം രാജാ, കുവേരോ തം പസാസതി;
യക്ഖാനഞ്ച അധിപതി, മഹാരാജാ യസസ്സിസോ.

“പുത്താപി തസ്സ ബഹവോ, ഇന്ദനാമാ മഹബ്ബലാ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“പുരിമം ദിസം ധതരട്ഠോ, ദക്ഖിണേന വിരൂള്ഹകോ;
പച്ഛിമേന വിരൂപക്ഖോ, കുവേരോ ഉത്തരം ദിസം.

“ചത്താരോ തേ മഹാരാജാ, സമന്താ ചതുരോ ദിസാ;
ദദ്ദല്ലമാനാ [ദദ്ദള്ഹമാനാ (ക॰)] അട്ഠംസു, വനേ കാപിലവത്ഥവേ.

൩൩൭.“തേസം മായാവിനോ ദാസാ, ആഗും [ആഗൂ (സ്യാ॰), ആഗു (സീ॰ പീ॰) ഏവമുപരിപി] വഞ്ചനികാ സഠാ.

മായാ കുടേണ്ഡു വിടേണ്ഡു [വേടേണ്ഡു (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], വിടുച്ച [വിടൂച (സ്യാ॰)] വിടുടോ സഹ.

“ചന്ദനോ കാമസേട്ഠോ ച, കിന്നിഘണ്ഡു [കിന്നുഘണ്ഡു (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] നിഘണ്ഡു ച;
പനാദോ ഓപമഞ്ഞോ ച, ദേവസൂതോ ച മാതലി.

“ചിത്തസേനോ ച ഗന്ധബ്ബോ, നളോരാജാ ജനേസഭോ [ജനോസഭോ (സ്യാ॰)];
ആഗാ പഞ്ചസിഖോ ചേവ, തിമ്ബരൂ സൂരിയവച്ഛസാ [സുരിയവച്ഛസാ (സീ॰ പീ॰)].

“ഏതേ ചഞ്ഞേ ച രാജാനോ, ഗന്ധബ്ബാ സഹ രാജുഭി;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

൩൩൮.“അഥാഗും നാഗസാ നാഗാ, വേസാലാ സഹതച്ഛകാ.

കമ്ബലസ്സതരാ ആഗും, പായാഗാ സഹ ഞാതിഭി.

“യാമുനാ ധതരട്ഠാ ച, ആഗൂ നാഗാ യസസ്സിനോ;
ഏരാവണോ മഹാനാഗോ, സോപാഗാ സമിതിം വനം.

“യേ നാഗരാജേ സഹസാ ഹരന്തി, ദിബ്ബാ ദിജാ പക്ഖി വിസുദ്ധചക്ഖൂ;
വേഹായസാ [വേഹാസയാ (സീ॰ പീ॰)] തേ വനമജ്ഝപത്താ, ചിത്രാ സുപണ്ണാ ഇതി തേസ നാമം.

“അഭയം തദാ നാഗരാജാനമാസി, സുപണ്ണതോ ഖേമമകാസി ബുദ്ധോ;
സണ്ഹാഹി വാചാഹി ഉപവ്ഹയന്താ, നാഗാ സുപണ്ണാ സരണമകംസു ബുദ്ധം.

൩൩൯.“ജിതാ വജിരഹത്ഥേന, സമുദ്ദം അസുരാസിതാ.

ഭാതരോ വാസവസ്സേതേ, ഇദ്ധിമന്തോ യസസ്സിനോ.

“കാലകഞ്ചാ മഹാഭിസ്മാ [കാലകഞ്ജാ മഹാഭിംസാ (സീ॰ പീ॰)], അസുരാ ദാനവേഘസാ;
വേപചിത്തി സുചിത്തി ച, പഹാരാദോ നമുചീ സഹ.

“സതഞ്ച ബലിപുത്താനം, സബ്ബേ വേരോചനാമകാ;
സന്നയ്ഹിത്വാ ബലിസേനം [ബലീസേനം (സ്യാ॰)], രാഹുഭദ്ദമുപാഗമും;
സമയോദാനി ഭദ്ദന്തേ, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

൩൪൦.“ആപോ ച ദേവാ പഥവീ, തേജോ വായോ തദാഗമും.

വരുണാ വാരണാ [വാരുണാ (സ്യാ॰)] ദേവാ, സോമോ ച യസസാ സഹ.

“മേത്താ കരുണാ കായികാ, ആഗും ദേവാ യസസ്സിനോ;
ദസേതേ ദസധാ കായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ.

“ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“വേണ്ഡുദേവാ സഹലി ച [വേണ്ഹൂച ദേവാ സഹലീച (സീ॰ പീ॰)], അസമാ ച ദുവേ യമാ;
ചന്ദസ്സൂപനിസാ ദേവാ, ചന്ദമാഗും പുരക്ഖത്വാ.

“സൂരിയസ്സൂപനിസാ [സുരിയസ്സൂപനിസാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ദേവാ, സൂരിയമാഗും പുരക്ഖത്വാ;
നക്ഖത്താനി പുരക്ഖത്വാ, ആഗും മന്ദവലാഹകാ.

“വസൂനം വാസവോ സേട്ഠോ, സക്കോപാഗാ പുരിന്ദദോ;
ദസേതേ ദസധാ കായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ.

“ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“അഥാഗും സഹഭൂ ദേവാ, ജലമഗ്ഗിസിഖാരിവ;
അരിട്ഠകാ ച രോജാ ച, ഉമാപുപ്ഫനിഭാസിനോ.

“വരുണാ സഹധമ്മാ ച, അച്ചുതാ ച അനേജകാ;
സൂലേയ്യരുചിരാ ആഗും, ആഗും വാസവനേസിനോ;
ദസേതേ ദസധാ കായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ.

“ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“സമാനാ മഹാസമനാ, മാനുസാ മാനുസുത്തമാ;
ഖിഡ്ഡാപദോസികാ ആഗും, ആഗും മനോപദോസികാ.

“അഥാഗും ഹരയോ ദേവാ, യേ ച ലോഹിതവാസിനോ;
പാരഗാ മഹാപാരഗാ, ആഗും ദേവാ യസസ്സിനോ;
ദസേതേ ദസധാ കായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ.

“ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;

മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“സുക്കാ കരമ്ഭാ [കരുമ്ഹാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] അരുണാ, ആഗും വേഘനസാ സഹ;
ഓദാതഗയ്ഹാ പാമോക്ഖാ, ആഗും ദേവാ വിചക്ഖണാ.

“സദാമത്താ ഹാരഗജാ, മിസ്സകാ ച യസസ്സിനോ;
ഥനയം ആഗ പജ്ജുന്നോ, യോ ദിസാ അഭിവസ്സതി.

“ദസേതേ ദസധാ കായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“ഖേമിയാ തുസിതാ യാമാ, കട്ഠകാ ച യസസ്സിനോ;
ലമ്ബീതകാ ലാമസേട്ഠാ, ജോതിനാമാ ച ആസവാ;
നിമ്മാനരതിനോ ആഗും, അഥാഗും പരനിമ്മിതാ.

“ദസേതേ ദസധാ കായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ;
ഇദ്ധിമന്തോ ജുതിമന്തോ, വണ്ണവന്തോ യസസ്സിനോ;
മോദമാനാ അഭിക്കാമും, ഭിക്ഖൂനം സമിതിം വനം.

“സട്ഠേതേ ദേവനികായാ, സബ്ബേ നാനത്തവണ്ണിനോ;
നാമന്വയേന ആഗച്ഛും [ആഗഞ്ഛും (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], യേ ചഞ്ഞേ സദിസാ സഹ.

“‘പവുട്ഠജാതിമഖിലം [പവുത്ഥജാതിം അഖിലം (സീ॰ പീ॰)], ഓഘതിണ്ണമനാസവം;
ദക്ഖേമോഘതരം നാഗം, ചന്ദംവ അസിതാതിഗം’.

൩൪൫.“സുബ്രഹ്മാ പരമത്തോ ച [പരമത്ഥോ ച (ക॰)], പുത്താ ഇദ്ധിമതോ സഹ.

സനങ്കുമാരോ തിസ്സോ ച, സോപാഗ സമിതിം വനം.

“സഹസ്സം ബ്രഹ്മലോകാനം, മഹാബ്രഹ്മാഭിതിട്ഠതി;
ഉപപന്നോ ജുതിമന്തോ, ഭിസ്മാകായോ യസസ്സിസോ.

“ദസേത്ഥ ഇസ്സരാ ആഗും, പച്ചേകവസവത്തിനോ;
തേസഞ്ച മജ്ഝതോ ആഗ, ഹാരിതോ പരിവാരിതോ.

൩൪൬.“തേ ച സബ്ബേ അഭിക്കന്തേ, സഇന്ദേ [സിന്ദേ (സ്യാ॰)] ദേവേ സബ്രഹ്മകേ.

മാരസേനാ അഭിക്കാമി, പസ്സ കണ്ഹസ്സ മന്ദിയം.

“‘ഏഥ ഗണ്ഹഥ ബന്ധഥ, രാഗേന ബദ്ധമത്ഥു വോ;
സമന്താ പരിവാരേഥ, മാ വോ മുഞ്ചിത്ഥ കോചി നം’.

‘‘ഇതി തത്ഥ മഹാസേനോ, കണ്ഹോ സേനം അപേസയി;
പാണിനാ തലമാഹച്ച, സരം കത്വാന ഭേരവം.

‘‘യഥാ പാവുസ്സകോ മേഘോ, ഥനയന്തോ സവിജ്ജുകോ; +
തദാ സോ പച്ചുദാവത്തി, സങ്കുദ്ധോ അസയംവസേ [അസയംവസീ (സീ॰ പീ॰)].

൩൪൩. തഞ്ച സബ്ബം അഭിഞ്ഞായ, വവത്ഥിത്വാന ചക്ഖുമാ.

തതോ ആമന്തയീ സത്ഥാ, സാവകേ സാസനേ രതേ.

‘‘മാരസേനാ അഭിക്കന്താ, തേ വിജാനാഥ ഭിക്ഖവോ;
തേ ച ആതപ്പമകരും, സുത്വാ ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
വീതരാഗേഹി പക്കാമും, നേസം ലോമാപി ഇഞ്ജയും.

‘‘‘സബ്ബേ വിജിതസങ്ഗാമാ, ഭയാതീതാ യസസ്സിനോ;
മോദന്തി സഹ ഭൂതേഹി, സാവകാ തേ ജനേസുതാ’’തി.

മഹാസമയസുത്തം നിട്ഠിതം സത്തമം.

൮. സക്കപഞ്ഹസുത്തം

൩൪൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ മഗധേസു വിഹരതി, പാചീനതോ രാജഗഹസ്സ അമ്ബസണ്ഡാ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തസ്സുത്തരതോ വേദിയകേ പബ്ബതേ ഇന്ദസാലഗുഹായം. തേന ഖോ പന സമയേന സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ ഉസ്സുക്കം ഉദപാദി ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. അഥ ഖോ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - "കഹം നു ഖോ ഭഗവാ ഏതരഹി വിഹരതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ"തി? അദ്ദസാ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവന്തം മഗധേസു വിഹരന്തം പാചീനതോ രാജഗഹസ്സ അമ്ബസണ്ഡാ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തസ്സുത്തരതോ വേദിയകേ പബ്ബതേ ഇന്ദസാലഗുഹായം. ദിസ്വാന ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി - "അയം, മാരിസാ, ഭഗവാ മഗധേസു വിഹരതി, പാചീനതോ രാജഗഹസ്സ അമ്ബസണ്ഡാ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തസ്സുത്തരതോ വേദിയകേ പബ്ബതേ ഇന്ദസാലഗുഹായം. യദി പന, മാരിസാ, മയം തം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമേയ്യാമ അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധ"ന്തി? "ഏവം ഭദ്ദന്തവാ"തി ഖോ ദേവാ താവതിംസാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസും.

൩൪൫. അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചസിഖം ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തം [ഗന്ധബ്ബപുത്തം (സ്യാ॰)] ആമന്തേസി - "അയം, താത പഞ്ചസിഖ, ഭഗവാ മഗധേസു വിഹരതി പാചീനതോ രാജഗഹസ്സ അമ്ബസണ്ഡാ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തസ്സുത്തരതോ വേദിയകേ പബ്ബതേ ഇന്ദസാലഗുഹായം. യദി പന , താത പഞ്ചസിഖ, മയം തം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമേയ്യാമ അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധ"ന്തി? "ഏവം ഭദ്ദന്തവാ"തി ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പടിസ്സുത്വാ ബേലുവപണ്ഡുവീണം ആദായ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ അനുചരിയം ഉപാഗമി.

൩൪൬. അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ദേവേഹി താവതിംസേഹി പരിവുതോ പഞ്ചസിഖേന ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തേന പുരക്ഖതോ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ; ഏവമേവ ദേവേസു താവതിംസേസു അന്തരഹിതോ മഗധേസു പാചീനതോ രാജഗഹസ്സ അമ്ബസണ്ഡാ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ, തസ്സുത്തരതോ വേദിയകേ പബ്ബതേ പച്ചുട്ഠാസി. തേന ഖോ പന സമയേന വേദിയകോ പബ്ബതോ അതിരിവ ഓഭാസജാതോ ഹോതി അമ്ബസണ്ഡാ ച ബ്രാഹ്മണഗാമോ യഥാ തം ദേവാനം ദേവാനുഭാവേന. അപിസ്സുദം പരിതോ ഗാമേസു മനുസ്സാ ഏവമാഹംസു - "ആദിത്തസ്സു നാമജ്ജ വേദിയകോ പബ്ബതോ ഝായതിസു [ഝായതസ്സു (സ്യാ॰), പജ്ഝായിതസ്സു (സീ॰ പീ॰)] നാമജ്ജ വേദിയകോ പബ്ബതോ ജലതിസു [ജലതസ്സു (സ്യാ॰), ജലിതസ്സു (സീ॰ പീ॰)] നാമജ്ജ വേദിയകോ പബ്ബതോ കിംസു നാമജ്ജ വേദിയകോ പബ്ബതോ അതിരിവ ഓഭാസജാതോ അമ്ബസണ്ഡാ ച ബ്രാഹ്മണഗാമോ"തി സംവിഗ്ഗാ ലോമഹട്ഠജാതാ അഹേസും.

൩൪൭. അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചസിഖം ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തം ആമന്തേസി - "ദുരുപസങ്കമാ ഖോ, താത പഞ്ചസിഖ, തഥാഗതാ മാദിസേന, ഝായീ ഝാനരതാ, തദന്തരം [തദനന്തരം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ ക॰)] പടിസല്ലീനാ. യദി പന ത്വം, താത പഞ്ചസിഖ, ഭഗവന്തം പഠമം പസാദേയ്യാസി, തയാ, താത,

പഠമം പസാദിതം പച്ഛാ മയം തം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമേയ്യാമ അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധ''ന്തി. ''ഏവം ഭദ്ദന്തവാ''തി ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പടിസ്സുത്വാ ബേലുവപണ്ഡുവീണം ആദായ യേന ഇന്ദസാലഗുഹാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഏത്താവതാ മേ ഭഗവാ നേവ അതിദൂരേ ഭവിസ്സതി നാച്ചാസന്നേ, സദ്ദഞ്ച മേ സോസ്സതീ''തി ഏകമന്തം അട്ഠാസി.

പഞ്ചസിഖഗീതഗാഥാ

൩൪൫. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ബേലുവപണ്ഡുവീണം [വേളുവപണ്ഡുവീണം ആദായ (സ്യാ॰)] അസ്സാവേസി, ഇമാ ച ഗാഥാ അഭാസി ബുദ്ധൂപസഞ്ഹിതാ ധമ്മൂപസഞ്ഹിതാ സങ്ഘൂപസഞ്ഹിതാ അരഹന്തൂപസഞ്ഹിതാ കാമൂപസഞ്ഹിതാ -

''വന്ദേ തേ പിതരം ഭദ്ദേ, തിമ്ബരും സൂരിയവച്ഛസേ;
യേന ജാതാസി കല്യാണീ, ആനന്ദജനനീ മമ.

''വാതോവ സേദതം കന്തോ, പാനീയംവ പിപാസതോ;
അങ്ഗീരസി പിയാമേസി, ധമ്മോ അരഹതാമിവ.

''ആതുരസ്സേവ ഭേസജ്ജം, ഭോജനംവ ജിഘച്ഛതോ;
പരിനിബ്ബാപയ മം ഭദ്ദേ, ജലന്തമിവ വാരിനാ.

''സീതോദകം പോക്ഖരണിം, യുത്തം കിഞ്ജക്ഖരേണുനാ;
നാഗോ ഘമ്മാഭിതത്തോവ, ഓഗാഹേ തേ ഥനൂദരം.

''അച്ചങ്കുസോവ നാഗോവ, ജിതം മേ തുത്തതോമരം;
കാരണം നപ്പജാനാമി, സമ്മത്തോ ലക്ഖണൂരുയാ.

''തയി ഗേധിതചിത്തോസ്മി, ചിത്തം വിപരിണാമിതം;
പടിഗന്തും ന സക്കോമി, വങ്കഘസ്തോവ അമ്ബുജോ.

''വാമൂരു സജ മം ഭദ്ദേ, സജ മം മന്ദലോചനേ;
പലിസ്സജ മം കല്യാണി, ഏതം മേ അഭിപത്ഥിതം.

''അപ്പകോ വത മേ സന്തോ, കാമോ വേല്ലിതകേസിയാ;
അനേകഭാവോ സമുപ്പാദി, അരഹന്തേവ ദക്ഖിണാ.

''യം മേ അത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, അരഹന്തേസു താദിസു;
തം മേ സബ്ബങ്ഗകല്യാണി, തയാ സദ്ധിം വിപച്ചതം.

''യം മേ അത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, അസ്മിം പഥവിമണ്ഡലേ;
തം മേ സബ്ബങ്ഗകല്യാണി, തയാ സദ്ധിം വിപച്ചതം.

''സക്യപുത്തോവ ഝാനേന, ഏകോദി നിപകോ സതോ;
അമതം മുനി ജിഗീസാനോ [ജിഗിംസാനോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], തമഹം സൂരിയവച്ഛസേ.

“യഥാപി മുനി നന്ദേയ്യ, പത്വാ സമ്ബോധിമുത്തമം;
ഏവം നന്ദേയ്യം കല്യാണി, മിസ്സീഭാവം ഗതോ തയാ.

“സക്കോ ചേ മേ വരം ദജ്ജാ, താവതിംസാനമിസ്സരോ;
താഹം ഭദ്ദേ വരേയ്യാഹേ, ഏവം കാമോ ദള്ഹോ മമ.

“സാലംവ ന ചിരം ഫുല്ലം, പിതരം തേ സുമേധസേ;
വന്ദമാനോ നമസ്സാമി, യസ്സാ സേതാദിസീ പജാ”തി.

൩൪൯. ഏവം വുത്തേ ഭഗവാ പഞ്ചസിഖം ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തം ഏതദവോച - “സംസന്ദതി ഖോ തേ, പഞ്ചസിഖ, തന്തിസ്സരോ ഗീതസ്സരേന, ഗീതസ്സരോ ച തന്തിസ്സരേന; ന ച പന [നേവ പന (സ്യാ॰)] തേ പഞ്ചസിഖ, തന്തിസ്സരോ ഗീതസ്സരം അതിവത്തതി, ഗീതസ്സരോ ച തന്തിസ്സരം. കദാ സംയൂള്ഹാ പന തേ, പഞ്ചസിഖ, ഇമാ ഗാഥാ ബുദ്ധൂപസഞ്ഹിതാ ധമ്മൂപസഞ്ഹിതാ സങ്ഘൂപസഞ്ഹിതാ അരഹന്തൂപസഞ്ഹിതാ കാമൂപസഞ്ഹിതാ”തി? “ഏകമിദം, ഭന്തേ, സമയം ഭഗവാ ഉരുവേലായം വിഹരതി നജ്ജാ നേരഞ്ജരായ തീരേ അജപാലനിഗ്രോധേ പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ . തേന ഖോ പനാഹം, ഭന്തേ, സമയേന ഭദ്ദാ നാമ സൂരിയവച്ഛസാ തിമ്ബരുനോ ഗന്ധബ്ബരഞ്ഞോ ധീതാ, തമഭികങ്ഖാമി. സാ ഖോ പന, ഭന്തേ, ഭഗിനീ പരകാമിനീ ഹോതി; സിഖണ്ഡീ നാമ മാതലിസ്സ സങ്ഗാഹകസ്സ പുത്തോ, തമഭികങ്ഖതി. യതോ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, തം ഭഗിനിം നാലത്ഥം കേനചി പരിയായേന. അഥാഹം ബേലുവപണ്ഡുവീണം ആദായ യേന തിമ്ബരുനോ ഗന്ധബ്ബരഞ്ഞോ നിവേസനം തേനുപസങ്കമിം; ഉപസങ്കമിത്വാ ബേലുവപണ്ഡുവീണം അസ്സാവേസിം, ഇമാ ച ഗാഥാ അഭാസിം ബുദ്ധൂപസഞ്ഹിതാ ധമ്മൂപസഞ്ഹിതാ സങ്ഘൂപസഞ്ഹിതാ അരഹന്തൂപസഞ്ഹിതാ കാമൂപസഞ്ഹിതാ -

“വന്ദേ തേ പിതരം ഭദ്ദേ, തിമ്ബരും സൂരിയവച്ഛസേ;
യേന ജാതാസി കല്യാണീ, ആനന്ദജനനീ മമ. …പേ॰…

സാലംവ ന ചിരം ഫുല്ലം, പിതരം തേ സുമേധസേ;
വന്ദമാനോ നമസ്സാമി, യസ്സാ സേതാദിസീ പജാ”തി.

“ഏവം വുത്തേ, ഭന്തേ, ഭദ്ദാ സൂരിയവച്ഛസാ മം ഏതദവോച - ‘ന ഖോ മേ, മാരിസ, സോ ഭഗവാ സമ്മുഖാ ദിട്ഠോ അപി ച സുതോയേവ മേ സോ ഭഗവാ ദേവാനം താവതിംസാനം സുധമ്മായം സഭായം ഉപനച്ചന്തിയാ. യതോ ഖോ ത്വം, മാരിസ, തം ഭഗവന്തം കിത്തേസി, ഹോതു നോ അജ്ജ സമാഗമോ’തി. സോയേവ നോ, ഭന്തേ, തസ്സാ ഭഗിനിയാ സദ്ധിം സമാഗമോ അഹോസി. ന ച ദാനി തതോ പച്ഛാ”തി.

സക്കൂപസങ്കമ

൩൫൦. അഥ ഖോ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ ഏതദഹോസി - “പടിസമ്മോദതി പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ഭഗവതാ, ഭഗവാ ച പഞ്ചസിഖേനാ”തി. അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചസിഖം ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തം ആമന്തേസി - “അഭിവാദേഹി മേ ത്വം, താത പഞ്ചസിഖ, ഭഗവന്തം - ‘സക്കോ, ഭന്തേ,

ദേവാനമിന്ദോ സാമച്ചോ സപരിജനോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ'തി". "ഏവം ഭദ്ദന്തവാ"തി ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേതി - "സക്കോ, ഭന്തേ, ദേവാനമിന്ദോ സാമച്ചോ സപരിജനോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ"തി. "ഏവം സുഖീ ഹോതു, പഞ്ചസിഖ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ സാമച്ചോ സപരിജനോ; സുഖകാമാ ഹി ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ യേ ചഞ്ഞേ സന്തി പുഥുകായാ"തി.

൩൫൩. ഏവഞ്ച പന തഥാഗതാ ഏവരൂപേ മഹേസക്ഖേ യക്ഖേ അഭിവദന്തി. അഭിവദിതോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഇന്ദസാലഗുഹം പവിസിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ദേവാപി താവതിംസാ ഇന്ദസാലഗുഹം പവിസിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. പഞ്ചസിഖോപി ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ഇന്ദസാലഗുഹം പവിസിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി.

തേന ഖോ പന സമയേന ഇന്ദസാലഗുഹാ വിസമാ സന്തീ സമാ സമപാദി, സമ്ബാധാ സന്തീ ഉരുന്ദാ [ഉരുദ്ദാ (ക॰)] സമപാദി, അന്ധകാരോ ഗുഹായം അന്തരധായി, ആലോകോ ഉദപാദി യഥാ തം ദേവാനം ദേവാനുഭാവേന.

൩൫൪. അഥ ഖോ ഭഗവാ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ഏതദവോച - "അച്ഛരിയമിദം ആയസ്മതോ കോസിയസ്സ, അബ്ഭുതമിദം ആയസ്മതോ കോസിയസ്സ താവ ബഹുകിച്ചസ്സ ബഹുകരണീയസ്സ യദിദം ഇധാഗമന"ന്തി. "ചിരപടികാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിതുകാമോ; അപി ച ദേവാനം താവതിംസാനം കേഹിചി കേഹിചി [കേഹിചി (സ്യാ॰)] കിച്ചകരണീയേഹി ബ്യാവടോ; ഏവാഹം നാസക്ഖിം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിതും. ഏകമിദം, ഭന്തേ, സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി സലളാഗാരകേ. അഥ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, സാവത്ഥിം അഗമാസിം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ. തേന ഖോ പന, ഭന്തേ, സമയേന ഭഗവാ അഞ്ഞതരേന സമാധിനാ നിസിന്നോ ഹോതി, ഭൂജതി [ഭുഞ്ജതീ ച (സീ॰ പീ॰), ഭുജഗീ (സ്യാ॰)] ച നാമ വേസ്സവണസ്സ മഹാരാജസ്സ പരിചാരികാ ഭഗവന്തം പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി, പഞ്ജലികാ നമസ്സമാനാ തിട്ഠതി. അഥ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഭൂജതിം ഏതദവോചം - 'അഭിവാദേഹി മേ ത്വം, ഭഗിനി, ഭഗവന്തം - "സക്കോ, ഭന്തേ, ദേവാനമിന്ദോ സാമച്ചോ സപരിജനോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ"തി. ഏവം വുത്തേ, ഭന്തേ, സാ ഭൂജതി മം ഏതദവോച - 'അകാലോ ഖോ, മാരിസ, ഭഗവന്തം ദസ്സനായ; പടിസല്ലീനോ ഭഗവാ'തി. 'തേന ഹി, ഭഗിനി, യദാ ഭഗവാ തമ്ഹാ സമാധിമ്ഹാ വുട്ഠിതോ ഹോതി, അഥ മമ വചനേന ഭഗവന്തം അഭിവാദേഹി - "സക്കോ, ഭന്തേ, ദേവാനമിന്ദോ സാമച്ചോ സപരിജനോ ഭഗവതോ പാദേ സിരസാ വന്ദതീ"തി. കച്ചി മേ സാ, ഭന്തേ, ഭഗിനീ ഭഗവന്തം അഭിവാദേസി? സരതി ഭഗവാ തസ്സാ ഭഗിനിയാ വചന"ന്തി? "അഭിവാദേസി മം സാ, ദേവാനമിന്ദ, ഭഗിനീ, സരാമഹം തസ്സാ ഭഗിനിയാ വചനം. അപി ചാഹം ആയസ്മതോ നേമിസദ്ദേന [ചക്കനേമിസദ്ദേന (സ്യാ॰)] തമ്ഹാ സമാധിമ്ഹാ വുട്ഠിതോ"തി. "യേ തേ, ഭന്തേ, ദേവാ അമ്ഹേഹി പഠമതരം താവതിംസകായം ഉപപന്നാ, തേസം മേ സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം - 'യദാ തഥാഗതാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി അരഹന്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, ദിബ്ബാ കായാ പരിപൂരേന്തി, ഹായന്തി അസുരകായാ'തി. തം

മേ ഇദം, ഭന്തേ, സക്ഖിദിട്ഠം യതോ തഥാഗതോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, ദിബ്ബാ കായാ പരിപൂരേന്തി, ഹായന്തി അസുരകായാതി.

ഗോപകവത്ഥു

൩൫൭. “ഇധേവ, ഭന്തേ, കപിലവത്ഥുസ്മിം ഗോപികാ നാമ സക്യധീതാ അഹോസി ബുദ്ധേ പസന്നാ ധമ്മേ പസന്നാ സങ്ഘേ പസന്നാ സീലേസു പരിപൂരകാരിനീ. സാ ഇത്ഥിത്തം [ഇത്ഥിചിത്തം (സ്യാ॰)] വിരാജേത്വാ പുരിസത്തം [പുരിസചിത്തം (സ്യാ॰)] ഭാവേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ. ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം അമ്ഹാകം പുത്തത്തം അജ്ഝുപഗതാ. തത്രപി നം ഏവം ജാനന്തി - ‘ഗോപകോ ദേവപുത്തോ, ഗോപകോ ദേവപുത്തോ’തി. അഞ്ഞേപി, ഭന്തേ, തയോ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഹീനം ഗന്ധബ്ബകായം ഉപപന്നാ. തേ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതാ സമങ്ഗീഭൂതാ പരിചാരയമാനാ അമ്ഹാകം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി അമ്ഹാകം പാരിചരിയം. തേ അമ്ഹാകം ഉപട്ഠാനം ആഗതേ അമ്ഹാകം പാരിചരിയം ഗോപകോ ദേവപുത്തോ പടിചോദേസി - ‘കുതോമുഖാ നാമ തുമ്ഹേ , മാരിസാ, തസ്സ ഭഗവതോ ധമ്മം അസ്സുത്ഥ [ആയുഹിത്ഥ (സ്യാ॰)] - അഹഞ്ഹി നാമ ഇത്ഥികാ സമാനാ ബുദ്ധേ പസന്നാ ധമ്മേ പസന്നാ സങ്ഘേ പസന്നാ സീലേസു പരിപൂരകാരിനീ ഇത്ഥിത്തം വിരാജേത്വാ പുരിസത്തം ഭാവേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ, ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പുത്തത്തം അജ്ഝുപഗതാ. ഇധാപി മം ഏവം ജാനന്തി “ഗോപകോ ദേവപുത്തോ ഗോപകോ ദേവപുത്തോ’തി. തുമ്ഹേ പന, മാരിസാ, ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഹീനം ഗന്ധബ്ബകായം ഉപപന്നാ. ദുദ്ദിട്ഠരൂപം വത, ഭോ, അദ്ദസാമ, യേ മയം അദ്ദസാമ സഹധമ്മികേ ഹീനം ഗന്ധബ്ബകായം ഉപപന്നേ’തി. തേസം, ഭന്തേ, ഗോപകേന ദേവപുത്തേന പടിചോദിതാനം ദ്വേ ദേവാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സതിം പടിലഭിംസു കായം ബ്രഹ്മപുരോഹിതം, ഏകോ പന ദേവോ കാമേ അജ്ഝാവസി.

൩൫൮.“‘ഉപാസികാ ചക്ഖുമതോ അഹോസിം,

നാമമ്പി മയ്ഹം അഹു ‘ഗോപികാ’തി;
ബുദ്ധേ ച ധമ്മേ ച അഭിപ്പസന്നാ,
സങ്ഘഞ്ചുപട്ഠാസിം പസന്നചിത്താ.

“‘തസ്സേവ ബുദ്ധസ്സ സുധമ്മതായ,
സക്കസ്സ പുത്തോമ്ഹി മഹാനുഭാവോ;
മഹാജുതീകോ തിദിവൂപപന്നോ,
ജാനന്തി മം ഇധാപി ‘ഗോപകോ’തി.

“‘അഥദ്ദസം ഭിക്ഖവോ ദിട്ഠപുബ്ബേ,
ഗന്ധബ്ബകായൂപഗതേ വസീനേ;
ഇമേഹി തേ ഗോതമസാവകാസേ,
യേ ച മയം പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതാ.

‘‘‘അന്നേന പാനേന ഉപട്ഠഹിമ്ഹാ,
പാദൂപസങ്ഗയ്ഹ സകേ നിവേസനേ;
കുതോമുഖാ നാമ ഇമേ ഭവന്തോ,
ബുദ്ധസ്സ ധമ്മാനി പടിഗ്ഗഹേസും [ബുദ്ധസ്സ ധമ്മം ന പടിഗ്ഗഹേസും (സ്യാ॰)].

‘‘‘പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ ഹി ധമ്മോ,
സുദേസിതോ ചക്ഖുമതാനുബുദ്ധോ;
അഹഞ്ഹി തുമ്ഹേവ ഉപാസമാനോ,
സുത്വാന അരിയാന സുഭാസിതാനി.

‘‘‘സക്കസ്സ പുത്തോമ്ഹി മഹാനുഭാവോ,
മഹാജുതീകോ തിദിവൂപപന്നോ;
തുമ്ഹേ പന സേട്ഠമുപാസമാനാ,
അനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ.

‘‘‘ഹീനം കായം ഉപപന്നാ ഭവന്തോ,
അനാനുലോമാ ഭവതൂപപത്തി;
ദുദ്ദിട്ഠരൂപം വത അദ്ദസാമ,
സഹധമ്മികേ ഹീനകായൂപപന്നേ.

‘‘‘ഗന്ധബ്ബകായൂപഗതാ ഭവന്തോ,
ദേവാനമാഗച്ഛഥ പാരിചരിയം;
അഗാരേ വസതോ മയ്ഹം,
ഇമം പസ്സ വിസേസതം.

‘‘‘ഇത്ഥീ ഹുത്വാ സ്വജ്ജ പുമോമ്ഹി ദേവോ,
ദിബ്ബേഹി കാമേഹി സമങ്ഗിഭൂതോ’;
തേ ചോദിതാ ഗോതമസാവകേന,
സംവേഗമാപാദു സമേച്ച ഗോപകം.

‘‘‘ഹന്ദ വിയായാമ [വിഗായാമ (സ്യാ॰), വിതായാമ (പീ॰)] ബ്യായാമ [വിയായമാമ (സീ॰ പീ॰)],
മാ നോ മയം പരപേസ്സാ അഹുമ്ഹാ’;
തേസം ദുവേ വീരിയമാരഭിംസു,
അനുസ്സരം ഗോതമസാസനാനി.

‘‘ഇധേവ ചിത്താനി വിരാജയിത്വാ,
കാമേസു ആദീനവമദ്ദസംസു;
തേ കാമസംയോജനബന്ധനാനി,
പാപിമയോഗാനി ദുരച്ചയാനി.

‘‘നാഗോവ സന്നാനി ഗുണാനി [സന്ദാനഗുണാനി (സീ॰ പീ॰), സന്താനി ഗുണാനി (സ്യാ॰)] ഛേത്വാ,
ദേവേ താവതിംസേ അതിക്കമിംസു;
സഇന്ദാ ദേവാ സപജാപതികാ,

സബ്ബേ സുധമ്മായ സഭായുപവിട്ഠാ.

“തേസം നിസിന്നാനം അഭിക്കമിംസു,
വീരാ വിരാഗാ വിരജം കരോന്താ;
തേ ദിസ്വാ സംവേഗമകാസി വാസവോ,
ദേവാഭിഭൂ ദേവഗണസ്സ മജ്ഝേ.

“‘ഇമേഹി തേ ഹീനകായൂപപന്നാ,
ദേവേ താവതിംസേ അഭിക്കമന്തി’;
സംവേഗജാതസ്സ വചോ നിസമ്മ,
സോ ഗോപകോ വാസവമജ്ഝഭാസി.

“‘ബുദ്ധോ ജനിന്ദത്ഥി മനുസ്സലോകേ,
കാമാഭിഭൂ സക്യമുനീതി ഞായതി;
തസ്സേവ തേ പുത്താ സതിയാ വിഹീനാ,
ചോദിതാ മയാ തേ സതിമജ്ഝലത്ഥും.

“‘തിണ്ണം തേസം ആവസിനേത്ഥ [അവസീനേത്ഥ (പീ॰)] ഏകോ,
ഗന്ധബ്ബകായൂപഗതോ വസീനോ;
ദ്വേ ച സമ്ബോധിപഥാനുസാരിനോ,
ദേവേപി ഹീളേന്തി സമാഹിതത്താ.

“‘ഏതാദിസീ ധമ്മപ്പകാസനേത്ഥ,
ന തത്ഥ കിംകങ്ഖതി കോചി സാവകോ;
നിതിണ്ണഓഘം വിചികിച്ഛഛിന്നം,
ബുദ്ധം നമസ്സാമ ജിനം ജനിന്ദം’.

“യം തേ ധമ്മം ഇധഞ്ഞായ,
വിസേസം അജ്ഝഗംസു [അജ്ഝഗമംസു (സ്യാ॰)] തേ;
കായം ബ്രഹ്മപുരോഹിതം,
ദുവേ തേസം വിസേസഗൂ.

“തസ്സ ധമ്മസ്സ പത്തിയാ,
ആഗതമ്ഹാസി മാരിസ;
കതാവകാസാ ഭഗവതാ,
പഞ്ഹം പുച്ഛേമു മാരിസാ”തി.

൩൫൬. അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - “ദീഘരത്തം വിസുദ്ധോ ഖോ അയം യക്ഖോ [സക്കോ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], യം കിഞ്ചി മം പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സതി, സബ്ബം തം അത്ഥസഞ്ഹിതംയേവ പുച്ഛിസ്സതി, നോ അനത്ഥസഞ്ഹിതം. യഞ്ചസ്സാഹം പുട്ഠോ ബ്യാകരിസ്സാമി, തം ഖിപ്പമേവ ആജാനിസ്സതീ”തി.

൩൫൭. അഥ ഖോ ഭഗവാ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

“പുച്ഛ വാസവ മം പഞ്ഹം, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി;
തസ്സ തസ്സേവ പഞ്ഹസ്സ, അഹം അന്തം കരോമി തേ”തി.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

൩൭൭. കതാവകാസോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതാ ഇമം ഭഗവന്തം [ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവന്തം ഇമം (സീ॰ പീ॰)] പഠമം പഞ്ഹം അപുച്ഛി -

"കിം സംയോജനാ നു ഖോ, മാരിസ, ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ യേ ചഞ്ഞേ സന്തി പുഥുകായാ, തേ - 'അവേരാ അദണ്ഡാ അസപത്താ അബ്യാപജ്ജാ വിഹരേമു അവേരിനോ'തി ഇതി ച നേസം ഹോതി, അഥ ച പന സവേരാ സദണ്ഡാ സസപത്താ സബ്യാപജ്ജാ വിഹരന്തി സവേരിനോ"തി? ഇത്ഥം സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവന്തം പഞ്ഹം [ഇമം പഠമം പഞ്ഹം (സീ॰ പീ॰)] അപുച്ഛി. തസ്സ ഭഗവാ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി -

"ഇസ്സാമച്ഛരിയസംയോജനാ ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ദേവാ മനുസ്സാ അസുരാ നാഗാ ഗന്ധബ്ബാ യേ ചഞ്ഞേ സന്തി പുഥുകായാ, തേ - 'അവേരാ അദണ്ഡാ അസപത്താ അബ്യാപജ്ജാ വിഹരേമു അവേരിനോ'തി ഇതി ച നേസം ഹോതി, അഥ ച പന സവേരാ സദണ്ഡാ സസപത്താ സബ്യാപജ്ജാ വിഹരന്തി സവേരിനോ"തി. ഇത്ഥം ഭഗവാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി. അത്തമനോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി അനുമോദി - "ഏവമേതം, ഭഗവാ, ഏവമേതം, സുഗത. തിണ്ണാ മേത്ഥ കങ്ഖാ വിഗതാ കഥംകഥാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ"തി.

൩൭൮. ഇതിഹ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം ഉത്തരിം [ഉത്തരിം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] പഞ്ഹം അപുച്ഛി -

"ഇസ്സാമച്ഛരിയം പന, മാരിസ, കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം; കിസ്മിം സതി ഇസ്സാമച്ഛരിയം ഹോതി; കിസ്മിം അസതി ഇസ്സാമച്ഛരിയം ന ഹോതീ"തി? "ഇസ്സാമച്ഛരിയം ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, പിയാപ്പിയനിദാനം പിയാപ്പിയസമുദയം പിയാപ്പിയജാതികം പിയാപ്പിയപഭവം; പിയാപ്പിയേ സതി ഇസ്സാമച്ഛരിയം ഹോതി, പിയാപ്പിയേ അസതി ഇസ്സാമച്ഛരിയം ന ഹോതീ"തി.

"പിയാപ്പിയം ഖോ പന, മാരിസ, കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം; കിസ്മിം സതി പിയാപ്പിയം ഹോതി; കിസ്മിം അസതി പിയാപ്പിയം ന ഹോതീ"തി? "പിയാപ്പിയം ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഛന്ദനിദാനം ഛന്ദസമുദയം ഛന്ദജാതികം ഛന്ദപഭവം; ഛന്ദേ സതി പിയാപ്പിയം ഹോതി; ഛന്ദേ അസതി പിയാപ്പിയം ന ഹോതീ"തി.

"ഛന്ദോ ഖോ പന, മാരിസ, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ; കിസ്മിം സതി ഛന്ദോ ഹോതി; കിസ്മിം അസതി ഛന്ദോ ന ഹോതീ"തി? "ഛന്ദോ ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, വിതക്കനിദാനോ വിതക്കസമുദയോ വിതക്കജാതികോ വിതക്കപഭവോ; വിതക്കേ സതി ഛന്ദോ ഹോതി; വിതക്കേ അസതി ഛന്ദോ ന ഹോതീ"തി.

“വിതക്കോ ഖോ പന, മാരിസ, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ; കിസ്മിം സതി വിതക്കോ ഹോതി; കിസ്മിം അസതി വിതക്കോ ന ഹോതീ”തി? “വിതക്കോ ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖാനിദാനോ പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖാസമുദയോ പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖാജാതികോ പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖാപഭവോ; പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖായ സതി വിതക്കോ ഹോതി; പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖായ അസതി വിതക്കോ ന ഹോതീ”തി.

“കഥം പടിപന്നോ പന, മാരിസ, ഭിക്ഖു പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖാനിരോധസാരുപ്പഗാമിനിം പടിപദം പടിപന്നോ ഹോതീ”തി?

വേദനാകമ്മട്ഠാനം

൩൬൧. “സോമനസ്സംപാഹം [പഹം (സീ॰ പീ॰), ചാഹം (സ്യാ॰ കം॰)], ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. ദോമനസ്സംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. ഉപേക്ഖംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി.

൩൬൨. “സോമനസ്സംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ സോമനസ്സം ‘ഇമം ഖോ മേ സോമനസ്സം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീ’തി, ഏവരൂപം സോമനസ്സം ന സേവിതബ്ബം. തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ സോമനസ്സം ‘ഇമം ഖോ മേ സോമനസ്സം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തീ’തി, ഏവരൂപം സോമനസ്സം സേവിതബ്ബം. തത്ഥ യം ചേ സവിതക്കം സവിചാരം, യം ചേ അവിതക്കം അവിചാരം, യേ അവിതക്കേ അവിചാരേ, തേ [സേ (സീ॰ പീ॰)] പണീതതരേ. സോമനസ്സംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി. ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൬൩. “ദോമനസ്സംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി , അസേവിതബ്ബമ്പീതി. ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ ദോമനസ്സം ‘ഇമം ഖോ മേ ദോമനസ്സം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീ’തി, ഏവരൂപം ദോമനസ്സം ന സേവിതബ്ബം. തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ ദോമനസ്സം ‘ഇമം ഖോ മേ ദോമനസ്സം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തീ’തി, ഏവരൂപം ദോമനസ്സം സേവിതബ്ബം. തത്ഥ യം ചേ സവിതക്കം സവിചാരം, യം ചേ അവിതക്കം അവിചാരം, യേ അവിതക്കേ അവിചാരേ, തേ പണീതതരേ. ദോമനസ്സംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ’തി ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൬൪. “ഉപേക്ഖംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ ഉപേക്ഖം ‘ഇമം ഖോ മേ ഉപേക്ഖം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീ’തി, ഏവരൂപാ ഉപേക്ഖാ

ന സേവിതബ്ബാ. തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ ഉപേക്ഖം 'ഇമം ഖോ മേ ഉപേക്ഖം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തീ'തി, ഏവരൂപാ ഉപേക്ഖാ സേവിതബ്ബാ. തത്ഥ യം ചേ സവിതക്കം സവിചാരം, യം ചേ അവിതക്കം അവിചാരം, യേ അവിതക്കേ അവിചാരേ, തേ പണീതതരേ. ഉപേക്ഖംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

൩൬൭. "ഏവം പടിപന്നോ ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖു പപഞ്ചസഞ്ഞാസങ്ഖാനിരോധസാരുപ്പഗാമിനിം പടിപദം പടിപന്നോ ഹോതീ"തി. ഇത്ഥം ഭഗവാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി. അത്തമനോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി അനുമോദി - "ഏവമേതം, ഭഗവാ, ഏവമേതം, സുഗത, തിണ്ണാ മേത്ഥ കങ്ഖാ വിഗതാ കഥംകഥാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ"തി.

പാതിമോക്ഖസംവരോ

൩൬൮. ഇതിഹ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി -

"കഥം പടിപന്നോ പന, മാരിസ, ഭിക്ഖു പാതിമോക്ഖസംവരായ പടിപന്നോ ഹോതീ"തി? "കായസമാചാരംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. വചീസമാചാരംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. പരിയേസനംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബ"മ്പി.

"കായസമാചാരംപാഹം , ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ കായസമാചാരം 'ഇമം ഖോ മേ കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീ'തി, ഏവരൂപോ കായസമാചാരോ ന സേവിതബ്ബോ. തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ കായസമാചാരം 'ഇമം ഖോ മേ കായസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തീ'തി, ഏവരൂപോ കായസമാചാരോ സേവിതബ്ബോ. കായസമാചാരംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

"വചീസമാചാരംപാഹം , ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ'തി. ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ വചീസമാചാരം 'ഇമം ഖോ മേ വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീ'തി, ഏവരൂപോ വചീസമാചാരോ ന സേവിതബ്ബോ. തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ വചീസമാചാരം 'ഇമം ഖോ മേ വചീസമാചാരം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തീ'തി, ഏവരൂപോ വചീസമാചാരോ സേവിതബ്ബോ. വചീസമാചാരംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ,

ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

“പരിയേസനംപാഹം , ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി ഖോ പനേതം വുത്തം, കിഞ്ചേതം പടിച്ച വുത്തം? തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ പരിയേസനം ‘ഇമം ഖോ മേ പരിയേസനം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തീ’തി, ഏവരൂപാ പരിയേസനാ ന സേവിതബ്ബാ. തത്ഥ യം ജഞ്ഞാ പരിയേസനം ‘ഇമം ഖോ മേ പരിയേസനം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തീ’തി, ഏവരൂപാ പരിയേസനാ സേവിതബ്ബാ. പരിയേസനംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീതി ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്തം.

“ഏവം പടിപന്നോ ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖു പാതിമോക്ഖസംവരായ പടിപന്നോ ഹോതീ”തി. ഇത്ഥം ഭഗവാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി. അത്തമനോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി അനുമോദി - “ഏവമേതം, ഭഗവാ, ഏവമേതം, സുഗത. തിണ്ണാ മേത്ഥ കങ്ഖാ വിഗതാ കഥംകഥാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ”തി.

ഇന്ദ്രിയസംവരോ

൩൬൮. ഇതിഹ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി -

“കഥം പടിപന്നോ പന, മാരിസ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയസംവരായ പടിപന്നോ ഹോതീ”തി? “ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. സോതവിഞ്ഞേയ്യം സദ്ദംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. ഘാനവിഞ്ഞേയ്യം ഗന്ധംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യം രസംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. കായവിഞ്ഞേയ്യം ഫോട്ഠബ്ബംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പി. മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മംപാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി - സേവിതബ്ബമ്പി, അസേവിതബ്ബമ്പീ”തി.

ഏവം വുത്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

“ഇമസ്സ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സങ്ഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. യഥാരൂപം, ഭന്തേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, ഏവരൂപം ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം ന സേവിതബ്ബം . യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, ഏവരൂപം ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യം രൂപം സേവിതബ്ബം. യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, സോതവിഞ്ഞേയ്യം സദ്ദം സേവതോ… പേ॰… ഘാനവിഞ്ഞേയ്യം ഗന്ധം സേവതോ… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യം രസം സേവതോ… കായവിഞ്ഞേയ്യം ഫോട്ഠബ്ബം സേവതോ… മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മം

സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, കുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, ഏവരൂപോ മനോവിഞ്ഞേയ്യോ ധമ്മോ ന സേവിതബ്ബോ. യഥാരൂപഞ്ച ഖോ, ഭന്തേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മം സേവതോ അകുസലാ ധമ്മാ പരിഹായന്തി, കുസലാ ധമ്മാ അഭിവഡ്ഢന്തി, ഏവരൂപോ മനോവിഞ്ഞേയ്യോ ധമ്മോ സേവിതബ്ബോ.

"ഇമസ്സ ഖോ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സങ്ഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനതോ തിണ്ണാ മേത്ഥ കങ്ഖാ വിഗതാ കഥംകഥാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ"തി.

൩൬൬. ഇതിഹ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി -

"സബ്ബേവ നു ഖോ, മാരിസ, സമണബ്രാഹ്മണാ ഏകന്തവാദാ ഏകന്തസീലാ ഏകന്തഛന്ദാ ഏകന്തഅജ്ഝോസാനാ"തി? "ന ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സബ്ബേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏകന്തവാദാ ഏകന്തസീലാ ഏകന്തഛന്ദാ ഏകന്തഅജ്ഝോസാനാ"തി.

"കസ്മാ പന, മാരിസ, ന സബ്ബേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏകന്തവാദാ ഏകന്തസീലാ ഏകന്തഛന്ദാ ഏകന്തഅജ്ഝോസാനാ"തി? "അനേകധാതു നാനാധാതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ലോകോ. തസ്മിം അനേകധാതുനാനാധാതുസ്മിം ലോകേ യം യദേവ സത്താ ധാതും അഭിനിവിസന്തി, തം തദേവ ഥാമസാ പരാമാസാ അഭിനിവിസ്സ വോഹരന്തി - 'ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ'ന്തി. തസ്മാ ന സബ്ബേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏകന്തവാദാ ഏകന്തസീലാ ഏകന്തഛന്ദാ ഏകന്തഅജ്ഝോസാനാ"തി.

"സബ്ബേവ നു ഖോ, മാരിസ, സമണബ്രാഹ്മണാ അച്ചന്തനിട്ഠാ അച്ചന്തയോഗക്ഖേമീ അച്ചന്തബ്രഹ്മചാരീ അച്ചന്തപരിയോസാനാ"തി? "ന ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സബ്ബേ സമണബ്രാഹ്മണാ അച്ചന്തനിട്ഠാ അച്ചന്തയോഗക്ഖേമീ അച്ചന്തബ്രഹ്മചാരീ അച്ചന്തപരിയോസാനാ"തി.

"കസ്മാ പന, മാരിസ, ന സബ്ബേ സമണബ്രാഹ്മണാ അച്ചന്തനിട്ഠാ അച്ചന്തയോഗക്ഖേമീ അച്ചന്തബ്രഹ്മചാരീ അച്ചന്തപരിയോസാനാ"തി? "യേ ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖൂ തണ്ഹാസങ്ഖയവിമുത്താ തേ അച്ചന്തനിട്ഠാ അച്ചന്തയോഗക്ഖേമീ അച്ചന്തബ്രഹ്മചാരീ അച്ചന്തപരിയോസാനാ. തസ്മാ ന സബ്ബേ സമണബ്രാഹ്മണാ അച്ചന്തനിട്ഠാ അച്ചന്തയോഗക്ഖേമീ അച്ചന്തബ്രഹ്മചാരീ അച്ചന്തപരിയോസാനാ"തി.

ഇത്ഥം ഭഗവാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി. അത്തമനോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി അനുമോദി - "ഏവമേതം, ഭഗവാ, ഏവമേതം, സുഗത. തിണ്ണാ മേത്ഥ കങ്ഖാ വിഗതാ കഥംകഥാ ഭഗവതോ പഞ്ഹവേയ്യാകരണം സുത്വാ"തി.

൩൬൭. ഇതിഹ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

“ഏജാ, ഭന്തേ, രോഗോ, ഏജാ ഗണ്ഡോ, ഏജാ സല്ലം, ഏജാ ഇമം പുരിസം പരികഡ്ഢതി തസ്സ തസ്സേവ ഭവസ്സ അഭിനിബ്ബത്തിയാ. തസ്മാ അയം പുരിസോ ഉച്ചാവചമാപജ്ജതി . യേസാഹം, ഭന്തേ, പഞ്ഹാനം ഇതോ ബഹിദ്ധാ അഞ്ഞേസു സമണബ്രാഹ്മണേസു ഓകാസകമ്മമ്പി നാലത്ഥം, തേ മേ ഭഗവതാ ബ്യാകതാ. ദീഘരത്താനുസയിതഞ്ച പന [ദീഘരത്താനുപസ്സുതാ, യഞ്ച പന (സ്യാ॰), ദീഘരത്താനുസയിനോ, യഞ്ച പന (സീ॰ പീ॰)] മേ വിചികിച്ഛാകഥംകഥാസല്ലം, തഞ്ച ഭഗവതാ അബ്ബുള്ഹ”ന്തി.

“അഭിജാനാസി നോ ത്വം, ദേവാനമിന്ദ, ഇമേ പഞ്ഹേ അഞ്ഞേ സമണബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛിതാ”തി? “അഭിജാനാമഹം, ഭന്തേ, ഇമേ പഞ്ഹേ അഞ്ഞേ സമണബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛിതാ”തി. “യഥാ കഥം പന തേ, ദേവാനമിന്ദ, ബ്യാകംസു? സചേ തേ അഗരു ഭാസസ്സൂ”തി. “ന ഖോ മേ, ഭന്തേ, ഗരു യത്ഥസ്സ ഭഗവാ നിസിന്നോ ഭഗവന്തരൂപോ വാ”തി. “തേന ഹി, ദേവാനമിന്ദ, ഭാസസ്സൂ”തി. “യേസ്വാഹം [യേസാഹം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], ഭന്തേ , മഞ്ഞാമി സമണബ്രാഹ്മണാ ആരഞ്ഞികാ പന്തസേനാസനാതി, ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഇമേ പഞ്ഹേ പുച്ഛാമി, തേ മയാ പുട്ഠാ ന സമ്പായന്തി, അസമ്പായന്താ മമംയേവ പടിപുച്ഛന്തി - ‘കോ നാമോ ആയസ്മാ’തി? തേസാഹം പുട്ഠോ ബ്യാകരോമി - ‘അഹം ഖോ, മാരിസ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ’തി. തേ മമംയേവ ഉത്തരി പടിപുച്ഛന്തി - ‘കിം പനായസ്മാ, ദേവാനമിന്ദ [ദേവാനമിന്ദോ (സീ॰ പീ॰)], കമ്മം കത്വാ ഇമം ഠാനം പത്തോ’തി? തേസാഹം യഥാസുതം യഥാപരിയത്തം ധമ്മം ദേസേമി. തേ താവതകേനേവ അത്തമനാ ഹോന്തി - ‘സക്കോ ച നോ ദേവാനമിന്ദോ ദിട്ഠോ, യഞ്ച നോ അപുച്ഛിമ്ഹാ, തഞ്ച നോ ബ്യാകാസീ’തി. തേ അഞ്ഞദത്ഥു മമംയേവ സാവകാ സമ്പജ്ജന്തി, ന ചാഹം തേസം. അഹം ഖോ പന, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സാവകോ സോതാപന്നോ അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായണോ”തി .

സോമനസ്സപടിലാഭകഥാ

൩൬൫. “അഭിജാനാസി നോ ത്വം, ദേവാനമിന്ദ, ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭ”ന്തി? “അഭിജാനാമഹം , ഭന്തേ, ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭ”ന്തി. “യഥാ കഥം പന ത്വം, ദേവാനമിന്ദ, അഭിജാനാസി ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭ”ന്തി?

“ഭൂതപുബ്ബം, ഭന്തേ, ദേവാസുരസങ്ഗാമോ സമുപബ്യൂള്ഹോ [സമൂപബ്ബുള്ഹോ (സീ॰ പീ॰)] അഹോസി. തസ്മിം ഖോ പന, ഭന്തേ, സങ്ഗാമേ ദേവാ ജിനിംസു, അസുരാ പരാജയിംസു [പരാജിംസു (സീ॰ പീ॰)]. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, തം സങ്ഗാമം അഭിവിജിനിത്വാ വിജിതസങ്ഗാമസ്സ ഏതദഹോസി - ‘യാ ചേവ ദാനി ദിബ്ബാ ഓജാ യാ ച അസുരാ ഓജാ, ഉഭയമേതം [ഉഭയമേത്ഥ (സ്യാ॰)] ദേവാ പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തീ’തി. സോ ഖോ പന മേ, ഭന്തേ, വേദപടിലാഭോ സോമനസ്സപടിലാഭോ സദണ്ഡാവചരോ സസത്ഥാവചരോ ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. യോ ഖോ പന മേ അയം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ വേദപടിലാഭോ സോമനസ്സപടിലാഭോ,

സോ അദണ്ഡാവചരോ അസത്ഥാവചരോ ഏകന്തനിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതീ''തി.

൩൬൫. ''കിം പന ത്വം, ദേവാനമിന്ദ, അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേസീ''തി? ''ഛ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''ഇധേവ തിട്ഠമാനസ്സ, ദേവഭൂതസ്സ മേ സതോ;
പുനരായു ച മേ ലദ്ധോ, ഏവം ജാനാഹി മാരിസ.

''ഇമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, പഠമം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''ചുതാഹം ദിവിയാ കായാ, ആയും ഹിത്വാ അമാനുസം;
അമൂള്ഹോ ഗബ്ഭമേസ്സാമി, യത്ഥ മേ രമതീ മനോ.

''ഇമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ദുതിയം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''സ്വാഹം അമൂള്ഹപഞ്ഞസ്സ [അമൂള്ഹപഞ്ഹസ്സ (?)], വിഹരം സാസനേ രതോ;
ഞായേന വിഹരിസ്സാമി, സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ.

''ഇമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, തതിയം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''ഞായേന മേ ചരതോ ച, സമ്ബോധി ചേ ഭവിസ്സതി;
അഞ്ഞാതാ വിഹരിസ്സാമി, സ്വേവ അന്തോ ഭവിസ്സതി.

''ഇമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ചതുത്ഥം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''ചുതാഹം മാനുസാ കായാ, ആയും ഹിത്വാന മാനുസം;
പുന ദേവോ ഭവിസ്സാമി, ദേവലോകമ്ഹി ഉത്തമോ.

''ഇമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, പഞ്ചമം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''തേ [യേ (?)] പണീതതരാ ദേവാ, അകനിട്ഠാ യസസ്സിനോ;
അന്തിമേ വത്തമാനമ്ഹി, സോ നിവാസോ ഭവിസ്സതി.

''ഇമം ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഛട്ഠം അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

''ഇമേ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, ഛ അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനോ ഏവരൂപം വേദപടിലാഭം സോമനസ്സപടിലാഭം പവേദേമി.

൩൭൦.“അപരിയോസിതസങ്കപ്പോ , വിചികിച്ഛോ കഥംകഥീ.

വിചരിം ദീഘമദ്ധാനം, അന്വേസന്തോ തഥാഗതം.

“യസ്സു മഞ്ഞാമി സമണേ, പവിവിത്തവിഹാരിനോ;
സമ്ബുദ്ധാ ഇതി മഞ്ഞാനോ, ഗച്ഛാമി തേ ഉപാസിതും.

“‘കഥം ആരാധനാ ഹോതി, കഥം ഹോതി വിരാധനാ’;
ഇതി പുട്ഠാ ന സമ്പായന്തി [സമ്ഭോന്തി (സ്യാ॰)], മഗ്ഗേ പടിപദാസു ച.

“ത്യസ്സു യദാ മം ജാനന്തി, സക്കോ ദേവാനമാഗതോ;
ത്യസ്സു മമേവ പുച്ഛന്തി, ‘കിം കത്വാ പാപുണീ ഇദം’.

“തേസം യഥാസുതം ധമ്മം, ദേസയാമി ജനേ സുതം [ജനേസുത (ക॰ സീ॰)];
തേന അത്തമനാ ഹോന്തി, ‘ദിട്ഠോ നോ വാസവോതി ച’.

“യദാ ച ബുദ്ധമദ്ദക്ഖിം, വിചികിച്ഛാവിതാരണം;
സോമ്ഹി വീതഭയോ അജ്ജ, സമ്ബുദ്ധം പയിരുപാസിയ
[പയിരുപാസയിം (സ്യാ॰ ക॰)].

“തണ്ഹാസല്ലസ്സ ഹന്താരം, ബുദ്ധം അപ്പടിപുഗ്ഗലം;
അഹം വന്ദേ മഹാവീരം, ബുദ്ധമാദിച്ചബന്ധുനം.

“യം കരോമസി ബ്രഹ്മുനോ, സമം ദേവേഹി മാരിസ;
തദജ്ജ തുയ്ഹം കസ്സാമ [ദസ്സാമ (സ്യാ॰ ക॰)], ഹന്ദ സാമം കരോമ തേ.

“ത്വമേവ അസി [തുവമേവസി (പീ॰)] സമ്ബുദ്ധോ, തുവം സത്ഥാ
അനുത്തരോ;
സദേവകസ്മിം ലോകസ്മിം, നത്ഥി തേ പടിപുഗ്ഗലോ”തി.

൩൭൧. അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചസിഖം ഗന്ധബ്ബപുത്തം ആമന്തേസി - “ബഹൂപകാരോ ഖോ മേസി ത്വം, താത പഞ്ചസിഖ, യം ത്വം ഭഗവന്തം പഠമം പസാദേസി. തയാ, താത, പഠമം പസാദിതം പച്ഛാ മയം തം ഭഗവന്തം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിമ്ഹാ അരഹന്തം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം. പേത്തികേ വാ ഠാനേ ഠപയിസ്സാമി , ഗന്ധബ്ബരാജാ ഭവിസ്സസി, ഭദ്ദഞ്ച തേ സൂരിയവച്ഛസം ദമ്മി, സാ ഹി തേ അഭിപത്ഥിതാ”തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പാണിനാ പഥവിം പരാമസിത്വാ തിക്ഖത്തും ഉദാനം ഉദാനേസി - “നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സാ”തി.

ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - “യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ”ന്തി. അഞ്ഞേസഞ്ച അസീതിയാ ദേവതാസഹസ്സാനം , ഇതി യേ സക്കേന ദേവാനമിന്ദേന അജ്ഝിട്ഠപഞ്ഹാ പുട്ഠാ , തേ ഭഗവതാ ബ്യാകതാ. തസ്മാ ഇമസ്സ വേയ്യാകരണസ്സ സക്കപഞ്ഹാതേവ അധിവചനന്തി.

സക്കപെഞ്ഹസുത്തം നിട്ഠിതം അട്ഠമം.

൯. മഹാസതിപട്ഠാനസുത്തം

൩൭൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കുരൂസു വിഹരതി കമ്മാസധമ്മം നാമ കുരൂനം നിഗമോ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ഭിക്ഖവോ’’തി. ‘‘ഭദ്ദന്തേ’’തി [ഭദന്തേതി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

ഉദ്ദേസോ

൩൭൩. ‘‘ഏകായനോ അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ സത്താനം വിസുദ്ധിയാ, സോകപരിദേവാനം സമതിക്കമായ ദുക്ഖദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമായ ഞായസ്സ അധിഗമായ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ, യദിദം ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ.

‘‘കതമേ ചത്താരോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം, വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം, ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം, ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം.

ഉദ്ദേസോ നിട്ഠിതോ.

കായാനുപസ്സനാ ആനാപാനപബ്ബം

൩൭൪. ‘‘കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ സതോവ അസ്സസതി, സതോവ പസ്സസതി. ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ ‘ദീഘം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, ദീഘം വാ പസ്സസന്തോ ‘ദീഘം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി. രസ്സം വാ അസ്സസന്തോ ‘രസ്സം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ ‘രസ്സം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി. ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി , ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി. ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദക്ഖോ ഭമകാരോ വാ ഭമകാരന്തേവാസീ വാ ദീഘം വാ അഞ്ഛന്തോ ‘ദീഘം അഞ്ഛാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ അഞ്ഛന്തോ ‘രസ്സം അഞ്ഛാമീ’തി പജാനാതി ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ദീഘം വാ അസ്സസന്തോ ‘ദീഘം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, ദീഘം വാ പസ്സസന്തോ ‘ദീഘം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ അസ്സസന്തോ ‘രസ്സം അസ്സസാമീ’തി പജാനാതി, രസ്സം വാ പസ്സസന്തോ ‘രസ്സം പസ്സസാമീ’തി പജാനാതി. ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘സബ്ബകായപടിസംവേദീ പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം

കായസങ്ഖാരം അസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി, ‘പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാരം പസ്സസിസ്സാമീ’തി സിക്ഖതി. ഇതി അജ്ഝത്തം വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി. ‘അത്ഥി കായോ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ [ഏവമ്പി (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)], ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

ആനാപാനപബ്ബം നിട്ഠിതം.

കായാനുപസ്സനാ ഇരിയാപഥപബ്ബം

൩൭൮. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗച്ഛന്തോ വാ ‘ഗച്ഛാമീ’തി പജാനാതി, ഠിതോ വാ ‘ഠിതോമ്ഹീ’തി പജാനാതി, നിസിന്നോ വാ ‘നിസിന്നോമ്ഹീ’തി പജാനാതി, സയാനോ വാ ‘സയാനോമ്ഹീ’തി പജാനാതി, യഥാ യഥാ വാ പനസ്സ കായോ പണിഹിതോ ഹോതി, തഥാ തഥാ നം പജാനാതി. ഇതി അജ്ഝത്തം വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി. ‘അത്ഥി കായോ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

ഇരിയാപഥപബ്ബം നിട്ഠിതം.

കായാനുപസ്സനാ സമ്പജാനപബ്ബം

൩൭൯. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി. ഇതി അജ്ഝത്തം വാ…പേ॰… ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

സമ്പജാനപബ്ബം നിട്ഠിതം.

കായാനുപസ്സനാ പടികൂലമനസികാരപബ്ബം

൩൭൭. ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - 'അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ നഖാ ദന്താ തചോ, മംസം ന്ഹാരു അട്ഠി അട്ഠിമിഞ്ജം വക്കം, ഹദയം യകനം കിലോമകം പിഹകം പപ്ഫാസം, അന്തം അന്തഗുണം ഉദരിയം കരീസം [കരീസം മത്ഥലുങ്ഗം (ക॰)], പിത്തം സേമ്ഹം പുബ്ബോ ലോഹിതം സേദോ മേദോ, അസ്സു വസാ ഖേളോ സിങ്ഘാണികാ ലസികാ മുത്ത'ന്തി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉഭതോമുഖാ പുതോളി [മൂതോളീ (സ്യാ॰), മുതോലി (പീ॰)] പൂരാ നാനാവിഹിതസ്സ ധഞ്ഞസ്സ, സേയ്യഥിദം സാലീനം വീഹീനം മുഗ്ഗാനം മാസാനം തിലാനം തണ്ഡുലാനം. തമേനം ചക്ഖുമാ പുരിസോ മുഞ്ചിത്വാ പച്ചവേക്ഖേയ്യ - 'ഇമേ സാലീ, ഇമേ വീഹീ ഇമേ മുഗ്ഗാ ഇമേ മാസാ ഇമേ തിലാ ഇമേ തണ്ഡുലാ'തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖതി - 'അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ...പേ॰... മുത്ത'ന്തി.

ഇതി അജ്ഝത്തം വാ...പേ॰... ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

പടികൂലമനസികാരപബ്ബം നിട്ഠിതം.

കായാനുപസ്സനാ ധാതുമനസികാരപബ്ബം

൩൭൮. ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം യഥാഠിതം യഥാപണിഹിതം ധാതുസോ പച്ചവേക്ഖതി - 'അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ പഥവീധാതു ആപോധാതു തേജോധാതു വായോധാതൂ'തി.

''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ ഗാവിം വധിത്വാ ചതുമഹാപഥേ ബിലസോ വിഭജിത്വാ നിസിന്നോ അസ്സ, ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമമേവ കായം യഥാഠിതം യഥാപണിഹിതം ധാതുസോ പച്ചവേക്ഖതി - 'അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ പഥവീധാതു ആപോധാതു തേജോധാതു വായോധാതൂ'തി.

''ഇതി അജ്ഝത്തം വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ॰... ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

ധാതുമനസികാരപബ്ബം നിട്ഠിതം.

കായാനുപസ്സനാ നവസിവഥികപബ്ബം

൩൭൯. ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം ഏകാഹമതം വാ ദ്വീഹമതം വാ തീഹമതം വാ ഉദ്ധുമാതകം വിനീലകം വിപുബ്ബകജാതം. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - 'അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ'തി.

“ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ...പേ॰... ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം കാകേഹി വാ ഖജ്ജമാനം കുലലേഹി വാ ഖജ്ജമാനം ഗിജ്ഝേഹി വാ ഖജ്ജമാനം കങ്കേഹി വാ ഖജ്ജമാനം സുനഖേഹി വാ ഖജ്ജമാനം ബ്യഗ്ഘേഹി വാ ഖജ്ജമാനം ദീപീഹി വാ ഖജ്ജമാനം സിങ്ഗാലേഹി വാ [ഗിജ്ഝേഹി വാ ഖജ്ജമാനം, സുവാനേഹി വാ ഖജ്ജമാനം, സിഗാലേഹി വാ ഖജ്ജമാനം, (സ്യാ॰ പീ॰)] ഖജ്ജമാനം വിവിധേഹി വാ പാണകജാതേഹി ഖജ്ജമാനം. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി.

“ഇതി അജ്ഝത്തം വാ...പേ॰... ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം അട്ഠികസങ്ഖലികം സമംസലോഹിതം ന്ഹാരുസമ്ബന്ധം...പേ॰... അട്ഠികസങ്ഖലികം നിമംസലോഹിതമക്ഖിതം ന്ഹാരുസമ്ബന്ധം...പേ॰... അട്ഠികസങ്ഖലികം അപഗതമംസലോഹിതം ന്ഹാരുസമ്ബന്ധം...പേ॰... അട്ഠികാനി അപഗതസമ്ബന്ധാനി [അപഗതന്ഹാരുസമ്ബന്ധാനി (സ്യാ॰)] ദിസാ വിദിസാ വിക്ഖിത്താനി, അഞ്ഞേന ഹത്ഥട്ഠികം അഞ്ഞേന പാദട്ഠികം അഞ്ഞേന ഗോപ്ഫകട്ഠികം [“അഞ്ഞേന ഗോപ്ഫകട്ഠിക”ന്തി ഇദം സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി] അഞ്ഞേന ജങ്ഘട്ഠികം അഞ്ഞേന ഊരുട്ഠികം അഞ്ഞേന കടിട്ഠികം [അഞ്ഞേന കടട്ഠികം അഞ്ഞേന പിട്ഠട്ഠികം അഞ്ഞേന കണ്ഡകട്ഠികം അഞ്ഞേന ഫാസുകട്ഠികം അഞ്ഞേന ഉരട്ഠികം അഞ്ഞേന അംസട്ഠികം അഞ്ഞേന ബാഹുട്ഠികം (സ്യാ॰)] അഞ്ഞേന ഫാസുകട്ഠികം അഞ്ഞേന പിട്ഠിട്ഠികം അഞ്ഞേന ഖന്ധട്ഠികം [അഞ്ഞേന കടട്ഠികം അഞ്ഞേന പിട്ഠട്ഠികം അഞ്ഞേന കണ്ഡകട്ഠികം അഞ്ഞേന ഫാസുകട്ഠികം അഞ്ഞേന ഉരട്ഠികം അഞ്ഞേന അംസട്ഠികം അഞ്ഞേന ബാഹുട്ഠികം (സ്യാ॰)] അഞ്ഞേന ഗീവട്ഠികം അഞ്ഞേന ഹനുകട്ഠികം അഞ്ഞേന ദന്തട്ഠികം അഞ്ഞേന സീസകടാഹം. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി.

“ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ...പേ॰... വിഹരതി.

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സേയ്യഥാപി പസ്സേയ്യ സരീരം സിവഥികായ ഛഡ്ഡിതം അട്ഠികാനി സേതാനി സങ്ഖവണ്ണപടിഭാഗാനി...പേ॰... അട്ഠികാനി പുഞ്ജകിതാനി തേരോവസ്സികാനി ...പേ॰... അട്ഠികാനി പൂതീനി ചുണ്ണകജാതാനി. സോ ഇമമേവ കായം ഉപസംഹരതി - ‘അയമ്പി ഖോ കായോ ഏവംധമ്മോ ഏവംഭാവീ ഏവംഅനതീതോ’തി. ഇതി അജ്ഝത്തം വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ കായസ്മിം വിഹരതി.

‘അത്ഥി കായോ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി.

നവസിവഥികപബ്ബം നിട്ഠിതം.

ചുദ്ദസ കായാനുപസ്സനാ നിട്ഠിതാ.

വേദനാനുപസ്സനാ

൩൮൦. “കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സുഖം വാ വേദനം വേദയമാനോ ‘സുഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി . ദുക്ഖം വാ വേദനം വേദയമാനോ ‘ദുക്ഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി. അദുക്ഖമസുഖം വാ വേദനം വേദയമാനോ ‘അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി. സാമിസം വാ സുഖം വേദനം വേദയമാനോ ‘സാമിസം സുഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി, നിരാമിസം വാ സുഖം വേദനം വേദയമാനോ ‘നിരാമിസം സുഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി. സാമിസം വാ ദുക്ഖം വേദനം വേദയമാനോ ‘സാമിസം ദുക്ഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി, നിരാമിസം വാ ദുക്ഖം വേദനം വേദയമാനോ ‘നിരാമിസം ദുക്ഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി. സാമിസം വാ അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയമാനോ ‘സാമിസം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി, നിരാമിസം വാ അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയമാനോ ‘നിരാമിസം അദുക്ഖമസുഖം വേദനം വേദയാമീ’തി പജാനാതി. ഇതി അജ്ഝത്തം വാ വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ വേദനാസു വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ വേദനാസു വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ വേദനാസു വിഹരതി. ‘അത്ഥി വേദനാ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി.

വേദനാനുപസ്സനാ നിട്ഠിതാ.

ചിത്താനുപസ്സനാ

൩൮൧. “കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സരാഗം വാ ചിത്തം ‘സരാഗം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വീതരാഗം വാ ചിത്തം ‘വീതരാഗം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. സദോസം വാ ചിത്തം ‘സദോസം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വീതദോസം വാ ചിത്തം ‘വീതദോസം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. സമോഹം വാ ചിത്തം ‘സമോഹം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വീതമോഹം വാ ചിത്തം ‘വീതമോഹം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. സങ്ഖിത്തം വാ ചിത്തം ‘സങ്ഖിത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, വിക്ഖിത്തം വാ ചിത്തം ‘വിക്ഖിത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. മഹഗ്ഗതം വാ

ചിത്തം ‘മഹഗ്ഗതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അമഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം ‘അമഹഗ്ഗതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. സഉത്തരം വാ ചിത്തം ‘സഉത്തരം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അനുത്തരം വാ ചിത്തം ‘അനുത്തരം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. സമാഹിതം വാ ചിത്തം ‘സമാഹിതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി, അസമാഹിതം വാ ചിത്തം ‘അസമാഹിതം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. വിമുത്തം വാ ചിത്തം ‘വിമുത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. അവിമുത്തം വാ ചിത്തം ‘അവിമുത്തം ചിത്ത’ന്തി പജാനാതി. ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ചിത്തസ്മിം വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ചിത്തസ്മിം വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ചിത്തസ്മിം വിഹരതി, ‘അത്ഥി ചിത്ത’ന്തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി . ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി.

ചിത്താനുപസ്സനാ നിട്ഠിതാ.

ധമ്മാനുപസ്സനാ നീവരണപബ്ബം

൩൮൨. “കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി പഞ്ചസു നീവരണേസു. കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി പഞ്ചസു നീവരണേസു?

“ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സന്തം വാ അജ്ഝത്തം കാമച്ഛന്ദം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം കാമച്ഛന്ദോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം കാമച്ഛന്ദം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം കാമച്ഛന്ദോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ കാമച്ഛന്ദസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ കാമച്ഛന്ദസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ കാമച്ഛന്ദസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം ബ്യാപാദം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ബ്യാപാദോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം ബ്യാപാദം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ബ്യാപാദോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ ബ്യാപാദസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ ബ്യാപാദസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ ബ്യാപാദസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം ഥിനമിദ്ധം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ഥിനമിദ്ധ’ന്തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം ഥിനമിദ്ധം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ഥിനമിദ്ധ’ന്തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ ഥിനമിദ്ധസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ ഥിനമിദ്ധസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ ഥിനമിദ്ധസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ച’ന്തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ച’ന്തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം വിചികിച്ഛം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം വിചികിച്ഛാ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം വിചികിച്ഛം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം വിചികിച്ഛാ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നായ വിചികിച്ഛായ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നായ വിചികിച്ഛായ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനായ വിചികിച്ഛായ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി ‘അത്ഥി ധമ്മാ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി പഞ്ചസു നീവരണേസു.

നീവരണപബ്ബം നിട്ഠിതം.

ധമ്മാനുപസ്സനാ ഖന്ധപബ്ബം

൩൮൩. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു. കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു - ‘ഇതി രൂപം, ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ, ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി വേദനാ, ഇതി വേദനായ സമുദയോ, ഇതി വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി സഞ്ഞാ, ഇതി സഞ്ഞായ സമുദയോ, ഇതി സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി സങ്ഖാരാ, ഇതി സങ്ഖാരാനം സമുദയോ, ഇതി സങ്ഖാരാനം അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വിഞ്ഞാണം, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ’തി, ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി. ‘അത്ഥി ധമ്മാ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ, അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി . ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി പഞ്ചസു ഉപാദാനക്ഖന്ധേസു.

ഖന്ധപബ്ബം നിട്ഠിതം.

ധമ്മാനുപസ്സനാ ആയതനപബ്ബം

൩൮൨. "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു. കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു?

"ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുഞ്ച പജാനാതി, രൂപേ ച പജാനാതി, യഞ്ച തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സംയോജനം തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ സംയോജനസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

"സോതഞ്ച പജാനാതി, സദ്ദേ ച പജാനാതി, യഞ്ച തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സംയോജനം തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ സംയോജനസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

"ഘാനഞ്ച പജാനാതി, ഗന്ധേ ച പജാനാതി, യഞ്ച തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സംയോജനം തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ സംയോജനസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

"ജിവ്ഹഞ്ച പജാനാതി, രസേ ച പജാനാതി, യഞ്ച തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സംയോജനം തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി , യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ സംയോജനസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

"കായഞ്ച പജാനാതി, ഫോട്ഠബ്ബേ ച പജാനാതി, യഞ്ച തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സംയോജനം തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ സംയോജനസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

"മനഞ്ച പജാനാതി, ധമ്മേ ച പജാനാതി, യഞ്ച തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സംയോജനം തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സംയോജനസ്സ പഹാനം ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച പഹീനസ്സ സംയോജനസ്സ ആയതിം അനുപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

"ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി,

വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി. ‘അത്ഥി ധമ്മാ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ, അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ഛസു അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു ആയതനേസു.

ആയതനപബ്ബം നിട്ഠിതം.

ധമ്മാനുപസ്സനാ ബോജ്ഝങ്ഗപബ്ബം

൩൮൫. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി സത്തസു ബോജ്ഝങ്ഗേസു. കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി സത്തസു ബോജ്ഝങ്ഗേസു? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സന്തം വാ അജ്ഝത്തം സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി

തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“സന്തം വാ അജ്ഝത്തം ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി , അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗോ’തി പജാനാതി, യഥാ ച അനുപ്പന്നസ്സ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദോ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി, യഥാ ച ഉപ്പന്നസ്സ ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗസ്സ ഭാവനായ പാരിപൂരീ ഹോതി തഞ്ച പജാനാതി.

“ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി ‘അത്ഥി ധമ്മാ’തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി സത്തസു ബോജ്ഝങ്ഗേസു.

ബോജ്ഝങ്ഗപബ്ബം നിട്ഠിതം. [ബോജ്ഝങ്ഗപബ്ബം നിട്ഠിതം, പഠമഭാണവാരം (സ്യാ॰)]

ധമ്മാനുപസ്സനാ സച്ചപബ്ബം

൩൮൬. “പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ചതൂസു അരിയസച്ചേസു. കഥഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ചതൂസു അരിയസച്ചേസു? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ‘ഇദം ദുക്ഖ’ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖസമുദയോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖനിരോധോ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ‘അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ’തി യഥാഭൂതം പജാനാതി.

പഠമഭാണവാരോ നിട്ഠിതോ.

ദുക്ഖസച്ചനിദ്ദേസോ

൩൮൭. “കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അരിയസച്ചം? ജാതിപി ദുക്ഖാ, ജരാപി ദുക്ഖാ, മരണമ്പി ദുക്ഖം, സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാപി ദുക്ഖാ, അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോപി ദുക്ഖോ, പിയേഹി വിപ്പയോഗോപി ദുക്ഖോ [അപ്പിയേഹി...

പേ॰… വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോതിപാഠോ ചേവ തംനിദ്ദേസോ ച കത്ഥചി ന ദിസ്സതി, അട്ഠകഥായംപി തംസംവണ്ണനാ നത്ഥി], യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം, **സങ്ഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ** [പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാപി (ക॰)] **ദുക്ഖാ.**

൩൮൮. ''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജാതി? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജാതി സഞ്ജാതി ഓക്കന്തി അഭിനിബ്ബത്തി ഖന്ധാനം പാതുഭാവോ ആയതനാനം പടിലാഭോ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജാതി.

൩൮൯. ''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജരാ? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജരാ.

൩൯൦. ''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, മരണം? യം [അട്ഠകഥാ ഓലോകേതബ്ബാ] തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലകിരിയാ ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സുപച്ഛേദോ, ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, മരണം.

൩൯൧. ''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സോകോ? യോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ സോകോ സോചനാ സോചിതത്തം അന്തോസോകോ അന്തോപരിസോകോ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സോകോ.

൩൯൨. ''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പരിദേവോ? യോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ ആദേവോ പരിദേവോ ആദേവനാ പരിദേവനാ ആദേവിതത്തം പരിദേവിതത്തം, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ പരിദേവോ.

൩൯൩. ''കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം? യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കായികം ദുക്ഖം കായികം അസാതം കായസമ്ഫസ്സജം ദുക്ഖം അസാതം വേദയിതം, ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം.

൩൯൪. ''കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ദോമനസ്സം? യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചേതസികം ദുക്ഖം ചേതസികം അസാതം മനോസമ്ഫസ്സജം ദുക്ഖം അസാതം വേദയിതം, ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദോമനസ്സം.

൩൯൫. ''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപായാസോ? യോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ബ്യസനേന സമന്നാഗതസ്സ അഞ്ഞതരഞ്ഞതരേന ദുക്ഖധമ്മേന ഫുട്ഠസ്സ ആയാസോ ഉപായാസോ ആയാസിതത്തം ഉപായാസിതത്തം, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഉപായാസോ.

൩൯൬. ''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോ ദുക്ഖോ? ഇധ യസ്സ തേ ഹോന്തി അനിട്ഠാ അകന്താ അമനാപാ രൂപാ സദ്ദാ ഗന്ധാ രസാ ഫോട്ഠബ്ബാ ധമ്മാ, യേ വാ പനസ്സ തേ ഹോന്തി അനത്ഥകാമാ അഹിതകാമാ

അഫാസുകകാമാ അയോഗക്ഖേമകാമാ, യാ തേഹി സദ്ധിം സങ്ഗതി സമാഗമോ സമോധാനം മിസ്സീഭാവോ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അപ്പിയേഹി സമ്പയോഗോ ദുക്ഖോ.

൩൯൭. ''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പിയേഹി വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോ? ഇധ യസ്സ തേ ഹോന്തി ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ രൂപാ സദ്ദാ ഗന്ധാ രസാ ഫോട്ഠബ്ബാ ധമ്മാ, യേ വാ പനസ്സ തേ ഹോന്തി അത്ഥകാമാ ഹിതകാമാ ഫാസുകകാമാ യോഗക്ഖേമകാമാ മാതാ വാ പിതാ വാ ഭാതാ വാ ഭഗിനീ വാ മിത്താ വാ അമച്ചാ വാ ഞാതിസാലോഹിതാ വാ, യാ തേഹി സദ്ധിം അസങ്ഗതി അസമാഗമോ അസമോധാനം അമിസ്സീഭാവോ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പിയേഹി വിപ്പയോഗോ ദുക്ഖോ.

൩൯൮. ''കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം? ജാതിധമ്മാനം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി - 'അഹോ വത മയം ന ജാതിധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച വത നോ ജാതി ആഗച്ഛേയ്യാ'തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം, ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം. ജരാധമ്മാനം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി - 'അഹോ വത മയം ന ജരാധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച വത നോ ജരാ ആഗച്ഛേയ്യാ'തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം, ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം. ബ്യാധിധമ്മാനം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി 'അഹോ വത മയം ന ബ്യാധിധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച വത നോ ബ്യാധി ആഗച്ഛേയ്യാ'തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം, ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം. മരണധമ്മാനം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി 'അഹോ വത മയം ന മരണധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച വത നോ മരണം ആഗച്ഛേയ്യാ'തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം, ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം. സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാനം, ഭിക്ഖവേ, സത്താനം ഏവം ഇച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി 'അഹോ വത മയം ന സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാ അസ്സാമ, ന ച വത നോ സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസധമ്മാ ആഗച്ഛേയ്യു'ന്തി. ന ഖോ പനേതം ഇച്ഛായ പത്തബ്ബം, ഇദമ്പി യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി തമ്പി ദുക്ഖം.

൩൯൯. ''കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ? സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അരിയസച്ചം.

സമുദയസച്ചനിദ്ദേസോ

൪൦൦. ''കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസമുദയം [ദുക്ഖസമുദയോ (സ്യാ॰)] അരിയസച്ചം? യായം തണ്ഹാ പോനോബ്ഭവികാ [പോനോഭവികാ (സീ॰ പീ॰)] നന്ദീരാഗസഹഗതാ [നന്ദിരാഗസഹഗതാ (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] തത്രതത്രാഭിനന്ദിനീ, സേയ്യഥിദം - കാമതണ്ഹാ ഭവതണ്ഹാ വിഭവതണ്ഹാ.

“സാ ഖോ പനേസാ, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാ കത്ഥ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, കത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി? യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“കിഞ്ച ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം? ചക്ഖു ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. സോതം ലോകേ…പേ॰… ഘാനം ലോകേ… ജിവ്ഹാ ലോകേ… കായോ ലോകേ… മനോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“രൂപാ ലോകേ… സദ്ദാ ലോകേ… ഗന്ധാ ലോകേ… രസാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബാ ലോകേ… ധമ്മാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ലോകേ… സോതവിഞ്ഞാണം ലോകേ… ഘാനവിഞ്ഞാണം ലോകേ… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ലോകേ… കായവിഞ്ഞാണം ലോകേ… മനോവിഞ്ഞാണം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ലോകേ… സോതസമ്ഫസ്സോ ലോകേ… ഘാനസമ്ഫസ്സോ ലോകേ… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ ലോകേ… കായസമ്ഫസ്സോ ലോകേ… മനോസമ്ഫസ്സോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ… സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ… ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ… കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ… മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“രൂപസഞ്ഞാ ലോകേ… സദ്ദസഞ്ഞാ ലോകേ… ഗന്ധസഞ്ഞാ ലോകേ… രസസഞ്ഞാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞാ ലോകേ… ധമ്മസഞ്ഞാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“രൂപസഞ്ചേതനാ ലോകേ… സദ്ദസഞ്ചേതനാ ലോകേ… ഗന്ധസഞ്ചേതനാ ലോകേ… രസസഞ്ചേതനാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനാ ലോകേ… ധമ്മസഞ്ചേതനാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“രൂപതണ്ഹാ ലോകേ… സദ്ദതണ്ഹാ ലോകേ… ഗന്ധതണ്ഹാ ലോകേ… രസതണ്ഹാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ ലോകേ… ധമ്മതണ്ഹാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“രൂപവിതക്കോ ലോകേ… സദ്ദവിതക്കോ ലോകേ… ഗന്ധവിതക്കോ ലോകേ… രസവിതക്കോ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബവിതക്കോ ലോകേ… ധമ്മവിതക്കോ ലോകേ

പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“രൂപവിചാരോ ലോകേ... സദ്ദവിചാരോ ലോകേ... ഗന്ധവിചാരോ ലോകേ... രസവിചാരോ ലോകേ... ഫോട്ഠബ്ബവിചാരോ ലോകേ... ധമ്മവിചാരോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, എത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം.

നിരോധസച്ചനിദ്ദേസോ

൪൦൨. “കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖനിരോധം [ദുക്ഖനിരോധോ (സ്യാ॰)] അരിയസച്ചം? യോ തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധോ ചാഗോ പടിനിസ്സഗ്ഗോ മുത്തി അനാലയോ.

“സാ ഖോ പനേസാ, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാ കത്ഥ പഹീയമാനാ പഹീയതി, കത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി? യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“കിഞ്ച ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം? ചക്ഖു ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി. സോതം ലോകേ...പേ॰... ഘാനം ലോകേ... ജിവ്ഹാ ലോകേ... കായോ ലോകേ... മനോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“രൂപാ ലോകേ... സദ്ദാ ലോകേ... ഗന്ധാ ലോകേ... രസാ ലോകേ... ഫോട്ഠബ്ബാ ലോകേ... ധമ്മാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ലോകേ... സോതവിഞ്ഞാണം ലോകേ... ഘാനവിഞ്ഞാണം ലോകേ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ലോകേ... കായവിഞ്ഞാണം ലോകേ... മനോവിഞ്ഞാണം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ലോകേ... സോതസമ്ഫസ്സോ ലോകേ... ഘാനസമ്ഫസ്സോ ലോകേ... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ ലോകേ... കായസമ്ഫസ്സോ ലോകേ... മനോസമ്ഫസ്സോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ... സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ ... ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ... കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ... മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, എത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, എത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“രൂപസഞ്ഞാ ലോകേ… സദ്ദസഞ്ഞാ ലോകേ… ഗന്ധസഞ്ഞാ ലോകേ… രസസഞ്ഞാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞാ ലോകേ… ധമ്മസഞ്ഞാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“രൂപസഞ്ചേതനാ ലോകേ… സദ്ദസഞ്ചേതനാ ലോകേ… ഗന്ധസഞ്ചേതനാ ലോകേ… രസസഞ്ചേതനാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനാ ലോകേ… ധമ്മസഞ്ചേതനാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“രൂപതണ്ഹാ ലോകേ… സദ്ദതണ്ഹാ ലോകേ… ഗന്ധതണ്ഹാ ലോകേ… രസതണ്ഹാ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ ലോകേ… ധമ്മതണ്ഹാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“രൂപവിതക്കോ ലോകേ… സദ്ദവിതക്കോ ലോകേ… ഗന്ധവിതക്കോ ലോകേ… രസവിതക്കോ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബവിതക്കോ ലോകേ… ധമ്മവിതക്കോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി.

“രൂപവിചാരോ ലോകേ… സദ്ദവിചാരോ ലോകേ… ഗന്ധവിചാരോ ലോകേ… രസവിചാരോ ലോകേ… ഫോട്ഠബ്ബവിചാരോ ലോകേ… ധമ്മവിചാരോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം , ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതി, ഏത്ഥ നിരുജ്ഝമാനാ നിരുജ്ഝതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖനിരോധം അരിയസച്ചം.

മഗ്ഗസച്ചനിദ്ദേസോ

൪൦൨. “കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി? യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖേ ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ? നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ, അയം വുച്ചതി ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസങ്കപ്പോ.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ? മുസാവാദാ വേരമണീ [വേരമണി (ക॰)] പിസുണായ വാചായ വേരമണീ ഫരുസായ വാചായ വേരമണീ സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണീ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവാചാ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ? പാണാതിപാതാ വേരമണീ അദിന്നാദാനാ വേരമണീ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണീ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാകമ്മന്തോ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ മിച്ഛാആജീവം പഹായ സമ്മാആജീവേന ജീവിതം കപ്പേതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാആജീവോ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവായാമോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി; ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി; അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി; ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാവായാമോ.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം; വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം; ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം; ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസതി.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാസമാധി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി, സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ **അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം** ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ , സമ്മാസമാധി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ അരിയസച്ചം.

൪൦൩. “ഇതി അജ്ഝത്തം വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, ബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി, അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ വാ ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി. സമുദയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, വയധമ്മാനുപസ്സീ വാ ധമ്മേസു വിഹരതി, സമുദയവയധമ്മാനുപസ്സീ വാ

ധമ്മേസു വിഹരതി. 'അത്ഥി ധമ്മാ'തി വാ പനസ്സ സതി പച്ചുപട്ഠിതാ ഹോതി യാവദേവ ഞാണമത്തായ പടിസ്സതിമത്തായ അനിസ്സിതോ ച വിഹരതി, ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ചതൂസു അരിയസച്ചേസു.

സച്ചപബ്ബം നിട്ഠിതം.

ധമ്മാനുപസ്സനാ നിട്ഠിതാ.

൪൦൪. "യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ ഏവം ഭാവേയ്യ സത്തവസ്സാനി, തസ്സ ദ്വിന്നം ഫലാനം അഞ്ഞതരം ഫലം പാടികങ്ഖം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അഞ്ഞാ; സതി വാ ഉപാദിസേസേ അനാഗാമിതാ.

"തിട്ഠന്തു, ഭിക്ഖവേ, സത്തവസ്സാനി. യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ ഏവം ഭാവേയ്യ ഛ വസ്സാനി...പേ॰... പഞ്ച വസ്സാനി... ചത്താരി വസ്സാനി... തീണി വസ്സാനി... ദ്വേ വസ്സാനി... ഏകം വസ്സം... തിട്ഠതു, ഭിക്ഖവേ, ഏകം വസ്സം. യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ ഏവം ഭാവേയ്യ സത്തമാസാനി, തസ്സ ദ്വിന്നം ഫലാനം അഞ്ഞതരം ഫലം പാടികങ്ഖം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അഞ്ഞാ; സതി വാ ഉപാദിസേസേ അനാഗാമിതാ.

"തിട്ഠന്തു , ഭിക്ഖവേ, സത്ത മാസാനി. യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ ഏവം ഭാവേയ്യ ഛ മാസാനി...പേ॰... പഞ്ച മാസാനി... ചത്താരി മാസാനി... തീണി മാസാനി ... ദ്വേ മാസാനി... ഏകം മാസം... അഡ്ഢമാസം... തിട്ഠതു, ഭിക്ഖവേ, അഡ്ഢമാസോ. യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനേ ഏവം ഭാവേയ്യ സത്താഹം, തസ്സ ദ്വിന്നം ഫലാനം അഞ്ഞതരം ഫലം പാടികങ്ഖം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അഞ്ഞാ; സതി വാ ഉപാദിസേസേ അനാഗാമിതാതി.

൪൦൫. "ഏകായനോ അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ സത്താനം വിസുദ്ധിയാ സോകപരിദേവാനം സമതിക്കമായ ദുക്ഖദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമായ ഞായസ്സ അധിഗമായ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ യദിദം ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാതി. ഇതി യം തം വുത്തം, ഇദമേതം പടിച്ച വുത്ത''ന്തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി.

മഹാസതിപട്ഠാനസുത്തം നിട്ഠിതം നവമം.

൧൦. പായാസിസുത്തം

൪൦൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ കുമാരകസ്സപോ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി യേന സേതബ്യാ നാമ കോസലാനം നഗരം തദവസരി. തത്ര സുദം ആയസ്മാ കുമാരകസ്സപോ സേതബ്യായം വിഹരതി ഉത്തരേന സേതബ്യം സിംസപാവനേ [സീസപാവനേ (സ്യാ॰)]. തേന ഖോ പന സമയേന പായാസി രാജഞ്ഞോ സേതബ്യം അജ്ഝാവസതി സത്തുസ്സദം സതിണകട്ഠോദകം സധഞ്ഞം രാജഭോഗ്ഗം രഞ്ഞാ പസേനദിനാ കോസലേന ദിന്നം രാജദായം ബ്രഹ്മദേയ്യം.

പായാസിരാജഞ്ഞവത്ഥു

൪൦൭. തേന ഖോ പന സമയേന പായാസിസ്സ രാജഞ്ഞസ്സ ഏവരൂപം പാപകം ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പന്നം ഹോതി - ''ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം [സുകടദുക്കടാനം (സീ॰ പീ॰)] കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി. അസ്സോസും ഖോ സേതബ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ - ''സമണോ ഖലു ഭോ കുമാരകസ്സപോ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകോ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സേതബ്യം അനുപ്പത്തോ സേതബ്യായം വിഹരതി ഉത്തരേന സേതബ്യം സിംസപാവനേ. തം ഖോ പന ഭവന്തം കുമാരകസ്സപം ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ ബഹുസ്സുതോ ചിത്തകഥീ കല്യാണപടിഭാനോ വുഡ്ഢോ [ബുദ്ധോ (സ്യാ॰ ക॰)] ചേവ അരഹാ ച. സാധു ഖോ പന തഥാരൂപാനം അരഹതം ദസ്സനം ഹോതീ'''തി. അഥ ഖോ സേതബ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ സേതബ്യായ നിക്ഖമിത്വാ സങ്ഘസങ്ഘീ ഗണീഭൂതാ ഉത്തരേനമുഖാ ഗച്ഛന്തി യേന സിംസപാവനം [യേന സിംസപാവനം, തേനുപസങ്കമന്തി (സീ॰ പീ॰)].

൪൦൮. തേന ഖോ പന സമയേന പായാസി രാജഞ്ഞോ ഉപരിപാസാദേ ദിവാസേയ്യം ഉപഗതോ ഹോതി. അദ്ദസാ ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ സേതബ്യകേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ സേതബ്യായ നിക്ഖമിത്വാ സങ്ഘസങ്ഘീ ഗണീഭൂതേ ഉത്തരേനമുഖേ ഗച്ഛന്തേ യേന സിംസപാവനം [യേന സിംസപാവനം, തേനുപസങ്കമന്തേ (സീ॰ പീ॰)], ദിസ്വാ ഖത്തം ആമന്തേസി - ''കിം നു ഖോ, ഭോ ഖത്തേ, സേതബ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ സേതബ്യായ നിക്ഖമിത്വാ സങ്ഘസങ്ഘീ ഗണീഭൂതാ ഉത്തരേനമുഖാ ഗച്ഛന്തി യേന സിംസപാവന''ന്തി [ഏത്ഥ പന സബ്ബത്ഥപി ഏവമേവ ദിസ്സതി, നത്ഥി പാഠന്തരം]?

''അത്ഥി ഖോ, ഭോ, സമണോ കുമാരകസ്സപോ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകോ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പഞ്ചമത്തേഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സേതബ്യം അനുപ്പത്തോ സേതബ്യായം വിഹരതി ഉത്തരേന സേതബ്യം സിംസപാവനേ. തം ഖോ പന ഭവന്തം കുമാരകസ്സപം ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ ബഹുസ്സുതോ ചിത്തകഥീ കല്യാണപടിഭാനോ വുഡ്ഢോ ചേവ അരഹാ ചാ'തി [അരഹാ ച (സ്യാ॰ ക॰)]. തമേതേ [തമേനം തേ (സീ॰ ക॰),

തമേനം (പീ॰)] ഭവന്തം കുമാരകസ്സപം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമന്തീ''തി. ''തേന ഹി, ഭോ ഖത്തേ, യേന സേതബ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ സേതബ്യകേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ഏവം വദേഹി - 'പായാസി, ഭോ, രാജഞ്ഞോ ഏവമാഹ - ആഗമേന്തു കിര ഭവന്തോ, പായാസിപി രാജഞ്ഞോ സമണം കുമാരകസ്സപം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിസ്സതീ'തി. പുരാ സമണോ കുമാരകസ്സപോ സേതബ്യകേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ബാലേ അബ്യത്തേ സഞ്ഞാപേതി - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'തി. നത്ഥി ഹി, ഭോ ഖത്തേ, പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി. ''ഏവം ഭോ''തി ഖോ സോ ഖത്താ പായാസിസ്സ രാജഞ്ഞസ്സ പടിസ്സുത്വാ യേന സേതബ്യകാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ സേതബ്യകേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ഏതദവോച - ''പായാസി, ഭോ, രാജഞ്ഞോ ഏവമാഹ, ആഗമേന്തു കിര ഭവന്തോ, പായാസിപി രാജഞ്ഞോ സമണം കുമാരകസ്സപം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമിസ്സതീ''തി.

൪൧൨. അഥ ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ സേതബ്യകേഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി പരിവുതോ യേന സിംസപാവനം യേനായസ്മാ കുമാരകസ്സപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ കുമാരകസ്സപേന സദ്ധിം സമ്മോദി, സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സേതബ്യകാപി ഖോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ അപ്പേകച്ചേ ആയസ്മന്തം കുമാരകസ്സപം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു; അപ്പേകച്ചേ ആയസ്മതാ കുമാരകസ്സപേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു; സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ യേനായസ്മാ കുമാരകസ്സപോ തേനഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ നാമഗോത്തം സാവേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അപ്പേകച്ചേ തുണ്ഹീഭൂതാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

നത്ഥികവാദോ

൪൧൩. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ ആയസ്മന്തം കുമാരകസ്സപം ഏതദവോച - ''അഹഞ്ഹി, ഭോ കസ്സപ, ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി. ''നാഹം, രാജഞ്ഞ, ഏവംവാദിം ഏവംദിട്ഠിം അദ്ദസം വാ അസ്സോസിം വാ. കഥഞ്ഹി നാമ ഏവം വദേയ്യ - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'തി?

ചന്ദിമസൂരിയഉപമാ

൪൧൪. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി, യഥാ തേ ഖമേയ്യ, തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി, രാജഞ്ഞ, ഇമേ ചന്ദിമസൂരിയാ ഇമസ്മിം വാ ലോകേ പരസ്മിം വാ, ദേവാ വാ തേ മനുസ്സാ വാ''തി? ''ഇമേ, ഭോ കസ്സപ, ചന്ദിമസൂരിയാ പരസ്മിം ലോകേ, ന ഇമസ്മിം; ദേവാ തേ ന മനുസ്സാ''തി. ''ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം

ഹോതു - ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി.

൪൲൯. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി. ''അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ, യേന തേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി? ''അത്ഥി , ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി. ''യഥാ കഥം വിയ, രാജഞ്ഞാ''തി? ''ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചാ ഫരുസവാചാ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലൂ ബ്യാപന്നചിത്താ മിച്ഛാദിട്ഠീ. തേ അപരേന സമയേന ആബാധികാ ഹോന്തി ദുക്ഖിതാ ബാള്ഹഗിലാനാ. യദാഹം ജാനാമി - 'ന ദാനിമേ ഇമമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹിസ്സന്തീ'തി ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'സന്തി ഖോ, ഭോ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - യേ തേ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചാ ഫരുസവാചാ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലൂ ബ്യാപന്നചിത്താ മിച്ഛാദിട്ഠീ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തീ'തി. ഭവന്തോ ഖോ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചാ ഫരുസവാചാ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലൂ ബ്യാപന്നചിത്താ മിച്ഛാദിട്ഠീ. സചേ തേസം ഭവതം സമണബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം വചനം, ഭവന്തോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജിസ്സന്തി. സചേ, ഭോ, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യാഥ, യേന മേ ആഗന്ത്വാ ആരോചേയ്യാഥ - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'തി . ഭവന്തോ ഖോ പന മേ സദ്ധായികാ പച്ചയികാ, യം ഭവന്തേഹി ദിട്ഠം, യഥാ സാമം ദിട്ഠം ഏവമേതം ഭവിസ്സതീ'തി. തേ മേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ നേവ ആഗന്ത്വാ ആരോചേന്തി, ന പന ദൂതം പഹിണന്തി. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

ചോരഉപമാ

൪൩൦. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി, രാജഞ്ഞ, ഇധ തേ പുരിസാ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ ദസ്സേയ്യും - 'അയം തേ, ഭന്തേ, ചോരോ ആഗുചാരീ; ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി, തം ദണ്ഡം പണേഹീ'തി. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, ഇമം പുരിസം ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ [കാരേത്വാ (സ്യാ॰ ക॰)] ഖരസ്സരേന പണവേന രഥികായ രഥികം [രഥിയായ രഥിയം (ബഹൂസു)] സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന

നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ ആഘാതനേ സീസം ഛിന്ദഥാ'തി. തേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ തം പുരിസം ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥികായ രഥികം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ ആഘാതനേ നിസീദാപേയ്യും. ലഭേയ്യ നു ഖോ സോ ചോരോ ചോരഘാതേസു - 'ആഗമേന്തു താവ ഭവന്തോ ചോരഘാതാ, അമുകസ്മിം മേ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ, യാവാഹം തേസം ഉദ്ദിസിത്വാ ആഗച്ഛാമീ'തി , ഉദാഹു വിപ്പലപന്തസ്സേവ ചോരഘാതാ സീസം ഛിന്ദേയ്യു''ന്തി? ''ന ഹി സോ, ഭോ കസ്സപ, ചോരോ ലഭേയ്യ ചോരഘാതേസു - 'ആഗമേന്തു താവ ഭവന്തോ ചോരഘാതാ അമുകസ്മിം മേ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ, യാവാഹം തേസം ഉദ്ദിസിത്വാ ആഗച്ഛാമീ'തി. അഥ ഖോ നം വിപ്പലപന്തസ്സേവ ചോരഘാതാ സീസം ഛിന്ദേയ്യു''ന്തി. ''സോ ഹി നാമ, രാജഞ്ഞ, ചോരോ മനുസ്സോ മനുസ്സഭൂതേസു ചോരഘാതേസു ന ലഭിസ്സതി - 'ആഗമേന്തു താവ ഭവന്തോ ചോരഘാതാ, അമുകസ്മിം മേ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ, യാവാഹം തേസം ഉദ്ദിസിത്വാ ആഗച്ഛാമീ'തി. കിം പന തേ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചാ ഫരുസവാചാ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലൂ ബ്യാപന്നചിത്താ മിച്ഛാദിട്ഠീ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ ലഭിസ്സന്തി നിരയപാലേസു - 'ആഗമേന്തു താവ ഭവന്തോ നിരയപാലാ, യാവ മയം പായാസിസ്സ രാജഞ്ഞസ്സ ഗന്ത്വാ ആരോചേമ - ''ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി? ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

ർഫർ. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി. ''അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ യേന തേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി? ''അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി. ''യഥാ കഥം വിയ, രാജഞ്ഞാ''തി? ''ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതാ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതാ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതാ അനഭിജ്ഝാലൂ അബ്യാപന്നചിത്താ സമ്മാദിട്ഠീ. തേ അപരേന സമയേന ആബാധികാ ഹോന്തി ദുക്ഖിതാ ബാള്ഹഗിലാനാ. യദാഹം ജാനാമി - 'ന ദാനിമേ ഇമമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹിസ്സന്തീ'തി ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - 'സന്തി ഖോ, ഭോ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - യേ തേ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതാ

ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതാ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതാ അനഭിജ്ഝാലൂ അബ്യാപന്നചിത്താ സമ്മാദിട്ഠീ തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീതി . ഭവന്തോ ഖോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതാ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതാ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതാ അനഭിജ്ഝാലൂ അബ്യാപന്നചിത്താ സമ്മാദിട്ഠീ. സചേ തേസം ഭവതം സമണബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം വചനം, ഭവന്തോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സന്തി. സചേ, ഭോ, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യാഥ, യേന മേ ആഗന്ത്വാ ആരോചേയ്യാഥ - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'തി. ഭവന്തോ ഖോ പന മേ സദ്ധായികാ പച്ചയികാ, യം ഭവന്തേഹി ദിട്ഠം, യഥാ സാമം ദിട്ഠം ഏവമേതം ഭവിസ്സതീ'തി. തേ മേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ നേവ ആഗന്ത്വാ ആരോചേന്തി, ന പന ദൂതം പഹിണന്തി. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

ഗൂഥകൂപപുരിസഉപമാ

൪൨൭. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ [ഉപമായപിധേകച്ചേ (സീ॰ സ്യാ॰), ഉപമായപിഇധേകച്ചേ (പീ॰)] വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. സേയ്യഥാപി, രാജഞ്ഞ, പുരിസോ ഗൂഥകൂപേ സസീസകം [സസീസകോ (സ്യാ॰)] നിമുഗ്ഗോ അസ്സ. അഥ ത്വം പുരിസേ ആണാപേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തം പുരിസം തമ്ഹാ ഗൂഥകൂപാ ഉദ്ധരഥാ'തി. തേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ തം പുരിസം തമ്ഹാ ഗൂഥകൂപാ ഉദ്ധരേയ്യും. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തസ്സ പുരിസസ്സ കായാ വേളുപേസികാഹി ഗൂഥം സുനിമ്മജ്ജിതം നിമ്മജ്ജഥാ'തി. തേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ കായാ വേളുപേസികാഹി ഗൂഥം സുനിമ്മജ്ജിതം നിമ്മജ്ജേയ്യും. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തസ്സ പുരിസസ്സ കായം പണ്ഡുമത്തികായ തിക്ഖത്തും സുബ്ബട്ടിതം ഉബ്ബട്ടേഥാ'തി [സുപ്പട്ടിതം ഉപ്പട്ടേഥാതി (ക॰)]. തേ തസ്സ പുരിസസ്സ കായം പണ്ഡുമത്തികായ തിക്ഖത്തും സുബ്ബട്ടിതം ഉബ്ബട്ടേയ്യും. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തം പുരിസം തേലേന അബ്ഭഞ്ജിത്വാ സുഖുമേന ചുണ്ണേന തിക്ഖത്തും സുപ്പധോതം കരോഥാ'തി. തേ തം പുരിസം തേലേന അബ്ഭഞ്ജിത്വാ സുഖുമേന ചുണ്ണേന തിക്ഖത്തും സുപ്പധോതം കരേയ്യും. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തസ്സ പുരിസസ്സ കേസമസ്സും കപ്പേഥാ'തി. തേ തസ്സ പുരിസസ്സ കേസമസ്സും കപ്പേയ്യും. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തസ്സ പുരിസസ്സ മഹഗ്ഘഞ്ച മാലം മഹഗ്ഘഞ്ച വിലേപനം മഹഗ്ഘാനി ച വത്ഥാനി ഉപഹരഥാ'തി. തേ തസ്സ പുരിസസ്സ മഹഗ്ഘഞ്ച മാലം മഹഗ്ഘഞ്ച വിലേപനം മഹഗ്ഘാനി ച വത്ഥാനി ഉപഹരേയ്യും. തേ ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'തേന ഹി, ഭോ, തം പുരിസം പാസാദം ആരോപേത്വാ പഞ്ചകാമഗുണാനി ഉപട്ഠാപേഥാ'തി. തേ തം പുരിസം പാസാദം ആരോപേത്വാ പഞ്ചകാമഗുണാനി ഉപട്ഠാപേയ്യും.

“തം കിം മഞ്ഞസി, രാജഞ്ഞ, അപി നു തസ്സ പുരിസസ്സ സുന്ഹാതസ്സ സുവിലിത്തസ്സ സുകപ്പിതകേസമസ്സുസ്സ ആമുക്കമാലാഭരണസ്സ ഓദാതവത്ഥവസനസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതസ്സ സമങ്ഗീഭൂതസ്സ പരിചാരയമാനസ്സ പുനദേവ തസ്മിം ഗൂഥകൂപേ നിമുജ്ജിതുകാമതാ [നിമുജ്ജിതുകാമ്യതാ (സ്യാ॰ ക॰)] അസ്സാ”തി? “നോ ഹിദം, ഭോ കസ്സപ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “അസുചി, ഭോ കസ്സപ, ഗൂഥകൂപോ അസുചി ചേവ അസുചിസങ്ഖാതോ ച ദുഗ്ഗന്ധോ ച ദുഗ്ഗന്ധസങ്ഖാതോ ച ജേഗുച്ഛോ ച ജേഗുച്ഛസങ്ഖാതോ ച പടികൂലോ ച പടികൂലസങ്ഖാതോ ചാ”തി. “ഏവമേവ ഖോ, രാജഞ്ഞ, മനുസ്സാ ദേവാനം അസുചീ ചേവ അസുചിസങ്ഖാതാ ച, ദുഗ്ഗന്ധാ ച ദുഗ്ഗന്ധസങ്ഖാതാ ച, ജേഗുച്ഛാ ച ജേഗുച്ഛസങ്ഖാതാ ച, പടികൂലാ ച പടികൂലസങ്ഖാതാ ച. യോജനസതം ഖോ, രാജഞ്ഞ, മനുസ്സഗന്ധോ ദേവേ ഉബ്ബാധതി. കിം പന തേ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതാ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതാ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതാ അനഭിജ്ഝാലൂ അബ്യാപന്നചിത്താ സമ്മാദിട്ഠീ, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ തേ ആഗന്ത്വാ ആരോചേസ്സന്തി - ‘ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’തി? ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - ‘ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’”തി.

ര്ഥന്ത. “കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - ‘ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’”തി. “അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ ...പേ॰... “അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ...പേ॰... ``യഥാ കഥം വിയ, രാജഞ്ഞാതി? “ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതാ, തേ അപരേന സമയേന ആബാധികാ ഹോന്തി ദുക്ഖിതാ ബാള്ഹഗിലാനാ. യദാഹം ജാനാമി - ‘ന ദാനിമേ ഇമമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹിസ്സന്തീ’തി ത്യാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദാമി - ‘സന്തി ഖോ, ഭോ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - യേ തേ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതാ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതന്തി. ഭവന്തോ ഖോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതാ. സചേ തേസം ഭവതം സമണബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം വചനം, ഭവന്തോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സന്തി, ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം. സചേ, ഭോ, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യാഥ ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം, യേന മേ ആഗന്ത്വാ ആരോചേയ്യാഥ - `ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോതി. ഭവന്തോ

ഖോ പന മേ സദ്ധായികാ പച്ചയികാ, യം ഭവന്തേഹി ദിട്ഠം, യഥാ സാമം ദിട്ഠം ഏവമേതം ഭവിസ്സതീതി. തേ മേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ നേവ ആഗന്ത്വാ ആരോചേന്തി, ന പന ദൂതം പഹിണന്തി. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

താവതിംസദേവഉപമാ

൪൧൭. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി; യഥാ തേ ഖമേയ്യ, തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. യം ഖോ പന, രാജഞ്ഞ, മാനുസ്സകം വസ്സസതം, ദേവാനം താവതിംസാനം ഏസോ ഏകോ രത്തിന്ദിവോ [രത്തിദിവോ (ക॰)], തായ രത്തിയാ തിംസരത്തിയോ മാസോ, തേന മാസേന ദ്വാദസമാസിയോ സംവച്ഛരോ, തേന സംവച്ഛരേന ദിബ്ബം വസ്സസഹസ്സം ദേവാനം താവതിംസാനം ആയുപ്പമാണം. യേ തേ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതാ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം. സചേ പന തേസം ഏവം ഭവിസ്സതി - 'യാവ മയം ദ്വേ വാ തീണി വാ രത്തിന്ദിവാ ദിബ്ബേഹി പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതാ സമങ്ഗീഭൂതാ പരിചാരേമ, അഥ മയം പായാസിസ്സ രാജഞ്ഞസ്സ ഗന്ത്വാ ആരോചേയ്യാമ - ''ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി. അപി നു തേ ആഗന്ത്വാ ആരോചേയ്യും - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി? ''നോ ഹിദം, ഭോ കസ്സപ. അപി ഹി മയം, ഭോ കസ്സപ, ചിരം കാലങ്കതാപി ഭവേയ്യാമ. കോ പനേതം ഭോതോ കസ്സപസ്സ ആരോചേതി - 'അത്ഥി ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ 'ഏവംദീഘായുകാ ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ. ന മയം ഭോതോ കസ്സപസ്സ സദ്ദഹാമ - 'അത്ഥി ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ 'ഏവംദീഘായുകാ ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ''തി.

ജച്ചന്ധഉപമാ

൪൧൮. ''സേയ്യഥാപി, രാജഞ്ഞ, ജച്ചന്ധോ പുരിസോ ന പസ്സേയ്യ കണ്ഹ - സുക്കാനി രൂപാനി , ന പസ്സേയ്യ നീലകാനി രൂപാനി, ന പസ്സേയ്യ പീതകാനി [മഞ്ജേട്ഠകാനി (സ്യാ॰)] രൂപാനി, ന പസ്സേയ്യ ലോഹിതകാനി രൂപാനി, ന പസ്സേയ്യ മഞ്ജിട്ഠകാനി രൂപാനി, ന പസ്സേയ്യ സമവിസമം, ന പസ്സേയ്യ താരകാനി രൂപാനി, ന പസ്സേയ്യ ചന്ദിമസൂരിയേ. സോ ഏവം വദേയ്യ - 'നത്ഥി കണ്ഹസുക്കാനി രൂപാനി, നത്ഥി കണ്ഹസുക്കാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. നത്ഥി നീലകാനി രൂപാനി, നത്ഥി നീലകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. നത്ഥി പീതകാനി രൂപാനി, നത്ഥി പീതകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. നത്ഥി ലോഹിതകാനി രൂപാനി, നത്ഥി ലോഹിതകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. നത്ഥി മഞ്ജിട്ഠകാനി രൂപാനി, നത്ഥി മഞ്ജിട്ഠകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. നത്ഥി സമവിസമം, നത്ഥി സമവിസമസ്സ ദസ്സാവീ. നത്ഥി താരകാനി രൂപാനി, നത്ഥി താരകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. നത്ഥി ചന്ദിമസൂരിയാ, നത്ഥി ചന്ദിമസൂരിയാനം ദസ്സാവീ. അഹമേതം ന ജാനാമി, അഹമേതം ന പസ്സാമി, തസ്മാ തം നത്ഥീ'തി. സമ്മാ നു ഖോ സോ, രാജഞ്ഞ,

വദമാനോ വദേയ്യാ''തി? ''നോ ഹിദം, ഭോ കസ്സപ. അത്ഥി കണ്ഹസുക്കാനി രൂപാനി, അത്ഥി കണ്ഹസുക്കാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. അത്ഥി നീലകാനി രൂപാനി, അത്ഥി നീലകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ...പേ॰... അത്ഥി സമവിസമം, അത്ഥി സമവിസമസ്സ ദസ്സാവീ. അത്ഥി താരകാനി രൂപാനി, അത്ഥി താരകാനം രൂപാനം ദസ്സാവീ. അത്ഥി ചന്ദിമസൂരിയാ, അത്ഥി ചന്ദിമസൂരിയാനം ദസ്സാവീ. 'അഹമേതം ന ജാനാമി, അഹമേതം ന പസ്സാമി, തസ്മാ തം നത്ഥീ'തി. ന ഹി സോ, ഭോ കസ്സപ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യാ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, ജച്ചന്ധൂപമോ മഞ്ഞേ പടിഭാസി യം മം ത്വം ഏവം വദേസി''.

''കോ പനേതം ഭോതോ കസ്സപസ്സ ആരോചേതി - 'അത്ഥി ദേവാ താവതിംസാ''തി വാ, 'ഏവംദീഘായുകാ ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ? ന മയം ഭോതോ കസ്സപസ്സ സദ്ദഹാമ - 'അത്ഥി ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ 'ഏവംദീഘായുകാ ദേവാ താവതിംസാ'തി വാ''തി. ''ന ഖോ, രാജഞ്ഞ, ഏവം പരോ ലോകോ ദട്ഠബ്ബോ, യഥാ ത്വം മഞ്ഞസി ഇമിനാ മംസചക്ഖുനാ. യേ ഖോ തേ രാജഞ്ഞ സമണബ്രാഹ്മണാ അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവന്തി , തേ തത്ഥ അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പഹിതത്താ വിഹരന്താ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേന്തി. തേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന ഇമം ചേവ ലോകം പസ്സന്തി പരഞ്ച സത്തേ ച ഓപപാതികേ. ഏവഞ്ച ഖോ, രാജഞ്ഞ, പരോ ലോകോ ദട്ഠബ്ബോ; നത്വേവ യഥാ ത്വം മഞ്ഞസി ഇമിനാ മംസചക്ഖുനാ. ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

൪൧൯. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി . ''അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ...പേ॰... അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ...പേ॰... യഥാ കഥം വിയ, രാജഞ്ഞാ''തി? ''ഇധാഹം, ഭോ കസ്സപ, പസ്സാമി സമണബ്രാഹ്മണേ സീലവന്തേ കല്യാണധമ്മേ ജീവിതുകാമേ അമരിതുകാമേ സുഖകാമേ ദുക്ഖപടികൂലേ. തസ്സ മയ്ഹം, ഭോ കസ്സപ, ഏവം ഹോതി - സചേ ഖോ ഇമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ ഏവം ജാനേയ്യും - 'ഇതോ നോ മതാനം സേയ്യോ ഭവിസ്സതീ'തി. ഇദാനിമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ വിസം വാ ഖാദേയ്യും, സത്ഥം വാ ആഹരേയ്യും, ഉബ്ബന്ധിത്വാ വാ കാലങ്കരേയ്യും, പപാതേ വാ പപതേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ ഇമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ ന ഏവം ജാനന്തി - 'ഇതോ നോ മതാനം സേയ്യോ ഭവിസ്സതീ'തി, തസ്മാ ഇമേ ഭോന്തോ സമണബ്രാഹ്മണാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ ജീവിതുകാമാ അമരിതുകാമാ സുഖകാമാ ദുക്ഖപടികൂലാ അത്താനം ന മാരേന്തി [( ) നത്ഥി (സ്യാ॰ പീ॰)]. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

ഗബ്ഭിനീഉപമാ

൪൨൦. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ,

അഞ്ഞതരസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദ്വേ പജാപതിയോ അഹേസും. ഏകിസ്സാ പുത്തോ അഹോസി ദസവസ്സുദ്ദേസികോ വാ ദ്വാദസവസ്സുദ്ദേസികോ വാ, ഏകാ ഗബ്ഭിനീ ഉപവിജഞ്ഞാ. അഥ ഖോ സോ ബ്രാഹ്മണോ കാലമകാസി. അഥ ഖോ സോ മാണവകോ മാതുസപത്തിം [മാതുസപതിം (സ്യാ॰)] ഏതദവോച - 'യമിദം, ഭോതി, ധനം വാ ധഞ്ഞം വാ രജതം വാ ജാതരൂപം വാ, സബ്ബം തം മയ്ഹം ; നത്ഥി തുയ്ഹേത്ഥ കിഞ്ചി. പിതു മേ [പിതു മേ സന്തകോ (സ്യാ॰)] ഭോതി, ദായജ്ജം നിയ്യാദേഹീ'തി [നീയ്യാതേഹീതി (സീ॰ പീ॰)]. ഏവം വുത്തേ സാ ബ്രാഹ്മണീ തം മാണവകം ഏതദവോച - 'ആഗമേഹി താവ, താത, യാവ വിജായാമി. സചേ കുമാരകോ ഭവിസ്സതി, തസ്സപി ഏകദേസോ ഭവിസ്സതി; സചേ കുമാരികാ ഭവിസ്സതി, സാപി തേ ഓപഭോഗ്ഗാ [ഉപഭോഗ്ഗാ (സ്യാ॰)] ഭവിസ്സതീ'തി. ദുതിയമ്പി ഖോ സോ മാണവകോ മാതുസപത്തിം ഏതദവോച - 'യമിദം, ഭോതി, ധനം വാ ധഞ്ഞം വാ രജതം വാ ജാതരൂപം വാ, സബ്ബം തം മയ്ഹം; നത്ഥി തുയ്ഹേത്ഥ കിഞ്ചി. പിതു മേ, ഭോതി, ദായജ്ജം നിയ്യാദേഹീ'തി. ദുതിയമ്പി ഖോ സാ ബ്രാഹ്മണീ തം മാണവകം ഏതദവോച - 'ആഗമേഹി താവ, താത, യാവ വിജായാമി. സചേ കുമാരകോ ഭവിസ്സതി, തസ്സപി ഏകദേസോ ഭവിസ്സതി; സചേ കുമാരികാ ഭവിസ്സതി സാപി തേ ഓപഭോഗ്ഗാ [ഉപഭോഗ്ഗാ (സ്യാ॰)] ഭവിസ്സതീ'തി. തതിയമ്പി ഖോ സോ മാണവകോ മാതുസപത്തിം ഏതദവോച - 'യമിദം, ഭോതി, ധനം വാ ധഞ്ഞം വാ രജതം വാ ജാതരൂപം വാ , സബ്ബം തം മയ്ഹം; നത്ഥി തുയ്ഹേത്ഥ കിഞ്ചി. പിതു മേ, ഭോതി, ദായജ്ജം നിയ്യാദേഹീ'തി.

"അഥ ഖോ സാ ബ്രാഹ്മണീ സത്ഥം ഗഹേത്വാ ഓവരകം പവിസിത്വാ ഉദരം ഓപാദേസി [ഉപ്പാതേസി (സ്യാ॰)] - 'യാവ വിജായാമി യദി വാ കുമാരകോ യദി വാ കുമാരികാ'തി. സാ അത്താനം ചേവ ജീവിതഞ്ച ഗബ്ഭഞ്ച സാപതേയ്യഞ്ച വിനാസേസി. യഥാ തം ബാലാ അബ്യത്താ അനയബ്യസനം ആപന്നാ അയോനിസോ ദായജ്ജം ഗവേസന്തീ, ഏവമേവ ഖോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, ബാലോ അബ്യത്തോ അനയബ്യസനം ആപജ്ജിസ്സസി അയോനിസോ പരലോകം ഗവേസന്തോ ; സേയ്യഥാപി സാ ബ്രാഹ്മണീ ബാലാ അബ്യത്താ അനയബ്യസനം ആപന്നാ അയോനിസോ ദായജ്ജം ഗവേസന്തീ. ന ഖോ, രാജഞ്ഞ, സമണബ്രാഹ്മണാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ അപക്കം പരിപാചേന്തി; അപി ച പരിപാകം ആഗമേന്തി. പണ്ഡിതാനം അത്ഥോ ഹി, രാജഞ്ഞ, സമണബ്രാഹ്മണാനം സീലവന്താനം കല്യാണധമ്മാനം ജീവിതേന. യഥാ യഥാ ഖോ, രാജഞ്ഞ, സമണബ്രാഹ്മണാ സീലവന്തോ കല്യാണധമ്മാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠന്തി, തഥാ തഥാ ബഹും പുഞ്ഞം പസവന്തി, ബഹുജനഹിതായ ച പടിപജ്ജന്തി ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'"തി.

൪൨൧. "കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'"തി. "അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ...പേ॰... അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ...പേ॰... യഥാ കഥം വിയ, രാജഞ്ഞാ"തി? "ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, പുരിസാ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തി - 'അയം തേ, ഭന്തേ, ചോരോ ആഗുചാരീ; ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി, തം

ദണ്ഡം പണേഹീ’തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - ‘തേന ഹി, ഭോ, ഇമം പുരിസം ജീവന്തംയേവ കുമ്ഭിയാ പക്ഖിപിത്വാ മുഖം പിദഹിത്വാ അല്ലേന ചമ്മേന ഓനന്ധിത്വാ അല്ലായ മത്തികായ ബഹലാവലേപനം [ബഹലവിലേപനം (സ്യാ॰ ക॰)] കരിത്വാ ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ അഗ്ഗിം ദേഥാ’തി. തേ മേ ‘സാധൂ’തി പടിസ്സുത്വാ തം പുരിസം ജീവന്തംയേവ കുമ്ഭിയാ പക്ഖിപിത്വാ മുഖം പിദഹിത്വാ അല്ലേന ചമ്മേന ഓനന്ധിത്വാ അല്ലായ മത്തികായ ബഹലാവലേപനം കരിത്വാ ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ അഗ്ഗിം ദേന്തി. യദാ മയം ജാനാമ ‘കാലങ്കതോ സോ പുരിസോ’തി, അഥ നം കുമ്ഭിം ഓരോപേത്വാ ഉബ്ഭിന്ദിത്വാ മുഖം വിവരിത്വാ സണികം നില്ലോകേമ [വിലോകേമ (സ്യാ॰)] - ‘അപ്പേവ നാമസ്സ ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സേയ്യാമാ’തി. നേവസ്സ മയം ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സാമ. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - ‘ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’”തി.

സുപിനകഉപമാ

൪൨൨. “തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി, യഥാ തേ ഖമേയ്യ, തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. അഭിജാനാസി നോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, ദിവാ സേയ്യം ഉപഗതോ സുപിനകം പസ്സിതാ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക”ന്തി? “അഭിജാനാമഹം, ഭോ കസ്സപ, ദിവാസേയ്യം ഉപഗതോ സുപിനകം പസ്സിതാ ആരാമരാമണേയ്യകം വനരാമണേയ്യകം ഭൂമിരാമണേയ്യകം പോക്ഖരണീരാമണേയ്യക”ന്തി. “രക്ഖന്തി തം തമ്ഹി സമയേ ഖുജ്ജാപി വാമനകാപി വേലാസികാപി [ചേലാവികാപി (സ്യാ॰), കേളായികാപി (സീ॰)] കോമാരികാപീ”തി? “ഏവം, ഭോ കസ്സപ, രക്ഖന്തി മം തമ്ഹി സമയേ ഖുജ്ജാപി വാമനകാപി വേലാസികാപി [ചേലാവികാപി (സ്യാ॰), കേളായികാപി (സീ॰)] കോമാരികാപീ”തി. “അപി നു താ തുയ്ഹം ജീവം പസ്സന്തി പവിസന്തം വാ നിക്ഖമന്തം വാ”തി? “നോ ഹിദം, ഭോ കസ്സപ”. “താ ഹി നാമ, രാജഞ്ഞ, തുയ്ഹം ജീവന്തസ്സ ജീവന്തിയോ ജീവം ന പസ്സിസ്സന്തി പവിസന്തം വാ നിക്ഖമന്തം വാ. കിം പന ത്വം കാലങ്കതസ്സ ജീവം പസ്സിസ്സസി പവിസന്തം വാ നിക്ഖമന്തം വാ. ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - “ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’”തി.

൪൨൩. “കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - ‘ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’”തി. “അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ…പേ॰… “അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ…പേ॰… യഥാ കഥം വിയ രാജഞ്ഞാ”തി? “ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, പുരിസാ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തി - ‘അയം തേ, ഭന്തേ, ചോരോ ആഗുചാരീ; ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി, തം ദണ്ഡം പണേഹീ’തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - ‘തേന ഹി, ഭോ, ഇമം പുരിസം ജീവന്തംയേവ തുലായ തുലേത്വാ ജിയായ അനസ്സാസകം മാരേത്വാ പുനദേവ തുലായ തുലേഥാ’തി. തേ മേ ‘സാധൂ’തി പടിസ്സുത്വാ തം പുരിസം ജീവന്തംയേവ തുലായ തുലേത്വാ ജിയായ അനസ്സാസകം മാരേത്വാ പുനദേവ തുലായ തുലേന്തി. യദാ സോ ജീവതി, തദാ ലഹുതരോ ച ഹോതി മുദുതരോ ച

കമ്മഞ്ഞതരോ ച. യദാ പന സോ കാലങ്കതോ ഹോതി തദാ ഗരുതരോ ച ഹോതി പത്ഥിന്നതരോ ച അകമ്മഞ്ഞതരോ ച. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

സന്തത്തഅയോഗുളഉപമാ

൪൨൮. "തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. സേയ്യഥാപി, രാജഞ്ഞ, പുരിസോ ദിവസം സന്തത്തം അയോഗുളം ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം തുലായ തുലേയ്യ. തമേനം അപരേന സമയേന സീതം നിബ്ബുതം തുലായ തുലേയ്യ. കദാ നു ഖോ സോ അയോഗുളോ ലഹുതരോ വാ ഹോതി മുദുതരോ വാ കമ്മഞ്ഞതരോ വാ, യദാ വാ ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ സജോതിഭൂതോ, യദാ വാ സീതോ നിബ്ബുതോ"തി? "യദാ സോ, ഭോ കസ്സപ, അയോഗുളോ തേജോസഹഗതോ ച ഹോതി വായോസഹഗതോ ച ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ സജോതിഭൂതോ, തദാ ലഹുതരോ ച ഹോതി മുദുതരോ ച കമ്മഞ്ഞതരോ ച. യദാ പന സോ അയോഗുളോ നേവ തേജോസഹഗതോ ഹോതി ന വായോസഹഗതോ സീതോ നിബ്ബുതോ, തദാ ഗരുതരോ ച ഹോതി പത്ഥിന്നതരോ ച അകമ്മഞ്ഞതരോ ചാ"തി. "ഏവമേവ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യദായം കായോ ആയുസഹഗതോ ച ഹോതി ഉസ്മാസഹഗതോ ച വിഞ്ഞാണസഹഗതോ ച, തദാ ലഹുതരോ ച ഹോതി മുദുതരോ ച കമ്മഞ്ഞതരോ ച. യദാ പനായം കായോ നേവ ആയുസഹഗതോ ഹോതി ന ഉസ്മാസഹഗതോ ന വിഞ്ഞാണസഹഗതോ തദാ ഗരുതരോ ച ഹോതി പത്ഥിന്നതരോ ച അകമ്മഞ്ഞതരോ ച. ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി.

൪൨൯. "കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'''തി. "അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ...പേ॰... അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ...പേ॰... യഥാ കഥം വിയ രാജഞ്ഞാ"തി? "ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, പുരിസാ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തി - 'അയം തേ, ഭന്തേ, ചോരോ ആഗുചാരീ; ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി , തം ദണ്ഡം പണേഹീ'തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'തേന ഹി, ഭോ, ഇമം പുരിസം അനുപഹച്ച ഛവിഞ്ച ചമ്മഞ്ച മംസഞ്ച ന്ഹാരുഞ്ച അട്ഠിഞ്ച അട്ഠിമിഞ്ജഞ്ച ജീവിതാ വോരോപേഥ, അപ്പേവ നാമസ്സ ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സേയ്യാമാ'തി. തേ മേ 'സാധൂ'തി പടിസ്സുത്വാ തം പുരിസം അനുപഹച്ച ഛവിഞ്ച...പേ॰... ജീവിതാ വോരോപേന്തി. യദാ സോ ആമതോ ഹോതി, ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'തേന ഹി, ഭോ, ഇമം പുരിസം ഉത്താനം നിപാതേഥ, അപ്പേവ നാമസ്സ ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സേയ്യാമാ'തി. തേ തം പുരിസം ഉത്താനം നിപാതേന്തി. നേവസ്സ മയം ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സാമ. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'തേന ഹി, ഭോ, ഇമം പുരിസം അവകുജ്ജം നിപാതേഥ... പസ്സേന നിപാതേഥ... ദുതിയേന പസ്സേന നിപാതേഥ... ഉദ്ധം ഠപേഥ... ഓമുദ്ധകം ഠപേഥ... പാണിനാ ആകോടേഥ... ലേഡ്ഡുനാ ആകോടേഥ... ദണ്ഡേന

ആകോടേഥ... സത്ഥേന ആകോടേഥ... ഓധുനാഥ സന്ധുനാഥ നിദ്ധുനാഥ, അപ്പേവ നാമസ്സ ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സേയ്യാമാ'തി. തേ തം പുരിസം ഓധുനന്തി സന്ധുനന്തി നിദ്ധുനന്തി. നേവസ്സ മയം ജീവം നിക്ഖമന്തം പസ്സാമ. തസ്സ തദേവ ചക്ഖു ഹോതി തേ രൂപാ, തഞ്ചായതനം നപ്പടിസംവേദേതി. തദേവ സോതം ഹോതി തേ സദ്ദാ, തഞ്ചായതനം നപ്പടിസംവേദേതി. തദേവ ഘാനം ഹോതി തേ ഗന്ധാ, തഞ്ചായതനം നപ്പടിസംവേദേതി . സാവ ജിവ്ഹാ ഹോതി തേ രസാ, തഞ്ചായതനം നപ്പടിസംവേദേതി. സ്വേവ കായോ ഹോതി തേ ഫോട്ഠബ്ബാ, തഞ്ചായതനം നപ്പടിസംവേദേതി. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'"തി.

സങ്ഖധമഉപമാ

ര്൨൩. "തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ, അഞ്ഞതരോ സങ്ഖധമോ സങ്ഖം ആദായ പച്ചന്തിമം ജനപദം അഗമാസി. സോ യേന അഞ്ഞതരോ ഗാമോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ മജ്ഝേ ഗാമസ്സ ഠിതോ തിക്ഖത്തും സങ്ഖം ഉപലാപേത്വാ സങ്ഖം ഭൂമിയം നിക്ഖിപിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ ഖോ, രാജഞ്ഞ, തേസം പച്ചന്തജനപദാനം [പച്ചന്തജാനം (സീ॰)] മനുസ്സാനം ഏതദഹോസി - 'അമ്ഭോ കസ്സ നു ഖോ [ഏതദഹോസി "കിസ്സ ദുഖോ (പീ॰)] ഏസോ സദ്ദോ ഏവംരജനീയോ ഏവംകമനീയോ ഏവംമദനീയോ ഏവംബന്ധനീയോ ഏവംമുച്ഛനീയോ'തി. സന്നിപതിത്വാ തം സങ്ഖധമം ഏതദവോചും - 'അമ്ഭോ, കസ്സ നു ഖോ ഏസോ സദ്ദോ ഏവംരജനീയോ ഏവംകമനീയോ ഏവംമദനീയോ ഏവംബന്ധനീയോ ഏവംമുച്ഛനീയോ'തി. 'ഏസോ ഖോ, ഭോ, സങ്ഖോ നാമ യസ്സേസോ സദ്ദോ ഏവംരജനീയോ ഏവംകമനീയോ ഏവംമദനീയോ ഏവംബന്ധനീയോ ഏവംമുച്ഛനീയോ'തി. തേ തം സങ്ഖം ഉത്താനം നിപാതേസും - 'വദേഹി, ഭോ സങ്ഖ, വദേഹി, ഭോ സങ്ഖാ'തി. നേവ സോ സങ്ഖോ സദ്ദമകാസി. തേ തം സങ്ഖം അവകുജ്ജം നിപാതേസും, പസ്സേന നിപാതേസും, ദുതിയേന പസ്സേന നിപാതേസും, ഉദ്ധം ഠപേസും, ഓമുദ്ധകം ഠപേസും, പാണിനാ ആകോടേസും, ലേഡ്ഡുനാ ആകോടേസും, ദണ്ഡേന ആകോടേസും, സത്ഥേന ആകോടേസും, ഓധുനിംസു സന്ധുനിംസു നിദ്ധുനിംസു - 'വദേഹി, ഭോ സങ്ഖ, വദേഹി, ഭോ സങ്ഖാ'തി. നേവ സോ സങ്ഖോ സദ്ദമകാസി.

"അഥ ഖോ, രാജഞ്ഞ, തസ്സ സങ്ഖധമസ്സ ഏതദഹോസി - 'യാവ ബാലാ ഇമേ പച്ചന്തജനപദാമനുസ്സാ, കഥഞ്ഹി നാമ അയോനിസോ സങ്ഖസദ്ദം ഗവേസിസ്സന്തീ'തി. തേസം പേക്ഖമാനാനം സങ്ഖം ഗഹേത്വാ തിക്ഖത്തും സങ്ഖം ഉപലാപേത്വാ സങ്ഖം ആദായ പക്കാമി. അഥ ഖോ, രാജഞ്ഞ, തേസം പച്ചന്തജനപദാനം മനുസ്സാനം ഏതദഹോസി - 'യദാ കിര, ഭോ, അയം സങ്ഖോ നാമ പുരിസസഹഗതോ ച ഹോതി വായാമസഹഗതോ [വായോസഹഗതോ (സ്യാ॰)] ച വായുസഹഗതോ ച, തദായം സങ്ഖോ സദ്ദം കരോതി, യദാ പനായം സങ്ഖോ നേവ പുരിസസഹഗതോ ഹോതി ന വായാമസഹഗതോ ന വായുസഹഗതോ, നായം സങ്ഖോ സദ്ദം കരോതീ'തി . ഏവമേവ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യദായം കായോ ആയുസഹഗതോ ച ഹോതി

ഉസ്മാസഹഗതോ ച വിഞ്ഞാണസഹഗതോ ച, തദാ അഭിക്കമതിപി പടിക്കമതിപി തിട്ഠതിപി നിസീദതിപി സേയ്യമ്പി കപ്പേതി, ചക്ഖുനാപി രൂപം പസ്സതി, സോതേനപി സദ്ദം സുണാതി, ഘാനേനപി ഗന്ധം ഘായതി, ജിവ്ഹായപി രസം സായതി, കായേനപി ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസതി, മനസാപി ധമ്മം വിജാനാതി. യദാ പനായം കായോ നേവ ആയുസഹഗതോ ഹോതി, ന ഉസ്മാസഹഗതോ, ന വിഞ്ഞാണസഹഗതോ, തദാ നേവ അഭിക്കമതി ന പടിക്കമതി ന തിട്ഠതി ന നിസീദതി ന സേയ്യം കപ്പേതി, ചക്ഖുനാപി രൂപം ന പസ്സതി, സോതേനപി സദ്ദം ന സുണാതി, ഘാനേനപി ഗന്ധം ന ഘായതി, ജിവ്ഹായപി രസം ന സായതി, കായേനപി ഫോട്ഠബ്ബം ന ഫുസതി, മനസാപി ധമ്മം ന വിജാനാതി. ഇമിനാപി ഖോ തേ, രാജഞ്ഞ, പരിയായേന ഏവം ഹോതു - 'ഇതിപി അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'തി [വിപാകോതി, പഠമഭാണവാരം (സ്യാ॰)].

൪൨൭. "കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ ഏവം മേ ഏത്ഥ ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'"തി. "അത്ഥി പന, രാജഞ്ഞ, പരിയായോ…പേ॰… അത്ഥി, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ…പേ॰… യഥാ കഥം വിയ രാജഞ്ഞാ"തി? "ഇധ മേ, ഭോ കസ്സപ, പുരിസാ ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തി - 'അയം തേ, ഭന്തേ, ചോരോ ആഗുചാരീ, ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി, തം ദണ്ഡം പണേഹീ'തി. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'തേന ഹി, ഭോ, ഇമസ്സ പുരിസസ്സ ഛവിം ഛിന്ദഥ , അപ്പേവ നാമസ്സ ജീവം പസ്സേയ്യാമാ'തി. തേ തസ്സ പുരിസസ്സ ഛവിം ഛിന്ദന്തി. നേവസ്സ മയം ജീവം പസ്സാമ. ത്യാഹം ഏവം വദാമി - 'തേന ഹി, ഭോ, ഇമസ്സ പുരിസസ്സ ചമ്മം ഛിന്ദഥ, മംസം ഛിന്ദഥ, ന്ഹാരും ഛിന്ദഥ, അട്ഠിം ഛിന്ദഥ, അട്ഠിമിഞ്ജം ഛിന്ദഥ, അപ്പേവ നാമസ്സ ജീവം പസ്സേയ്യാമാ'തി. തേ തസ്സ പുരിസസ്സ അട്ഠിമിഞ്ജം ഛിന്ദന്തി, നേവസ്സ മയം ജീവം പസ്സേയ്യാമ. അയമ്പി ഖോ, ഭോ കസ്സപ, പരിയായോ, യേന മേ പരിയായേന ഏവം ഹോതി - 'ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ'"തി.

അഗ്ഗികജടിലഉപമാ

൪൨൮. "തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ, അഞ്ഞതരോ അഗ്ഗികോ ജടിലോ അരഞ്ഞായതനേ പണ്ണകുടിയാ സമ്മതി [വസതി (സീ॰ പീ॰)]. അഥ ഖോ, രാജഞ്ഞ, അഞ്ഞതരോ ജനപദേ സത്ഥോ [സത്ഥോ ജനപദപദേസാ (സീ॰), ജനപദോ സത്ഥവാസോ (സ്യാ॰), ജനപദപദേസോ (പീ॰)] വുട്ഠാസി. അഥ ഖോ സോ സത്ഥോ [സത്ഥവാസോ (സ്യാ॰)] തസ്സ അഗ്ഗികസ്സ ജടിലസ്സ അസ്സമസ്സ സാമന്താ ഏകരത്തിം വസിത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ, രാജഞ്ഞ, തസ്സ അഗ്ഗികസ്സ ജടിലസ്സ ഏതദഹോസി - 'യംനൂനാഹം യേന സോ സത്ഥവാസോ തേനുപസങ്കമേയ്യം, അപ്പേവ നാമേത്ഥ കിഞ്ചി ഉപകരണം അധിഗച്ഛേയ്യ'ന്തി. അഥ ഖോ സോ അഗ്ഗികോ ജടിലോ കാലസ്സേവ വുട്ഠായ യേന സോ സത്ഥവാസോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അദ്ദസ തസ്മിം സത്ഥവാസേ ദഹരം കുമാരം മന്ദം ഉത്താനസേയ്യകം ഛഡ്ഡിതം. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി - 'ന ഖോ മേ തം പതിരൂപം യം മേ പേക്ഖമാനസ്സ

മനുസ്സഭൂതോ കാലങ്കരേയ്യ; യംനൂനാഹം ഇമം ദാരകം അസ്സമം നേത്വാ ആപാദേയ്യം പോസേയ്യം വഡ്ഢേയ്യ’ന്തി. അഥ ഖോ സോ അഗ്ഗികോ ജടിലോ തം ദാരകം അസ്സമം നേത്വാ ആപാദേസി പോസേസി വഡ്ഢേസി. യദാ സോ ദാരകോ ദസവസ്സുദ്ദേസികോ വാ ഹോതി [അഹോസി (?)] ദ്വാദസവസ്സുദ്ദേസികോ വാ, അഥ ഖോ തസ്സ അഗ്ഗികസ്സ ജടിലസ്സ ജനപദേ കഞ്ചിദേവ കരണീയം ഉപ്പജ്ജി. അഥ ഖോ സോ അഗ്ഗികോ ജടിലോ തം ദാരകം ഏതദവോച - ‘ഇച്ഛാമഹം, താത, ജനപദം [നഗരം (ക॰)] ഗന്തും; അഗ്ഗിം, താത, പരിചരേയ്യാസി. മാ ച തേ അഗ്ഗി നിബ്ബായി. സചേ ച തേ അഗ്ഗി നിബ്ബായേയ്യ, അയം വാസീ ഇമാനി കട്ഠാനി ഇദം അരണിസഹിതം, അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരേയ്യാസീ’തി. അഥ ഖോ സോ അഗ്ഗികോ ജടിലോ തം ദാരകം ഏവം അനുസാസിത്വാ ജനപദം അഗമാസി. തസ്സ ഖിഡ്ഡാപസുതസ്സ അഗ്ഗി നിബ്ബായി.

“അഥ ഖോ തസ്സ ദാരകസ്സ ഏതദഹോസി - ‘പിതാ ഖോ മം ഏവം അവച - “അഗ്ഗിം, താത, പരിചരേയ്യാസി. മാ ച തേ അഗ്ഗി നിബ്ബായി. സചേ ച തേ അഗ്ഗി നിബ്ബായേയ്യ, അയം വാസീ ഇമാനി കട്ഠാനി ഇദം അരണിസഹിതം, അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരേയ്യാസീ”തി. യംനൂനാഹം അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരേയ്യ’ന്തി. അഥ ഖോ സോ ദാരകോ അരണിസഹിതം വാസിയാ തച്ഛി - ‘അപ്പേവ നാമ അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛേയ്യ’ന്തി. നേവ സോ അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛി. അരണിസഹിതം ദ്വിധാ ഫാലേസി, തിധാ ഫാലേസി, ചതുധാ ഫാലേസി, പഞ്ചധാ ഫാലേസി, ദസധാ ഫാലേസി, സതധാ [വീസതിധാ (സ്യാ॰)] ഫാലേസി, സകലികം സകലികം അകാസി, സകലികം സകലികം കരിത്വാ ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേസി, ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേത്വാ മഹാവാതേ ഓപുനി [ഓഫുനി (സ്യാ॰ ക॰)] - ‘അപ്പേവ നാമ അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛേയ്യ’ന്തി. നേവ സോ അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛി.

“അഥ ഖോ സോ അഗ്ഗികോ ജടിലോ ജനപദേ തം കരണീയം തീരേത്വാ യേന സകോ അസ്സമോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ദാരകം ഏതദവോച - ‘കച്ചി തേ, താത, അഗ്ഗി ന നിബ്ബുതോ’തി? ‘ഇധ മേ, താത, ഖിഡ്ഡാപസുതസ്സ അഗ്ഗി നിബ്ബായി. തസ്സ മേ ഏതദഹോസി - “പിതാ ഖോ മം ഏവം അവച അഗ്ഗിം, താത, പരിചരേയ്യാസി. മാ ച തേ, താത, അഗ്ഗി നിബ്ബായി. സചേ ച തേ അഗ്ഗി നിബ്ബായേയ്യ, അയം വാസീ ഇമാനി കട്ഠാനി ഇദം അരണിസഹിതം, അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരേയ്യാസീതി. യംനൂനാഹം അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരേയ്യ”ന്തി. അഥ ഖ്വാഹം, താത, അരണിസഹിതം വാസിയാ തച്ഛിം - “അപ്പേവ നാമ അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛേയ്യ”ന്തി. നേവാഹം അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛിം. അരണിസഹിതം ദ്വിധാ ഫാലേസിം, തിധാ ഫാലേസിം, ചതുധാ ഫാലേസിം, പഞ്ചധാ ഫാലേസിം, ദസധാ ഫാലേസിം , സതധാ ഫാലേസിം, സകലികം സകലികം അകാസിം, സകലികം സകലികം കരിത്വാ ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേസിം, ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേത്വാ മഹാവാതേ ഓപുനിം - “അപ്പേവ നാമ അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛേയ്യ”ന്തി. നേവാഹം അഗ്ഗിം അധിഗച്ഛി’”ന്തി. അഥ ഖോ തസ്സ അഗ്ഗികസ്സ ജടിലസ്സ ഏതദഹോസി - ‘യാവ ബാലോ അയം ദാരകോ അബ്യത്തോ, കഥഞ്ഹി നാമ അയോനിസോ അഗ്ഗിം ഗവേസിസ്സതീ’തി. തസ്സ പേക്ഖമാനസ്സ അരണിസഹിതം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ തം ദാരകം ഏതദവോച - ‘ഏവം ഖോ, താത, അഗ്ഗി നിബ്ബത്തേതബ്ബോ. ന ത്വേവ യഥാ ത്വം ബാലോ അബ്യത്തോ അയോനിസോ അഗ്ഗിം ഗവേസീ’തി. ഏവമേവ ഖോ

ത്വം, രാജഞ്ഞ, ബാലോ അബ്യത്തോ അയോനിസോ പരലോകം ഗവേസിസ്സസി. പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം, പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം, മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ''തി.

൪൨൫. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ നേവാഹം സക്കോമി ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിതും. രാജാപി മം പസേനദി കോസലോ ജാനാതി തിരോരാജാനോപി - 'പായാസി രാജഞ്ഞോ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠീ - ''ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ''തി. സചാഹം, ഭോ കസ്സപ, ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിസ്സാമി, ഭവിസ്സന്തി മേ വത്താരോ - 'യാവ ബാലോ പായാസി രാജഞ്ഞോ അബ്യത്തോ ദുഗ്ഗഹിതഗാഹീ'തി. കോപേനപി നം ഹരിസ്സാമി, മക്ഖേനപി നം ഹരിസ്സാമി, പലാസേനപി നം ഹരിസ്സാമീ''തി.

ദ്വേ സത്ഥവാഹഉപമാ

൪൨൬. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ, മഹാസകടസത്ഥോ സകടസഹസ്സം പുരത്ഥിമാ ജനപദാ പച്ഛിമം ജനപദം അഗമാസി. സോ യേന യേന ഗച്ഛി, ഖിപ്പംയേവ പരിയാദിയതി തിണകട്ഠോദകം ഹരിതകപണ്ണം. തസ്മിം ഖോ പന സത്ഥേ ദ്വേ സത്ഥവാഹാ അഹേസും ഏകോ പഞ്ചന്നം സകടസതാനം, ഏകോ പഞ്ചന്നം സകടസതാനം. അഥ ഖോ തേസം സത്ഥവാഹാനം ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ മഹാസകടസത്ഥോ സകടസഹസ്സം; തേ മയം യേന യേന ഗച്ഛാമ, ഖിപ്പമേവ പരിയാദിയതി തിണകട്ഠോദകം ഹരിതകപണ്ണം. യംനൂന മയം ഇമം സത്ഥം ദ്വിധാ വിഭജേയ്യാമ - ഏകതോ പഞ്ച സകടസതാനി ഏകതോ പഞ്ച സകടസതാനീ'തി. തേ തം സത്ഥം ദ്വിധാ വിഭജിംസു [വിഭജേസും (ക॰)] ഏകതോ പഞ്ച സകടസതാനി, ഏകതോ പഞ്ച സകടസതാനി. ഏകോ സത്ഥവാഹോ ബഹും തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഉദകഞ്ച ആരോപേത്വാ സത്ഥം പയാപേസി [പായാപേസി (സീ॰ പീ॰)]. ദ്വീഹതീഹപയാതോ ഖോ പന സോ സത്ഥോ അദ്ദസ പുരിസം കാളം ലോഹിതക്ഖം [ലോഹിതക്ഖിം (സ്യാ॰)] സന്നദ്ധകലാപം [ആസന്നദ്ധകലാപം (സ്യാ॰)] കുമുദമാലിം അല്ലവത്ഥം അല്ലകേസം കദ്ദമമക്ഖിതേഹി ചക്കേഹി ഭദ്രേന രഥേന പടിപഥം ആഗച്ഛന്തം', ദിസ്വാ ഏതദവോച - 'കുതോ, ഭോ, ആഗച്ഛസീ'തി? 'അമുകമ്ഹാ ജനപദാ'തി. 'കുഹിം ഗമിസ്സസീ'തി? 'അമുകം നാമ ജനപദ'ന്തി. 'കച്ചി, ഭോ, പുരതോ കന്താരേ മഹാമേഘോ അഭിപ്പവുട്ഠോ'തി? 'ഏവം, ഭോ, പുരതോ കന്താരേ മഹാമേഘോ അഭിപ്പവുട്ഠോ, ആസിത്തോദകാനി വടുമാനി, ബഹു തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഉദകഞ്ച. ഛഡ്ഡേഥ, ഭോ, പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി, ലഹുഭാരേഹി സകടേഹി സീഘം സീഘം ഗച്ഛഥ, മാ യോഗ്ഗാനി കിലമിത്ഥാ'തി.

''അഥ ഖോ സോ സത്ഥവാഹോ സത്ഥികേ ആമന്തേസി - 'അയം, ഭോ, പുരിസോ ഏവമാഹ - ''പുരതോ കന്താരേ മഹാമേഘോ അഭിപ്പവുട്ഠോ, ആസിത്തോദകാനി വടുമാനി, ബഹു തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഉദകഞ്ച. ഛഡ്ഡേഥ, ഭോ, പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി, ലഹുഭാരേഹി സകടേഹി സീഘം സീഘം ഗച്ഛഥ, മാ യോഗ്ഗാനി കിലമിത്ഥാ''തി. ഛഡ്ഡേഥ, ഭോ, പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി, ലഹുഭാരേഹി സകടേഹി സത്ഥം പയാപേഥാ'തി.

‘ഏവം, ഭോ’തി ഖോ തേ സത്ഥികാ തസ്സ സത്ഥവാഹസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി ലഹുഭാരേഹി സകടേഹി സത്ഥം പയാപേസും. തേ പഠമേപി സത്ഥവാസേ ന അദ്ദസംസു തിണം വാ കട്ഠം വാ ഉദകം വാ. ദുതിയേപി സത്ഥവാസേ... തതിയേപി സത്ഥവാസേ... ചതുത്ഥേപി സത്ഥവാസേ... പഞ്ചമേപി സത്ഥവാസേ... ഛട്ഠേപി സത്ഥവാസേ... സത്തമേപി സത്ഥവാസേ ന അദ്ദസംസു തിണം വാ കട്ഠം വാ ഉദകം വാ. സബ്ബേവ അനയബ്യസനം ആപജ്ജിംസു. യേ ച തസ്മിം സത്ഥേ അഹേസും മനുസ്സാ വാ പസൂ വാ, സബ്ബേ സോ യക്ഖോ അമനുസ്സോ ഭക്ഖേസി. അട്ഠികാനേവ സേസാനി.

“യദാ അഞ്ഞാസി ദുതിയോ സത്ഥവാഹോ - ‘ബഹുനിക്ഖന്തോ ഖോ, ഭോ, ദാനി സോ സത്ഥോ’തി ബഹും തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഉദകഞ്ച ആരോപേത്വാ സത്ഥം പയാപേസി. ദ്വീഹതീഹപയാതോ ഖോ പന സോ സത്ഥോ അദ്ദസ പുരിസം കാളം ലോഹിതക്ഖം സന്നദ്ധകലാപം കുമുദമാലിം അല്ലവത്ഥം അല്ലകേസം കദ്ദമമക്ഖിതേഹി ചക്കേഹി ഭദ്രേന രഥേന പടിപഥം ആഗച്ഛന്തം, ദിസ്വാ ഏതദവോച - ‘കുതോ, ഭോ, ആഗച്ഛസീ’തി? ‘അമുകമ്ഹാ ജനപദാ’തി. ‘കുഹിം ഗമിസ്സസീ’തി? ‘അമുകം നാമ ജനപദ’ന്തി. ‘കച്ചി, ഭോ, പുരതോ കന്താരേ മഹാമേഘോ അഭിപ്പവുട്ഠോ’തി? ‘ഏവം, ഭോ, പുരതോ കന്താരേ മഹാമേഘോ അഭിപ്പവുട്ഠോ. ആസിത്തോദകാനി വടുമാനി, ബഹു തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഉദകഞ്ച. ഛഡ്ഡേഥ , ഭോ, പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി, ലഹുഭാരേഹി സകടേഹി സീഘം സീഘം ഗച്ഛഥ, മാ യോഗ്ഗാനി കിലമിത്ഥാ’തി.

“അഥ ഖോ സോ സത്ഥവാഹോ സത്ഥികേ ആമന്തേസി - ‘അയം, ഭോ, “പുരിസോ ഏവമാഹ - പുരതോ കന്താരേ മഹാമേഘോ അഭിപ്പവുട്ഠോ, ആസിത്തോദകാനി വടുമാനി, ബഹു തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച ഉദകഞ്ച. ഛഡ്ഡേഥ, ഭോ, പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി, ലഹുഭാരേഹി സകടേഹി സീഘം സീഘം ഗച്ഛഥ; മാ യോഗ്ഗാനി കിലമിത്ഥാ”തി. അയം ഭോ പുരിസോ നേവ അമ്ഹാകം മിത്തോ, ന ഞാതിസാലോഹിതോ, കഥം മയം ഇമസ്സ സദ്ധായ ഗമിസ്സാമ. ന വോ ഛഡ്ഡേതബ്ബാനി പുരാണാനി തിണാനി കട്ഠാനി ഉദകാനി, യഥാഭതേന ഭണ്ഡേന സത്ഥം പയാപേഥ. ന നോ പുരാണം ഛഡ്ഡേസ്സാമാ’തി. ‘ഏവം, ഭോ’തി ഖോ തേ സത്ഥികാ തസ്സ സത്ഥവാഹസ്സ പടിസ്സുത്വാ യഥാഭതേന ഭണ്ഡേന സത്ഥം പയാപേസും. തേ പഠമേപി സത്ഥവാസേ ന അദ്ദസംസു തിണം വാ കട്ഠം വാ ഉദകം വാ. ദുതിയേപി സത്ഥവാസേ... തതിയേപി സത്ഥവാസേ... ചതുത്ഥേപി സത്ഥവാസേ... പഞ്ചമേപി സത്ഥവാസേ... ഛട്ഠേപി സത്ഥവാസേ... സത്തമേപി സത്ഥവാസേ ന അദ്ദസംസു തിണം വാ കട്ഠം വാ ഉദകം വാ. തഞ്ച സത്ഥം അദ്ദസംസു അനയബ്യസനം ആപന്നം. യേ ച തസ്മിം സത്ഥേപി അഹേസും മനുസ്സാ വാ പസൂ വാ, തേസഞ്ച അട്ഠികാനേവ അദ്ദസംസു തേന യക്ഖേന അമനുസ്സേന ഭക്ഖിതാനം.

“അഥ ഖോ സോ സത്ഥവാഹോ സത്ഥികേ ആമന്തേസി - ‘അയം ഖോ, ഭോ, സത്ഥോ അനയബ്യസനം ആപന്നോ, യഥാ തം തേന ബാലേന സത്ഥവാഹേന പരിണായകേന. തേന ഹി, ഭോ, യാനമ്ഹാകം സത്ഥേ അപ്പസാരാനി പണിയാനി, താനി ഛഡ്ഡേത്വാ, യാനി ഇമസ്മിം സത്ഥേ മഹാസാരാനി പണിയാനി, താനി ആദിയഥാ’തി. ‘ഏവം, ഭോ’തി ഖോ തേ സത്ഥികാ തസ്സ സത്ഥവാഹസ്സ പടിസ്സുത്വാ യാനി സകസ്മിം സത്ഥേ അപ്പസാരാനി പണിയാനി, താനി ഛഡ്ഡേത്വാ യാനി തസ്മിം സത്ഥേ മഹാസാരാനി പണിയാനി, താനി

ആദിയിത്വാ സോത്ഥിനാ തം കന്താരം നിത്ഥരിംസു, യഥാ തം പണ്ഡിതേന സത്ഥവാഹേന പരിണായകേന. ഏവമേവ ഖോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, ബാലോ അബ്യത്തോ അനയബ്യസനം ആപജ്ജിസ്സസി അയോനിസോ പരലോകം ഗവേസന്തോ സേയ്യഥാപി സോ പുരിമോ സത്ഥവാഹോ. യേപി തവ [തേ (ക॰)] സോതബ്ബം സദ്ധാതബ്ബം [സദ്ദഹാതബ്ബം (പീ॰ ക॰)] മഞ്ഞിസ്സന്തി, തേപി അനയബ്യസനം ആപജ്ജിസ്സന്തി, സേയ്യഥാപി തേ സത്ഥികാ. പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ , പാപകം ദിട്ഠിഗതം; പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം. മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ''തി.

൪൩൭. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ നേവാഹം സക്കോമി ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിതും. രാജാപി മം പസേനദി കോസലോ ജാനാതി തിരോരാജാനോപി - 'പായാസി രാജഞ്ഞോ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠീ - ''ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ...പേ॰... വിപാകോ'''തി. സചാഹം, ഭോ കസ്സപ, ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിസ്സാമി, ഭവിസ്സന്തി മേ വത്താരോ - 'യാവ ബാലോ പായാസി രാജഞ്ഞോ, അബ്യത്തോ ദുഗ്ഗഹിതഗാഹീ'തി. കോപേനപി നം ഹരിസ്സാമി, മക്ഖേനപി നം ഹരിസ്സാമി, പലാസേനപി നം ഹരിസ്സാമീ''തി.

ഗൂഥഭാരികഉപമാ

൪൩൮. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ, അഞ്ഞതരോ സൂകരപോസകോ പുരിസോ സകമ്ഹാ ഗാമാ അഞ്ഞം ഗാമം അഗമാസി. തത്ഥ അദ്ദസ പഹൂതം സുക്ഖഗൂഥം ഛഡ്ഡിതം. ദിസ്വാനസ്സ ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ പഹുതോ സുക്ഖഗൂഥോ ഛഡ്ഡിതോ, മമ ച സൂകരഭത്തം [സൂകരാനം ഭക്ഖോ (സ്യാ॰)]; യംനൂനാഹം ഇതോ സുക്ഖഗൂഥം ഹരേയ്യ'ന്തി. സോ ഉത്തരാസങ്ഗം പത്ഥരിത്വാ പഹൂതം സുക്ഖഗൂഥം ആകിരിത്വാ ഭണ്ഡികം ബന്ധിത്വാ സീസേ ഉബ്ബാഹേത്വാ [ഉച്ചാരോപേത്വാ (ക॰ സീ॰ ക॰)] അഗമാസി. തസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ മഹാഅകാലമേഘോ പാവസ്സി. സോ ഉഗ്ഘരന്തം പഗ്ഘരന്തം യാവ അഗ്ഗനഖാ ഗൂഥേന മക്ഖിതോ ഗൂഥഭാരം ആദായ അഗമാസി. തമേനം മനുസ്സാ ദിസ്വാ ഏവമാഹംസു - 'കച്ചി നോ ത്വം, ഭണേ, ഉമ്മത്തോ, കച്ചി വിചേതോ, കഥഞ്ഹി നാമ ഉഗ്ഘരന്തം പഗ്ഘരന്തം യാവ അഗ്ഗനഖാ ഗൂഥേന മക്ഖിതോ ഗൂഥഭാരം ഹരിസ്സസീ'തി. 'തുമ്ഹേ ഖോത്ഥ, ഭണേ, ഉമ്മത്താ, തുമ്ഹേ വിചേതാ, തഥാ ഹി പന മേ സൂകരഭത്ത'ന്തി. ഏവമേവ ഖോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, ഗൂഥഭാരികൂപമോ [ഗൂഥഹാരികൂപമോ (സീ॰ പീ॰)] മഞ്ഞേ പടിഭാസി. പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം. പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം. മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ''തി.

൪൩൯. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ നേവാഹം സക്കോമി ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിതും. രാജാപി മം പസേനദി കോസലോ ജാനാതി തിരോരാജാനോപി - 'പായാസി രാജഞ്ഞോ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠീ - ''ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ...പേ॰... വിപാകോ''തി. സചാഹം, ഭോ കസ്സപ, ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിസ്സാമി, ഭവിസ്സന്തി മേ വത്താരോ - 'യാവ ബാലോ പായാസി രാജഞ്ഞോ അബ്യത്തോ

ദുഗ്ഗഹിതഗാഹീ'തി. കോപേനപി നം ഹരിസ്സാമി, മക്ഖേനപി നം ഹരിസ്സാമി, പലാസേനപി നം ഹരിസ്സാമീ''തി.

അക്ഖധുത്തകഉപമാ

൪൩൪. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ, ദ്വേ അക്ഖധുത്താ അക്ഖേഹി ദിബ്ബിംസു. ഏകോ അക്ഖധുത്തോ ആഗതാഗതം കലിം ഗിലതി. അദ്ദസാ ഖോ ദുതിയോ അക്ഖധുത്തോ തം അക്ഖധുത്തം ആഗതാഗതം കലിം ഗിലന്തം, ദിസ്വാ തം അക്ഖധുത്തം ഏതദവോച - 'ത്വം ഖോ, സമ്മ, ഏകന്തികേന ജിനാസി, ദേഹി മേ, സമ്മ, അക്ഖേ പജ്ജോഹിസ്സാമീ'തി. 'ഏവം സമ്മാ'തി ഖോ സോ അക്ഖധുത്തോ തസ്സ അക്ഖധുത്തസ്സ അക്ഖേ പാദാസി. അഥ ഖോ സോ അക്ഖധുത്തോ അക്ഖേ വിസേന പരിഭാവേത്വാ തം അക്ഖധുത്തം ഏതദവോച - 'ഏഹി ഖോ, സമ്മ, അക്ഖേഹി ദിബ്ബിസ്സാമാ'തി. 'ഏവം സമ്മാ'തി ഖോ സോ അക്ഖധുത്തോ തസ്സ അക്ഖധുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസി. ദുതിയമ്പി ഖോ തേ അക്ഖധുത്താ അക്ഖേഹി ദിബ്ബിംസു. ദുതിയമ്പി ഖോ സോ അക്ഖധുത്തോ ആഗതാഗതം കലിം ഗിലതി. അദ്ദസാ ഖോ ദുതിയോ അക്ഖധുത്തോ തം അക്ഖധുത്തം ദുതിയമ്പി ആഗതാഗതം കലിം ഗിലന്തം, ദിസ്വാ തം അക്ഖധുത്തം ഏതദവോച -

> ''ലിത്തം പരമേന തേജസാ, ഗിലമക്ഖം പുരിസോ ന ബുജ്ഝതി;
> ഗില രേ ഗില പാപധുത്തക [ഗിലി രേ പാപധുത്തക (ക॰)], പച്ഛാ തേ കടുകം ഭവിസ്സതീതി.

''ഏവമേവ ഖോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, അക്ഖധുത്തകൂപമോ മഞ്ഞേ പടിഭാസി. പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം; പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം. മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ''തി.

൪൩൫. ''കിഞ്ചാപി ഭവം കസ്സപോ ഏവമാഹ, അഥ ഖോ നേവാഹം സക്കോമി ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിതും. രാജാപി മം പസേനദി കോസലോ ജാനാതി തിരോരാജാനോപി - 'പായാസി രാജഞ്ഞോ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠീ - ''ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ...പേ॰... വിപാകോ''തി. സചാഹം, ഭോ കസ്സപ, ഇദം പാപകം ദിട്ഠിഗതം പടിനിസ്സജ്ജിസ്സാമി, ഭവിസ്സന്തി മേ വത്താരോ - 'യാവ ബാലോ പായാസി രാജഞ്ഞോ അബ്യത്തോ ദുഗ്ഗഹിതഗാഹീ'തി. കോപേനപി നം ഹരിസ്സാമി, മക്ഖേനപി നം ഹരിസ്സാമി, പലാസേനപി നം ഹരിസ്സാമീ''തി.

സാണഭാരികഉപമാ

൪൩൬. ''തേന ഹി, രാജഞ്ഞ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, ഉപമായ മിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. ഭൂതപുബ്ബം, രാജഞ്ഞ, അഞ്ഞതരോ ജനപദോ വുട്ഠാസി. അഥ ഖോ സഹായകോ സഹായകം ആമന്തേസി - 'ആയാമ, സമ്മ, യേന സോ ജനപദോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ, അപ്പേവ നാമേത്ഥ കിഞ്ചി ധനം അധിഗച്ഛേയ്യാമാ'തി. 'ഏവം സമ്മാ'തി ഖോ സഹായകോ സഹായകസ്സ പച്ചസ്സോസി. തേ യേന സോ ജനപദോ, യേന അഞ്ഞതരം ഗാമപട്ടം [ഗാമപജ്ജം (സ്യാ॰), ഗാമപത്തം (സീ॰)] തേനുപസങ്കമിംസു

, തത്ഥ അദ്ദസംസു പഹൂതം സാണം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ സഹായകോ സഹായകം ആമന്തേസി - 'ഇദം ഖോ, സമ്മ, പഹൂതം സാണം ഛഡ്ഡിതം, തേന ഹി, സമ്മ, ത്വഞ്ച സാണഭാരം ബന്ധ, അഹഞ്ച സാണഭാരം ബന്ധിസ്സാമി, ഉഭോ സാണഭാരം ആദായ ഗമിസ്സാമാ'തി. 'ഏവം സമ്മാ'തി ഖോ സഹായകോ സഹായകസ്സ പടിസ്സുത്വാ സാണഭാരം ബന്ധിത്വാ തേ ഉഭോ സാണഭാരം ആദായ യേന അഞ്ഞതരം ഗാമപട്ടം തേനുപസങ്കമിംസു. തത്ഥ അദ്ദസംസു പഹൂതം സാണസുത്തം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ സഹായകോ സഹായകം ആമന്തേസി - 'യസ്സ ഖോ, സമ്മ, അത്ഥായ ഇച്ഛേയ്യാമ സാണം, ഇദം പഹൂതം സാണസുത്തം ഛഡ്ഡിതം. തേന ഹി, സമ്മ, ത്വഞ്ച സാണഭാരം ഛഡ്ഡേഹി, അഹഞ്ച സാണഭാരം ഛഡ്ഡേസ്സാമി, ഉഭോ സാണസുത്തഭാരം ആദായ ഗമിസ്സാമാ'തി. 'അയം ഖോ മേ, സമ്മ, സാണഭാരോ ദൂരാഭതോ ച സുസന്നദ്ധോ ച, അലം മേ ത്വം പജാനാഹീ'തി. അഥ ഖോ സോ സഹായകോ സാണഭാരം ഛഡ്ഡേത്വാ സാണസുത്തഭാരം ആദിയി.

"തേ യേന അഞ്ഞതരം ഗാമപട്ടം തേനുപസങ്കമിംസു. തത്ഥ അദ്ദസംസു പഹൂതാ സാണിയോ ഛഡ്ഡിതാ, ദിസ്വാ സഹായകോ സഹായകം ആമന്തേസി - 'യസ്സ ഖോ , സമ്മ, അത്ഥായ ഇച്ഛേയ്യാമ സാണം വാ സാണസുത്തം വാ, ഇമാ പഹൂതാ സാണിയോ ഛഡ്ഡിതാ. തേന ഹി, സമ്മ, ത്വഞ്ച സാണഭാരം ഛഡ്ഡേഹി, അഹഞ്ച സാണസുത്തഭാരം ഛഡ്ഡേസ്സാമി, ഉഭോ സാണിഭാരം ആദായ ഗമിസ്സാമാ'തി . 'അയം ഖോ മേ, സമ്മ, സാണഭാരോ ദൂരാഭതോ ച സുസന്നദ്ധോ ച, അലം മേ, ത്വം പജാനാഹീ'തി. അഥ ഖോ സോ സഹായകോ സാണസുത്തഭാരം ഛഡ്ഡേത്വാ സാണിഭാരം ആദിയി.

"തേ യേന അഞ്ഞതരം ഗാമപട്ടം തേനുപസങ്കമിംസു. തത്ഥ അദ്ദസംസു പഹൂതം ഖോമം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ...പേ॰... പഹൂതം ഖോമസുത്തം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം ഖോമദുസ്സം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം കപ്പാസം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം കപ്പാസികസുത്തം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം കപ്പാസികദുസ്സം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം അയം [അയസം (സ്യാ॰)] ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം ലോഹം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം തിപും ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം സീസം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം സജ്ഝം [സജ്ഝും (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ... പഹൂതം സുവണ്ണം ഛഡ്ഡിതം, ദിസ്വാ സഹായകോ സഹായകം ആമന്തേസി - 'യസ്സ ഖോ, സമ്മ, അത്ഥായ ഇച്ഛേയ്യാമ സാണം വാ സാണസുത്തം വാ സാണിയോ വാ ഖോമം വാ ഖോമസുത്തം വാ ഖോമദുസ്സം വാ കപ്പാസം വാ കപ്പാസികസുത്തം വാ കപ്പാസികദുസ്സം വാ അയം വാ ലോഹം വാ തിപും വാ സീസം വാ സജ്ഝം വാ, ഇദം പഹൂതം സുവണ്ണം ഛഡ്ഡിതം. തേന ഹി, സമ്മ, ത്വഞ്ച സാണഭാരം ഛഡ്ഡേഹി, അഹഞ്ച സജ്ഝഭാരം [സജ്ഝുഭാരം (സീ॰ സ്യാ॰ പീ॰)] ഛഡ്ഡേസ്സാമി, ഉഭോ സുവണ്ണഭാരം ആദായ ഗമിസ്സാമാ'തി. 'അയം ഖോ മേ, സമ്മ, സാണഭാരോ ദൂരാഭതോ ച സുസന്നദ്ധോ ച, അലം മേ ത്വം പജാനാഹീ'തി. അഥ ഖോ സോ സഹായകോ സജ്ഝഭാരം ഛഡ്ഡേത്വാ സുവണ്ണഭാരം ആദിയി.

"തേ യേന സകോ ഗാമോ തേനുപസങ്കമിംസു. തത്ഥ യോ സോ സഹായകോ സാണഭാരം ആദായ അഗമാസി, തസ്സ നേവ മാതാപിതരോ അഭിനന്ദിംസു, ന പുത്തദാരാ അഭിനന്ദിംസു, ന മിത്താമച്ചാ അഭിനന്ദിംസു, ന ച തതോനിദാനം സുഖം സോമനസ്സം അധിഗച്ഛി. യോ പന സോ സഹായകോ സുവണ്ണഭാരം

ആദായ അഗമാസി, തസ്സ മാതാപിതരോപി അഭിനന്ദിംസു, പുത്തദാരാപി അഭിനന്ദിംസു, മിത്താമച്ചാപി അഭിനന്ദിംസു, തതോനിദാനഞ്ച സുഖം സോമനസ്സം അധിഗച്ഛി. “ഏവമേവ ഖോ ത്വം, രാജഞ്ഞ, സാണഭാരികൂപമോ മഞ്ഞേ പടിഭാസി. പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം; പടിനിസ്സജ്ജേതം, രാജഞ്ഞ, പാപകം ദിട്ഠിഗതം. മാ തേ അഹോസി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാ”തി.

സരണഗമനം

൪൩൭. “പുരിമേനേവ അഹം ഓപമ്മേന ഭോതോ കസ്സപസ്സ അത്തമനോ അഭിരദ്ധോ. അപി ചാഹം ഇമാനി വിചിത്രാനി പഞ്ഹാപടിഭാനാനി സോതുകാമോ ഏവാഹം ഭവന്തം കസ്സപം പച്ചനീകം കാതബ്ബം അമഞ്ഞിസ്സം. അഭിക്കന്തം, ഭോ കസ്സപ, അഭിക്കന്തം, ഭോ കസ്സപ. സേയ്യഥാപി, ഭോ കസ്സപ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ ‘ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീ’തി ഏവമേവം ഭോതാ കസ്സപേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭോ കസ്സപ, തം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമി, ധമ്മഞ്ച, ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം കസ്സപോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗതം.

“ഇച്ഛാമി ചാഹം, ഭോ കസ്സപ, മഹായഞ്ഞം യജിതും, അനുസാസതു മം ഭവം കസ്സപോ, യം മമസ്സ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ”തി.

യഞ്ഞകഥാ

൪൩൮. “യഥാരൂപേ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഞ്ഞേ ഗാവോ വാ ഹഞ്ഞന്തി അജേളകാ വാ ഹഞ്ഞന്തി, കുക്കുടസൂകരാ വാ ഹഞ്ഞന്തി, വിവിധാ വാ പാണാ സംഘാതം ആപജ്ജന്തി, പടിഗ്ഗാഹകാ ച ഹോന്തി മിച്ഛാദിട്ഠി മിച്ഛാസങ്കപ്പാ മിച്ഛാവാചാ മിച്ഛാകമ്മന്താ മിച്ഛാആജീവാ മിച്ഛാവായാമാ മിച്ഛാസതീ മിച്ഛാസമാധീ, ഏവരൂപോ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഞ്ഞോ ന മഹപ്ഫലോ ഹോതി ന മഹാനിസംസോ ന മഹാജുതികോ ന മഹാവിപ്ഫാരോ. സേയ്യഥാപി, രാജഞ്ഞ, കസ്സകോ ബീജനങ്ഗലം ആദായ വനം പവിസേയ്യ. സോ തത്ഥ ദുക്ഖേത്തേ ദുബ്ഭൂമേ അവിഹതഖാണുകണ്ടകേ ബീജാനി പതിട്ഠാപേയ്യ ഖണ്ഡാനി പൂതീനി വാതാതപഹതാനി അസാരദാനി അസുഖസയിതാനി. ദേവോ ച ന കാലേന കാലം സമ്മാധാരം അനുപ്പവേച്ഛേയ്യ. അപി നു താനി ബീജാനി വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം [വിരുള്ഹിം (മോഗ്ഗലാനേ)] വേപുല്ലം ആപജ്ജേയ്യും, കസ്സകോ വാ വിപുലം ഫലം അധിഗച്ഛേയ്യാ”തി? “നോ ഹിദം [ന ഏവം (സ്യാ॰ ക॰)] ഭോ കസ്സപ”. “ഏവമേവ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഥാരൂപേ യഞ്ഞേ ഗാവോ വാ ഹഞ്ഞന്തി, അജേളകാ വാ ഹഞ്ഞന്തി, കുക്കുടസൂകരാ വാ ഹഞ്ഞന്തി, വിവിധാ വാ പാണാ സംഘാതം ആപജ്ജന്തി, പടിഗ്ഗാഹകാ ച ഹോന്തി മിച്ഛാദിട്ഠി മിച്ഛാസങ്കപ്പാ മിച്ഛാവാചാ മിച്ഛാകമ്മന്താ മിച്ഛാആജീവാ മിച്ഛാവായാമാ മിച്ഛാസതീ മിച്ഛാസമാധീ, ഏവരൂപോ ഖോ , രാജഞ്ഞ, യഞ്ഞോ ന മഹപ്ഫലോ ഹോതി ന മഹാനിസംസോ ന മഹാജുതികോ ന മഹാവിപ്ഫാരോ.

“യഥാരൂപേ ച ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഞ്ഞേ നേവ ഗാവോ ഹഞ്ഞന്തി, ന അജേളകാ ഹഞ്ഞന്തി, ന കുക്കുടസൂകരാ ഹഞ്ഞന്തി, ന വിവിധാ വാ പാണാ സംഘാതം ആപജ്ജന്തി, പടിഗ്ഗാഹകാ ച ഹോന്തി സമ്മാദിട്ഠീ സമ്മാസങ്കപ്പാ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്താ സമ്മാആജീവാ സമ്മാവായാമാ സമ്മാസതീ സമ്മാസമാധീ, ഏവരൂപോ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഞ്ഞോ മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ മഹാജുതികോ മഹാവിപ്ഫാരോ. സേയ്യഥാപി, രാജഞ്ഞ, കസ്സകോ ബീജനങ്ഗലം ആദായ വനം പവിസേയ്യ. സോ തത്ഥ സുഖേത്തേ സുഭൂമേ സുവിഹതഖാണുകണ്ടകേ ബീജാനി പതിട്ഠപേയ്യ അഖണ്ഡാനി അപൂതീനി അവാതാതപഹതാനി സാരദാനി സുഖസയിതാനി. ദേവോ ച കാലേന കാലം സമ്മാധാരം അനുപ്പവേച്ഛേയ്യ. അപി നു താനി ബീജാനി വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജേയ്യും, കസ്സകോ വാ വിപുലം ഫലം അധിഗച്ഛേയ്യാ”തി? “ഏവം, ഭോ കസ്സപ”. “ഏവമേവ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഥാരൂപേ യഞ്ഞേ നേവ ഗാവോ ഹഞ്ഞന്തി, ന അജേളകാ ഹഞ്ഞന്തി, ന കുക്കുടസൂകരാ ഹഞ്ഞന്തി, ന വിവിധാ വാ പാണാ സംഘാതം ആപജ്ജന്തി, പടിഗ്ഗാഹകാ ച ഹോന്തി സമ്മാദിട്ഠീ സമ്മാസങ്കപ്പാ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്താ സമ്മാആജീവാ സമ്മാവായാമാ സമ്മാസതീ സമ്മാസമാധീ, ഏവരൂപോ ഖോ, രാജഞ്ഞ, യഞ്ഞോ മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ മഹാജുതികോ മഹാവിപ്ഫാരോ”തി.

ഉത്തരമാണവവത്ഥു

൪൩൯. അഥ ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ ദാനം പട്ഠപേസി സമണബ്രാഹ്മണകപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം . തസ്മിം ഖോ പന ദാനേ ഏവരൂപം ഭോജനം ദീയതി കണാജകം ബിലങ്ഗദുതിയം, ധോരകാനി [ഥോരകാനി (സീ॰ പീ॰), ചോരകാനി (സ്യാ॰)] ച വത്ഥാനി ഗുളവാലകാനി [ഗുളഗാളകാനി (ക॰)]. തസ്മിം ഖോ പന ദാനേ ഉത്തരോ നാമ മാണവോ വാവടോ [ബ്യാവടോ (സീ॰ പീ॰)] അഹോസി. സോ ദാനം ദത്വാ ഏവം അനുദ്ദിസതി - “ഇമിനാഹം ദാനേന പായാസിം രാജഞ്ഞമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ സമാഗച്ഛിം, മാ പരസ്മി”ന്തി. അസ്സോസി ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ - “ഉത്തരോ കിര മാണവോ ദാനം ദത്വാ ഏവം അനുദ്ദിസതി - ‘ഇമിനാഹം ദാനേന പായാസിം രാജഞ്ഞമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ സമാഗച്ഛിം, മാ പരസ്മി’”ന്തി. അഥ ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ ഉത്തരം മാണവം ആമന്താപേത്വാ ഏതദവോച - “സച്ചം കിര ത്വം, താത ഉത്തര, ദാനം ദത്വാ ഏവം അനുദ്ദിസസി - ‘ഇമിനാഹം ദാനേന പായാസിം രാജഞ്ഞമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ സമാഗച്ഛിം, മാ പരസ്മി’”ന്തി? “ഏവം, ഭോ”. “കിസ്സ പന ത്വം, താത ഉത്തര, ദാനം ദത്വാ ഏവം അനുദ്ദിസസി - ‘ഇമിനാഹം ദാനേന പായാസിം രാജഞ്ഞമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ സമാഗച്ഛിം, മാ പരസ്മി’ന്തി? നനു മയം, താത ഉത്തര, പുഞ്ഞത്ഥികാ ദാനസ്സേവ ഫലം പാടികങ്ഖിനോ”തി? “ഭോതോ ഖോ ദാനേ ഏവരൂപം ഭോജനം ദീയതി കണാജകം ബിലങ്ഗദുതിയം, യം ഭവം പാദാപി [പാദാസി (ക॰)] ന ഇച്ഛേയ്യ സമ്ഫുസിതും [ഛുപിതും (പീ॰ ക॰)], കുതോ ഭുഞ്ജിതും, ധോരകാനി ച വത്ഥാനി ഗുളവാലകാനി, യാനി ഭവം പാദാപി [അചിത്തികതം (ക॰)] ന ഇച്ഛേയ്യ സമ്ഫുസിതും, കുതോ പരിദഹിതും. ഭവം ഖോ പനമ്ഹാകം പിയോ മനാപോ, കഥം മയം മനാപം അമനാപേന സംയോജേമാ”തി? “തേന ഹി ത്വം, താത ഉത്തര, യാദിസാഹം ഭോജനം ഭുഞ്ജാമി, താദിസം ഭോജനം പട്ഠപേഹി. യാദിസാനി ചാഹം വത്ഥാനി

പരിദഹാമി, താദിസാനി ച വത്ഥാനി പട്ഠപേഹീ”തി. “ഏവം, ഭോ”തി ഖോ ഉത്തരോ മാണവോ പായാസിസ്സ രാജഞ്ഞസ്സ പടിസ്സുത്വാ യാദിസം ഭോജനം പായാസി രാജഞ്ഞോ ഭുഞ്ജതി, താദിസം ഭോജനം പട്ഠപേസി. യാദിസാനി ച വത്ഥാനി പായാസി രാജഞ്ഞോ പരിദഹതി, താദിസാനി ച വത്ഥാനി പട്ഠപേസി.

൪൪൦. അഥ ഖോ പായാസി രാജഞ്ഞോ അസക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ അസഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ അചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജി സുഞ്ഞം സേരീസകം വിമാനം. യോ പന തസ്സ ദാനേ വാവടോ അഹോസി ഉത്തരോ നാമ മാണവോ. സോ സക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ സഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ ചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അനപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജി ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം.

പായാസിദേവപുത്തോ

൪൪൧. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഗവമ്പതി അഭിക്ഖണം സുഞ്ഞം സേരീസകം വിമാനം ദിവാവിഹാരം ഗച്ഛതി. അഥ ഖോ പായാസി ദേവപുത്തോ യേനായസ്മാ ഗവമ്പതി തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ഗവമ്പതിം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ പായാസിം ദേവപുത്തം ആയസ്മാ ഗവമ്പതി ഏതദവോച - “കോസി ത്വം, ആവുസോ”തി? “അഹം, ഭന്തേ, പായാസി രാജഞ്ഞോ”തി. “നനു ത്വം, ആവുസോ, ഏവംദിട്ഠികോ അഹോസി - ‘ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’”തി? “സച്ചാഹം, ഭന്തേ, ഏവംദിട്ഠികോ അഹോസിം - ‘ഇതിപി നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ’തി. അപി ചാഹം അയ്യേന കുമാരകസ്സപേന ഏതസ്മാ പാപകാ ദിട്ഠിഗതാ വിവേചിതോ”തി. “യോ പന തേ, ആവുസോ, ദാനേ വാവടോ അഹോസി ഉത്തരോ നാമ മാണവോ, സോ കുഹിം ഉപപന്നോ”തി? “യോ മേ, ഭന്തേ, ദാനേ വാവടോ അഹോസി ഉത്തരോ നാമ മാണവോ, സോ സക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ സഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ ചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അനപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നോ ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യതം. അഹം പന, ഭന്തേ, അസക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ അസഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ അചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപന്നോ സുഞ്ഞം സേരീസകം വിമാനം. തേന ഹി, ഭന്തേ ഗവമ്പതി, മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഏവമാരോചേഹി - ‘സക്കച്ചം ദാനം ദേഥ, സഹത്ഥാ ദാനം ദേഥ, ചിത്തീകതം ദാനം ദേഥ, അനപവിദ്ധം ദാനം ദേഥ. പായാസി രാജഞ്ഞോ അസക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ അസഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ അചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപന്നോ സുഞ്ഞം സേരീസകം വിമാനം. യോ പന തസ്സ ദാനേ വാവടോ അഹോസി ഉത്തരോ നാമ മാണവോ, സോ സക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ സഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ ചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അനപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നോ ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യത’”ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഗവമ്പതി മനുസ്സലോകം ആഗന്ത്വാ ഏവമാരോചേസി - ‘‘സക്കച്ചം ദാനം ദേഥ, സഹത്ഥാ ദാനം ദേഥ, ചിത്തീകതം ദാനം ദേഥ, അനപവിദ്ധം ദാനം ദേഥ. പായാസി രാജഞ്ഞോ അസക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ അസഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ അചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപന്നോ സുഞ്ഞം സേരീസകം വിമാനം. യോ പന തസ്സ ദാനേ വാവടോ അഹോസി ഉത്തരോ നാമ മാണവോ, സോ സക്കച്ചം ദാനം ദത്വാ സഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ ചിത്തീകതം ദാനം ദത്വാ അനപവിദ്ധം ദാനം ദത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നോ ദേവാനം താവതിംസാനം സഹബ്യത’’ന്തി.

പായാസിസുത്തം നിട്ഠിതം ദസമം.

മഹാവഗ്ഗോ നിട്ഠിതോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

മഹാപദാന നിദാനം, നിബ്ബാനഞ്ച സുദസ്സനം;
ജനവസഭ ഗോവിന്ദം, സമയം സക്കപഞ്ഹകം;
മഹാസതിപട്ഠാനഞ്ച, പായാസി ദസമം ഭവേ [സതിപട്ഠാനപായാസി, മഹാവഗ്ഗസ്സ സങ്ഗഹോ (സീ॰ പീ॰) സതിപട്ഠാനപായാസി, മഹാവഗ്ഗോതി വുച്ചതീതി (സ്യാ॰)].

മഹാവഗ്ഗപാളി നിട്ഠിതാ.